diamanda galas-arda uskan-feyzullah çınar-kahtalı mıçı

170 000 TL
kdv dahil

ROLL

mirkelam

b j o r k

fikret otyam

jim morrison

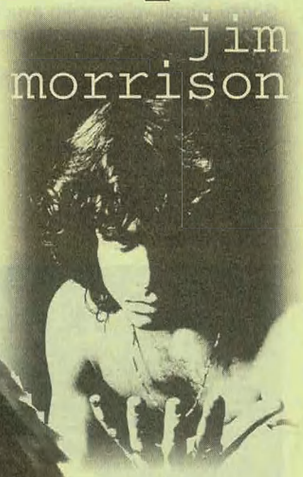

garbage

b o n O

sayı 3
ocak '97

MOD: steve marriott

paul weller

Nick Cave

Dağların silûeti

Kışın karanlık son demleriydi
Dağların silûeti boyunca
Tatlı Sally ile yürüyorduk
El ele tutuşmuş
Rüzgâr keskin bıçak gibiydi yüzümde
Cebinden bıçağı eksik olmayan
Ama yalınayak başı kabak
Bir delikanlıydım

Dağların silûeti boyunca
Kilise çanlarını dinlerken
Tanrının dünyayı kutsadığını gördüm
O muhteşem gecede
Sally yavaşça nefes aldı
Sevgilim lütfen ağlama
Başını omzumdan ayırma
Hadi uyumaya çalış

Gökteki ayla birlikte
Terkedilmiş bir patikayı izledik
Mantosunun kıvrımlarında
Ellerim yanıyordu
O süt kokulu havayı
Dudaklarından içime çekerken
Sevgilim lütfen ağlama
Başını omzumdan ayırma
Hadi uyumaya çalış

Sally'ye fısıldadım
Seni hiç üzmeyeceğim
Göğsü küçük ve sıcacıktı avucumda
Ayın büyüsünden bahsettim ona
Kışın altın
Baharda gümüş gibi parladığından
Sonsuz kumların içinde
Yürüdük yürüdük
Yalnızca ben ve tatlı Sally
Dağların silûeti boyunca
Sevgilim lütfen ağlama
Başını omzumdan ayırma
Hadi uyumaya çalış

Gemili şarkı

Hadi sal gemilerini üzerime
Yak yık köprülerini
Tarih yazıyoruz sevgilim
Her karşılaştığımızda

Hadi sal köpeklerini üzerime
Bırak salınsın saçların
Gizeminle şaşırtıyorsun
Her karşılaştığımızda

Bütün gece konuşup
Hukukumuzu belirliyoruz
Ama kucağına süründüğümde
Her şey yıkılıyor

Yüzüne keder oturmuş
Zamanın geldiğini biliyorsun
Kanatlarını söktüğümde sevgilim
Sen uçmayı denemelisin

Hadi sal gemilerini üzerime
Yak yık köprülerini
Tarih yazıyoruz sevgilim
Her karşılaştığımızda

Hadi sal köpeklerini üzerime
Bırak salınsın saçların
Gizeminle şaşırtıyorsun
Beni her aradığında

Kasabaya İlk Geldiğimde

Kasabaya ilk geldiğimde
Herkes toplandı etrafıma
Önce içkiler ısmarladılar
Ve sonra, of tanrım
Nasıl da değiştiler aniden

Kasabaya ilk geldiğimde
Gezdirdiler dolaştırdılar
Ve sonra, off tanrım
Nasıl da değiştiler aniden

Boğazıma kadar battım
Şüphelere, söylentilere
Hemen ele veriyorum kendimi
Ellerim kana bulanmış bir kere

Of tanrım, artık değişemem
Yalnızca yola çıkabilirim
Başka bir yere doğru
Nasıl isterdim ah
Bıraksınlar beni kendi halime

Kasabaya ilk geldiğimde
Beni hep hoş tuttular
Ama şimdi orospular bile
Kapılarını kapatıyorlar yüzüme

Aynaya bakıp anlamayı deniyorum
Kasaba halkı nasıl görmüyor
Kendi günahlarını

Of tanrım, artık değişemem
Yalnızca yola çıkabilirim
Başka bir yere doğru
Nasıl isterdim ah
Bıraksınlar beni kendi halime

Her gün bu günahla uyanıyorum
Doğduğum güne lanet olsun
Anamın karnından çıktığım geceye
Terkettiğim tüm kasabalara
Lanet olsun
Ama bir gün döneceğim
Of tanrım, o zaman görecekler
Nasıl her şeyi başlarına yıktığımı

Of tanrım, benim sonum böyle
Hep başka bir kasaba vardır
Sonun biraz berisinde

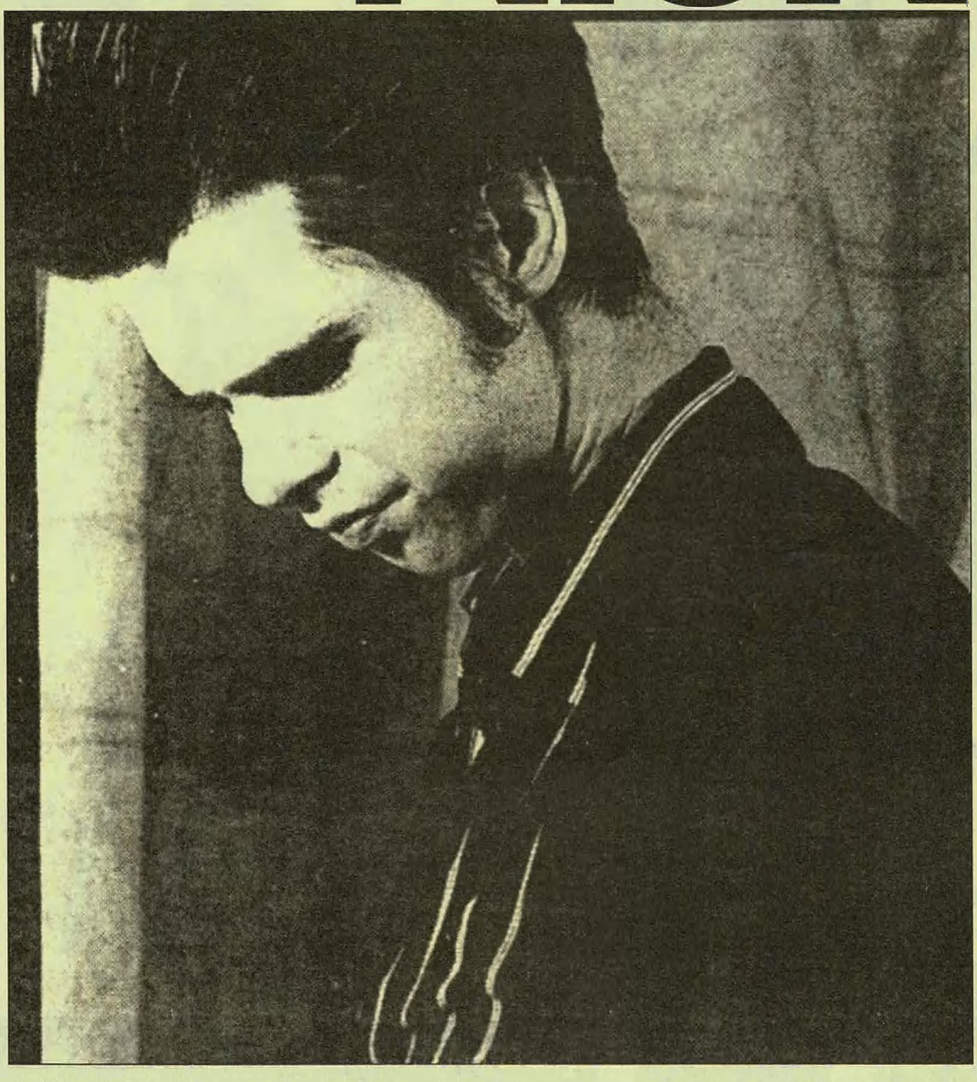

Şimdi kimsenin...

Kutsal kitapları karıştırdım
Yüce İsa'nın gizemini çözmeyi denedim
Şairleri, düşünürleri,
İnsan davranışına dair kitapları okudum
Tüm dünyayı dolaştım
Hep o benden kaçan yanıtı bulmak için
Neden, nasıl oldu hâlâ bilmiyorum
Ama o şimdi kimsenin sevgilisi değil

O zaman aşıktım ona ve sanırım hâlâ öyleyim
Yüzünü görmek bile kopartmama yetiyor
Kanımda ve tenimde yaşıyor
Ürkütücü vahşi bakışları, siyah saçları
Hep kışı yaşayan dudakları
Evet, işte onun erkeğiydim
Ama aşkın bile el vermediği şeyler vardır
Elini tutardım ama şimdi elim boş
Neden, nasıl oldu hâlâ bilmiyorum
Ama o şimdi kimsenin sevgilisi değil

En sevdiğim elbisesi elimde
Göğsü çepeçevre mavili morlu işlemeli
Ve işte mektuplarım paramparça
Uzun parmaklı elleriyle yırttığı
Onun zalim kalpli erkeğiydim
Hayalini aklımdan kovmaya çalışsam da
Şimdi bile içimde ruhu, hissediyorum
Neden, nasıl oldu hâlâ bilmiyorum
Ama o şimdi kimsenin sevgilisi değil

Türkçesi:
Katıkol Melih

Züleyha'ya 1000 selam

Bırrakk
gitsinnn...
Nırınım...
Bırrakk gitsinnn...
Nırınım...
Bırrrakkk gitsinnn...
Bıraktık gitti. Bağlasak durmazdı zaten. Bıraktık gitti; bir başkası geldi. Gelen gideni aratır mı acaba?.. Şeytan kulağına kurşun. Atasözü öyle dese de, kim gelse o gideni kolay kolay aratmaz herhalde.

Yine de, giden, hepten kötü değildi galiba. Geride, hiç olmazsa birkaç hoş sada bırakıp gitti.

O birkaç hoş sada içinde, bize en hoş gelen sada, Züleyha'nın yıl boyunca dilinden düşürmediği ve en sonunda da yılbaşı gecesi televizyona çıkıp söylediği şarkıydı:

Bırrakk gitsinnn...
Nırınım...
Bırrakk gitsinnn...
Nırınım...
Bırrakk gitsinnn...
96'yı bıraktık gitti, hoş geldi 97 .
Safa geldi.
Yıllar geçip gider.
Züleyha gitmesin yeter.

4 1996 "en iyiler" listesi
6 Ajans
8 The Smiths (is dead)
9 Mirkelam
13 Kahtalı Mıçı
14 Bono
16 Björk
18 İmdat Freni
20 Garbage
22 Nietzsche-Wagner
24 Fikret Otyam
27 Feyzullah Çınar
28 Jim Morrison
32 Seks İsyanları
34 Madonna (Paglia'dan)
36 Diamanda Galas
37 Futbol ve Neil Hannon
38 Mod'lar: Kıyak Çocuklar
39 Steve Marriot
40 Paul Weller
42 Richard Brautigan
44 Denis Cooper
46 Bar Kullarma Kılavuzu
48 Roll Gayd
50 Albümler
56 En çok satanlar vs.
57 Arda Uskan
60 Tarihten 1 Yaprak
61 Ansiklopedi
62

ROLL

Abdurrahim Soğan, Bilge Barhana, Camille Paglia, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Duygu Akın, Ender Ergün, Eray Makal, Ensar Altun, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökalp Baykal, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, İlker Aksoy, Levent Pekel, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Nedim Yalgı, Nejla, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Salih Nazım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Sid, Siren İdemen, Taylan Özgür İncedağ, Turgut Berkes, Ulaş Özdemir, Yücel Göktürk

Baskı: Serler Matbaası **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi 64/3 Taksim İstanbul **Tel** 212 245 29 13 **Yıl** 2, **SAYI** 3 - OCAK '97
İmtiyaz Hakkı: Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazışleri Müdürü:** E. Derya Bengi

Sene sonu gelip çattığında bütün dergiler en iyi albüm sıralamalarını yayınladılar. Mesela İngiliz Q "ilk elli"sini belirledi, ilk on albümü ve sonraki kırk albümü kendi içinde alfabetik olaraktan sıraladı. Keza İngiliz Select, MM ve Amerikan Spin dergileri de kendi kalabalık sıralamalarını yayınladı. Roll da boş durmadı. Express'le ortak bir jüri heyeti oluşturuldu, oylar verildi. İşte sandıktan çıkan sonuçlar ve mukayeseli listeler...

Q

İlk on
Ash 1977
Ben Folds Five - Ben Folds Five
Def Leppard Slang
Fugees The Score
Manic Street Preachers Everything Must Go
Ocean Colour Scene Moseley Shoals
R.E.M. New Adventures In Hi-Fi
Sting Mercury Falling
Suede Coming Up
Underworld Second Toughest In The Infants

Ve sonrası
The Auteurs After Murder Park
Baby Bird Ugly Beautiful
Babylon Zoo The Boy With The X-Ray Eyes
The Beautiful South Blue Is The Colour
Beck Odelay
The Blue Nile Peace At Last
Billy Bragg William Bloke
The Cardigans First Band On The Moon
The Divine Comedy Casanova
DJ Shadow Endtroducing...
Dodgy Free Peace Sweet
Earl Brutus Your Majest... We Are Here
Everything But The Girl Walking Wounded
Genius/GZA Liquid Swords
Joe Henry Trampoline
Iona Journey To The Morn
Kris Kristofferson A Moment Of Forever
Kula Shaker K
Cheikhlo Ne La Thiass
Lightning Seeds Dizzy Heights
Longpigs The Sun Is Often Out
Metalheadz Metalheadz Presents Platinum
George Michael Older
Nas It Was Written
New Edition Home Again
Nirvana From The Muddy Banks Of The Wishkah
Orbital In Sides
Pearl Jam No Code
Pet Shop Boys Bilingual
Tom Petty and The Heartbreakers Songs and Music From The Motion Picture "She's The One"
Courtney Pine Modern Day Jazz Stories
Lou Reed Set The Twilight Reeling
The Tony Rich Project Words
Patti Rothberg Between The 1 and The 9
Screaming Trees Dust
Patti Smith Gone Again
Sparklehorse Vivadixiesubmarinetransmissionplot
Super Furry Animals Fuzzy Logic
Terrorvision Regular Urban Survivors
Norma Waterson Norma Waterson

Select

1. **Manic Street Preachers** Everything Must Go
2. **Orbital** In Sides
3. **Ash** 1977
4. **Suede** Coming Up
5. **Dodgy** Free Peace Sweet
6. **Underworld** Second Toughest In The Infants
7. **Julian Cope** Interpreter
8. **Various** Platinum Breaks
9. **The Auteurs** After Murder Park
10. **DJ Jon Carter** Live At The Social Vol. 2
11. **The Boo Radleys** C'mon Kids
12. **Denim** Denim On Ice
13. **Mazzy Star** Among My Swan
14. **Super Furry Animals** Fuzzy Logic
15. **Kula Shaker** K
16. **Stereolab** Emperor Tomato Ketchup
17. **DJ Shadow** Endtroducing...
18. **Various** Trainspotting OST
19. **The Aloof** Sinking
20. **Shed Seven** A Maximum High
21. **60ft Dolls** The Big 3
22. **Barry Adamson** Depidus Schmoedipus
23. **Space** Spiders
24. **Nas** It Was Written
25. **Sleeper** The It Girl
26. **Tortoise** Millions Now Living Will Never Die
27. **Ocean Colour Scene** Moseley Shoals
28. **Beck** Odelay
29. **RL Burnside** A Ass Pocket Of Whiskey
30. **The Divine Comedy** Casanova

Spin

1. **Beck** Odelay
2. **Fugees** The Score
3. **Pulp** Different Class
4. **Imperial Teen** Seasick
5. **Girls Against Boys** House Of GVSB
6. **Tricky** Pre-Millennium Tension
7. **Rage Against The Machine** Evil Empire
8. **Sublime** Sublime
9. **Los Lobos** Colossal Head
10. **Cibo Matto** Viva! La Woman
11. **R.E.M.** New Adventures In Hi-Fi
12. **DJ Shadow** Endtroducing...
13. **Tori Amos** Boys For Pele
14. **Nirvana** From The Mudyy Banks Of The Wishkah
15. **Everything But The Girl** Walking Wounded
16. **Waiting To Exhale** "Soundtrack"
17. **Stereolab** Emperor Tomato Ketchup
18. **Sleater-Kinney** Call The Doctor
19. **L.T.J. Bukem** Presents Logical Progression
20. **The Roots** Illadelph Halflife

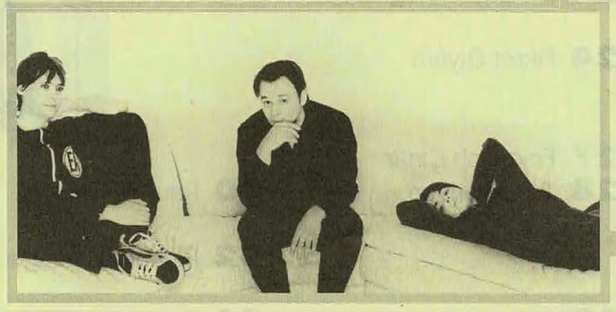

← Manic Street Preachers Beck →

Orbital →

Q, Select, MM ve Spin'in "ilk on"larını çektik, "dört işlem" uyguladık, ortalamalarını aldık. Şöyle bir "karma liste" çıktı ortaya...

1. **Manic Street Preachers** Everything Must Go
2. **Underworld** Second Toughest In The Infants
3. **Suede** Coming Up
4. **Beck** Odelay
5. **Fugees** The Score
6. **Tricky** Pre-millennium Tension
7. **Orbital** In Sides
8. **DJ Shadow** Endtroducing...
9. **Pulp** Different Class
10. **Imperial Teen** Seasick

4→

Express arşivlerinden kısa hatırlatma

1994'ün en iyi üç albümü:

1. Let Love In - **Nick Cave**

2. Grace - **Jeff Buckley**

3. No Quarter - **Page & Plant**

1995'in ilk üçü:

1. 2nd Album - **Tindersticks**

2. Dummy - **Portishead**

3. Stanley Road - **Paul Weller**

Melody Maker

1. **Manic Street Preachers** Everything Must Go
2. **DJ Shadow** Endtroducing...
3. **Super Furry Animals** Fuzzy Logic
4. **Tricky** Pre-millennium Tension
5. **Underworld** Second Toughest In The Infants
6. **Beck** Odelay
7. **Suede** Coming Up
8. **Afghan Whigs** Black Love
9. **Baby Bird** Ugly Beautiful
10. **The Boo Radleys** C'mon Kids
11. **The Jon Spencer Blues Explosion** Now I Got Worry
12. **The Make-Up** Destination: Love: Live! At Cold Rice
13. **Screaming Trees** Dust
14. **The Aloof** Sinking
15. **New Kingdom** Paradise Don't Come Cheap
16. **Nick Cave** Murder Ballads
17. **Black Star Liner** Yemen Cutta Connection
18. **Silver Jews** The Natural Bridge
19. **The Blueutones** Expecting To Fly
20. **Sparklehorse** Vivadixiesubmarinetransmissionplot
21. **Placebo** Placebo
22. **Catatonia** Way Beyond Blue
23. **Trembling Blue Stars** Her Handwriting
24. **Telstar Ponies** Voices From The New Music
25. **Tortoise** Millions Now Living Will Never Die
26. **His Name Is Alive** Stars On ESP
27. **Lambchop** How I Quit Smoking
28. **Jack** Pioneer Soundtracks
29. **The Dirty Three** Horse Stories
30. **The Cardigans** First Band On The Moon
31. **Orbital** In Sides
32. **Longpigs** The Sun Is Often Out
33. **Barry Adamson** Oedipus Schoedipus
34. **Ash** 1977
35. **Goft Dolls** The Big 3
36. **Lamb** Lamb
37. **Stereolab** Emperor Tomato Ketchup
38. **Rachel's** Music For Egon Schiele
39. **Rocket From The Crypt** Scream, Dracula, Scream
40. **The Divine Comedy** Casanova
41. **The Yummy Fur** Nightclub
42. **Subcircus** Carousel
43. **Jeru The Damaja** Wrath Of The Math
44. **Fila Brazillia** Black Market Gardening
45. **Spring Heel Jack** 68 Million Shades
46. **Dodgy** Free Peace Sweet
47. **Red Snapper** Prince Blimey
48. **Throwing Muses** Limbo
49. **Snoop Doggy Dogg** The Doggfather
50. **Cul De Sac** China Gate

1. Rachid Taha
Olé Olé

2. Lou Reed
Set The Twilight Reeling

3. Dead Man Walking
"Soundtrack"

4. **Tricky** Pre-millennium Tension
5. **Nick Cave & The Bad Seeds** Murder Ballads
6. **Pearl Jam** No Code
7. **Neil Young & Crazy Horse** Broken Arrow
8. **Natacha Atlas** Diaspora
9. **Orbital** In Dust
10. **R.E.M.** New Adventures In Hi-Fi
11. **Garbage** Garbage
12. **Sweet Relief II / Gravity Of Situation** "Songs Of Vic Chesnutt"
13. **Transglobal Underground** - Psyhic Karaoke
14. **Fun Lovin' Criminals** Come Find Yourself
15. **Prince** Emancipation
16. **The Cure** Wild Mood Swings
17. **Tori Amos** Boys For Pele
18. **Trainspotting** "Soundtrack"
19. **Beck** Odelay
20. **Van Morrison with Georgia Fame** How Long Has This Been Going On
21. **The Cardigans** First Band On The Moon
22. **Fugees** The Score
23. **Alanis Morissette** Jagged Little Pill
24. **PJ Harvey / John Parish** Dance Hall At Louse Point
25. **Rage Against The Machine** Evil Empire

→5

AJANS

Bir arkadaş Taksim'de hızlı hızlı yürüyen bir grup öfkeli gençle karşılaşmış. Toplu halde "Hip-hop türü müzikten hoşlanıyoruz... Hip-hop türü müzikten hoşlanıyoruz" diye bağırıyorlarmış.

CENAZEMDE ORADA BULUNMAYA ÇALIŞACAĞIM woody

His hayatınızda karışıklık yaratmak isteyen biri var

Söz olurmuş Olsun Dostum değil misin O.V.

Geçen ayki **fotokopi** dendergi tabii ki bir esat ürünüydü

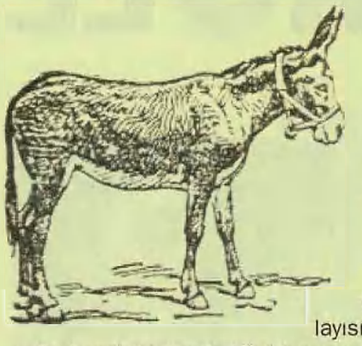

Nick Cave and The Bad Seeds bu ayın sonunda, "Into My Arms" adında bir aşk şarkısını single olarak piyasaya çıkaracaklarını duyurdu. "Murder Ballads"da işlenen aşk cinayetlerinin şiddetinin bu şarkıda olmadığı, dolayısıyla bunun Nick Cave'in kendini tekrarladığı bir şarkı olarak düşünülmemesi gerektiği söyleniyor. Single'da "Little Empty Boat" ve "Right Now I'm Aroaming" adlı iki yeni şarkı daha bulunuyor.

Geçen yıl içinde tamamen dağıldıkları açıklanan **Stone Roses**'ın 1986 yılında yaptığı bir takım kayıtlar, "Garage Flowers" adıyla yayınlandı. Meşhur şarkıları "So Young", Tell Me" ve "I Wanna Be Adored"un versiyonlarını da içeren albüm bir nevi legal-korsan olmaktan öteye gidemiyor.

NME dergisine göre **Blur**'ün müziği artık "Brit-pop" değil, "English slacker" olarak anılmalıymış. Daima The Kinks etkisinde müzik yapan grubun yeni "akıl hocaları" da şöyle sıralanıyor: Can, Pavement, Faust, Tortoise, Mo'Wax. Blur'ün beşinci albümünün 20 Ocak'ta yayınlanması ihtimali var.

Alice In Chains'in lideri Layne Staley, sevgilisi Demri'nin overdose'dan ölmesinden sonra girdiği depresyondan kurtulabilmiş değil. Arkadaşları, canına kıymasın diye neredeyse 24 saat başında nöbet tutuyorlar.

Teknonun mucitlerinden **Kraftwerk** yeni albümünün kayıtlarını Düsseldorf'ta tamamladı. Albümün ocak ayında yayınlanması bekleniyor.

Tupac Amaru Shakur cinayetinin etrafında dolaşan söylentiler dinmiyor. Tupac'ın "silah arkadaşı" **Chuck D**, aslında ölmemiş olabileceğine dair bir takım şüphelerinden söz etti geçenlerde: Tupac neden ölümünün ertesi günü apar topar otopsi yapılmadan gömüldü? Neden o akşam kaç zamandan sonra ilk defa çelik yeleğini giymeden dışarı çıkmıştı? Neden yeni albümü "Makaveli" (Makyavel) gibi fevkalade manidar bir isimle yayınlandı; asıl niyeti düşmanlarını yanıltıp öldüğüne inandırmak mı? Suikast gecesi neden –kokuşmuş– polisler katilin otomobilini helikopterle takip etmediler?

Depeche Mode'un yaklaşık dört yıl aradan sonra yaptığı ilk single "Barrel Of A Gun" 3 Şubat günü çıkıyor. Şarkıyı, eksik olmasınlar, Underworld, DJ Shadow ve Ballistic Brothers remikslemişler. Grup şu sıralar yeni albümün kayıtlarını tamamlayabilmek için stüdyoya kapanmış vaziyette. Albümün yayınlanması nisanı bulur diyorlar.

Tim Booth'un Badalamenti'yle ortaklığını saymazsak 1993'ten beri albüm yapmayan **James**, sessizliğini şubat sonunda bozuyor. Yeni albümün adı "Whiplash". Grubun kayıtlarıyla yine Brian Eno meşgul oluyor.

REM'in "King Of Comedy" isimli şarkısına **808 State** remix yaptı.

Beat Generation'ın mühim yazarlarından "büyük yolcu" **Jack Kerouac** için bir tribute albüm hazırlanıyor. Albüme el verecek bazı simalar şöyle: John Cale, Patti Smith, Lee Ranaldo (Sonic Youth), Steven Tyler (Aerosmith), Warren Zevon...

Bristol'lı **Earthling**'in sarkıcısı (ve kung-fu'cusu) Segun, solo albümünde Tim Buckley'in "Sweet Surrender"ına yer veriyor.

8 Ocak'ta ellinci yaşını kutlayacak olan **David Bowie**, yeni albümü "Earthling"i bu ay sonuna yetiştiriyor. Albümün ilk single'ı "Little Wonder" olacak. "Dead Man Walking" isimli şarkıda Bowie'nin Brian Eno'yla ortaklığı söz konusu. Sadık gitarist Reeve Gabrels çoğu şarkının altına Bowie'yle birlikte imzayı basmış.

HAKAN KURŞUN:

Besten sağlamsa, gerisi hikaye...

Hızlı gitarı, funk etkisinde melodileri, distorsiyonlu Türkçesiyle geçen senenin en iyi "yerli" albümlerinden birini yayınlamıştı Hakan Kurşun. Kendisini aradık, birkaç soru sorduk...

Müziğe nasıl merak saldın?

Kendimi bildim bileli bir yerlere vurarak ritm tutmaya çalışırdım. Yastıkların üzerinde keyboard çalmaya çalışır, tenis raketiyle de gitarist tripleri yapardım kendi kendime. Almanya'da oturuyorduk. Bir flüt kursuna başladım, ama nefret ediyordum, zaten annem zorla göndermişti. Sonra bir de gitarı deneyelim dedik ve klasik gitar kursuna başladım. Ama aklım fikrim elektro gitarlardaydı... Yaklaşık iki sene klasik gitar kursundan sonra bizimkileri kandırıp kendime bir elektro gitar aldırdım. Türkiye'ye taşındıktan sonra gitar çalmak için bol bol vaktim oldu, çünkü burda kimseyi tanımıyordum. Sonra Cem-Cem-Hakan diye bir grup kurduk ve cover yapmaya başladık. Yaklaşık iki sene böyle hoplayıp zıpladıktan sonra, kendi grubumuzu kurduk, iki yıl o grupta davul çaldım.

Peki ses teknisyenliği nerden çıktı?

Viyana'ya okumaya gittim, Alman filolojisine yazıldım. Bu arada iki yıllık ses mühendisliği ile ilgili bir yer keşfettim. Böyle bir bölüme devam etmekteki asıl amacım ilerki süreçlerde teknolojinin önüme bir engel olarak dikilmesini engellemekti.

Teknolojinin senin için ne tür bir engel olabileceğini düşünüyorsun?

Bence birçok müzisyenin yaşadığı en büyük sorunlardan birisi bu. Birçoğu teknolojiden korkuyor ve çekiniyor. Sırf bu yüzden kayıt esnasında bir sürü duygu kayboluyor. Evde yaptığım bazı amatör kayıtlarda bunu hissediyordum ve bu yüzden böyle bir eğitim almam gerektiğini düşündüm. Bu işi öğrendikten sonra bir kayıt stüdyosunun müziği nasıl değiştirebileceğini daha iyi görüyorsun. Ama her şeye rağmen en önemli şey senin nasıl hissettiğin. Besten sağlamsa ve iyi hissediyorsan teknoloji dedikleri şey hikaye.

Varşova macerası ne zaman başladı?..

Viyana'da bazı grupların prodüktörlüğünü ve albümlerenin miksajlarını yapıyordum. Müzisyen bir hatunla tanıştım ve onun peşine takılıp Varşova'ya gittim. Beraber kendi müziğimizi yapmaya kalkıştık ama çalıştığı-

6→

Ünlü rock yazarı Nick Kent'e göre bu senenin en iyi üç albümü: Beck (Odelay), Fugees (The Score), Divine Comedy (Casanova)

Bilmece
Çam ağacını oyarlar, içine tinton koyarlar.
Ağlama tintonum ağlama, şimdi kulağını burarlar.
Cevap: Keman

Roll, tüm tekel bayilerinde

1ir, 2ki, 3ç, 4ört, 5eş, 6ltı, 7edi, 8ekiz, 9okuz

Kelepir'de Miles Davis kitabını acayip ucuza bulmuşlar.

Massive Attack, kısmetse yakınlarda yayınlanması düşünülen üçüncü albümleri hususunda enteresan açıklamalar yaptı: "Yeni albüm, sert ve karanlık geçişleriyle de, yumuşak taraflarıyla da 'Protection'ın ve 'Blue Lines'ın tam tersi ve üstelik punky olacak... 'Blue Lines' döneminde dub ve soul'la meşgul oluyorduk. 'Protection'da ise daha ziyade ambient etkileri vardı. Bu sefer, 70'lere geri dönüyoruz..." Bu arada, grup şu sıralar Saraybosna'da bir doğumevinin inşaatına para toplamak amacıyla Bristol'daki bir stadda vereceği konserin hazırlıklarıyla uğraşıyor...

Oasis, yeni çıkaracağı single'ı İngiltere seçimlerinin olacağı güne denk getirmeyi düşünüyor. Bu single için ayrıca David Bowie'nin Brian Eno dönemi klasiklerinden "Heroes"u yorumlayacaklar.

Bugünlerde şu iki isme dikkat! Birincisi **Mundy**. Kendisi 20'sini henüz aşmış. İrlandalı. Ve umut vaad eden her İrlandalı gibi Van Morrison'ın tahtına aday gösteriliyor. Diğeri **Joseph Arthur**, Amerikalı. Peter Gabriel ona acayip koltuk çıkıyor, ilk albümünü kendi şirketi Real World'den bastı. Ayrıca Joseph Arthur'un fanlarından biri Lou Reed.

Tampon: "Sokaklarda bunlar olup bitmiyor..."

Bugünlerde, Taksim'in barlarında, sokaklarında heyecanlı olaylar oluyor. Klasik rock geleneğinden daha başında ayrılan punk gruplarının ortaya çıkması gibi bir durum söz konusu. Biz de ne oluyor bir araştıralım dedik ve elden bilgi toplamak için bu gruplardan birinin, Tampon'un basçısı Aslı ile konuştuk.

Türkiye'de punk-rock yapan grupların kurulması Avrupa ile kıyasladığımızda çok geç oldu. Ama bu durum heavy metal, acid-house ya da klasik rock için geçerli değil. Bunun sebebi sence ne?
Aslı: Punk 70'lerin sonunda İngiltere'de ortaya çıkıp dünyaya yayıldığında, Türkiye'de kimsenin müzikle ya da müziğe dayanan alt-kültürlerle uğraşacak hali yoktu. Herkesin kendini politik kimliğiyle tanımladığı zamanlardı onlar, kültür tamamen farklıydı. Zaten darbe sonrasında da 80'lerin ortasına kadar Türkiye içine kapalı bir süreç yaşadı. Diğer bir sebep, punk'ın geleneksel rock anlayışına bir başkaldırı olması. Zaten ortada bir rock geleneği yoktu ki, kalkıp birileri bu işler öyle olmaz da böyle olur desin.
Türk punk gruplarının çıkışı hangi tarihe rastlıyor?
88-89 sanırım. Benim bildiğim kadarıyla bu dönemde kurulan gruplar: Headbangers, Maribond Youth, Noise 'Em Up, CMUK ve Dead Army Boots. Bir ara grup sayısı 20-25'e kadar çıktı. Son yıllarda da punk'a ilgi artıyor.
Punk'ı diğer akımlardan ayıran özellikler neler sence?
Punk'ta amaç mesaj, araç ise müziktir. Söyleyecek bir-iki lafı olan herkes eline gitarı alıp şarkı söyleyebilmeli. Müzik starların, virtüözlerin tekelinde olmamalı. Bu yüzden müzik genelde basit, dolambaçsızdır. Bütün geleneksel kültürel kodlar yıkılmaya çalışılır. Punk, her zaman gündelik hayata en yakın müzik olmuştur. Günümüzde Türkiye'de yazılan şarkılar bizim hayatımızdan bahsetmiyor, aşk-ayrılık-seks temalı –aslında temasız– şarkılar var ortalıkta, biz böyle hayatlar yaşamıyoruz ki, sokakta bunlar olup bitmiyor, endüstrinin yaratmaya çalıştığı suni bir kültür bu.
Tampon nasıl bir çizgide müzik yapıyor?
Birçok gruptan ilham aldık biz. Oi gruplarından da etkilendik, klasik punkçılardan da. Kendimizi sınırlamıyor, bulabildiğimiz her şeyi dinliyoruz. Bu elektronik müzik de olabiliyor, ska da olabiliyor, bir türkü de... Şarkılarımız da yaşadığımız hayatın içinden çıkıyor. Hiçbir konu sınırı yok. Müziği protestonun bir aracı olarak görüyoruz.

mız plak şirketi batınca bizim planlar da battı. Para kazanmak için başkalarıyla çalışmaya başladım. Polonya'da üç yıl geçirdim.
Bülent Ortaçgil albümünün kapağında senin ismine rastladık. Sanırım bir süre onunla beraber çalıştın.
Bülent abi, o sıralar albümünün kayıtlarını yapıyordu. Ben de canım sıkıldıkça yanlarına damlıyordum. Pek çalıştım denemez. Sadece takılıyordum. Birkaç ufak tefek ayrıntıda yardımcı olmaya çalışıyordum.
Ne tür müzikler dinliyorsun, seni en çok etkileyen isimler hangileri?
İlk aldığım plak Pink Floyd, "Wish You Were Here"dı. Rolling Stones, Ten Years After gibi gruplar da sevdiklerim arasında. Woodstock ve bununla bağlantılı bütün vatandaşları da dinliyordum. Ama enteresan bir şey var, sahip olduğum plakların çoğu "live" plaklardı. Daha sonra kafayı siyah müziklere taktım ve bir süre funk grupları dinledim. Beni ve müziğimi en çok etkileyen gruplar bunlar oldu. Bir ara Police takıntı yaptı ve beni başka bir yere götürdü. Ama yine de eskiden ve halen beni en çok etkileyen isim Peter Gabriel'dır. Özellikle "Plays Live" en sevdiğim albümüdür.
Türk müzisyenlerden seni etkileyen bir isim var mı?
Türk müziği olarak 80'lerin başında beni bir tek Mazhar Fuat Özkan ilgilendiriyordu. Plaklarını da çıkar çıkmaz almıştım. O plağı ben çok severim ama daha sonra onları da hiç dinlemedim. Daha sonra Erkan Oğur ve Bülent Ortaçgil'in plakları çıktı, onları aldım, bir süre de onları dinledim. Ama açıkça söylemek gerekirse yaptıkları müzik benim hayat tarzıma pek uygun değil. Fakat Bülent abinin Cemal Reşit Rey'de bir konserine gitmiştim. O çok güzel bir konserdi. Bülent abi bence konserlerde çok iyi, zaten böyle insanları barlarda dinlemeyi sevmiyorum. Çok boktan oluyor, saygısızlık gibi geliyor bana.
Piyasadaki yeni müzisyenler hakkında neler düşünüyorsun?
Türkiye'de piyasa son derece ticari. Her yerde ticari müzik var ama bunun yanında alternatif müzikler de var. Sonuçta birileri iyi müzik yaptı, o iyi müzik çok sattı ve böyle bir müzik endüstrisi gelişti dünyada. Kendine bir hedef belirleyip emin adımlarla yürüsen o zaman kimse önüne geçemez. Bence yeni isimlerin birçoğunda eksik olan bu.
Galiba albümünün satış rakamları çok yüksek değil...
Doğal olarak yaptığım müzikten para kazanmak istiyorum, bunun hakkım olduğunu düşünüyorum ama, "kasetim çok satsın" gibi laflar kulağa çok boktan geliyor. Sonuçta ben bir müzisyenim ve yaşantımı müzik sayesinde devam ettirebilmeliyim, kendime yeni aletler alabilmeliyim.
Şarkı sözlerinde değişik bir heceleme tekniği kullanıyorsun. Bu nereden çıktı?
Kelimelerin son ve ilk hecelerini bir araya getirip aradan da bir hece düşürdüğünde akıcı bir tekst çıkıyor ortaya, mesela "yorgan kanlı, akıyor yorgan kanlı, akıyorgan kanlı" gibi. Bu bir gün evde yazarken bulduğum deneysel bir şey.

Söyleşi: **Taylan Özgür İncedal**

→7

SeriN hAva dalgAsı

Stüdyo İmge, Minör serisine yerinde bir kararla The Smiths kitabıyla devam ediyor. Kitabın İçinde kısa tarihçe, elemanlarla yapılmış söyleşiler ve aşağıdaki gibi şarkı sözleri var: Biz "Pretty Girls Make Graves"i seçtik:

Kumlarda, körfezde
"Hızlı ve rahat bir yol var" diyorsun
örneklerle anlatmandan önce
şunu söylemeyi tercih ederim:

"Ben olduğumu sandığın adam değilim
Ben olduğumu sandığın adam değilim"

Ve Keder'in yerli oğlu
gülümsemez kimse için

Ve tatlı kızlar mezar yaparlar

İskelenin sonu, körfezin sonu
kolumu şiddetle çekip konuşuyorsun:
"Teslim ol şehvete,
teslim et kendini şehvete,
ah tanrı biliyor ya toza dönüşeceğiz
kısa süre içinde..."

Ama ben olduğumu sandığın adam
değilim
Ben olduğumu sandığın adam değilim

Ve Keder'in yerli oğlu
ayağa kalkmaz kimse için

Ve tatlı kızlar mezar yaparlar

Vahşi olabilirdim ve özgür olabilirdim
ama Doğa bu oyunu oynadı bana

O şimdi istiyor bunu
ve beklemeyecek
ama o çok kaba
ve ben çok narinim

Sonra, kumsalda
bir başka adam, tutuyor elini
bir gülümseme aydınlatıyor budala
suratını
(ve evet, bu olacaktı zaten)

Kadınlığa olan inancımı yitirdim
Kadınlığa olan inancımı yitirdim
İnancımı yitirdim

Geçenlerde 10. yılını kutlayan Les Inrockuptibles dergisi, fırsattan istifade, "son on yılın en iyi plakları" listesi yayınladı. Bir numarada The Smiths'in "The Queen Is Dead"i yer alıyordu listede. Plak çıkalı on yıl olmasına rağmen etrafına büyü yaymaya devam ediyor. Yine geçen yılın sonlarına doğru yayınlanan "The Smiths Is Dead" adlı albüm de bunun göstergesi. Plak aslında bir nevi "The Queen Is Dead-Tribute". Zamane grupları bir araya gelerek orijinal plaktaki sırayla birer şarkı okuyorlar. Billy Bragg haricinde kadronun yaş ortalaması epey düşük: Hepsi de ilkgençlik yıllarında The Smiths'in hayranı olmuş, belki de bu sayede müziği seçmiş insanlar: The Boo Radleys, The High Llamas, Trash Can Sinatras, Billy Bragg, The Frank & Walters, Placebo, Bis, Therapy?, Divine Comedy, Supergrass. Önce Smiths'in gitaristi Johnny Marr on yıl evveline geri dönerek plağın serüvenini anlatıyor, sonra "The Smiths Is Dead"e katılan birkaç grup The Smiths'le olan kendi kişisel serüvenlerini...

Johnny Marr
'The Queen Is Dead'den önce kendimi müthiş baskı altında hissediyordum. Alkol de hiçbir şeye yardım etmiyordu. Kafam iyiyken iyi şeyler yazıyordum tabii. Plağın kayıtları zorlu geçiyordu ama iyi iş üstünde olduğumuzun farkındaydım. Gruptaki diğerleri, daha doğrusu Morrissey hariç diğerleri gece alemlere çıkıyorlardı, ama ben ertesi günkü kayıtlara sakin sakin, evimde tek başıma, huzur içinde hazırlanıyordum. Plak çıktığında, bunun bizim başyapıtımız olduğunu anladım. "I Know It's Over"da Morrissey'in vokalini asla unutamayacağım. O sesi duymak hayatımın en güzel anlarından biriydi. Queen is Dead karanlıktır, soğuktur ama aynı zamanda hayatın içindedir. Morrissey benim en büyük hayranlarımdan biriydi ve birlikte çalışırken bunu bana hissettirerek beni cesaretlendirirdi. Tabii ben de onu. Queen Is Dead'in kayıtlarını bitirdiğimizde iki hafta boyunca kendimi eve kapattığımı, kıpırtısızca bir koltuğa çöküp saatlerce oturdu-

ğumu ve, pek tarzım değildir ama, ciddi depresyona girdiğimi hatırlıyorum.

Andy Cairn (Therapy?)
18 yaşımda ailemin evinden ayrıldığım sıralarda özgürlüğü ve The Smiths'i aynı anda keşfettim. Ama asıl Queen Is Dead çıktığında grubun fanı olmuştum. Gözünüz kapalı alabileceğiniz albümlerden biridir bu. Bayağılığa düşmeden çok ince bir İngiliz mizahı kullanılmıştır. On sene sonra bugünün Brit-pop'unun geniş yığınlarca dinleneceğini pek zannetmiyorum, ama bence Queen Is Dead hâlâ dinleniyor olacak. Tıpkı Tealevision'ın "Marquee Moon"u, Joy Division'ın "Unknown Pleasure"ı ya da Beastie Boys'un "License To Ill"i gibi...

Brian Molko (Placebo)
Annem İskoçtu ve 13-14 yaşlarımda Edinbourgh'daki evine onu ziyarete her gidişimde yol boyu The Smiths dinlerdim. Asıl favori şarkılarım ilk albümlerindedir. Bugün Queen Is Dead'i biraz eskimiş buluyorum, özellikle prodüksiyonu yetersiz gözüküyor bana. Ama tıpkı 60'ların en iyi müzikleri gibi, mesela Janis Joplin gibi zamanın ruhunu ele geçirmiş bir grup The Smiths.

Neil Hannon (Divine Comedy)
Ailemdeki herkes gibi televizyonda Top of The Pops'u seyrederdim ve Morrissey'i ilk orda gördüm. Arka cebine koca bir buket çiçek tıkıştırmış tuhaf bir tip. Bu bok da neyin nesi, diye düşündüğümü hatırlıyorum. O zamanlar Human League, Ultravox falan dinlerdim ve The Smiths'e hazır değildim. Ta ki 17-18 yaşlarıma, yani onların dağıldığı zamana kadar. O dönemleri kaçırmış olduğuma hep yanarım. Queen Is Dead'i ilk dinlediğimde şarkı sözleri hem beni allak bullak etmişti hem de ciğerimi dağlamıştı. Queen Is Dead bence Sergeant Pepper misali şarap gibi bir albüm. Her şarkı kendi içinde bir zafer kazanarak nihayete eriyor. Yıllar önce komik bir grupla bar köşelerinde çalıyor, Smiths cover'ları yapıyorduk, bir keresinde bu albümden "Bigmouth Strikes Again"i öyle berbat çalmıştık ki, ıslıklandık, yuhalandık. Nasıl utanmıştım!

Paul Linehan (The Frank & Walters)
Bence bu grup serin, taze bir hava dalgasıydı. Tipik bir indie hayranıydım, çekingen, asla kendimden emin değil, kızların yüzüne bile bakmaktan aciz... Smiths'in de utangaçlık üstüne, büyümenin zorluğu ve ilkgençlik üstüne yazdığı şarkıları dinleyince derhal kendimi onlarla özdeşleştirmiştim. Sonunda biri bana o kadar da gudubet bir tip olmadığımı söylüyordu işte.

8→

George Michael değil, **Sadettin Kaynak** olmak istiyorum

Mirkelam

Onu ilk gördüğümüzde "işte" demiştik, "olay bu"!.. Yepyeni bir ses, yepyeni bir "durum" vardı ortada. Bir "kopuş"un, yeni bir dönemin habercisi gibiydi. Hem çok yeniydi, hem de çok tanıdık. Tamamen "biz"dendi. Hem "yerli"ydi, hem "her yerli". Hem "dün"dü, hem "yarın". 60'ları, 70'leri alip 90'lara getirmişti. Ancak, eskinin tekrarı değildi. Başka bir şeydi. Gönlümüzde yatan, dilimizin ucuna gelendi. Erkin'le "Mazharlar"ın "fotosentezi" gibiydi. Ne var ki, hiç kimseye benzemiyordu. Ama... "Ama"sı uzun bir hikaye... Bir kısmı birazdan okuyacağınız söyleşide, geri kalanı ise, inşallah önümüzdeki sayı(lar)da...

İlk klibiniz büyük yankı yapmıştı. Daha doğrusu, tuhaf bir tepkiyle karşılanmıştı. İşin ilginç yanı, liberal-sağ ve sosyalist sol hemen hemen aynı kelimelerle ağır biçimde eleştirmişti. Örneğin, Ali Kırca Yeni Yüzyıl'daki köşesinde sizi "plastik kahraman" olarak nitelemişti. Geçenlerde, yeni klibinizin uyandırdığı ilgi üzerine ATV'nin ana haber programına davet edildiniz, iltifatlar aldınız. Ayrıca, gerek basında gerekse TV'lerde olumsuz bir eleştiriyle karşılaşmadınız. Bu tavır değişikliğini nasıl değerlendiriyorsunuz, bir-birbuçuk sene içinde ne oldu da, "plastik kahraman" nitelemesinden vazgeçildi?

Fergan Mirkelam: Bazı şeyler zamanla yerine oturuyor. Ali Kırca, son çalışmamda bana çok yardımcı oldu. Yardımcı oldu derken, ben ona gidip "Ali bey şöyle, Ali bey böyle, haha-hihi" yapmadım. Kendisine klipten bahsedilince, "ben bunu sadece haber yapmayayım, Mirkelam gelsin anlatsın" demiş. Yapılan işi doğru anlatmak açısından o program çok önemliydi. Çünkü söz konusu klip çok riskli bir olaydı.

Bu klip, o fikir nasıl doğdu, nasıl oluştu?

Ne zamandır aklımda vardı. "Forrest Gump"ı seyrettiğimde fikir oluştu. Atatürk'le ilgili belgeselleri seyrettiğimde, fikir iyice olgunlaştı...

"Her Gece" çıktıktan, beni böyle bir uçurumun içine attıktan sonra –ama elime bir ip de tutuşturarak, tabiri yerindeyse– onun "jumping"i, coşkusu, bir anda yerini gerilime bıraktı, yani bir şoka soktu beni. Çünkü "Her Gece"den sonra bir şey daha yapmak lazım ki, "plastik kahraman" gibi yakıştırmalara maruz kalmayayım... Rezil olmayayım... Rezil olmayayım derken, şunu kastediyorum: Sanata –popüler müziği de sanata dahil ediyorum– ve kendime hakaret etmiş olurum hafif bir iş yaparsam. Yaptığım işi sanat olarak yapıyorum. Çoğu yazar şöyle bakıyor, "popüler müzik yapıyorsun, sanat diye iddia etme; yap, paranı kazan, bak işte ne güzel yapıyorlar" falan şeklinde... Ben böyle düşünmüyorum. Bende bir potansiyel var. Ama insanlar bunu anlamadı, belki de ben anlatamadım. Sanatçının, müzik yapan insanın veya resim, heykel yapanın aklına hemen bir şey gelmiyor ki. Beklemesi lazım insanların, sabretmesi lazım. Ama tabii popüler tüketimde bu çok zor. Hemen yeni bir şey bekliyorlar.

Herhangi bir tartışmada, karşımdaki insan haksız bile olsa, ben ona karşı çıkamıyorum. Benim karşımdaki insana fikirlerimi anlatmam, onu ikna etmem, fikirlerimi kabul ettirmem çok güç.

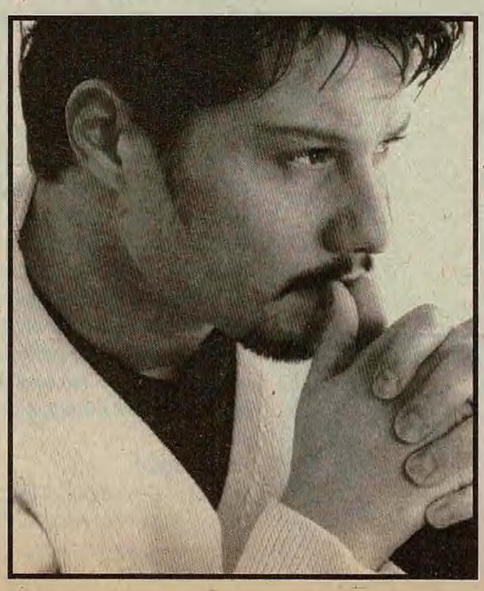

"Her Gece"nin sizi bir uçuruma attığını söylediniz. Nasıl bir uçurum bu?

"Uçurum"la söylemek istediğim "zevk" de alınan bir şey olması. Jumping'i katmamın nedeni de o. Dediğim, uçurum zevkli bir şey. Atlıyorsun, ama, illa dibe doğru değil, zevk de aldığın bir uçurum olabilir bu. Ancak, bir yandan da kabusa dönüştürürseniz, düşme durumu da olabilir.

Klip için resimler, sahneler seçilirken başaracağınızı hissettiniz mi?

O resimler çok evrensel şeyler diye düşündüm ama, aslında onlar benim hayalim, ilk önce benim istediklerim. Çok mantıklı ya da geniş kitleye yayılalım şeklinde bir seçim değil. Zaten dikkat ettim, 14-15 yaşındakiler pek beğenmiyorlar klibi. Benim yaşıtlarım için çok şey ifade ediyor ama. Beatles'ı seyrettiğimde, onlarla bir iletişimim var. O uçak sahnesi, bir takım başka sahneler... Bunlar yıllarca önceye dayanıyor; o sahne beni çocukluğuma da götürüyor, ilk Beatles dinlediğim zamanlara götürüyor. Tuhaf, içiçe bir hatırası var. Aynı şey Atatürk için de geçerli, Ayhan Işık için de. Ben hem bu zamanda onları özlüyorum, hem de onları gördüğüm zaman ilkokul, ortaokul günlerine dönüyorum.

İlk önce asansör kullanmayı düşünüyorduk. Asansör modern bir şey. Katlara gelip, kapı açıldıkça bir başka zamana, yani arşiv görüntülerinin içine dalmayı düşünüyorduk. Ama sonra merdiven üzerinde duruldu. Bu bana daha romantik, daha şiirsel geldi. "Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden" dizesindeki gibi.

Tam sigara yasağının meclisten geçtiği döneme denk geldi...

Evet, öyle oldu. Ama Atatürk pipo içen bir adam değil ki. Doğaldı, yabancı bir şey yapmadık biz. Sen kimsin ki Atatürk'ün sigarasını yakıyorsun? Ben kendime bunu sordum. Ama işin özü duygu. Ben baktığım zaman özlüyorum o adamı. Belki politik olarak değil ama, ihtiyacım var böyle bir adama. Atatürk'le rakı içmeyi, ya da kahve içmeyi hep istemiştim... Ayhan Işık'a da ihtiyacım var. Yok böyle bir sinemacı. O dönemleri özlüyorum. Adam çok iyi filmler çekiyor ya! Çok yakışıklı bir adam, çok iyi rol yapıyor...

Atatürk artık şarkılarda, kliplerde çok rastlanan bir sima...

Bunu mesela Çelik kullanıyor zannedersem. Saygım var. Zaten insanlar iyi mi kötü mü fazla mı olduğunu gayet iyi anlıyor. Aynı

→9

benim anladığım gibi. Ben olsam öyle bir şey yapmam. Hani Türk filmlerinde vardır, adamın öldüğünü ancak sekiz kere çarpılmasını göstererek ya da illa kanlar fışkırtarak anlatırlar. Diyelim ki Fransız filminde adamın öldüğünü gözlerinin sabitliğinden anlayabilirsiniz. Böyle bir "gözüne sokma" hali var bizde. Bense kendimi çok tutuyorum. Gözüne sokarak değil, üzerinden geçerek bir şeyleri anlatıyorum. Dolayısıyla hayal ettiriyorum.

Ya Beatles?

Beatles aslında benim hayatıma son dönemlerde giren bir topluluk. Albümlerini dinliyorum, haklarında yazılmış kitapları okuyorum, araştırıyorum. Daha önceleri benim zihnimde sadece adları vardı. Bir de herkesin bildiği şarkılar. Savaşa hayır tavrı... Pop müzikte birçok şeyi onlar başlattı. Üstelik tek kişi değil, bir grup olarak başlattılar. Bütün şarkılarını çok seviyorum. Hepsi sound olarak, en önemlisi yaratıcılık olarak çok iyiler. Sound diyorum ama ben mekanik düşünmüyorum. Yaratıcılık önemli.

Beatles'tan en çok kimi beğeniyorsunuz?

Ben John Lennon'ı daha soğuk bulurum. Lennon daha sanatsal, ama Paul McCartney daha hakim. Bir de son dönemlerinde o kadar iyi müzik yapmadı John Lennon. McCartney artık yaşlansa da, piyasa olsa da yaptığı güzel şeyler var. Ringo geride duruyor ama çok iyi çalıyor. George Harrison'ın ise galiba çok iyi bir gitarist olması önemli. Hint müzisyenlerle yaptığı bir albüm dinledim, çok tuhaf tonlar var. Çok güzel bir bileşim ortaya çıkmış ama yine de formülde bir eksik var.

Klibin hazırlık aşamasında tasarladıklarınıza tam manasıyla ulaşabildiniz mi?

Aslında sadece Atatürk, Ayhan Işık ve Beatles mı olsun, yoksa başka birilerini de dahil edelim mi diye epey tartıştık. Marilyn Monroe'dan Laurel Hardy'ye başka birçok ismin klipte yer alması önerildi. Ben de çocukluğumda yaşadığım bazı olayları, politik olacak bazı şeyleri, 12 Eylül öncesindeki bazı olayları, örneğin Tariş olaylarının olmasını –hani asfaltta ateş yakılmıştı– istedim. Çünkü çok etkilenmiştim o sahnelerden. Tüylerim diken diken olmuştu. Fakat sonradan dedim ki, çok tuhaf bir yere doğru gitmeye başladı iş. Sonuçta Atatürk, Ayhan Işık ve Beatles'ta karar kıldık.

Tariş olayları, 12 Eylül öncesi... Politikayla ilgili misiniz?

Benim tabiatım politikaya müsait değil. Herhangi bir tartışmada, karşımdaki insan haksız bile olsa, ben ona karşı çıkamıyorum. Benim karşımdaki insana fikirlerimi anlatmam, onu ikna etmem, fikirlerimi kabul ettirmem çok güç. Bu politika için çok ters bir şey. Bir ideolojiniz varsa onu en iyi şekilde savunursunuz. Ve iyi savunamazsanız rahatsız olursunuz. Ben tabiat olarak, kendi fikirlerini iyi savunabilen biri değilim. Söylemeye çalıştığım, "ben politikayla ilgilenmem, politikaya karışmam" gibi bir şey değil. Psikolojik bir şey. Bu çocukluğumdan beri böyle. İlla politika olması gerekmiyor, misket oynarken de –o da bir başka savaşım– böyleydi.

Güneydoğu'ya gidip konser verdiniz. Orada ne gibi izlenimler edindiniz?

Güneydoğu'ya gittiğimde beni iki şey çok etkiledi. Biri, çocukların o ortamda mutlu olabilmeleriydi. Mutsuz olmaları gerekirken, ya da biz onların mutsuz olduklarını düşünürken, mutlu olmalarıydı. Bu, belki çocuk olma özelliklerinden kaynaklanıyor. Orada her şey... Çok zor.... Her şey... Ekin falan görmedim. Ve hayvan yok orada. Hiç hayvan görmedim. Çok yadırgadım. İlk aklıma gelen şeyler bunlar.

Peki sizi, müziğinizi nasıl karşıladılar?

Onlar için bir tempo var, elle tutulan tempo, "şak-şak-şak"... Bir de "koşan adam"ın orada olması onları heyecanlandırdı. Ama herhalde İbrahim Tatlıses orada olsaydı, daha fazla heyecanlanırlardı.

İlk konserlerinizi, ilk albümünüz çıktıktan hemen sonra 1995 yazında Rumelihisarı'nda vermiştiniz. O ilk konserleri bugün nasıl değerlendiriyorsunuz?

İlk konser kötüydü, ikincisi de kötüydü, üçüncüsü daha düzgündü, dördüncüsü en düzgünüydü. İki sene önce Sezen Aksu'nun afişini görmüştüm Hisar'da. Ve diyordum ki, Hisar'da konser vermek çok büyük şey... Onun heyecanıyla çok zor oluyor tabii...

Bu karışıklıkta beni ilahlığa doğru çeken bir durum var. Benim kabahatim değil. Yine de 30 yaşın verdiği bir birikim var. Yaparım ve isterim ama, "burda" kalmanın, yani farklı kalmanın formülünü bilmediğim için, ve etraftan gelen baskılar beni o tarafa sürüklediği için söz veremiyorum. Söz verip de yanlış bir şey yaparsam bu sefer iki kat yanlış yapmış olurum.

Bir de Alliance Ethnik'le Almanya'da sahneye çıktınız. O konser nasıldı?

Almanya'da Irkçılığa Hayır konseri vardı. Türkiye'den biz davet edildik. Çok güzel bir konserdi. Seyirciler arasında da Türkler çok daha fazlaydı. Biz oraya Türk olarak gittik. Bu yüzden mi bilmiyorum, teknik ekip bize ters davranıyordu. Kavgalar ettik. Hatta İskender, ben burada çalmam diye çekip gitmek istedi. Fakat konserin üçüncü parçasından itibaren bize bakışlar değişti. Grup o kadar iyiydi ki, bıçak gibi çaldılar. Ses resmen plak gibi geliyordu. O demin bizle tartışan çocuklar resmen dağıldılar, dans etmeye bile başladılar. Alliance Ethnik bizden daha sonra sahneye çıktı. Çok iyilerdi. Ama bizi o gün konser sonu ya da ertesi gün birleştirmediler. Öyle bir organizasyon yapılmayınca, ekip olarak ordan ayrıldık. Tanışmayı çok isterdim... O konser bütünüyle çok güzeldi ama, basına yansımadı nedense. O zamanlar bana karşı basının böyle bir tavrı vardı. "Seni biz yarattık, yok da ederiz" mi diyorlardı acaba? Belki de bana öyle geliyor.

İskender Paydaş'la epeydir birlikte çalışmadınız galiba...

Her ne kadar yollarımız ayrılmış olsa da, bu müziğin mimarlarından biri o. Onunla birlikte bir bina kurduk. Daha doğrusu, bir şey formüle ettik, bir hazine bulduk. Haritanın yarısı onda, yarısı bende. İkimiz de tek başımıza o hazineyi kolay kolay değerlendiremeyiz. İskender çok iyi bir müzisyen, bazı şeyleri çok iyi bilen, fakat tabii eksik tarafları da olan bir insan. Ben çok iyi bir müzisyen olmasam da, yürek taşıyan, eksik tarafı gördüğünde pat diye bir şey ortaya çıkarabilecek müzik kafası olan bir insanım.

Nasıl bir yürek, nasıl bir müzik kafası, biraz açar mısınız?

Ben alaturkayı çok severim, bayağı yürekten severim. Babam akordeon çalardı, piyano çalardı, Fransızca şarkı söylerdi, ondan sonra oturup udla nihavent makamında şarkı çalardı. O zamanlar öyle para kazanma hırsı gibi şeyler yok, adam avukat olduğu için boş zamanı da çok. O öyle akordeon, piyano, ud çalıp şarkı söylerken, ben de orada bir şeylerle oynardım... Artı, mesela alaturkanın o radyodan çıkan tınısı. Akşamüstü hali... Radyodan çıkan müzik tınısı beni hâlâ etkiliyor, mutluluk veriyor bana, o yüzden çok seviyorum alaturkayı... Bende hep böyle her şeyin bir ortalaması vardır. Batıyken, Batı olurken Doğu... Gitar çalarken birden alaturka giriyor devreye... Tam böyle bir şey olurken, olmuyor. Tam böyle yabancı bir tonda söylerken gırtlağı titretme zorunluluğu hissediyorum. Bilerek yapmıyorum onu. Aldığım eğitim, aile ortamı, dinlediğim müzikler gibi şeylerle karışıyor. Böyle bir ortam... İskender'in de böyle bir hayatı var. Küçüklükten beri sahnede, Muhittin Paydaş'ın oğlu, orkestralarda çalışmış, üç yaşında plakta davul çalmış bir adam. Ve müziği benden daha fazla biliyor. Ama, onda olmayan veya çoğu kişinin aradığı, hani "bir şey arıyoruz" denir ya, o bende var. Her zaman çıkar mı, çıkmaz mı onu bilmiyorum ama, var. Ben bu klibi yaparken, biraz da "bakın bende böyle şeyler var, onu yok saymayın, ikinci kasette de ben böyle şeyler yapabilirim"i ispatlamak istedim. Hem kendime, hem başkalarına...

Şarkı sözü yazıyorsunuz, şiirle aranız nasıl, şiir de yazıyor musunuz?

Yazdığım şeyler var, ama çoğu şarkı sözüne dönüştürülmüş durumda. Benim şarkılarımda ciddiyi anlatırken bir espri tavrı vardır, mesela "Karşılıksız Çek"te yaptık bunu, çok iyi bir parça değildi ama, anlatım şekli, çekilen dertler anlamında, bana sanki Orhan Veli'yi hatırlatıyor. Sonra, "Hatıralar"daki "üzüldüğüme üzülsem" dizesi... Orhan Veli'yi bildiğim halde o espri tavrını yeni keşfediyorum ve benzetiyorum kendime. Genelde çok geniş değil, parça parça okurum, ordan burdan... Mesela Hilmi Yavuz'un adını duyarım, iki şiirini görmüşümdür, şans eseri iyi şiirleri değildir onlar, bu da mümkün yani. Cahit Sıtkı'yı yeni keşfettim. İlk defa, birbuçuk sene önce okudum, kaldım öyle yani... Kitap okumama neden olan bir şey var, ilk aldığım kitap çok güzel bir kitaptı. Dolayısıyla ben kitap okumaya başladım.

Hangi kitap?

"Korkuyu Beklerken", Oğuz Atay'ın. Çok güzel, çok etkilendim. Daha önce ders kitabı dışında kitap okumamıştım. Neden bilmem, sevmiyordum kitap okumayı. Başka bir kitapla başlasay-

dım, belki bir daha hiç kitap okumayacaktım.

Peki, evde daha çok ne tür müzik çalınırdı, kimler dinlenirdi?

Babamın dinledikleri arasında Zeki Müren'ler vardı, taş plaklar... Tangolar vardı, eski tangolar.. Fransızca şarkılar, Tino Rossi'ler... Babam en çok Tino Rossi dinlerdi. Fakat zamanını müzikten çok sinemaya ayırırdı. Gördüğü filmleri, yönetmeninden yapım yılına, en küçük ayrıntısına kadar size söyleyebilir. Puan verirdi, defterlere notlar alırdı... Sinema onu daha çok ilgilendirdiği için müzik alanında çok fazla genişleyemedi, çaba da sarfetmedi, kendini geliştirmek için uğraşmadı.

Şimdi ne yapıyor, neyle uğraşıyor?

Babam şu anda roman yazıyor, çok güzel bir roman, bir cinayet romanı... Özellikle Türkiye'de çok geride kalmış bir tür cinayet romanı... Çünkü hayal gücü isteyen bir tür. Halbuki hayal çok önemli, en başta hayal etsek... Ülkeyi yönetenler de hayalden yoksun, hayal olmayınca çözüm yolları da olmuyor. Uçağı, uçmayı hayal ederek buluyorsun... Biz çok hayal kurmuyoruz. Babamın bu konularda bana etkisi çok büyüktür; ama anlatım tekniği olarak, "şöyle yap, böyle yap" diye değil. Uzaktan görme, sevme, kahraman olarak görme... Ben mesela, "Kara Çanta" diye bir filmle büyüdüm. Babamın filmi. "Kara Çanta", üçbuçuk saatlik, sekiz mm. kamerayla çekilen vurdulu kırdılı, ama içinde duygunun da çok ağır olduğu bir arkadaş hikayesi. Ben o filmle büyüdüm. Kadrajlar... Işıklar.. Siyah beyazın güzelliği...

Sizin sinemayla ilişkiniz nasıldı?

Sinemanın öldüğü, salonların kapandığı döneme rastladı benim sinema yaşım. Rambo belki çok pozitif bir örnek değil, bir sanat değeri yok ama, insanları, gençleri sinemaya çekti. Aradaki uzun bir boşluktan sonra, bende Rambo filmleriyle –o zaman lisedeydim– yeniden sinema ilgisi başladı. Ben sinemayı seviyorum, kahramanları seyretmeyi... Kahramanın yerine geçiyorum, mutlu oluyorum... Sinema sahne olayıdır benim için...

Öyle özel bir sahne var mı?

Beni çok etkileyen bir sahne vardı. Depardieu'nün bir aşk filmiydi... Filmin adını hatırlayamıyorum şimdi... Film geldi, geldi, konu bitti, bütün olaylar oldu, bir aşk filmi için olabilecek bütün olaylar oldu... Bitti film, çıkmamız lazım ama, bir saat daha var. Salondaki herkes durumun farkında, herkes sıkıldı. O sırada olaylar gittikçe kötüye gidiyor. Adamla kadın ayrılacaklar, bir türlü ayrılamıyorlar. Neyse... Bir lokantaya gidiyorlar. Çok rahatlatıcı bir ortam, mum ışığı yanıyor... Fısıltıyla bir şeyler söyleniyor, ufak ufak müzik çalıyor... Derken birdenbire bir patlama oldu! Ben böyle bir patlama hayatta görmedim! Durup dururken, sürprizden de öte bir şey. Gerçekten patlama, hayattaki gibi. Şu anda aşağıda tüp patlarsa, nasıl olursa öyle. Seyirci bir anda mutlu oldu patlamadan...

Kız yaralandı, çok kötü yaralandı. Ama film devam etmeye başladı. O sahne gerçekten çok etkilemişti beni. Hayatı gerçekten yansıtmıştı. Lokantanın arkasında tüp patlıyor. Çok güzel bir sahneydi. Açtı seyirciyi. Tabii kız yaralanınca adamın bütün görüşleri, o mantık hali, hayattaki değerleri, kıza karşı, ilişkiye karşı her şey değişiyor, bir anda gönlüne hitap ediyor... Bu sahne beni çok etkilemişti.

Bende her şeyin bir ortalaması vardır. Batıyken, Batı olurken Doğu... Gitar çalarken birden alaturka giriyor devreye... Tam bir şey olurken, olmuyor. Tam böyle yabancı bir tonda söylerken gırtlağı titretme zorunluluğu hissediyorum.

"Kara Çanta"ya dönelim mi biraz?..

O film çeşitli yarışmalara katıldı. Bir yarışmada ikinci oldu. Halının üstünde mastürbasyon yapan bir adamın filmi birinci seçilmişti. Babam o kadar uğraştıktan sonra böyle bir filmin seçilmesine üzüldü, biraz küstü. Filmde, bir çanta var ortada, içinde çok büyük bir para var. Dört kişi soygun yapıyorlar, fakat sonra birbirlerini kandırıyorlar. Bir yandan da hayatın diğer olayları var. Babam bu arada kendini, dünya görüşünü anlatıyor. Türk sinemasında gerçek dövüş sahnesi çok azdır... Babam bunun üzerinde çok durmuştu. "Kara Çanta"daki dövüş sahneleri aynen gerçek hayattaki gibidir... Ben kavga etmesini babamdan öğrendim. O Ayhan Işık'lı kavga sahnesi, hep çocukken kazanılmış deneyimlerden dolayı... Yaklaşık bir 15 hareketlik, arka arkaya, çok seri, eski filmlerdeki serilikte hareketler vardı orada. Karate falan değil, aynı eski tarz, gerçeğiyle dövüş... Babamın bunlarda çok etkisi vardır. Babamın ayrıca, isimlere çok merakı vardı, kahramanlarına hep değişik isimler koyardı. İsimler kahramanların karakterlerine uygun olurdu. Mesela "Kara Çanta"da adları Akbaba, Çaylak olan kahramanlar vardı.

Size ad koyarken ne düşünmüş, nereden, nasıl koymuş?..

Tarzan meraklısıydı. Aslında benim adımı da Tarzan koyacakmış. "Oha" demişler. Gülerler diye vazgeçmiş. O da Farsçadan esinlenmiş, ışık anlamına gelen "Fer"den Fergan'ı türetmiş. Orta Asya'da Fergan diye bir ova varmış. Onu başta mı buldu, sonradan mı öğrendi bilmiyorum. Ben yeni öğrendim, geçenlerde Kanal 6'ya gitmiştim, "siz Fergan'lı mısınız?" diye sordular. Özbekler yaşarmış orada...

Ailenizin kökeni ne, nereye dayanıyor?

Baba tarafım İzmir kökenli. Fakat padişah, iyi bir iş yaptıkları için dedelerimize Urfa'da toprak vermiş, büyük toprak. Onlar da İzmir'den Urfa'ya göç etmişler. Babam çiğ köfteyi de çok iyi yapar mesela. Onun doğumu Urfa, benim İstanbul. Ailece İstanbul'a geliyorlar, Aksaray'da bir köşkte yaşıyorlar. Annem Trabzonlu. Dedem Vakfikebirli. Onlar da İstanbul'a geliyor, annemle babam burada tanışıyorlar...

Demin lise günlerinden bahsettiniz, hangi lisede okudunuz?

Fenerbahçe Lisesi'ne 80'de girdim, 83'de bitirdim. 83-84'de üniversiteye giremedim. Bir sene sonra İTÜ'yü kazandım, 87'de jeofizikten mezun oldum.

Ve mühendislik yapmaya başladınız...

Tam yapmadım. Karımın işi dolayısıyla İzmit'te oturuyorduk.

Best FM'de disk jokeylik yaptım, İzmit'ten gelip gidiyordum.

Müziğe nasıl, ne zaman başladınız?

Üniversite yıllarında gitar çalıyordum. 85 yazında Marmaris'e gitmiştim. Yeni açılan bir yerde gece şovlar düzenleniyor, çeşitli animasyonlar yapılıyor... Ben de arkadaşımla beraber gittim, akşam olduğunda animasyon grubuna katıldım. Sahilde Kayahan abi gitar çalıyordu hanımlara; mankenler falan vardı. O zaman daha "Geceler" çıkmamış... Hatta "Geceler"i çaldı, pek beğenmedik... O zamanlar Yeni Türkü revaçtaydı... Bir ara "oradan kim gitar çalar?" dendi. Arkadaşım da "Fergan çalar, mahallede hep çalar" dedi. Ben nasıl çalayım, Kayahan abi orda, rezil olacağım. Yine de, kendi ruh halimle bir şarkı çaldım. Herkes beğendi, alkışladı... "İstanbul'da" adlı parçaydı çaldığım. Parça bitince İskender geldi, "Ben İskender Paydaş, müzisyenim, tanışalım" dedi. Serüven öyle başladı. Ben üniversiteye gidiyorum. İskender'ler Beyoğlu'nda oturuyorlar. Tam müzisyen ortamı... Onlar para kazanıyorlar, aç kaldıkları zamanlar da oluyor ama, ben annemden para alıyorum. Sırasında bir kadeh içki içmek için uzun uzun düşünmek gerekiyor, yol parasını harcayınca uzun uzun yürümeler...

Çok özel değilse eğer, İskender'le ayrılık neden oldu?

Yok, çok özel değil. Ben gönül insanıyım her şeyden önce... İlk çıktığımda, "ilah olmak istemiyorum" dedim. Bu, söylenmeyecek bir şey. Çünkü insanlar seni öyle görmek istiyorlar ve öyle mutlu oluyorlar. Sen de madem ki kabul etmişsin böyle bir işi yapmayı, ilah olmayı da kabulleneceksin. "İlah olmak istemiyorum" demek işin mantığına ters. Ben böyle bir şey dedim, çünkü ben gönül insanıyım, George Michael olmak istemiyorum, ben Sadettin Kaynak olmak istiyorum.... Anlatabiliyor muyum?

Hep gönlümle hareket ettim, profesyonelce davranmadım. İskender –yıllardır bu işi yaptığı için– bir profesyonel. O zaman, davranışları da profesyonel oluyor. O da beni yaralıyor, yaralamaya başlıyor. Ama çok güzel bir arkadaşlığımız vardı; İskender'le kıç kıça yatardık. Öyle günler geçtikten sonra, insan her şeyi –o da çok duygusal, ben de çok duygusalım– söyleyemiyor... Onunla 12 sene beraberdik, bir tek kavgamız olmadı. Müziği yaptık, ama müziğin dışında bir takım şeyler yapmaya başladık: Organizasyonlar, ilişkiler, gazeteciler... Ve bir takım negatiflikler başladı. Durumu kontrol edemez olduk.

Şimdi biraz özel olacak ama... Ben ondan daha az müzisyen olduğum için, bazı hatalarımı bana yüksek sesle söylüyordu. Bana bağırdı, "biraz daha düzgün söyle"... Üstelik, tanımadığım orkestra elemanları arasında bağırdı. Sen yıllardan beri bu işi yapıyorsun, ben ilk defa çıkmışım, bana yardım etmen lazım. Kavgacı bir adam değilim, o da değil; kavga da edemiyoruz. Dolayısıyla, bir kere de olsa, çok yüksek patlama oluyor. Yine de bizim patlamada öyle çok fazla bir şey olmaz ama, yaralıyor tabii.

Peki sizi çok rahatsız eden o profesyonellik neydi?

Bana arkadaş gibi değil de "iş" gibi davranıyordu. Her şeyi kağıtlara dökmeye başlamıştı, her şeyde kağıda bir imza atılması gerektiğini söylüyordu. Her şeyi birlikte oluşturmuştuk, ama piyasayı tanımıyordum, herkesle İskender tanıştırdı beni. Bu insana bir farklılık kazandırıyorsa, tamam. Ama rütbe kazandırıyorsa, o zaman başka bir şey. Belki de yaptığı doğruydu, bende de hatalar vardı belki.

Bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?

İskender'le oturup düşünüyorduk; o çok Avrupa bastığı zaman "yok abi öyle değil, araya başka bir şey koyalım" şeklinde, ben ona bir şey söylediğimde, o bunun üstüne katlayarak bir şeyler ekliyordu. O katladığı zaman benim onun üstüne katlamadan bir şey eklememle ortaya güzel bir şey çıkıyordu. "Hatıralar"da olduğu gibi. "Hatıralar" modern bir parça; Avrupa gibi, Amerika gibi kokan bir dans parçası, ama arkada alaturka kemanlar çalıyor, böyle tuhaf tuhaf bir şey oluyor. Anlatmak istediğim bu... Bu müzikte ortaktık. O gitti. Yarısı onda kaldı, yarısı bende. Ama benim de güvendiğim ipler var. Ve ben, kendimi fikir açısından gösterdiğimi zannediyorum. Çok zor tabii Türkiye'de müzik yapmak. Aranjör sayılı, besteci sayılı... Klip de çok önemli, bir sanatçının kendini üçüncü bir anlatım şekli. Sonuçta, bir seçim yapacaksınız tabii ama, bunun formülü yok. Çünkü hiçbir şey çıkmayabilir. Benim en büyük dezavantajım, yıllardan beri İskender'le çalışmak oldu. Her aranjörde

Babam öyle akordeon, piyano, ud çalıp şarkı söylerken, ben de orada bir şeylerle oynardım... Mesela, alaturkanın o radyodan çıkan tınısı. Akşamüstü hali... Radyodan çıkan müzik tınısı beni hâlâ etkiliyor, mutluluk veriyor bana, o yüzden çok seviyorum alaturkayı...

onu arıyorum. Ben bir bas rifi bulduğum zaman, İskender de onun devamını getirirdi.

Ben o zenginliği arıyorum; olmayınca, tuhaf oluyorum, ne yapacağımı şaşırıyorum. Formülün bir kısmı onda, mesela arkadaki armoni... Ama onda eksik olan bir şey vardı, o da bendim. Söz, beste, fikir...

Söz, beste, tamam sizin ama, aynı besteyi mesela Aykut Gürel'e teslim etseniz, ne çıkardı sizce?

Zaten Aykut Gürel'le ya da bir başkasıyla hiçbir zaman yapmazdım. Gerek de yoktu, düşünmezdim de böyle bir şey. Hiç alakasız bir şey çıkardı. Şimdi biraz piştim. Geçen gün bir parça için bir aranjörle on gün çalıştık, imkanı yok çıkmadı bir şey. Ama stüdyoda çalışan çocuklardan biri kısa bir sürede parçayı anladı, kısacası "buldu".

"Türk popu"yla, popçularla aynı yolda, aynı kulvarda hissediyor musunuz kendinizi?

Bu klibi yapmam herhalde başka bir yöne gittiğimi, ya da başka bir yönde olduğumu hissettiriyordur. Bundan sonraki albümde yapacağım şeyler de başka türlü olacak. Daha zenginleşecek. Tek istediğim, insanlara bir şeyleri hayal ettirtmek. Hayal etmek ve ondan enerji almak en doğrusu. Her an, her tarafta biri doğduğu zaman başka birinin kafası parçalanıyor. Çiçeğin yanında kopuk bir parmak görebiliyorsunuz. O anda çiçeğe doğru bakmak daha iyi geliyor bana.

Ben farklı kalmayı yeğlerim ama bunu nasıl yapabileceğimi bilmiyorum. Ben bu insanların arasına girmediğim için zaten bir köşedeyim. Diyelim ki Tarkan'lar, Mustafa Sandal'lar yılbaşını birlikte şu şekilde kutlamayı düşünürken ben başka bir şekilde kutlamayı düşünürüm. Zaten bu tutum yaptığınız işe, müziğe de yansır. Orada mutlu olmuyorum, başka iş yaparken mutlu oluyorum. Bu tarafta kalmayı isterim ve onun için uğraşırım, ama bu karışıklıkta beni ilahlığa doğru çeken bir durum var. Benim kabahatim değil. Yine de 30 yaşın verdiği bir birikim var. Yaparım ve isterim ama, "burda" kalmanın, yani farklı kalmanın formülünü bilmediğim için, ve etraftan gelen baskılar beni o tarafa sürüklediği için söz veremiyorum. Söz verip de yanlış bir şey yaparsam bu sefer iki kat yanlış yapmış olurum. Müzikte de öyle. Bizim kontrolümüzde değil. Devamlı formülden bahsediyorum ama böyle bir formül yok esasında. Ama demin söylediğim ipi taşıyorum hâlâ.

Tuhaf gelecek ama, ben kendimi sözlerle anlatamam. Zaten anlatamadığım için müzik yapıyorum. Bana göre de ben hile yapmıyorum.

Bu "hile", ya "imaj" meselesi Her Gece'nin klibiyle gündeme geldi ve epey konuşuldu. Klibin gecekondu mahallesinde çekilmesinden malum "koşu"ya, favorilerden kılık-kıyafete... İşin aslı neydi?

Klip yönetmeni Umur Turagay şarkı hakkında fikrimi sorduğunda "şarkıda bir yürüme var, sanki engebeli bir arazide gibi" dedim. Hakikaten ilk sahnelerde toprak zeminde yürüyorum. Gecekondu mahalleleri çok yabancım değil, her ne kadar büyüdüğümüz yerler öyle olmasa da, o insanları anlayan, oralardan geçen, en azından köfteciye gitmek için geçen insanlarız. Belki ayakkabımız farklı, o kadar... Turagay, "bu parçada bir sıkıntı seziyorum, koşturacağım seni" dedi. Kıyafetleri belirlemeye çalışırken "sana şöyle bir pantalon yapacağız, şurdan don gözükecek" dendi bana. Dedim "ne yapıyorsunuz siz, ben öyle giyinecek adam değilim". Sonra, ortak bir kararla eskiden beri sevdiğim geniş yakalar, çizgili pantalonlar girdi devreye. Sizce bu Mirkelam değil midir? Bu hileyle yapılmış bir şey değil, daha çok bir sihir gibi geliyor bana. Yaşantı olarak çok şeyin izini taşıyorum, giyimde de öyle tabii.

"Her Gece"den sonra hayatınızda, ruh halinizde ne gibi değişiklikler oldu?

Ben eskiden de sigaramı, çayımı içip, güneşin batışını seyredip kağıtlara çiziktirme yapardım. Şimdi daha da güzel yapıyorum. Çünkü artık işim bu oldu benim. Eskiden boş zaman harcıyordum, annem para veriyordu. Hayal ettiğim şey oldu. Maddi yönden de rahata ulaştım. Kabiliyetim çerçevesinde yaptığım şeyleri yine yapabiliyorum. Bir insan çocuklukta, üniversitede bir şeyler yapar, sonra da maalesef adam olmak zorundadır. Bende böyle bir şey olmadı. Her şey daha bir güzel oturdu. Daha mutluyum.

→12

İsmi Mustafa Aslan, ama Shakespeare'in dediği gibi, "ismin ne önemi var, mühim olan lakap"... Mustafa Aslan ismi kimsenin kılı kıpırdatmıyor ama, "Kahtalı Mıçı" dendiğinde -teşbihte hata olmaz- yer yerinden oynuyor. Hayır, mübalağa değil: Malatya, Urfa, Adıyaman, Maraş ve Adana'nın en namlı "ses"lerinden... En kötü kaseti 500 bin satıyor, "korsan"larının sayısını bilen yok. Şimdilerde İstanbul'da "okuyor"... Roll teşkilatı, Mıçı'yı yerinde izlemek için kalktı Kocasinan'a gitti, can kulağıyla dinledi...

Pop bana ters iş

Kocasinan'da bir gazino... Daha doğrusu "müzikhol". İsmi, Yeni Saray. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin en tanınmış mahalli sanatçısı (son beş yıldır da yurt sathında kasetleri satılmaya başlandı) Kahtalı Mıçı burada, Yeni Saray'da her gece program yapıyor. Adını çok duymuşluğumuz var, ama kimdir, ne çalar, ne söyler bilmiyoruz, merak ettik, Yeni Saray'da aldık soluğu...

Kahtalı Mıçı

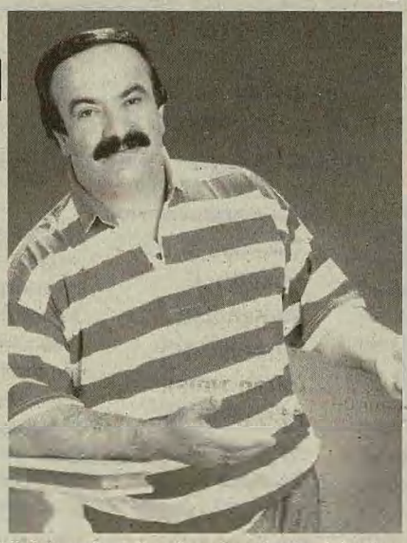

Allah'a çok şükür bugüne kadar bir skandalımız olmamıştır.

Daha takside Kahtalı'nın muhabbetini çevirirken taksici söze girip "Abi siz Kahtalı'yı nerden tanıyorsunuz?" diye sordu, cevabı beklemeden devam etti: "Abi, Kahtalı'yı Malatyalılar adam etti. Kimse tanımazdı onu, ama biz çok dinlerdik, çok severiz. Malatya, Urfa, Adıyaman, Maraş, Adana'da onu tanımayan yoktur" diye bize bir ön bilgi çekti.

Saat 11'e doğru müzikhole vardık. Kahtalı tam gece yarısı sahneye çıkıyormuş. Personel çok sıcak kanlı. İnanılmaz derecede ilgi gösteriyorlar. Ama herkese. Ayrı-gayrı yok. O kadar ki, biz sigaraya elimizi attığımız an garson çakmağını ateşliyor. Küllüğümüz tam 18 kez değiştirildi... Salon 400 kişilik. Biz içeri girdiğimizde birkaç masa vardı, Kahtalı'nın sahneye çıkmasıyla salon tamamen doldu. Müşteriler daha çok orta yaşlı ve çoğunluğu Doğu kökenli. Tabii maddi durumu iyi olanlar. Çünkü gazinodaki fiyatlar biraz tuzlu. Şöyle tuzlu: Bir büyük rakı 1.200.000, bira 150.000, viski 3.000.000, artık mezeleri siz hesap edin...

Kahtalı sahneye çıkmak üzere. Biz orkestra bekliyoruz; hani önde yol gösteren birkaç bağlama, yanda güm güm vurmalılar, arkada da yürek yakan yaylılar filan. Ancak hiç öyle olmadı. Bir elektro bağlama, bir sentetizörle birlikte Kahtalı sahnedeki yerini alıyor. Yumurta topuklu sivri burunlu ayakkabılar, beyaz gömlek üzerine geçirilmiş kahverengi desenli kravat, üzerine de yeşil takım elbise. Saçlar önlerden seyrelmiş, bıyıklarla birlikte siyaha boyanmış. "Hoşgeldiniz"lerle, selamlamalarla 20 dakika kadar geçiyor. İlk eser Muhlis Akarsu'dan "Bugün dost yaralanmış yine gönlüm hoş değil." Bağlama zayıf. Tatsız. Arkada çalan "cihaz"dan ud sesi mi gitar sesi mi çıktığı belli değil. Ama Kahtalı'nın gür sesiyle bağlamaya filan aldırdığı yok. Hiç ummadığın bir yerde, bazen türkünün en baba yerinde kesiyor, sonra bıraktığı yerden de başlamıyor. Etrafa bakıyoruz alem sefada. Okuduğu iki Kürtçe parçadan birini hiç kesmeden okudu. Çok güzeldi. Hele türkünün tam ortasında okuduğu bir uzun hava vardı ki, neredeyse şişenin dibini buluyorduk. (Sonradan öğrendik, o uzun hava anonim bir ağıtmış. Bir ananın Fırat'ın sularına kapılan kızı için yaktığı bir ağıt.) Kahtalı sahneye acayip hakim. Biz de halimizden memnunuz. Rakı, haydari, mevsim salata da birbirine iyi gidiyor, yanında Antep ezmesi almayın sakın. Kahtalı yeter de artar.

Ertesi gün buluşuyoruz, merak ettiğimiz her şeyi soruyoruz. Asıl adı Mustafa Aslan. Adıyaman'ın Kahta ilçesinden. Oralarda isimler kısaltılarak söylendiği için ona Mıçı derlermiş. Bu yüzden yörede Kahtalı Mıçı diye tanınmış. Kahtalı 43 yaşında. Dört çocuk babası. 26 yıldır türkü söylüyor. Eğitim durumunu soruyoruz, "Ben ilkokulu dokuz senede bitirmişem babo. Sonra da memurluk yaptığım esnada herkes dışardan okul bitiriyordu, ben de bir ortaokul diploması aldım" diye cevaplıyor. 1991 yılına kadar Adıyaman'da oturuyormuş, daha sonra İstanbul'a gelmiş. Avcılar'da kiralık bir evde oturuyor.

Bir zamanlar Adıyaman'da Beden Terbiyesi Müdürlüğü'nde memur olarak çalışmış. O zaman düğün salonları olmadığından düğünler Halk Eğitim Merkezi'nin salonlarında yapılıyormuş. Kahtalı da bazen çıkar o düğünlerde türkü okurmuş. Böyle böyle türküye merak sarmış, merak o merak, bir daha da geri dönememiş. Memurluğu da bırakarak bütünüyle kendini bu işe adamış.

Son beş yılda toplam altı kaset yapmış. Bu bandrollü kasetlerinin sayısı. Bundan önce yaptığı kasetler tamamen amatör kayıtlar. Çoğaltılarak elden ele dağıtılmak suretiyle dinleyiciye ulaştırılmış. Kendisini üne kavuşturan ve Doğuda sevilmesini sağlayan da bu elden ele dağıtılan kasetler. Ayrıca korsan kasetlerinin sayısını kimse bilmiyor. Önüne gelen Kahtalı'nın korsanını yapıyor. "Kasetçilere bir bakıyorum, hiç benim haberim olmadan benim adımda kasetler var. Allah Allah diyorum ya. Ben ne zaman çıkardım bu kaseti babo. Bu Unkapanı var ya, orası asıl Kurtkapanı, he vallah!" Dolayısıyla bu kasetlerden eli para görmüyor. Çıktığı konserlerden para almıyor, alsa da masrafları kadar. Para kazandığı tek yer gazinolar.

Son kaseti haziran ayında çıkmış, satışları şu anda 500 bini geçmiş durumda. Nemrut Dağı'nda kızıyla birlikte bir klip çekmiş. Bu kasetten de doğru dürüst para geçmemiş eline. En kötü kaseti 500 bin satıyor ve çok az para kazanıyor. Bir evi bile yok. "Babo, her şey maddiyat değildir. İnsanlık çok önemlidir. Biz seviliyorsak insanlara saygı duyduğumuz için seviliyoruz. Bizim kitabımızda önce insanlık yazar. Allaha çok şükür karnımız doyuyor" diyor..

Hiçbir müzik aletini çalmayı bilmiyor. Şiir yazıyor, arkadaşları besteliyor. Sonra da stüdyoya girip okuyor. Nota filan yok, sadece "kulak dolgunluğu". Öyle ahım şahım sesi de yok. Çok kalın ve kesik bir ses. Ama gür ve içten.

Kahtalı Kürt. Dolayısıyla Kürtçe türküler de söylüyor. Hatta bu yüzden başı belaya bile girmiş. 1979 yılında Adıyaman'da yaptıkları bir amatör kasette Kürtçe türkü okumuş. Bunun için soruşturma açılmış. 1.5 ay gözaltına alınmış. Daha sonra aynı davadan hüküm giymiş. Bir buçuk yıl hapis cezası almış. Ceza 1984 yılında infaz edilmiş. 1985 yılının sonlarında hapisten çıktığında Malatya'ya beş aylığına sürgüne gönderilmiş. Özal döneminde af çıkınca Kahtalı da sürgünden yırtmış.

"Ne olacak bu memleketin hali" şeklindeki sorumuza enteresan yanıt veriyor, başka da soru soramıyoruz. "Bu ülke çok orijinal bir ülke. Vallaha da öyle billaha da. Aynı çizgi filmlerdeki gibi. Birisi bir gün bir şey söylüyor, ertesi gün 'yok ben öyle demedim' diyor. Oyun oynuyorlar."

Aşık Mahsuni Şerif'i dinliyor, çok seviyor, bazen onun türkülerini söylüyor. Musa Eroğlu'ndan "abi" diye söz ediyor. Arif Sağ ona göre bir halk müziği hocası. İbrahim Tatlıses'i çok beğeniyor. Ruhi Su, Aşık Veysel bir idol. Neşet Ertaş çok büyük bir halk ozanı. Sanat müziği dinlemiyor. Ama köklü bir tür olduğunu söylüyor. Türk Hafif Müziği'nde, Ajda Pekkan'ı çok seviyor. Sezen Aksu'yu dinliyor. Sezen Aksu'nun "işin detayını" bildiğini iddia ediyor.

Nihayet geliyoruz pop müziğe. Herkesin çok konuştuğu pop müzik hakkında ne düşündüğünü soruyoruz. "Tüm müziklere saygım var. Sanatçıların hepsine saygım var. Pop müziği bana ters iş. Ne dinlerim, ne severim. Bana göre ha yabancı müzik, ha pop müziği kardaş. Beni tatmin etmiyor. 'Onun arabası var güzel mi güzel.' Bu nedir? Kardaş, anlıyorsan anlat da ben de öğreneyim. Adamın parası var, Almanya'da kalmış yıllarca, oh. Sonra gelmiş bir kaset yapmış sanatçı olmuş. Böyle olur mu kardaşım. İnsaf be, 26 senemi verdim. Bunlar da üç günde meşhur oluyorlar, bu nasıl iş kardaşım? Yalnız bunların içinde biri var. Tarkan var ya, hah o çocuk kalır bak. Çünkü, şimdi Allah için, Tarkan'ın sesi güzel, gözleri de güzel, yakışıklı da, bir de parası var, güzel işler yapar."

Son zamanlarda okuyamıyormuş. Ama daha önceden Yaşar Kemal'in İnce Memed'ini okumuş. Aziz Nesin'i, Nâzım Hikmet'i çok seviyor. Ama ona göre Anadolu'yu en iyi anlayan ve anlatan şair Ahmed Arif. Günlük gazete okuyor. Bazen Hürriyet, bazen Milliyet, bazen de Cumhuriyet alıyor. Haftalık ise Haftasonu gazetesini hiç kaçırmıyor. "Kardaşım biz sanatçıyız. Kim nerde kiminle ne yapıyor? Merak ediyoruz. Alıp öğreniyoruz. Ama o ortamlardan hiç hazzetmiyorum. Allah'a çok şükür bugüne kadar bir skandalımız olmamıştır. İnşallah bundan sonra da olmaz."

Ensar Altun

Bono

1980'lerin sonlarından itibaren dünyadaki hiçbir grubun başa çıkamayacağı bir büyüme hızı tutturan U2 çetesi, dört senelik "hasret"in ardından yuvaya, rock'n'roll alemine geri dönüyor. Ama mart ayında yayınlanacak yeni albümle birlikte bir takım "kavram kargaşaları" doğacağı da aşikar. Çünkü, eğer bir değişiklik olmazsa, yeni albümün adı "Pop", ilk single'ın adı da "Discotheque" olacak... Aslında son "Zooropa" albümünün ardından pek de kayıplara karıştığı söylenemezdi U2'nun. Grup, önce dünya turnesi kapsamında teatral gösteriler gerçekleştirdi, –kimine göre kof, kimine göre sağlam– bir "medya" eleştirisi sahneye koydu. Sonra iyiden iyiye film müzikleri işine sardırarak Brian Eno'nun önderliğinde "The Passengers" projesini hayata geçirdi... İşte aşağıda kısaltılmış bir versiyonunu takdim ettiğimiz Bono söyleşisi böyle yoğun bir dönemin ardından gerçekleştirilmiş. Bono'yla konuşan şahıs, "Müziğin bittiği Zaman–Politik Popun Tarihi" isimli kitabı bizde de yayınlanan Robin Denselow. Söyleşi boyunca savaşların, siyasetin, edebiyatın kıyısından geçiyorlar ama konu tabii ki gelip rock'n'roll'a düğümleniyor. İşte Bono'nun dedikleri... Yeni albüme hazırlık mahiyetinde...

Ateşli, tutkulu falan...

Evet Bono, istersen Pavarotti'yle birlikte yaptığınız şarkıyla ("Miss Sarajevo", The Passengers albümünden) başlayalım konuşmaya. Daha önce de birçok akla gelmedik adamla ilginç çalışmalar yapmıştınız. Yine de BB King anlaşılır bir birliktelikti, The Wanderer'daki Johnny Cash de öyle, ama Pavarotti bunların arasında çok ayrıksı kaçıyor. Sizinle ne işi vardı?

Pavarotti inanılmaz bir insan. Bu projeyi ortaya atan biz değildik, oydu. İşin doğrusu benim aklımda böyle bir fikir bile yoktu. O aradı ve sürekli aramaya devam etti. "Passengers" projesi ve yeni U2 albümüyle o kadar meşguldük ki, bunun gerçekleşebileceğini sanmıyordum. Ama telefonların ardı arkası kesilmedi. Bana "babanın hatırı için benimle çalışmalısın" dedi. Benim babam da, Edge'in babası da tenordu, ne de olsa.

Ve sonunda Saraybosna'daki bir güzellik yarışmasıyla ilgili bir şarkı söylettin ona.

Aslında bizim şarkı yazmamız değildi amacı. Modena'daki evine gelip, Bosna yararına bir konserde çalmamızı istiyordu. Şarkıyı yazdık. Saraybosna ile ilgili bir şarkı yazmak çok zor. Miss Sarajevo adındaki bir belgeselin prodüktörlüğünü yapmıştım o zamanlar. Saraybosna'daki bir sığınağı diskoteğe çevirmişlerdi. Dışarıdaki bomba sesleri duyulmasın diye sağır edici bir gürültü ile müzik çalıyorlardı. MTV seyrediyorlar, Rock dinliyorlar, bizim müziğimiz ile dans ediyorlardı. Oradaki insanlar müziğe sıkı sıkıya bağlıydı.

Temelde bütün rock'n'roll şarkılarının söylediği şey 'seni becermek istiyorum'dur. Ama bunu nasıl ve neden yapmak istediği ve 'aman Tanrım, evliyim' gibi şeyler, hikayeyi daha ilginç kılar.

Peki, siz buna hâlâ pop müzik mi diyorsunuz? Yoksa bu müziği başka bir yöne doğru itmeye mi çalışıyorsunuz?

Bu muğlak bir soru. Örneğin Saraybosna'daki en popüler gruplardan biri Massive Attack. Piyanist bir kadınla birlikte müzik yapan bir orkestra ile tanıştık. Bombalar arttığı zaman evinde oturup egzersiz yapmayı sürdürüyor. Her gün müzik yapmaya giderken hayatını riske atıyor. İşte bu yüzden kimse onunla dalaşmıyor. Güzellik yarışması da benzeri bir olay; giyecek doğru dürüst bir şeyleri olmamasına rağmen bu kızlar güzelliklerini

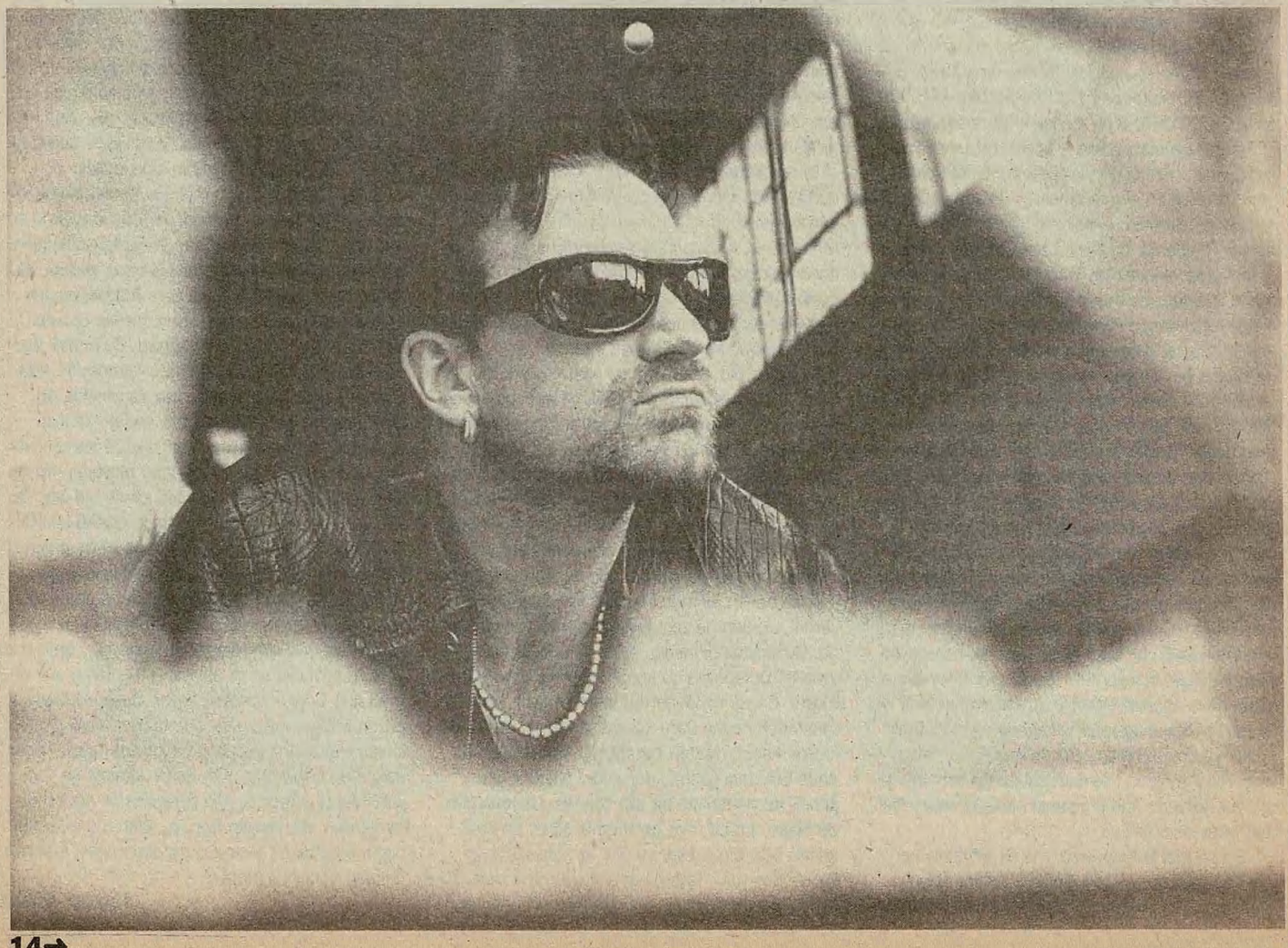

kendilerini koruyacak bir silah gibi kullanmaya çalışıyorlar. "Miss Sarajevo" belgeselinde yarışmaya katılan kızlar ellerinde 'bizi gerçekten öldürmek istiyor musunuz' yazılı pankartlarla yürümüşlerdi. Şarkı da işte bütün bunlardan bahsediyor.

Başlarken sizin için aslolan lirikler midir, yoksa lirikler müziğin içinden, atmosferinden mi çıkar?

Rock'n'roll lirikleri ile ilgili unutulmaması gereken ilk şey, bunların edebiyat olmadığıdır. Rock'n'roll lirikleri başka bir şeydir. Kelimeler öykünün sadece bir parçasıdır, ve benim şarkıcı olarak yapmaya çalıştığım şey müziğin içinde varolan hislerin ve atmosferin üzerine kelimeleri yerleştirmeye çalışmaktır.

Peki, o zaman müzik mi önce geliyor, atmosfer mi?

Başarılı şarkılarda birçok şey bir araya gelir, fakat bu, oturup "Miss Sarajevo" adında bir şarkı yazacağım diye düşünmek değildir. Aklınıza önce bir melodi gelir, o melodinin belli bir atmosferi vardır ve siz oturup o atmosfere uygun bir imge yaratmaya çalışırsınız.

Bu, metnin en önemli şey olduğu, melodinin ise başka bir yerden ödünç alınabileceği folk geleneğinden hayli farklı.

Rock'n'roll başka bir dildir ve eğer öyle düşünürseniz daha çok zevk alırsınız. Örneğin ben Michael Jackson'ı böyle dinliyorum: Hiç İngilizce bilmediğimi düşünüyorum ve sonuçta onun büyük bir hayranıyım. Demek istediğim sesinin sound'unu, bütünlüğünü seviyorum... Kelimelerin anlamsız olduğu başka bir dilden bahsediyoruz burada. Bu noktada dili birçok yönden altüst ediyor. Kelimeleri eğip bükmesi ve onlarla oynaması açısından Joyce gibi birini de gayet rock'n'roll buluyorum. Belki de ana dillerini konuşmuyor olmanın verdiği intikam hissi ile son yüz yıldır birçok İrlandalı yazar dili parçalayıp altüst etmekle uğraşıyorlar.

Aynı şey U2 için de başından beri mi geçerliydi, yoksa bu yeni bir yönelim mi?

Ben sadece rock'n'roll'un işleyiş tarzından bahsediyorum. Afro-Amerikalıların da dille oynayarak ortaya çıkardıkları şey bambaşka bir lisan. Yani, farklı bir his yakalamaya çalışmak... Genelde, rock'n'roll müziğin hissi bant genişliği çok dardır. Temelde bütün rock'n'roll şarkılarının söylediği şey 'seni becermek istiyorum'dur. Ama bunu nasıl yapmak istediği, neden yapmak istediği ve 'aman Tanrım, evliyim' gibi şeyler, bütün hikayeyi daha ilginç kılar.

Peki, edebiyatla aranız nasıl? "Zooropa"da Charles Bukowski'ye bir şarkı ithaf ettiniz, son turnenizde Wembley'de Salman Rüşdü'yü sahneye çağırdınız. Bütün bunların şarkılarınız üzerindeki etkisi nedir? Edebiyat, U2 şarkılarının organik bir parçası mı, tıpkı filmler, dergiler ve TV gibi?

Son zamanlara kadar daha çok dergiler ve televizyon bizim esin kaynağımızdı. Evde, bahçecilik kitaplarının hemen yanıbaşında geniş bir klasikler kütüphanem var. Binlerce kitabım var ve hepsinin ilk 17 sayfasını okumuş durumdayım. Bunların ne kadarı ürünlerimizi etkiliyor, bilmiyorum. Ama edebiyata düşkünüm.

Peki Salman Rüşdü'yü sahneye çağırmanızın anlamı neydi?

O konserde şeytan kılığında sahneye çıktığımı unutmamanız lazım, bu yüzden Şeytan Ayetleri gayet uygundu. Tabii ki daha fazlası var. Salman Rüşdü'nün durumu olağandışı bir durum. Konuşma özgürlüğü bizim kanıksadığımız bir şey, oysa birçok başka kültürde bu özgürlük yok. Rock'n'roll ve rap gibi müzikler söz konusu olduğunda, insanların istedikleri şeyi, benim hoşuma gitmese de söyleyebilmelerinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Salman Rüşdü'nün konumu, sanıldığından çok daha fazla rock'n'roll'la bağlantılı bence. Ayrıca o baskı ve koşullar altında onurunu ve espri anlayışını korumayı bildi. Bukowski de aynı şekilde, muhteşem bir karaktere sahiptir. Bizi izlemeye gelmişti. '70'lerin başından beri bir rock konserine gelmediğini söylemişti. Larry onun için "Dirty Old Town"ı besteledi ve ona ithaf etti. Bu 75 yaşındaki moruğun, tamamen farklı bir alem tarafından seviliyor olmaktan dolayı gözleri yaşarmıştı. Bir keresinde beni, ölmekte olduğunu söylemek için aramıştı. Telefonda mükemmel konuşurdu. Zaten telefonda tanışmıştık. Bir gece evimde bir takım insanlarla muhabbet ediyorduk ve Charles Bukowski'den laf açıldı. Orada bulunanlardan biri, "telefonunu kullanabilir miyim?" dedi. Saat sabahın altısıydı. Telefonu bana uzattığında öbür tarafta Charles Bukowski vardı. Bana "seninle konuşmak çok hoş ama karım beni çekiştirip duruyor, seninle konuşmak istiyor" dedi. Meğer karısı U2 hayranıymış. Bukowski'yi bizim konserimize de o getirmişti zaten. Her şeyin iç içe geçmesini seviyorum ben. Her şey çok güvenilir formlara büründüğünde, 'bu kitap okuyanlar için', 'bu televizyon seyredenler' için dediğinizde her şey fazla katılaşıyor. Oysa işlerin belirsizleşmesi daha heyecan verici.

'Biz sadece kulüplerde çalarız' yaklaşımı, sonradan 'biz sadece tiyatro salonlarında çalarız, asla büyük salonlarda çalmayız'a, ve giderek 'tamam büyük salonlarda çalarız ama asla stadyuma çıkmayız'a dönüşüyor kolaylıkla. Şu anda bu Amerika'da çok yaygın bir tavır. Bence hiçbir anlamı yok. Eğer utangaç, içedönük bir adamsan, gidip çömlek ustası olursun, rock grubuna katılmazsın.

Biraz da İrlanda'dan bahsedelim. İrlanda'da müzik edebiyatın yanıbaşında mı yer alıyor? Bugünlerde Dublin yeni bir hareketin merkezi durumunda. Kendinizi bu hareketin bir parçası olarak hissediyor musunuz?

İrlanda'da insanlar sizi İngiltere'dekinden daha farklı değerlendirirler. Amerika da bu açıdan İrlanda'ya benziyor. Ben şunu anlayamıyorum: 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana en büyük pop sanatçılarını çıkarmış İngiltere gibi bir ülkede hâlâ bu müziğe 'pop' müzik denebiliyor. Amerika'da ise artık pop müziği bir sanat olarak kabul görmüş durumda. İrlanda'da da benzer bir şekilde, insanlar yaptığınız işi ya iyi ya da kötü olarak değerlendirirler. Bir ürün sırf kitap formatında olduğu için daha değerli değildir. Kimseye fazla aldırış etmezler. Herkes onlara göre "iyi iş kotarıyordur".

Kendinizi hâlâ İrlandalı bir grup olarak mı görüyorsunuz? Ya da kendinizi hiç İrlandalı bir grup olarak gördünüz mü? Bence, o genel hissin, o ruhun dışında sizin özellikle İrlandalı denebilecek bir yönünüz yok.

Evet, teşekkürler. Ben de tam o his yüzünden kendimizi İrlandalı bir grup olarak görüyorum. Ama hiçbir zaman 'Brit Pop' ya da 'İrlanda rock'u' gibi yaftaları sevmedim. Müzik ya iyidir. Ya da kötü. Hangi ülkeden geldiği önemli değildir. İnsanlar müziği futbola çevirmeye çalışıyorlar, bir taraftar meselesi haline getirmek için uğraşıyorlar.

İrlandalılığın diğer bir yönü sanırım kaçınılmaz olarak önce kimlik sorunu ile, sonra da Kuzey İrlanda sorunu ile yüzleşmek. Siz her ikisini de belli bir noktaya kadar yaptınız. "Sunday Bloody Sunday" şarkınız Kuzey İrlanda ile ilgili ilk aleni marşınız haline geldi. Ama, bu şarkı çok yanlış yorumlandı ve IRA tarafından bir slogan haline getirildi, değil mi?

Tam olarak IRA denemez. Daha çok bu katliamı unutmayan ve yüreklerinde hisseden cumhuriyetçi insanlar tarafından benimsendi. Benim üzüldüğüm şey, bu şarkının asıl noktasının gözden kaçması idi. Burada yapmaya çalıştığım şey, Paskalya Ayaklanması katliamı ile Kanlı Pazar katliamını karşılaştırmaktı.

Ve hâlâ bir şekilde İrlanda politikası ile ilgilisiniz. En son Christie Moore ile yaptığınız "North and South of the River" şarkısı da bunun bir örneği. Christie Moore ile ya da "Rattle and Hum" döneminde Bob Dylan ile ortak şarkı yazmak sizin için ne ifade ediyor?

Açıkçası, Dylan ile yaptığımız çalışma çok komikti. İçkili bir akşamın sabahı korkunç bir başağrısı ile uyandım. Kafamda bir melodi dönüp duruyordu. Ayrıca aynı anda aklıma bir takım kelimeler geliyordu, 'Aman Tanrım, şimdi kalkıp bunları yazmam mı lazım' diye düşündüm. Tek istediğim uyumaktı. Ancak, her şeye rağmen kalkıp yazdım. Şarkının başlangıcı bir Bob Dylan şarkısına benziyordu. Hatta, bunun bir Bob Dylan şarkısı olabileceğini düşündüm. Şans eseri o gün

"20. yy'ın kapanış müziği"

U2 basçısı Adam Clayton, mart başında piyasaya çıkacak "Pop" albümlerinin atmosferinin ipuçlarını veriyor: "Hepimizin benzer tarzda müzik dinlediğini farkettik. Ben Letfield, Massive Attack ve Underworld dinliyordum. Bono ve Edge, The Prodigy, The Chemical Brothers ve Oasis dinliyorlardı. Ve bu sonik müziğin hangi bölümlerini kendi müziğimize katabiliriz diye düşünmeye başladık. "

Bono ise Oasis'in kendilerini etkilediğini söylüyor: "İngiltere'de, McCartney/Lennon tarzı şarkı yazarlığına olan ilgi benim hoşuma gidiyor. Ama diğer yandan, hip-hop ve tekno dünyasının enerjisi de hoşumuza gidiyordu. Bu insanlar, 20. yüzyılın kapanış yıllarının müziğini yapıyorlar. İki ayrı ucu kendi müziğimizde nasıl bir araya getirebiliriz, bu müziklerin hangi kısımları U2 müziğinde işler diye düşündük. Rock'n'roll'un sınırları yok, bunu anlamış bulunuyoruz."

onunla karşılaştım ve hemen gidip 'bu senin şarkılarından biri mi?' diye sordum. O da 'hayır, ama istersen şimdi oturup yazabiliriz' dedi. Biz de oturup yazdık.

"Sunday Bloody Sunday" şarkısı 'bugünkü haberlere inanamıyorum' diye başlıyordu, Zoo TV turnesinde ise yüzlerce TV'den gelen delicesine bilgi akışını sergilediniz. Sanki 80'lerde edindiğiniz bilgileri değerlendirmek, nasıl tepki vereceğinizi bilmek daha kolay gibiydi. Şimdi ise hiçbir şey tekin değil.

Her şey başdöndürücü bir hızla olup bitiyor. Hepimizin maruz kaldığı medya aşırı yüklemesi ayağımızın altındaki toprağın kaydığı hissini yaratıyor. Bir rock'n'roll grubu için teknoloji kafa karıştırıcı bir durum. Sahneye telefon gibi basit bir alet yerleştiriyorsunuz ve tutup Beyaz Saray'ı arayabiliyorsunuz. Bu, Elvis'in asla düşleyemeyeceği bir şeydi. İki yıl boyunca turnede olacaktık ve sonuçta bize bu süre içinde sıkılmamamızı sağlayacak, günden güne değişebilecek bir tema lazımdı. Günlük TV deneyimimiz önce Ruanda'daki katliam haberini seyredip, sonra bir pembe diziye atlamaktan ibaret. Biz de bu mantığı sahnede uyguladık. Zoo TV'nin enerjisi buradan kaynaklanıyordu.

1980'lerde anti-apartheid, Uluslararası Af Örgütü ve Green Peace gibi hareketler U2'nun gündeminin baş köşesini oluşturuyorlardı. Bunlar hâlâ gündeminizde mi?

Bu konularla hâlâ ilgiliyiz. Bütün mahkumlar salıverilmedi, ya da bütün insanların karnı hâlâ doymuyor. Ama bu meseleler 80'lerin sonunda rock dünyasında bir modaya dönüştü. Bu yüzden daha dikkatli davranmak, etrafta dönüp duran, dinî çağrışımları olan hareketlere kapılmamak lazım.

Bugün dönüp baktığında 80'lerdeki U2'yu nasıl değerlendirirsin?

O zamanlar rock'n'roll'un ne olduğunu bilmiyorduk, bu yüzden özeldik belki de. Ama bu noktaya kadar gelmemiz şaşkınlık verici, olağandışı bir olay. O zamanlar, 80'lerin ruhundan tamamen kopuktuk diyebilirim. İlgi çeken grupların hepsi soğukkanlıydı, bizse ateşli, tutkulu falandık. Ne yaptığımızı kesinlikle bilmiyorduk ve tamamen farklı bir gezegenden geliyor gibiydik. Bugün o dönem şarkılarımızı dinlediğimde hoşuma giden özellikleri farkedebiliyorum ama, diğer yandan bir sürü bitmemiş parça görüyorum. Onları bitirebilmeyi çok isterdim.

Aynı mesafeyi Brit-pop'a karşı da hissediyor musun? Oralarda olup bitenlerle ilgin var mı?

Eğer yapılan iş iyiyse severim. Blur'deki herifin sevgilisinin Elastica diye mükemmel bir grubu var. Gerçekten şu anda İngiltere'de çok ilginç şeyler yapılmakta. Bu grupların hepsi, Beatles ya da Stones olmayı düşlemeden burunlarının dikine, keyiflerine göre ilerliyorlar. Oysa 80'lerde bütün gruplarda ünlü ve büyük olma tutkusu vardı. Ben bu gruba katıldığımda, Stones, Beatles, Who ya da Kinks'te olduğumu düşlerdim. Umarım bunların içinden gerçekten büyük gruplar çıkar ve bu hareketliliğin tadını çıkarır. 'Biz sadece kulüplerde çalarız' yaklaşımı, sonradan 'biz sadece tiyatro salonlarında çalarız, asla büyük salonlarda çalmayız'a, ve giderek 'tamam büyük salonlarda çalarız ama asla stadyuma çıkmayız'a dönüşüyor kolaylıkla. Şu anda bu Amerika'da çok yaygın bir tavır. Bence hiçbir anlamı yok. Eğer utangaç, içedönük bir adamsan, gidip çömlek ustası olursun, rock grubuna katılmazsın. U2'nun başarısıyla ilgili üzüldüğüm tek nokta, bizimle birlikte aynı yoldan ilerleyip büyüyen başka grupların olmamasıydı. The Smiths, Echo & The Bunnymen... Bunların hepsi çok iyi gruplardı ama dibine kadar mesafeli, soğuk gruplardı. Blur ve Oasis'in dünyayı kasıp kavurmasını diliyorum, mainstream'i siktir edin gitsin.

Peki, sizce Blur mü Tanrı'ya daha yakın, Oasis mi?

Her şeyden önce ben Tanrı'yım ve Liam benim tek oğlumdur. Aslında hepsini çok beğeniyorum, hepsi iyi şarkı yazarları. Ama Liam'ı dinlediğimde, öfkenin yanısıra, bir tür ağrı hissediyorum. Belli tür müzikleri de diğerlerinden ayıran budur.

Bir senaryo yazdığın doğru mu?

Evet, Nicholas Klein'la beraber bir senaryo yazdık. Adı "Million Dollar Hotel". Uzun bir süredir bu filme finans sağlamaya uğraşıyorduk ve sonunda başardık. Filmi Win Wenders yönetecek, buna inanamıyorum. Bütün bu süreç beş yılımızı aldı.

"Passengers" albümünün ardında yatan temayı ya da esin kaynağını nasıl açıklarsın?

Brian (Eno) yıllarca bizim prodüktörlüğümüzü yaptı ve bütün boktan işleri onun üstlenmek zorunda kaldığı bir grupta olmak zevkli. "Passengers" çok sıradışı bir albüm. Brian'ın inanılmaz bir müzikal hayal gücü vardır. Genellikle görevini, milleti fişekleyerek yapar. Bir şeyleri harekete geçirir. Bu sefer bütün sorumluluğu aldı ve biz de ona eşlik eden bir grup olarak görevimizi yaptık. İlginç malzemeler var albümde, ama herkes için değil "Passengers". Bir rock albümü de değil. Hızlı bir trendeki gece yolculuğu gibi.

Bir de şiir kitabının yayınlanacağı söyleniyor...

Hayır. Dünya henüz benim şiirlerime hazır değil.

Çeviren: ***Duygu Akın***

16→

Sugarcubes yıllarının ardından iki mükemmel solo albüm yayınlayıp gündemimizi uzun süre meşgul eden "kutup şantözü" Björk, yeni albümünde –çoğu kişiye göre– işin kolayına kaçtı, ikinci albümündeki şarkıların remikslerini piyasaya çıkardı: "Telegram". Ama Björk yeni albümünü hararetle savunuyor, üstelik anlatacak daha çok şeyi var. Melody Maker'dan naklen...

Björk

Bam! Kapadım kapıyı

"Telegram" bir remiks albümü. Sence remiks ne ifade ediyor?

İnsanların çoğu hâlâ remiksi eski yemeğin ısıtılıp yeniden sofraya konması gibi görüyor. Ya da plak şirketinin bir takım ayrıksı şarkıları radyoya daha uygun hale getirmek için buldukları bir yöntem olarak düşünüyorlar. Bence bu adamların hepsi züppe. Müzikte değişik versiyonların ortalıkta dolaştığı güçlü bir gelenek vardır. Bach da org füglerini yazdığında –sakın kendimi Bach'la karşılaştırdığımı sanmayın, deliyim ama o kadar da değil– her notayı kağıda dökmemişti. Bu parçaları icra eden müzisyenler, kendilerine göre bir şeyler ekliyor ve sonuçta aynı eserin birçok versiyonu çıkıyordu ortaya. Aynı şey "Round Midnight" ya da "My Funny Valentine" gibi caz standartları için de geçerlidir. Bu parçaların 500 versiyonu vardır ve hiçbiri de orijinal parça ünvanını taşımaz.

Şarkıların atmosferini nasıl yakalıyorsun? Esin kaynakların nelerdir? Biraz bize örnekler ver.

Melodiler durup dururken, çok hızlı ortaya çıkıyorlar, ama lirikler konusunda pek titizim. Bazı şarkılar ise uğraştırıyor. Örneğin "Isobel"... Bu şarkı, doğadan kopup gelen bir insanın kente taşınmasıyla ilgiliydi. Ben de 27 yıl boyunca doğanın tam göbeğinde yaşadım. Latin Amerika edebiyatına ilgim vardır. Allende'yi severim, ama daha çok Marquez'i. Tıpkı Frida Kahlo'nun kendini resmedişinde olduğu gibi iki ayrı insan tipi –bir eski Meksikalı, bir de modern 20. yüzyıl kadını– bir arada anlatılır. İşte büyülü gerçekçilik denen şey. 20. yüzyıl medeniyetinin doğayla nasıl çatıştığı... İzlanda ya da Tayland gibi yerlerde de insanlar, bir ellerinde televizyonun uzaktan kumandasıyla otururken, bir yandan da yanıbaşlarında bir hortlağın oturduğuna inanabilirler. Sorun bunların nasıl bir araya getirilebileceğinde... Bu şarkının liriklerini yazmayı bitirdiğimde, elimde bir kitap uzunluğunda malzeme vardı. 15 yaşımdan beri tanıdığım bir arkadaşıma gittim ve şarkının içinde asıl önemli olan kısımları ayıkladık. Sonra Bahamalarda Brezilya sound'uyla ilk kaydı yaptık. Ama sonradan bunun tam yerine oturmadığını düşündüğümden, 30 yıl önce muhteşem düzenlemeler yapmış olan Deodato'yu yardıma çağırdım. Sonuçta, şunu farketmek zor değil, remiks albümümü dinlediğinizde, bunun şarkılarımı radyoya daha uygun hale getirmek için yapılmamış olduğunu anlayacaksınız. Bu be-

nim kendi evimde dinlemek isteyeceğim türde bir müzik.

Peki bir önceki "Post" albümünü nasıl tanımlıyordunuz?

Sugarcubes'ün ardından, "Tamam," dedim, "artık herkesi memnun ettim. Şimdi kendimi bir yere kapayıp kendi şarkılarımı yapabilirim". Ve sonuçta ilk albümüm "Debut" ortaya çıktı. Sonra her şey zıvanadan çıktı, turneye çıktım, etrafımda bir sürü ilginç insan vardı ve kendimi bir yere kilitleyecek vakit bulamadım. Sanki 5000 yıldır kendimle başbaşa kalmamış gibi hissediyordum. Ve bu hisle "Post"u yaptım. Ardından da Bam! Kapıyı kapadım.

"Post" söz konusu olduğunda, diğer insanlara bir şeyler sunma ihtiyacının önemli olduğunu söyleyebilirim. O albümde bir sürü açıklama yapıyordum. "Telegram"da ise bunların hiçbiri umurumda değil. Ama "Telegram"daki müziğin çoğunun benim eserim olmadığını söylemeliyim. Şarkıları bir takım insanlara yolladım sadece.

Ama sonradan üstlerinde yeniden çalıştınız, değil mi?

Evet, çoğu şarkı için yeniden vokal yaptım. Ama işin bütünü klip çekmek gibi. Hangi şarkı hangi yönetmene iyi giderse onu yardıma çağırdım. İki insanı tanıştırdım ve aradan çekildim. Bazen şarkıyı yönetmene izah ettim, ama ondan sonra sürecin dışında durdum mümkün olduğunca.

Sugarcubes'e gelinceye kadar punk'tan, folk'a, metal'den çağdaş klasik müziğe kadar her yolu denediğini biliyoruz. Kararını niye bu kadar geç verdin?

Evet, İzlanda'da Sugarcubes ile birçok şey yaptık ve hayatımı bunları yaparak geçirebilirdim. Ama Londra'da muhteşem insanlarla tanıştım. Yanlarında durup, sosyete dergileri için pozlar vermek isteyeceğim insanlardan bahsetmiyorum. Benimle aynı şekilde düşünen insanları kastediyorum.

İnsanlar senin Tricky ya da Goldie ile takılmanı da, sürekli gündemde olmak istemene bağladılar.

Evet, dışardan baktığında böyle görünüyor olabilir. Ama ben dört yıldır müzikle uğraşan insanlarla beraberim. Okul arkadaşlarımla takılamam, çünkü onlar İzlanda'da. Ayrıca Tricky'e gönül vermem de gayet doğal, herkesi tavlayabilecek bir adam o.

Peki, bir müzik çeşidinden diğerine, bir üsluptan ötekine atlamanın sırrı nedir?

14 yaşımdayken tanıştığım insanların biri şair, biri şarkıcı, biri heykeltraş, biri plak dükkanı sahibiydi. 100.000 kişilik ufak bir kasabada yaşadığınız zaman her meslekten bir kişiye rastlıyorsunuz. Bu yüzden, şairle şiir yazmak, plak dükkanı sahibiyle de plak dükkanı işletmek zorundaydınız. Bir yıl heavy metal grubunda solistlik yaparken, ertesi yıl çağdaş klasik müzik düzenlemeleri yapmak İzlanda gibi bir yerde çok normal karşılanır. Ama İngiltere'ye geldiğimde, herkesin hayatı boyunca tek bir şey olduklarını farkettim ve çok şaşırdım. Üsluplar arasında dolaşmak biliçli yaptığım bir eylem değil. Bir anlamda köklerimi arıyorum. İzlanda müziği diye bir şeyden bahsetmek mümkün değil. Bu yüzden, dünyanın çeşitli yerlerinden gelen farklı müziklerle büyüdüm. Ben bir şarkıcıyım ve şarkı yazıyorum. Üslup değiştirmek benim için elbise değiştirmek gibi bir şey. Ama bu, üsluplar arasında gezinmek kolay ve önemsizdir anlamına gelmez.

Tricky'i düşünün. Değişik şarkıcılarla çalışsa da arkadaki müzik her zaman Tricky'nin müziğidir. Tricky köklerine asla ihanet etmez. Oysa insanlar, bir şarkıcı söz konusu olduğunda daha katı bakıyorlar. Bir şarkıcı müziği oluşturmak için farklı insanlarla çalıştığında, onun köklerine ihanet ettiğini, yolundan saptığını düşünüyorlar. Madonna gibi yapabilirim, moda olduğunu düşündüğüm bir atmosferi yaratmak için bir programcı tutarım ve o parçaların havasına sahip bir parça yazdırabilirim. Ama ben, eğer LFO'yu beğeniyorsam, onları arayıp "belki beraber bir şeyler yapabilirim" diyorum. İkisi arasında büyük bir fark var.

Ben, elektrik teknisyenlerinin ve inşaat ustalarının olduğu bir aileden geliyorum. Şarkılarımdan da bu üslupla bahsediyorum. Bir tuğla ya da elektrik kablosu gibi...

Oysa senin için sık sık kelebek benzetmesi yapılıyor.

Hiç de kelebek gibi hissetmiyorum kendimi. Bence gayet tutarlıyım ve şu anki ben olmak için çok mücadele ettim. Sözünün eri bir insan olduğumu düşünüyorum. 11 yaşımdan beri röportaj yapıyorum ve sanırım farkında olmadan, kendim için değerli olduğuna inandığım hiçbir noktayı açığa vurmadan açık sözlü olmayı öğrendim. Ben bu işi 20 yıldır yapıyorum. Eğer böyle olmasaydım şimdi tımarhanede olmam gerekirdi. Aklı selim kalabilmemin nedeni yaptığım işe karşı sağduyuyla yaklaşabilmemden geliyor. Ben, elektrik teknisyenlerinin ve inşaat ustalarının olduğu bir aileden geliyorum. Şarkılarımdan da bu üslupla bahsediyorum. Bir tuğla ya da elektrik kablosu gibi...

Cehaletimizi koruyalım!

Topluluğun adı "İmdat Freni". Şu anki adı böyle. Bugüne kadar adlarını bir çok kere değiştirmişler. Şu sıralar, illa isim gerekiyorsa, bu isimi kullanıyorlar. Sayıları da hep değişiyor. Şu anda dört kişiler. Ama, çekirdek dedikleri grup üç kişi: Murat, Ahmet ve Savaş. Dördüncü, Bizon Murat. Murat'la Ahmet kardeş. İki yıldır beraber müzik yapıyorlar.

İmdat Freni

Savaş: Okulu orta üçte bıraktım. Ondan beri okumuyorum. Hep müzikle uğraşıyorum. Her an.

Ne zamandan beri müzikle ilgilisin?

Dokuz yaşından beri ufaktan ufaktan... Okulun korosu, mandolin, flüt... 89'da gitar çalmaya başladım. Hiç ders almadım. İlk gitara başladığımda, dört saat Timur Selçuk'tan ders aldım. O kadar.

Nasıldı o dört saat ders?

Korkunçtu. Annemler göndermişti. Onlara çaktırmadan bırakmak zorunda kaldım. Ondan sonra kendi grubumu kurdum. Gitanes'da iki konser verdik. O zamanlar 15-16 yaşındaydım. Gruptaki diğer çocuklar aile çevremden arkadaşlarımdı. Onların ikisinin de babası hapisteydi. Benim de babam hapisteydi. O yüzden, annelerimiz hapishane yollarında tanıştı. Günümüz hep beraber geçiyordu, sonra grup kuralım dedik. Hep Gitanes'a gidiyorduk. Gidebildiğimiz tek yer Gitanes'dı o zaman. Yaşımız tutmuyordu, çaktırmadan giriyorduk. Şimdi 18 buçuk yaşındayım.

Söz yazıyor muydunuz?

Ben yazıyordum. Babamı falan yazıyordum...

Türkçe mi?..

Yok, İngilizce. Türkçe de vardı, ama genelde İngilizceydi.

Murat bu giriş faslını seninle de yapalım.

Murat: 27 yaşına gireceğim. Yaşı en büyük olan benim, dede diyorlar bana.

Sen nasıl başladın müziğe?..

Murat: Bağlama çalıyordum ben. Babam da bağlama çalıyor. Aleviyiz biz, dedelik olayı var... Alevi dedelerinin çoğu bağlama çalar. Babam da çalıyordu. Öyle bize de geçti. Çok kendine has bir şey... Hiç bir yerden birşey öğrenmeden.

Ahmet: Gözünü kapatıp öyle.. gider...

Murat: Hiç öyle standardı olan bir şey değil. O insanın kendi ritmidir. Karşılığı sadece o. Başka insanlarla bir dolaşıma geçme gibi bir derdi yok. Kendisini bırakıyor.

Nerelisiniz?

Tunceliliyiz.

Tunceli'de yaşadınız mı hiç, yoksa İstanbul'da mı doğdunuz?

Murat: Ben üniversiteyi kazanıncaya kadar oradaydım. O zamana kadar bizim için böyle bir şehir yoktu. Bütün coğrafyamız oydu. Tunceli, Elazığ. Ama müzikle çok içiçeydik.

O zamanlar nasıl müzik vardı hayatınızda?

Murat: Halk müziği vardı. Söylüyordum, bağlama çalıyordum.

Nasıl ortamlarda söyleyip çalardın, cem sırasında mı, ne zamanlar, kimlerle?..

Murat: Aile toplantılarında, kendi arkadaşlarımızla biraraya geliyorduk... Arif Sağ dinliyorduk. Beynimiz dönüyordu. Hiçbir şey kullanmadığımız halde, çok yoğun hissediyorduk. Sonra, düğünlerde oyun havaları falan... Davul, zurna... Ben zurnayı duyduğum zaman hâlâ çıldırıyorum. Çok vahşi, hiç dizginlenemeyen bir ses. Şu an yaptığımız müziğin içinde ben ona benzer sesler duyuyorum, yerleştirmeyi de düşünüyoruz.

İstanbul'a nasıl geldin?

Murat: Boğaziçi'ni, uluslararası ilişkileri kazanmıştım. Elime bağlamamı aldım, geldim buraya. Boğaziçi'nde yurda geldim. Oradan da elimde gitarla memlekete döndüm.

Okula devam etmedin mi?

Murat: Altı sene okudum orada, ama bitirmedim. Sonra dört sene de İstanbul felsefede okudum, ama orayı da bitirmedim.

Buraya geldikten sonra memleketindeki müzikten eksilenler, ona eklenenler oldu mu?

Murat: O coğrafyanın melodilerini, ritmlerini getirdim buraya. Ama burada benden çıktıklarında bozularak, parçalanarak çıktı onlar.

Ahmet: Bozulma her zaman negatif anlamda değil...

Murat: Değişerek, dönüşerek... Kendi yaşam ritmimize çarpıp geçti, oradan toplayıp getirdiğimiz, şu anda hâlâ taşıdığımız şeyler. Hiç kimseden bir şey öğrenmedim ben. Babam çalıyordu ama, o da bana hiç bir şey göstermedi. Sürekli dinliyorduk, ellerine bakıyorduk. Gitar çalarken de aynı şekilde oldu. Çok kötü bir gitar. Çocuğun biri çöpe atmış, ben çöpten aldım, çamaşır ipi bağladım öyle çalıyorum. Ama durmadan kendi müziğimizi yapalım diyorum... Hep onu kovaladım ben, kendime ait sesler, kendi renklerimi kovaladım.

Seni Tunceli'deyken etkileyen müzisyenler, aşıklar kimlerdi?

Murat: Aşık Veysel vardı.. Arif Sağ müthişti.. Bizim oraya geldiği zaman geceleri uyuyamazdım. Evden kaçarak onu dinlemeye giderdim. Oradan, yerel ozanlardan parça alıyordu. Derleme gibi de değil; adam mesela parça hazırlamış, bunlar geliyor, dinliyor, kaydedip gidiyor. O insanlar Arif Sağ'dan çok maddi bir şey almıyorlardı, ama 'benim parçamı Arif Sağ söylüyor' duygusu yetiyordu... Arif Sağ geldiği zaman, arkasından onunla birlikte dolaşan bir kütle de vardı. Sonra, Musa Eroğlu.. Yavuz Top..

İstanbul'a geldikten sonra müziğe bakışın değişti mi?

Murat: Rock'la tanıştım. Enerji... Biriken enerji kendisini rock'la açmaya, patlamaya başladı. O patlamayı yaşamaya başladık.

Tunceli'deki müzikle, o aşık geleneğiyle, onun hayattaki yeriyle, senin için taşıdığı anlamıyla rock'u karşılaştırırsan... ortak neler görüyorsun?

Murat: Gelenekselde daha bir adap var. Geleneklerin çok daha köşeleri var. Rock da ise sınır tanımayan, her an her yere kendisini savurabilecek bir enerji var. O enerjiyi sen çıkarabiliyorsan içinden, mühim olan o. Biz gidiyoruz, Elazığ'da, Tunceli'de de çalıyoruz. Yine bu parçaları çalıyoruz. İnşaatta çalışan işçilere de çalıyoruz, üniversitede de çalıyoruz.

Sözünü ettiğin enerji nasıl bir enerji, neyin enerjisi?..

Kendi enerjimiz, yaşadığımızın veya yaşayamadığımızın enerjisi...

Ahmet, bir "giriş" de sen yap...

Ahmet: 23 yaşındayım. Tunceli'den 1993'de geldim. Orada elimizde hep bağlama vardı, bir de Zeynel Abidin marka gitarlar... Ama oradayken gitar çalıyordum denmez. Asıl burada başladı...

Beraber mi oturuyorsunuz?

Ahmet: Evet. Şimdi ailem de geldi.

Orada kimse kalmadı yani aileden...

Murat: Bütün köyler boşaldı. Biz şehirdeydik ama, bağımız vardı köyde, gidip geliyorduk. Şimdi artık sadece yaşlılar var, onlar da ölüyorlar. Ormanları yaktılar. Mesela, Tunceli Ovacık arası toplam 60 kilometredir. O 60 kilomekrelik yolda 7-8 defa indirilip aranıyorsun. Sürekli taciz durumu. Karakolun olduğu tarafta koskocaman yazmışlar: Orman sevgisi yurt sevgisidir, tam karşı tepede ormanlar yanıyor. Kapkara tepeler... Böyle seviyorlar.

Ailenizden orada kalan var mı?

Murat: Dedemle nenem hâlâ orda yaşıyorlar, birbirlerine yaslanmışlar... Hayvan da yetiştiremiyorlar artık, çok yaşlılar kendilerine zar zor bakıyorlar.

Sen de okul için mi geldin?

Ahmet: İstanbul Üniversitesi'ni kazandım, geldim. İki sene devam ettim, bıraktım. Şimdi Yıldız'da Fotoğraf bölümüne kayıtlıyım. Ama gidip gelmiyorum.

Kendinizin sizin kuşağınızı temsil ettiğinizi düşünüyor musunuz, yoksa çok azınlıkta, çok marjda mı görüyorsunuz? Duygu olarak, siyasi olarak...

Savaş: Kuşak kadar geniş değil bence. Ama en azından yaşadığımız çevredeki insanlarla aynı dertleri paylaşıyoruz.

Ahmet: Tek tek yalnızız. Ama çaldığımız anda herkesi aynı mood'a taşıyabiliyoruz. Ritmden çıkıyor iş, melodiden çıkıyor, o an yaptığımız bizden de çıkıyor... Herkes aynı yerde oluyor...

Şu ana kadar nerelerde çaldınız, ne tür yerlerde çaldınız?

Murat: Beyoğlu'nda kovulmadığımız çok az yer kaldı. Sadece rock barlar değil, biz çok alakasız yerlerde çaldık. Ben Elazığ'a gidip pavyonda bile çaldım. Gidip inşaatlarda falan çaldık, sokaklarda çalıyoruz.

Savaş: En son sokakta çaldığımızda polis götürdü.

Murat: Sadece ritm aletleri var, bir gitar var... Doğru dürüst duyulmuyor, akor basıyoruz sürekli. Herkesin elinde bir ritm aleti, caddede bağdaş kurmuşuz, vuruyor... cadde İstiklal caddesi olmaktan çıkıyor; öyle bir kalabalık seni kuşatı-

18→

yor ki, insanlar da direkt olayın içine giriyor.

Müziğinize dinleyeni hemen dahil edebilmenizi neye bağlıyorsunuz?

Ahmet: İddiasızlığına, içtenliğine. Onu gösterdiğin anda da karşından o tepkiyi alıyorsun. Bizi herkes dinliyor. Ülkücüsü de dinleyebiliyor, Kürtçe türkülerimizi de dinliyor. Ama ona nasıl bir tepki vereceğini bilemiyor. Böyle şeyler oldu.

Nerede ne zaman çaldınız ülkücülere?

Murat: Geçerken karşımıza çıkıyorlar. Yolda, her tarafta... Özellikle Güney'de bütün köşeleri tutmuşlar. Biz oralarda aç sefil dolaşırken, müzik yapıyoruz, türkü çalıyoruz. Bunlar dinledikleri de dağılıyorlar biraz. Sokakta çaldığımızda boyacı çocuklar koro halinde müziğe katılmıştı.

Murat: Bizim çaldığımız barların sahipleri tedirgin oluyorlar. Herkes o müziğin içine giriyor. Kimisi bedeniyle giriyor, kimisi oturduğu masaya vurarak giriyor, kimisi bizim dağıttığımız perküsyonlarla giriyor.

Savaş: Biz bırakıyoruz, başka insanlar aletlere geçiyor.

Murat: Sahne kalkıyor ortadan. Çaldığımız çoğu yerden kovulmamızın sebebi de bu. Bar sahipleri izleyen insanları kontrol edemediklerini söylüyor. Bizim insanları kontrol etmemizi bekliyorlar.

Sizin kovulma nedenlerinizden biri de şarkılarınızın sözleri değil mi?

Murat: Ondan da rahatsız oluyorlar. Veli Bar'da sözleriniz çok sert dediler.

Ahmet: Jazz Stop'da çalıyorduk, iki akustik gitar sadece... Programımızı bitirdikten sonra Engin Yörükoğlu geldi, müziğiniz çok sert, mesajlarınızı daha yumuşatın dedi.

Murat: Bu insanlar da bizim geçtiğimiz, şu an gittiğimiz yolun yabancısı olmayan insanlar bir de. Bizi anlamalarını beklediğimiz insanlar. Ama eski isimleriyle oturmuşlar bir yere ve o ismi yiyorlar.

Ahmet: Ve insanların önünü tıkıyorlar.

Murat: Bizim gibi bir sürü insanın önünü tıkıyorlar. Bu heriflerin enstrümanlarını tutup genç insanlara vermeleri lazım. Bunlar enerji olarak kendilerini tüketmiş insanlar.

Size destek olan, fikir veren birileri hiç mi yok?

Murat: Çevremizdeki dostlarımız... Bizi en çok destekleyen onlar.

Ahmet: En fazla engelleyenler de onlar oldu.

Siz hiç kimseden destek talebinde bulunmadınız şu ana kadar değil mi?

Ahmet: Yok. Şimdi en protest durum çevrecilik. Rockçı çevrede de bu böyle. Herkes çevreci oldu.

Murat: Kimse kalkıp kolay kolay Kürtçe bir parça söyleyemiyor. Biz söylediğimiz zaman da orda burda hep önümüzü kesiyorlar.

Sözler ne olursa olsun, sırf Kürtçe söylemenizden rahatsızlık duyuyorlar mı?..

Murat: Evet. Kendi kuşağımızdan rock grupları da "söylemeyin" diyorlar. "Çok fazla tepki alırsınız..."

Parçaları nasıl yapıyorsunuz, birlikte mi yazıyorsunuz?

Murat: Şu ana kadarki sözlerin çoğu bana ait.

Ahmet: Bizon Murat'ın katılmasıyla biraz daha değişti; o doğaçlama söz yazıyor...

Murat: O çok daha farklı bir yere getiriyor bizi. müzik de doğaç bir raya giriyor. Sözler de o ana, o anın enerjisine giriyor. Hiçbir şey yapmadığın halde dahi, insanlardan enerji alıyorsun. Müzik yaparken, bilincin daha dışında bir akışla biz o enerjiyi hareket ettirebiliyoruz. Olay düşünmeden çıkıyor, ellerimize, bedenimize, Murat'ın ağzının boşluğuna geliyor. Orada artık hiç bir şey düşünmüyorsun, sadece akıyorsun. Birbirinle bütünleşmediğin zaman, biri bu akışın dışında kaldığında olmuyor, kesiliyor o zaman. Ya birbirimize el vereceğiz, çoğalacağız, ya da birbirimizin önüne engel olacağız. Akışa girdiğimiz zaman, birbirimizin elini tuttuğumuz, gözünün içine baktığımız zaman gidiyor olay.

Ahmet: Onu bir kere tatmışız. O heyecanla hep onu kovalıyoruz.

Murat: Barda müzik yaparken hissedip hissetmediğimiz önemli. Para için yaptığımıza takılmıyoruz. Çalarken o hali, o müziği yakaladıysak açılıyoruz... Barın kapanma saati geliyor, bırakmamızı istiyorlar, ama açılmışız bir kere.

Sen de Tuncelili misin?

Savaş: Evet. İçimizde bir tek öteki Murat mı Tuncelili ve Alevi değil? O da Abaza.

Sizin ana diliniz Kürtçe mi, kendi aranızda Kürtçe mi konuşuyorsunuz?

Murat: Türkçe konuşuyoruz. Kürtlerin içinde Kürtçe konuşmaya kalktığımızda, onlar bizi turko diye dışlıyorlar, çünkü Kürtçemiz bozuk bir Kürtçe. Türklerin yanında da yine bozuk bir Türkçeyle konuşuyoruz. Ailelerimiz bizi Kürtçenin dışında tutmaya çalıştı. Bizim nüfusumuz Tunceli'ye kayıtlı. Sırf baskı görmeyelim diye Elazığ'a aldılar kütüğü.

Ahmet: Tunceli kimliğini gördüğü zaman polis seni doğrudan götürüyor.

Söylediğiniz kürtçe şarkılar halk türküleri mi, yoksa sizin yazdığınız parçalar mı?

Murat: Halk türküleri.

Besteleri nasıl yapıyorsunuz?

Ahmet: Ağırlıklı olan doğaçlama. Düzenlenmiş parçalarımızın bile çok az köşeleri var. Her an her yerinden açılıp, istenen yere götürülecek şekilde. Çaldığımız anda parça değişiyor.

Savaş: Oryantaldan blues'a geçebiliyoruz.

Ahmet: Oradan reggea'ye...

Murat: Reagge'ye, punk'a girip çıkıyoruz...

Şu sıralar en çok ne dinliyorsunuz?..

Savaş: Ulaşabildiğimiz her şeyi dinliyoruz. Kendimize göre hissettiğimiz herkesi dinliyoruz. Ama en çok mesela şu ara, Rachid Taha'yı çok sevdik. Ondan önce Ben Harper vardı. Yakın geliyordu bize.

Genellikle hayatınız Beyoğlu civarında mı geçiyor?

Murat: Birkaç senedir öyle, buraya kilitlenmiş durumdayız.

Müzik sizin için siyasi görüşlerinizi de, düşüncelerinizi de dile getirmenin bir aracı mı?

Murat: Dipten öyle bir karşılığı da var gibi. Çünkü rahatsız olduğumuz bir sürü şey var.

Murat: Etrafımızda bir şeyler yapan, yapabilecek çok insan var, sadece müzik bakımından değil. Yazan, çizen, resim yapan... Beyoğlu cenderesinde acayip boğulmuş, hapsolmuş durumdalar. Birikiyor, birikiyor, sürekli birikiyor ama, taşmayan, patlamayan bir birikme.

Peki neden patlayamıyor sence, patlaması, dışarı akması için ne gerekiyor?

Murat: Çoğu zaman ekonomik sebepler yüzünden deniyor, çok önemli ama tek sebep o değil.

Patlayacak kadar olgunlaşmadı mı?

Murat: Tiyatroyla, sinemayla uğraşan, yazıp, çizen, müzik yapan bir sürü arkadaşımız var. Bir çoğu uyuşturucu problemleriyle boğuşuyor. Biz de boğuşuyoruz. bunlardan kurtulmak bizim için önemli bugün. Çok geniş boyutlu şeyler yapabilecek bir kapasite var.

Alevilik, aşık geleneği bunun için bir kaynak mı sizce?

Murat: Tabii. Her yerden besleniyoruz aslında. Herkesten görebileceğimiz, öğrenebileceğimiz şeyler var. Hepimizin ailesi endişeli. Akıl sağlığımızdan bile endişe ediyorlar. Şehir hayatında bir sürü alışkanlığımız da var. Hafif, ağır uyuşturucular, alkol, ilişkiler... Bunlardan da kendimizi temizlememiz gerekiyor. O zaman daha fazla yol alabileceğiz.

Sizin şarkılarınızda anlatmak istedikleriniz ne?

Murat: Kendimizi anlatıyoruz. Yaşadığımız coğrafyayı anlatıyoruz. Farklı kuşaklarda da olsa, bize benzer, bizi anlayabilecek insanlarla buluşmak istiyoruz.

Ahmet: Sözcükleri anlam olarak çok kullanmadık. İnsan sesini bir enstrüman olarak kullandık. Kelimelerin anlamlarından çok duygu önemli...

Savaş: Karacaoğlan'la çok garip bir bağımız var. Mesela bir dj Bob Marley'i joker olarak kullanıyorsa, bizim için de Karacaoğlan bazan o yeri tutuyor. Karacaoğlan bambaşka. Sözleri çok basit, ama çok derin.

Murat: İnsana çarpıyor.

Ahmet: Çok derin, çok süzülmüş bir sadelik.

Murat: Çok cahiliz biz. Aslında cehaletimiz bizi rahatsız etmiyor da. Müzik alanında da cehaletimizi korumaktan yanayım. Ben terbiye edilmeyi istemiyorum. Öğrenmek belki bir sürü şey verecektir, pratik anlamda kolaylıklar sağlayacaktır.

Cehalet dediğin saflığı, kirlenmemişliği korumak mı?..

Murat: Islah edilmeyi, kalıba sokulmayı, terbiye edilmeyi istemiyorum. Sınıflandırılmayı...

Biraz önce sınırlardan, ailelerden, her şeyden kopmaktar söz ediyordunuz, mesela Beyoğlu da sizi sınırlayan, boğan, daraltan bir şey değil mi?

Gitmek, yaşamak istediğiniz özel bir yer var mı?

Murat: Meksika, Chiapas.

Ahmet: Meksika, Meksika...

Savaş: Ben hiç bir yerde yaşamak istemiyorum. Sadece istediğim zaman gidebilmek istiyorum.

Murat: Hareket edebilmek istiyoruz.

Ahmet: Aslında özel bir yer yok. Gitmek, yolda olmak... Sırf gitarlarımız yanımızdayken iyi oluyoruz.

İlk albümleri çıkalı bir yıl oldu ama hâlâ her yerde Garbage konuşuluyor. Grubun pop aleminde yarattığı etki bir zamanların Blondie'sini akla getiriyor. Andy Warhol tedrisatında geçmiş sarışın Debbie Harry'nin punk'la pop arasında tutturduğu olağanüstü dengenin bir benzerini grunge'la dance arasında Garbage tutturmuş durumda. Garbage'da, arkada kırkına merdiven dayamış üç profesyonel var, ama kime sorsanız "ön taraf" daha önemli: Shirley Manson. Trainspotting diyarlarından, İskoçya, Edinburgh'dan geliyor. Bu "kızıl Blondie" vakasını The Face ve Les Inrockuptibles dergilerinden çekip huzurlarınıza getiriyoruz...

Garbage

Tehlikeli zevkler

Kısa bir süre önce Smashing Pumpkins'in alt grubu olarak turnedeydiniz. Smashing Pumpkins'in klavyecisinin ölümüne ve baterist Jimmy Chamberlain'in eroin kullanımı yüzünden gruptan kovulmasına şahit oldunuz. Sence, rock dünyasındaki eroin kullanımı doruk noktasına mı vardı? Bir kriz mi yaşanıyor?

Müzisyenlerin eroin kullanımının arttığını sanmıyorum. Durum her zaman aynıydı, ancak medya aniden bu konu üzerinde odaklaştı. Tabii bunda, son zamanlardaki trajik ölümlerin de etkisi var. Ama toplumun her tabakasındaki insanlar aşırı dozdan ölmeye devam ediyorlar. Bu herkesi etkileyen bir olay; müzik endüstrisine has değil. Hepimizin yüzleşmesi ve mücadele etmesi gereken bir durum, tabii ki isterik bir biçimde değil... Eğer benim geldiğim yeri, Avrupa'nın en yüksek uyuşturucu kullanım oranının varolduğu Edinburgh'u düşünecek olursak, burada eroin kullananlar rock yıldızı falan değil, normal işçi sınıfından insanlar.

Trainspotting'deki Edinburgh'lu gençlik tasviri hakkında neler düşünüyorsun?

Film, Edinburgh'da beni rahatsız eden her şeyi gösteriyor. Paylaşılmayan refah, bazı banliyölerdeki hasıraltı edilen yoksulluk, kıyıya köşeye itilmiş, meçhule giden insanlar... Şatafatlı bir şehir ama aynı anda bazı mahallelerde koyu sefalet hüküm sürüyor. AIDS'in Avrupa'da en büyük tahribi yaptığı yerlerden biri, uyuşturucu ölümleri almış gidiyor. Trainspotting'i gördüğümde allak bullak oldum. Benim de onlar gibi aynı barlara gidip gelen, aynı hayatı yaşayan arkadaşlarım vardı. Ürküntü veren toplukonutlarda, kümes gibi dairelerde otururlar, anne-babaları alkoliktir. Evlerine her gidişimde delirecek gibi olurdum.

Sen de "hızlı" bir gençlik yaşadın mı?

Özellikle okul hayatım boyunca ailemi hep hayal kırıklığına uğrattım. Babam genetik uzmanı olarak üniversitede ders veriyor ve bir dönem benim de izinden gideceğimi, doktor olacağımı düşünüyordu. Ama ben 16 yaşımda okulu terkettim. Tam zamanıydı, çünkü beni hiç ilgilendirmiyordu. Son-

Garbage'ın gelmişi geçmişi

Shirley Manson'ı bir an için unutalım, Garbage'ın en mühim adamı davulcu Butch Vig. Kendisi, Nirvana'nın "Nevermind", Smashing Pumkins'in "Gish", "Lull", "Siamese Dream", L7'ın "Bricks Are Heavy" ve Sonic Youth'un "Dirty" ve "Experimental Jet Set, Trash & No Star"ının prodüktörü. Grunge sound'unda parmağı olan en önemli insanlardan biri. Hatta Nirvana'nın "çiğ" sesini çaktırmadan törpüleyip "Smells Like Teen Spirit"in radyolarda çalınmasını sağladığı için fazla uyanık bir zat olarak değerlendiriliyor ve low-fi çevrelere ihanetle suçlanıyor. Yanında da iki kader arkadaşı var: Grupta gitarda ve basta yer alan Duke Erikson (bir zamanların psychedelic topluluğu 13th Floor Elevators'ının lideri "kaçık" Roky Erikson'ın uzaktan akrabası) ve gitar çalan Steve Marker (elektronikçi, sinemacı ve gitar sololarından nefret ediyor)... Bu ikisi U2, Nine Inch Nails, Depeche Mode şarkılarına yaptıkları remixlerle ünlü. Ayrıca Duke'ün Paw ve Killdozer'le, Steve'in ise EMF, L7, Pop Will Eat Itself, House Of Pain gibi gruplarla çalışmışlığı var. Butch (Brian), Duke (Doug) ve Steve aslında mektep arkadaşı. Amerika'nın Wisconsin eyaletinde, Madison'da aynı liseye gidiyorlar, genellikle Britanya'dan gelen seslere kulak kabartıyorlar ve üçü de sıkı birer Roxy Music ve Bowie hayranı. O yıllarda kurdukları gruplardan birinin adı Sex Beatles. Sonraları Spooner ve Firetown gibi gruplarda boy gösteriyorlar. Stüdyoda geçen uzun prodüktörlük yıllarının ardından Garbage projesi hayata geçimesine geliyor sıra. Tek bir eksik var: Billie Holiday, Debbie Harry ya da Chrissie Hynde gibi bir "kadın sesi".

ra kendimi Edinburgh'da bir butikte tezgahtarlık yaparken buldum. Berbat bir tecrübeydi. En sonunda fabrikada filan çalışacağımı düşünmeye başlamıştım.

İskoçya'dayken kendini her şeyden uzak hissediyor muydun?

Bir şeye ihtiyacım yoktu, Londra diye bir yer var mı yok mu bilmiyordum bile. Edinburgh İskoçya'nın kültürel başkenti ve aylaklık etmek için en ideal yer. Ablamın tam tersiydim. Tehlikeli zevklerim vardı. Eve sabaha karşı dönerek, kendimden büyük çocuklarla çıkarak, rock dinleyerek, duman tüttürerek bizimkilere epey işkence çektiriyordum. İsyanımın bir sebebi yoktu, yani sırf eğlence olsun diye...

Ailen ne diyordu bu işlere?

Kaygıdan ölüyorlardı. İleri yaşlara kadar onlarla birlikte yaşadım. Harika bir evdi, odam değil, katım vardı. Birlikte mutluyduk, ayrılma niyetinde değildim. Babam "kendi mezarını kazıyorsun" derdi, "başının çaresine bakmalısın." Finansal açıdan bana koltuk çıktıkları vaki değildi, ben de başımın çaresine bakıyordum. Bizimkiler dinlerine, protestanlığa bağlıdır, hatta babam "din bilgisi" dersi de veriyordu. Bütün bu katılığa rağmen belirli ölçüde bizi serbest bırakırlardı. Yine de mahallenin yüzkarasıydık, Edinburgh'un bohem mahallelerinden birinde oturuyorduk. Bütün arkadaşlarımın anne babaları hippiydi. Komşularımız uzun saçlarıyla, sırtlarında t-shirt, dudaklarında cıgaralıkla ortalıkta gezinirlerdi. Bu "bırakınız yapsınlar" tavrıyla "sakın ha" tavrı arasındaki karışım benim hayatımı biçimlendirdi. Gerçi o zamanlar arkadaşlarımı kıskanıyordum, ailemin hippi olmasını tercih ederdim ama böyle bir aileye sahip olduğum için bugün Tanrıma şükrediyorum.

Daha gerilere, çocukluğuna dönersek...

Oğlanlarla arkadaşlık ederdim ama evde bebeklerim vardı. Hâlâ var. Yani en az oyuncak arabalarım kadar. Büyüyünce ne olmak istediğim sorulduğunda uzunyol şoförü derdim, sonra gazeteci, sonra da film artisti demeye başladım.

O zamanlar hayatında müziğin yeri neydi?

Her zaman ortalıkta bir yerdeydi. Beş yaşımda piyano çalmaya başladım. Keman ve klarinet çalmayı öğrenmeden evvel de okul orkestrasındaydım, okul korosundaydım. Ama bu işlere hâlâ devam ediyor olmak çok muzicevi geliyor bana. Rock'u soruyorsan, hayatıma biraz geç girdi. 14 yaşlarında filandım. 24 yaşında bir tiple beraberdim; bana Velvet, Bowie, Iggy Pop ve bunun gibi bir başka dönemin zımbırtılarını dinletirdi.

On yıldan fazladır Goodbye Mr. McKenzie, Angelfish gibi gruplarda şarkı söyledin. Ama başarıyı Garbage'da buldun.

Başarıya ulaşmayı asla beklemedim. Bu konuda kendimi kuruntulara kaptırmayalı çok oluyor. Hem bu grupların hiçbiri "benim grubum" değildi, kendimi bütünüyle vermiyordum. Sürekli düşkırıklıkları yaşıyordum, önemsiz biriydim. Kötü şarkı söylüyordum, kötü klavye çalıyordum. Beni grupta tutuyorlardı, çünkü çok seviyorlardı, ama yine kolay gözden çıkarılacak bir tiptim. Grubun hem içinde hem dışındaydım, onlara verdiğim bir şey yoktu, şarkı da yazmıyordum... Böyle biri nasıl günün birinde başarılı olmayı bekler ki? Tek isteğim, sahnede, projektörlerin altında olmaktı. Bir tek orada mutluyum. Ama kendimi hiç sevmedim; ilkgençliğimde cadı gibiydim, kızıl saçlarımdan, tipimden iğreniyordum.

Şimdi dergi kapaklarında yüzünü görmek seni nasıl etkiliyor?

Asıl etkileyici olan fotoğrafçılar, videocular. Sanatçı olan onlar. Beni birkaç dakikalığına güzel olduğuma inandırıyorlar. Bu güzel kız, biliyorum ki onların eseri. Bunca fotoğrafın sebebi güzel olmam değil, plaklarımızın satması.

Garbage'ı bir tür "son şans" olarak mı değerlendiriyorsun?

Evet, buna ikna oldum. Daha önceki gruplarda da bu-

Her zaman için kendimi kadınsı hissettim ve bunu kimseden saklamaya niyetli değilim. Güzel kıyafetler giymeyi, makyaj yapmayı seviyorum. Göğüslerimi, kalçalarımı ya da bacaklarımı gizlemek istemiyorum. Kadınlık, tıpkı erkeklik gibi seyirlik bir şeydir.

na benzer şeyler hissetmiştim ama sonunda gerisin geri başladığım yere dönüyordum. Rock-star olma düşlerini tam terketmişken, artık müziği sadece zevkim için yapmaya karar vermişken işte her şey yeniden başladı. Tereddütlerim vardı, medya mekanizmasının nasıl işlediğini biliyordum, üstelik 40'ına yaklaşmış üç prodüktörden oluşan bir gruba katılmanın riskinin de farkındaydım. Ama onlarla vakit geçirmeye bayılıyorum, onların kültürüne, espri gücüne, zekalarına tavım. Sinemadan, kitaplardan konuşuyoruz sürekli. Sanki doğduğum günden beri tanışıyoruz gibi yanlarında rahat hissediyorum kendimi.

MTV Müzik Ödülleri törenindeki performansınız, sanki son günlerin sekssiz Amerikan gruplarının anti-tezi gibiydi.

Riot grrrl akımıyla birlikte, birçok kadın kapıyı kırıp içeriye girebilmek için sert bir tavır takınmak zorunda kaldı. Riot grrrl'ler herhangi bir akıma dahil olmayan birçok başka insan için öncü oldular. Ama hâlâ kadınlar, hem kadınsı yönlerini sergileyip, hem de bir sanatçı olarak algılanmamanın sıkıntısını çekiyorlar. Müzik hâlâ erkekegemen bir endüstri. Her zaman için kendimi kadınsı hissettim ve bunu kimseden saklamaya niyetli değilim. Güzel kıyafetler giymeyi, makyaj yapmayı seviyorum. Göğüslerimi, kalçalarımı ya da bacaklarımı gizlemek istemiyorum. Kadınlık, tıpkı erkeklik gibi seyirlik bir şeydir. Bugün müzik endüstrisi, erkeklerin üstlerini çıkarıp erkekliklerini sergilemesine izin veriyor, ama kadınlar için bu doğru bir davranış kabul edilmiyor.

Geçenlerde bir Amerikan dergisinde seksle ilgili provoke edici sözler ettin. Mesela, "bir erkeğin pantolonunu indirdiğimde iç çamaşırı olmaması çok hoşuma gider"... Ne tür tepkiler aldın?

Erkekler benden sakınıyor, kadınlar ise yanıma gelip bu lafı çok tuttuklarını söylüyor. İşin temeli şu: Erkekler, kadınların seksi romantize etmesini, yüceltmesini istiyor. Oysa seks dünyevi bir şeydir. Yemek yemek kadar hayatın bir parçasıdır.

Bir arkadaşım, sizin depresyonu seksi kıldığınızı söylemişti.

Bu lafı çok tuttum.

Gerçekten depresif bir tip misin?

Evet, bence çoğu insan depresiftir, etrafta dolaşıp her şeyin muhteşem olduğunu düşünen pek insan olduğunu sanmıyorum.

Son single'ınız "Milk"in prodüktörü Tricky'di...

Evet, hepimiz Tricky'nin hayranıyız. New York'ta beraber takılıyoruz ve tahmin ettiğimizin tersine çok neşeli, komik bir insan. Chicago'da bir günlük boş vaktimiz vardı, "Milk"i yeniden kaydetmek için uçağa atlayıp geldi. Büyüleyici, enerji dolu bir insan.

Amerika'da birçok insan Garbage'ı bir pop grubu olarak aşağılıyor.

İçeriksiz ve keskin tavırlı olmayan bir pop albümü yaparak birçok insanı şaşırttık galiba. Şarkıları kotarmak için çok uğraştık, bu bir süredir pek gözde olmayan bir tavır. En kısa zamanda albümü bitirmek daha çok prim yapıyor. Sanırım grunge'cılar da, kolay akılda kalan nakaratlar ve melodilerle karşılaşınca biraz utandılar.

Ve insanlar size, fotoğraf seansları yapmamanız, yoksa müzisyen olarak ciddiye alınmayacağınız konusunda tavsiyelerde bulundular, değil mi?

Bence müzisyen olmak, dokuz-beş arasında çalışmanın antitezidir. Hayattan kaçışla, fantaziyle, özgürlükle ilgilidir. Şimdi yaşadığım hayatı asla yaşamayabilirdim, onun için bu fırsatı ele geçirmişken mümkün olduğunca tadını çıkaracağım. İnsanların çoğu 25 yaşındayken şöyle bir kendilerine bakıp "işte hayatımın geri kalanı böyle geçecek" diyorlar. Oysa ben milyonlarca berbat işte çalıştıktan sonra bu hayatı kazandım. Ve şimdi tadını çıkarmak istiyorum. Ama normal hayatla, şöhretin getirdiği hayat arasındaki çizgiyi de net olarak çizebiliyorum. Fotoğrafçılar olsun, modacılar olsun, hepsiyle bir şeyler yapmak, fantaziler kurmak istiyorum.

Nietzsche'nin çok insanca Wagner eleştirisi

"Wagner Olayı yeniden kafaları kurcalıyor. Neden bilinmez, vardır bir hikmeti. Zaten bir hikmeti olmasa, Nietzsche'nin namlı kitabı yeniden basılmazdı. Peki, nedir bu Wagner olayı? Filozof Nietzsche, akli muvazenesini yitirdi i günlerde niye kafayı Wagner'e takmı tı? O Wagner ki, bir zamanlar Nietzsche'nin manevi babasıydı. Mesele sıradan bir baba-o ul çatı ması mıydı, yoksa "tipik bir Nietzsche celali mi? Yoksa, hepimizi ilgilendiren bir ba ka boyut mu var? Cevval Yakut, "Wagner Olayı nı tozlu raflardan indiriyor...

Nietzsche, akıl hastanesine gönderilmeden önceki son yazılarında alabildiğine saldırgan ve megalomanik bir dil kullanmıştı. Bu yazıların ciddiye alınıp alınamayacağı, bunları yazarken aklının hala başında olup olmadığı bir ölçüde tartışılmışsa da bunların bir delinin hezeyanları sayılamayacağı, Nietzsche'nin düşünsel gelişim çizgisinde önemli bir yere oturdukları artık yaygın bir kanıdır.

Wagner Olayı, bu tartışmada özel bir konuma sahip ve böyle olması da anlaşılır bir şey. Çünkü bu yazı Nietzsche'nin hayatındaki belki de en önemli kişiyle ilgili ve bir çok bakımdan ona yöneltilmiş bir küfürnameye benziyor. Üstelik, Wagner'in ölümünden beş yıl sonra yazılmış ve Nietzsche'nin ününe ün katmış.

Kişisel kopuş

Wagnerci olarak anılan eğilimin mensupları, bu yazı karşısında genellikle "o sırada zaten artık delirmişti" deyip geçmiyorlar. (Zaten Nietzsche'nin Wagner'le arasının açılması ve onu eleştirmeye başlaması hastaneye gönderilmesinden yıllarca öncesine ait olaylar.) Bunun yerine, Nietzsche'nin "akıllı" halinin de yeterince acaip olduğunu, özellikle Wagner karşısında zıvanadan çıktığını göstermeye çalışıyorlar. Yani iş, Nietzsche'nin kişiliğine ve kişisel yaşamına dökülüyor. Onun da buna çanak tutmadığını söylemek zor. Nietzsche'nin Wagner eleştirisinde kişisel ve düşünsel ögelerin nasıl içiçe geçtiğini, birbirinden ne ölçüde ayırdedilmesi gerektiğini ve bunun ne kadar mümkün olduğunu araştırmak, tartışmanın anlaşılır ve belki de yararlı hale gelmesinin neredeyse ön koşulu.

Nietzsche babasız büyüdü. Gençliğinde, Wagner'in önce sanatıyla, daha sonra da kendisiyle tanıştığında, onda babasının yerini alabilecek bir kişilik bulduğu, abartılı sayılamayacak bir görüş. Wagner kendisinden otuzbir yaş büyük, sanatta çığır açmış, hayranlarının ortasında sonsuz şöhret ve düşüncelerine egemen adeta düşünsel bir öncü. Nietzsche'ye hem yakınlık hem yol gösteriyor.

Nietzsche'nin baba-ikamesi Wagner karşısında kendi gençliğine ve olgunluğuna erişmek için şiddetli bir kuşak çatışması başlatarak araya bir fark koyması, bunu önce dikkatli bir sorgulamayla geliştirip, sonra da gümbürtüyle ilan etmesi anlaşılır bir şey. Wagner'in sonunda yarattığı büyük hayal kırıklığı da babasının düştüğü durumdan utanmak zorunda kalan bir çocuğun yaşadıklarıyla karşılaştırılabilir.

Siyasal eğilim farkları

Hemen herkesi fazlasıyla sıkabilecek bazı özellikleri vardı Wagner'in. Bunların başında gelen antisemitizm neredeyse hastalık derecesindeydi. Wagnercilerin tersine, kopuş olayını Nietzsche'nin kişiliği ya da psikolojisiyle değil de, berrak felsefi-siyasi görüşleriyle açıklamak isteyenler, Wagner'in bu Yahudilik takıntısını, bir zamanlar devrimci faaliyetlere katılmışken sonradan milliyetçiliğe yönelişini, Alman İmparatorluğu'nun kuruluşunu olumlu karşılamasını vb öne sürerler. Yakın dostları arasında Yahudiler de bulunan Nietzsche'nin bu nedenle Wagner'e bir mesafe duymaya başladığı doğrudur. Ancak, Wagner Olayı'nda yazdıkları, bu konuda duyarlılığın bir ifadesinden çok Wagner'in zayıf bir noktasına yüklenmeyi seçtiği izlenimini vermektedir. Örneğin, Wagner'in antisemitizminin kabul edilemez boyutlara vardığını sanatında ya da müziğinde bunun izleri olduğunu, bu yüzden artık onun kişiliğine de, sanatına da yakınlık duyamayacağını falan söylemiyor Nietzsche. Bunun yerine, Wagner'in çocukluk soyadı ve üvey babası ile ilgileniyor.

Richard henüz bebekken dul kalmış olan annesi, Geyer adlı yakın bir tanıdıkla evlenmiş çocuk da bu soyadıyla kaydettirilmişti. Ama genç Richard kendi babasının soyadını taşımayı yeğledi. Nietzsche, "Wagner gerçekten Alman mıydı?" diye sorup bir de Geyer soyadını "Adler"e benzetince bir taşla iki kuş vuruyor -Wagner hakkında iki korkunç şüphe- : Üvey babası belki de asıl (yani biyolojik) babasıydı Wagner'in ve eğer böyleyse -daha da beteri-, Wagner baba tarafından Yahudi olabilirdi. "Geyer" bir tür akbaba, "Adler" ise kartal demek ve yahudiler arasında çok rastlanan bir soyadı. Bu noktada Nietzsche'nin çok derin bir psikanalitik yaklaşımla Wagner'in antisemitizm hastalığının kaynaklarına indiğini düşünmek isteyenler de çıkabiliyor. Ancak, Wagner'in kendi Yahudiliğinden şüphe etmiş olduğuna dair bir işaret yok. (1) Nietzsche'ninki daha çok bir saldırı taktiği, polemik eğiliminin hızını alamaması.

Aslında Nietzsche işin siyasal yanını hafife almıyor. Wagner'in kendi zamanını en iyi temsil eden bir dekadan olduğunu söylerken sadece onu değil, bütün bir dönemi eleştirmek amacı. Wagner, tehlikeli ve bozuk bir gidişe en çok katkıda bulunanlardan biri olduğu ölçüde kendisi de ciddi bir tehlike. Kendi kişisel hesaplaşmasının yanısıra, bunu göstermek ve uyarmak istiyor Nietzsche. Üstelik, bununla da kalmıyor -diğer yazılarıyla birlikte düşünülürse- yepyeni ufuklar açabilmeyi de umuyor. Peki bu akbaba-kartal, yahudi-üvey baba konularına girmek niye? Öyle işte. Düşünür Nietzsche-insan Nietzsche-neşeli Nietzsche-öfkeli Nietzsche-ciddi Nietzsche-alaycı Nietzsche... Hepsi biraraya gelmiş, öyle yazıyorlar Wagner Olayı'nda.

Felsefi kopuş / Müzik eleştirisi

Nietzsche için Wagner'den kurtulmak kişisel bir zorunluluktu, bir tür hastalıktan iyileşmeydi. Filozof Nietzsche ise dekadans (çöküş) çağının önde gelen temsilcisi Wagner'le hesaplaşırken kendisinin de "çağının insanı" olduğunu bilerek buna karşı koyabiliyor. Schopenhauer'ın kötümser felsefesinden alabildiğine etkilenmiş olan Wagner'in düşüncesine ve sanatına bir "kurtuluş" ve "kurtarıcılık" tutkusu egemen. En akla gelmedik yerlerde arıyor kurtarıcıyı ve aslında bulmak da bir türlü içinden gelmiyor. İşte Nietzsche'nin uzaklaşmak istediği bir şey de bu kötümserlik. Nibelungen Yüzüğü'nün öyküsünü -Wagner'in devrimci geçmişini de hatırlatan- alayla ama belki biraz da buruklukla anlatması bu yüzden.

Neşe ve vurdumduymazlıkla yolunda yürüyor Siegfried, bir çırpıda dünyayı değiştirecek, hatta kurtaracak işler başarıyor. Son olarak, ateş çemberini geçip Brünhilde'yi yani kadını da özgürleştirince artık eseri bir olabilirlik manzumesi ve özgürlük ütopyası olarak bitirmek gerekiyor. Ama bu kadar iyimserlik Wagner için çok fazla. Gösterinin son bölümünü oluşturan Götterdammerung'da Siegfried neredeyse komik durumlara düşürülüp öldürülüyor. Siegfried'e gerçekten de yazık olmuştur. Çünkü o her şeyi hiç bir dolayıma ihtiyaç duymadan içinden geldiği gibi yaşayan, ama bir doğa insanı da olmayan, tersine, savaşçı bir kahraman olmanın anlamını bilip tadını çıkaran bir üst-insan prototipi gibidir.

İşte Nietzsche böylesi bir kötümserliğe savaş açmaya kararlı. Çünkü ona göre bu, yaşamı inkar etmekten kendi dekadansını fark edip belki yepyeni ufuklara yönelebilecek insanın elini kolunu bağlamaktan başka bir şey değil. Kurtarıcılık rolüne soyunan sanatçının bu pozisyonu sürdürmek uğruna, tek tek her insanı ebediyen kurtuluşa muhtaç ilan etmeye kal-

kışması.
Nietzsche'nin Wagner eleştirisi (Wagner Olayı) aynı zamanda, dünyaya bakarken bakanın varoluşundan hareketle baktığımıza, bunun ardında metafizik güçler ve anlamlar keşfetmeye kalkmanın kaçak bir saptırma olacağına dair oldukça önemli bir felsefi yaklaşımın da esas alındığı bir metindir. Ama bu, pek ön plana çıkmaz ve uzun boylu ele alınıp işlenmez. Bunun yerine, Wagner'e saldırının ses getirmesi istenmiş ve yazık ki bu eğilim sık sık abartılı anlatımlara da yol açmıştır. Nietzsche'nin Siegfried'in bir sahnesi üzerine yazdıkları bunun yeterince belirgin bir örneği: Yeraltında rüya görmekte olan Erda'nın (2) Wotan tarafından yukarıya çağrıldığı bu sahneyi Nietzsche tamamiyle yapay bulmaktadır. Bütün bir perdeyi kadın sesi olmadan bitirmek istemeyen Wagner'in son çare olarak Erda'ya sarılmasını oldukça eğlendirici ve alaycı bir dille eleştirir.
Erda'ya bu noktada yer verilmesini tamamıyle anlamsız saymak, pek de doğru değil aslında. Ama bu bir yorum meselesi, tartışma konusu. Açık olan şey, Nietzsche'nin herhalde saldırı ve üslup uğruna, basit bir hataya düşmüş olduğu: Siegfried'in ilk perdesinde hiçbir kadın sesi yoktur, yani Wagner'in mutlaka her perdede kadın sesine yer vermek endişesiyle hareket ettiği söylenemez; ikinci perdedeki tek kadın sesi "orman kuşu"dur ve sahneleme tarzına göre bazen sahne arkasından söylenmektedir; Erda'nın yer aldığı üçüncü perde ise, başka kadın sesinin olmaması şöyle dursun, tersine Brünhilde'yle Siegfried arasındaki uzun sahneyle sona erer -Nietzsche'nin parlak bir anlatımla övmüş olduğu sahneyle-.

Siegfried ve Parsifal: Yenilgiden hiçliğe

Wagner'in son operası Parsifal, onun "Hristiyanlık haçı önünde diz çöküşünün" de belgesiydi Nietzsche'ye göre. Wagner Parsifal'ın partisyonunu tamamlayıp Nietzsche'ye gönderdiğinde, araları zaten iyice açılmışı.
Parsifal, Nietzsche'nin cephe aldığı şeylerin en önemlileriyle adeta örülmüştü. Bunların başında elbette Hristiyanlık'la ilgili öğeler gelmekte. Gerçi bu tek başına Nietzsche'nin öfkesini açıklamaya yeter, ama yine de şu iki nokta dikkate alınmalı: birincisi, Parsifal'de Hristiyanlık etkisi konuyu sadece kısmen belirlemekte ve -Nietzsche'nin metni ne şekilde anladığı bir yana- bir yorum meselesi gibi de görülebilmektedir; daha çok sembollerde yansıdığı için, sahneleme tarzına bağlı olarak öne çıkmakta veya geri planda kalmaktadır. İkincisi, eserin yapısal denebilecek bazı özellikleri, Hristiyanlık'la ilişki içinde düşünülmeden de anlaşılabilir ve böyle olduğunda dahi Nietzsche'nin tepkisinin tam hedefinde durmaktadırlar.
Bu özelliklerden biri, Parsifal tiplemesidir. "Acıma yoluyla bilen saf budala". Yaşamın soyut bir idealizasyona kurban edilişi. Değil Siegfried, Kaptan Uçan Hollandalı bile kanlı canlı bir insana çok daha yakın düşer Parsifal'le karşılaştırılınca. Zaten "saf budala" da, kendisinin neyin nesi olduğundan bihaberdir. Siegfried ejderhayı, ateşi altedip simyanın da işin içine karıştığı entrikalara yenik düşmüştü. Oysa Parsifal, önceden belirlenmiş bir yolu izleyecek, ne anlama geldiğini sadece kendisinin değil, Wagner izleyicilerinin de kavramakta epey zorlandığı bir zafer kazanacaktır. İnsanın içinde bulunduğu varlık durumundan başlayarak harekete geçmesini isteyen, Wagner'in (ve Schopenhauer'in) onu kötümserlik zincirine vurmasına karşı çıkan Nietzsche, yaşamın anlamının ona böyle dışardan verilmesini herhalde dehşete kapılmadan izleyemezdi.
Siegfried'in maceraları, bir yandan yaradılış öyküsünü etkileyen eylemler olsalar da, o bunları kendince anlamlandırarak yaşamış (kahramanlık olsun, eğlence olsun, macera olsun diye), gerisiyle ilgilenmemiştir. Oysa Parsifal'de anlam mercii, "öte taraf"tır ve insanın dünyasından ayrı tutulmuştur.
Ayrıca Wagner'in bu son operasında, "iyi" ile "kötü" de benzer bir şekilde birbirinden kesin hatlarla ayrılmaktadır. Bir çok-kişiliklilik vakası olan Kundry hariç, her figür ya iyinin tarafındadır, ya da kötünün. Bu ikili yapı, yine ancak yaşama yabancı olan ve ona kendini dayatan bir ahlak soyutlamasıdır.
Parsifal tiplemesi, yaşama anlamın dışarıdan ithal edilişi ve iyi-kötü ayrımının belirleyiciliği, Wagner'e zaten kızmış olan Nietzsche'ye, herhalde Hristiyanlık sembolleri olmadan da yetecekti. Ama o, işin bu yanlarını pek ele almadı, ya da daha çok eğlence ve alay konusu yaptı. Buna karşılık kiliseye boyun eğme meselesi Nietzsche için çok ciddi bir konuydu...

Devrinin adamı: dekadan

Wagner Olayı'nda içeriksel bir din eleştirisine gerek yok; Nietzsche bunu Deccal'de yapmıştı zaten. Ama devrimci-milliyetçi-antisemit ve nihayet dindar olan Wagner'in bu tutumundan başlayan bir dekadans eleştirisi, o dönemdeki Avrupa'nın bütünü hakkında bir değerlendirmenin boyutlarını kazanabiliyor Wagner Olayı'nda. Nietzsche'nin metin boyunca en ciddi olduğu konular bunlar. Kendi de işi ne kadar ciddiye aldığını sık sık vurguluyor. Wagner dekadans çağının bir numaralı temsilcisi Nietzsche'ye göre, ondan daha dekadanını tasarlamak güç. Bu yüzden de eleştirmen filozof için Wagner'i atlamak düşünülemez. Onun bu özel anlamdaki mükemmeliyeti, çekiciliğini ve Nietzsche'yi de -bir zamanlar- kendine çekebilmiş oluşunu açıklıyor bir bakıma.
Aldatıcı ve hasta edici bir çekiciliği var Wagner'in sunduklarının. Ama onun insanları kandırması bir yana, tüm Avrupa da severek benimsiyor kandırılmayı. Bu normal Nietzsche'ye göre: Dekadans dekadansı, hastalık hastalığı çağırıyor; döneme ayak uydurarak onu kendine çekmeyi seven ve son olarak bunu bir de Hristiyanlık üzerinden deneyen Wagner, sağlığa zararlı, müziğin kendisini de hasta eden bir dekadans sanatçısı.
Müziğe her zaman özel ve derin bir ilgi duymuş olan Nietzsche önceleri -Wagner'in de etkisiyle -başka türlü ifade edilmesi mümkün olmayanın anlatıldığı bir ilksel dil, her türlü dilin kökeni olarak görmüştü müziği. Böyle olunca, felsefecilerin, düşünürlerin söyleyemediği şeyler müzikle dile getirilebilir, müzik ve müzikçi tarihsel bir rol oynayabilir, hatta kurtarıcı olabilirdi (bir de Wagner'in kötümserliği olmasaydı!) Sonradan bu görüşlerden uzaklaştı Nietzsche, hatta tam karşıtına yaklaştı. Müzik artık duygunun dolaysızca ifadesini bulduğu bir ortam değildi; başka türlü söylenemeyeni değil, belki şimdiye dek söylenmemiş olanı anlatabilirdi sadece ve bu kadarını da üzerinde anlaşmaya varılmış bir sembol sistemi sayesinde yapabiliyordu. Daha geç dönemde Nietzsche bu yaklaşımı bir ölçüde yumuşatacak, müziği diğerleri gibi bir dil, ama kendine ait özellikleri olan bir dil olarak görecekti. Ancak, olayların kökeninde yatan "istemin ifadesi" şeklindeki metafizik müzik tanımına bir daha geri dönmedi. Bestecinin içinden geldiği gibi müzik yapması, müziğin güzel olması ve kendi dışındaki bir yerlerden anlam devşirmeye, kuramların dünya görüşlerinin, siyasal programların yerini tutmaya kalkışmaması gerekiyordu. Wagner içgüdüsüyle bestelemiyordu, müziği güzel değildi. Bu olumsuzlukları tüm gözlerden (Wagner'inkiler dahil) saklamanın yolu da sanki bu sevimsiz bestelerin altında çok derin bir anlam varmış gibi yapmaktı. Böyle bir büyüleyici etkiyi yaymakla da bir tiyatro oyuncusunun hünerine sahip olan Wagner'in eline kimse su dökemezdi. O çağının en büyüğüydü ve artık tiyatro oyunculuğunun tüm yaşama egemen olabildiği bir devir başlamıştı.
Wagner'in kısmen tahammül ötesi kişisel olumsuzlukları ve belki kendi dönemini de aşıp bugüne dek uzanan siyasal etkisi, birçoklarını haklı, ama duygusal tepkilerle ondan ve sanatından uzaklaştırıyor; Wagner Olayı'nın sert, hatta aşağılayıcı dilini haklı gösteriyor. Nietzsche-severler dışında da bu metni okumaktan haz duyanlar herhalde mevcut. Ancak şunu da unutmamalı tartışma konularının kalabalığı ortasında: Wagner herşeyden önce bir sanatçıydı. Nietzsche onun müziğini sevmeyebilir, müziğe aşırı ölçüde düşünsel ve başka türden yabancı anlamlar atfetmeye kalktığı için eleştirebilir de, ama sanatçının kimden nasıl etkilendiğini, iyimser mi kötümser mi olması gerektiğini tartışmak, filozofun işi olmasa gerek. Üstelik böyle tartışmalar, yine sanata bir çeşit dış müdahale sayılmalıdır.
Nietzsche'nin Wagner'in müziği üzerine Wagner Olayı'nda yazdıkları, ayrıntılı olarak gerekçelendirilmiş şeyler değil, daha çok Wagner dinlerken edinilebilecek izlenimlerin ve kısmen de o zamanlar dile getirilmiş değerlendirmelerin çarpıcı bir üslupla söylenişi. Bir bakıma, Wagner gibi Nietzsche de öncelikle ve ağırlıkla, bir "etki" oluşturmayı istiyor. Bu yüzden tek çare, metni mecburen "severek" okumak; böylece, bütün bir döneme, bir kültür sisteminin çürük halkalarına ilişkin eleştiri ve uyarılar kavranabilir, Nietzsche'nin ve yazısının "ciddi" vurguları üzerine düşünülebilir. Öte yandan, böyle "anlayışlı" bir yaklaşım, Wagner'de de birçok değer ve anlamlılık keşfini mümkün kılabilecektir. Wagnerciler ve Nietzscheciler, bunlardan birini, ama sadece birini yapageliyor. İkisini birden yapanlar da mevcut, hiçbirini yapmayanlar da. Wagner Olayı, bunların hiçbirini olmaksız kılamayacak bir metin.

Cevval Yakut

1. Buna karşılık, bir baba takıntısı olduğu düşünülebilir: Operalarındaki kahramanların çoğu babasını doğru dürüst tanımaz.
2. Ring'in bütün öyküsü aslında tanrıça Erda'nın bir düşüdür. Düşün teması, Erda'nın bir arzusu olan "özgürlük" düşüncesidir. Erda, kendi iradesi dışında, dolayısıyla -kendisi asıl yaratıcı mercii olduğuna göre- nedensel belirlenim dışında özgür bir varlık hayal etmektedir.

→23

Gazeteci, yazar, fotoğraf sanatçısı, ressam, türkü derlemeci... Evet, Fikret Otyam, tam kırk yıldır türkü derliyor Anadolu'dan. Ama ne bilen var, ne de merak eden. Aşık Veysel'den Aşık Mahsuni'ye, Feyzullah Çınar'dan Ceylan Ali'ye kadar onlarca ozanın ilk defa duyulacak türküleriyle dolu yüzlerce makara... Nihayet, tüm bu derlemeler önümüzdeki dönemlerde Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu tarafından teker teker CD halinde yayınlanacak. Bu arada "Gide Gide" adı altında yıllar önce Cumhuriyet'te yayınlanan röportaj serisinin ilki geçtiğimiz yıl kaset olarak çıktı. İkincisi de hazır... Uzunca bir süredir Antalya'da yaşayan Fikret Otyam'ı bir sergi nedeniyle geldiği İstanbul'da yakaladık ve kayıt cihazımızı kendisine teslim edip aradan çekildik. Kendi ağzından "türkülerle Anadolu"...

Fikret Otyam

Anadolu adım adım

1926 yılında şimdi il olan, eski adıyla Niğde Aksaray'ı, daha eski adıyla Konya Aksaray'ında doğdum. Tuz gölünün altında, Hasan dağının eteğinde. Babam eczacıydı. Ben de altı yaşından beri eczanede çalışırdım. Orada köylülerle haşır neşir olurdum. Konya bölgesi büyük halk sanatçıları yetiştiren bir bölgedir. Çocukluğumdan hatırladığım Müezzin İbrahim Efendi, amcamın oğlu Ahmet Gürses, müthiş saz çalan ve sesi güzel olan bir dosttu, ağabeydi. Onun dışında kanun çalan Mehmet Hamza kadı... O yıllar Türkiye'de konservatuar adına derlemeler yapmışlardı. Çocukluğumdan hatırlıyorum, bizim evde çekilmişti onlar, mum plaklara... O kayıtlar halen Ankara Devlet Konservatuarı'nın arşivinde bulunuyor. Davulcu Kel Hicabi amca vardı. Akıl almaz çirkin bir adamdı: Kel kafalı, gözlüklü, önde iki dişi olan... Bütün düğünlerde tef çalardı. Bir de ramazan bayramlarında davul çalardı. Benim tanıdığım ilk homoseksüeldi. Hatta bir gün yakalanmıştı. Yaptığının ayıp olduğu söylendiğinde, "göt benim değil mi, istersem düzdürürüm istersem çalıya takarım" demiş, 15 gün hapis cezası almıştı. Ama virtüözdü. Paganini nasıl kendi entrümanında virtüözse o da benim için davul ve tef üstüne bir Paganini'ydi. O konservatuar derlemelerinde, tahmin ediyorum yedi-sekiz plak dolduruldu, sadece Hicabi'nin davulu ve tefiyle. Pazar ya da pazartesi günleri –herhalde pazardı ki cadde tenhaydı– bizim küçük odadan, ellerinde yoğurt cingilleri, enstrümanlar kollarının altında, cem'i gafur halinde yürür görürdüm. Sarhoş olduklarını belli etmemek için gözleriyle herhalde bir çizgi çiziyorlardı, güya doğru yürüyelim diye. Ama asla doğru bir adım atamıyorlardı. Bunlar bağlara giderlerdi. Bir hafta çalarlar, söylerler, içerlerdi bağevinde. Sonradan öğrendim, oturak alemleri yaparlarmış. Bir gün Ahmet abinin Sahibinin Sesi'nden plağı çıktı. Ama Aksaray'ın en önemli müezzini İbrahim Efendi, oğlunun plağı çıkınca çıldırdı. Plakları saatçi İshak bey satardı. Bir gün bana eczaneye bir haber geldi, "İbrahim amca plak kırıyor, koş gel" diye. Gittik saatçi İshak'ın oraya. "Yeğenim, bizim haylazın plağı varmış bu dükkanda" dedi İbrahim amca. Aldı dizinin üstünde kırdı plağı. Kesesini çıkardı, "ceremesi ne kadar" dedi. "Başka var mı" diyerek onu kırdı, bunu kırdı, paraları ödedi. En az kırılmışından bir tane ben kaptım. Hemen çarşıya gittik, zift aldık. Güya ziftle yapıştırdık plağı. Haydi eve... Bizim Sahibinin Sesi salon gramofonumuz vardı, kocaman bir alet. Plağı koydum, pıt pıt pıt edip biraz daha kurarken zembereği kırmışım.

Perşembe akşamları gece yarısına doğru Kahire'den canlı yayın yapılırdı. Annem babam on yıl Yemen'de kaldıklarından çok iyi Arapça bilirlerdi. Ümmü Gülsüm dinlenirdi evde. Sabah dörtte filan uyanırdım ki, annem babam hâlâ Ümmü Gülsüm'ü dinliyorlar canlı yayından.

Sabaha kadar Ümmü Gülsüm

Babam iki dil bilen bir adamdı. Yemen'de İngiliz esaretindeyken, Miralay İsmet'le (İnönü) beraber Batı müziğiyle tanışmış. Bizim evde akıl almaz aryalar, senfoniler vardı. Ayrıca Odeon Records'dan Tamburî Cemil Bey, Safiye Ayla, Münir Nurettin, "Arap bülbülü" Ümmü Gülsüm plakları vardı. Bizim bir de on lambalı RCA radyomuz vardı. Aksaray'da da o zaman beş altı tane radyo var. Perşembe akşamları gece yarısına doğru Kahire'den canlı yayın yapılırdı. Annem babam on yıl Yemen'de kaldıklarından çok iyi Arapça bilirlerdi. Ümmü Gülsüm dinlenirdi evde. Sabah dörtte filan uyanırdım ki, annem babam hâlâ Ümmü Gülsüm'ü dinliyorlar canlı yayından. Babam, Aksaray Halkevi başkanıydı. Bir gün Hasan bey diye hem güreşçi, hem bando şefi bir adam geldi Aksaray'a. Hoş bir adamdı. Aksaray'da halkevinde bir bando kurulmasına karar verildi. Sonradan Hava Kuvvetleri bandosunun şefi olacak Aksaraylı Albay Asaf, trombon çalardı. Şimdi müzisyen olan Nedim (Otyam) abim, büğlüz çalardı. Bir arkadaş vardı, Konyalı, yakın zamana kadar Cumhuriyet'te beraberdik, "gidi sofu" derdik (Sofu Tuğrul), o davul çalardı. Şair Nusret Kemal de keman çalardı. Babam kanun çaldığını söylerdi, ama hiç duymadım. Böyle bir müzik ortamında hem Batı müziği, hem halk müziği, hem de tam alaturka içinde büyüdüm. Ama benim eğilimim halk müziğine oldu.

Veysel ağladı

1943'te İstanbul'a geldim, gazeteciliğe başladım. Bedri Rahmi'nin atölyesinde öğrenciyken ilk kez Aşık Veysel'i tanıdım. O zamanlar sigara içmediğimden sesim de çok güzeldi. Şair Orhan Veli bir Aksaray türküsü severdi, "Kâzımım, aslanım, yavrum nerelerde yatıyor / Kaytan bıyıkların kana batıyor" diye. Bu türküyü Orhan Veli bana meyhanede söyletirdi. İstanbul'a geldiğimde Nedim abimin korosuna girmiştim. Şemsi Yastıman'ı da ben tanıtmıştım ona. Şemsi'nin bir uzun havası vardı, "Benim anam ak saçların gelip yolarsa" diye. Veysel geldiğinde, Veysel yoruldu, hoca bana işaret etti türkü söyle diye. Aşık Veysel'in yanında olmaz deyip direnince Veysel bir şeyler hissetti tabii. "De gari uzatma, bir yol gösterim sana" dedi. O zaman söyledim türküyü. Veysel kör gözleriyle ağladı.

Nevşehir Ürgüplü Refik Başaran diye halk türküleri çalıp söyleyen bir sanatçı vardı. Onu da halkevi yararına yapılan bir konserde tanıdım. Bir de buğday pazarında çok büyük bir işhanı vardı, bizim eczanenin sırasındaydı, aşağısı depoydu. Orası 600-700 kişi alırdı. Bir telaş vardı Aksaray'da. Kim gel-

miş biliyor musun? Gazelhan Hafız Burhan... Çok küçüktüm, kapının kenarından izliyordum. Gazeli okuyor, ara taksimlerde küçük bir çakıyla tırnaklarını kazıyordu. O zamanlar mikrofon filan da yoktu, inanılmaz bir sesi vardı. Onu dinlemek mutluluğuna da eriştim.

Rüyalar ülkesi Urfa

1953 yılında Yüksek Resim Bölümü Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesini bitirdim. Dünya gazetesinde üç yıllık gazeteciydim. Yazı işleri müdür muaviniydim. Dünya gazetesi başyazarı Falih Rıfkı Atay'dı. Ölene kadar bana Otyam diyemedi. "Otyat bey" derdi. Bir gün "Otyat bey, çok yoruldunuz" dedi. İstanbul-Hopa arası yedi gün gidiş, yedi gün geliş seferler vardı. "Size de bir bilet alalım" dedi. "Beyefendi, ben Doğu Anadolu'yu görmedim, oralara gitmek istiyorum" dedi. "Ne yapacaksın ağustos sıcağında oralarda" dedi. İlla gideceğim diye tutturunca izin çıktı. Sirkeci'den kamyona atladım, ver elini Ankara. Ankara'dan Aksaray'a, oradan Adana, Antep derken Urfa'ya geldim. Bilecik köprüsü yok tabii, salla geçtik. Bir rüyalar ülkesi Urfa... Ben oraya sevdalandım. Urfa hoyratlarını radyolardan dinliyordum zaten. Orada dostlar edinmeye başladım. Bir kere sevdalanınca insanına, doğasına, mimarisine, yemeklerine, türkülerine, bir daha bırakamadım. Falih bey bir mektup vermişti bana, eski milletvekili arkadaşı Osman ağaya vermem için. Adamı buldum, kaldığım otelin tam karşısında kamyon, traktör lastiği satan bir adamdı. Verdim mektubu, "neyi incelemek istiyorsun" dedi. "Burada toprak ağaları varmış, köylüleri sömürüyorlarmış, onu incelemek istiyorum" dedim. Arap Hacı diye bir şoför vardı, ona "cipi hazırla, birkaç teneke de benzin al, gezdir Fikret beyi istediği yerde" dedi. Başladık Harran ovasında köy köy dolaşmaya. Ben fotoğraf çektikçe Hacı "burası bizim ağanın köyü" diyor. Köylerde kuzular kesiliyor, yemekler yapılıyor. "Hacı, ağa dediğin kim senin" dedim. "Yahu hasıl bilmezsin, bizim Osman ağa" dedi. Baltayı taşa vurduk, hem de nasıl... Osman bey (Ağan) çok efendi, güzel bir adamdı. "Soruyorum 'ağadan şikayetiniz yok mu' diye, 'ağamız razı olsun, o bizim her şeyimizdir, o olmazsa bize yaşamak yoktir' diyorlar. Keşke bütün ağalar sizin gibi olsa" dedim Osman Ağan'a.

"Zaten dinliyor Kürtçesini, Türkçesini ne yapsın!"

Bu geziden sonra başladım sık sık Güneydoğu gezileri yapmaya. 1957 yılında şimdi profesör olan Metin And'ın evinde bir teyp gördüm. Çok ilkeldi ama. "Metin, ben Doğuya gidiyorum" dedim, "bunu ver, orada bir şeyler kaydedeyim". Birkaç tane de makara gibi bir şeylerle beraber verdi teybi. 1957'de ilk kaydımı "bilûr" denen kavalı çalan birinden yaptım. Sonra, Almanya'dan gelen bir arkadaş Uher marka teyp getirdi. Bu sefer tam profesyonel makinayla başladım derlemeler yapmaya.

1961'de, işsiz olduğumdan Milli Birlik Komitesi'ndeki dostlarıma, "röportaj yapmak istiyorum, makinem yok" dedim. Hem "halk 27 Mayıs'ı nasıl karşılamış" diye soracağım, hem de türkü derleyeceğim. Radyodan pilli, cereyanlı, akülü, 37 kilo Mayhak marka bir makinayla Mustafa Geceyaatmaz'ı yanıma aldım. "Milli Birlik Komitesi görev verdi, röportaj yapacağım" dedim. Radyodan bir de Mücahit diye teknisyen bir arkadaş verdiler yanımıza. Röportaja gitmişken türkü de derlemeye başladık. Bu arada 67 Kürtçe türkü derledik Güneydoğu'dan. Meğerse bunları alıp Türkçeye çevirtip radyoda çalmak için yaptırıyorlarmış. Bunu öğrenince dedim, "herif zaten dinliyor Kürtçesini, Türkçesini ne yapsın?" O zamanlar çok parasız olduğumdan kendime bir kopya alamadım. Sonradan öğrendim, benim bu derlemeler Ankara Devlet Konservatuarı arşivindeymiş. Nida Tüfekçi bir röportajında "gazeteci Fikret Otyam'ın 1961'de derlediği büyük bir hazine vardır" diyordu, hem de ilgisiz bir dergide, Fotoğraf Sanatı'nda.

Sol elinde sarma sigara...

Teyp 1964 yılında girmiş Urfa'ya. Onu geçenlerde gittiğimde söylediler. Ben oraya 1962'de gittim teybimle. Tenekeci Mahmut Güzelgüz'ü tanıdım orada. Tenekeci Mahmut, hakikaten tenekecilik yapardı. Urfa'nın en büyük seslerinden biriydi. Urfa'da bir gün öğrencileriyle gelmişti, bir bahçeye. Mahmut adında bir çocuk vardı, onun sesini çok tuttum. Ona dedim ki, "bak delikanlı, hocanın kıymetini iyi bil, bütün eski türküleri öğren ondan. Sende müthiş bir yetenek var. Bunu Fikret Otyam söylüyor" dedim. Sonra öğrendim ki meşhur olmuş: Mahmut Tuncer. Bir de Aziz Çekirge adında Urfa'da en güzel sazları yapan birisi vardı. Ceviz ağacından oyma sazlar yapardı. Akıl almaz bir saz ustasıydı. Bir gün Mahmut hoyrat okuyor, Aziz saz çalıyordu. Gazelhan gibi elini çenesine dayayıp okurdu Mahmut. Aziz'in sol elinde sarma sigara vardı. Bir yandan çalarken diğer yandan da denk düşürüp sigarasından içerdi. Aranağmeyi çalıp geçiş yaparken bir ara en alt tele inip, "bu sese inilir mi" diye Tenekeci'ye baktı. Tenekeci şöyle bir geri attı kendini, o en tiz sesten asıldı türküye. Bu kez bağlamada en pese çıktı Aziz, Mahmut da bozmadan oraya gitti. Böyle oyunlar yapardı iki arkadaş. İkisi de öldü. Geçenlerde mezarlarını ziyaret ettim.

Hoca bana işaret etti türkü söyle diye. Aşık Veysel'in yanında olmaz deyip direnince Veysel bir şeyler hissetti tabii. "De gari uzatma, bir yol gösteririm sana" dedi. O zaman söyledim türküyü. Veysel kör gözleriyle ağladı.

"Doğu'dan bir hazine topladım"

Gerçek bir hazine topladım Doğu'dan. Bilhassa Alevi-Bektaşı müziği beni çok etkiledi. Bu arada Alevilik-Sünnilik çekişmesini, daha ortada hiçbir şey yokken ben oralarda hissettim. Hacı Bektaş'tayken Güvercin matbaasının sahibi dostumdu. O da biliyordu benim Alevi-Bektaşi müziğine merakımı. 1963'de bir gün dedi ki, "Fikret makinayı kap gel!" Rahmetli aşık Şinasi Koç dede, Kul Ahmet ve altı-yedi aşık matbaaya gelmişler. Orada Şinasi dedeye aşık oldum. Orada unutamadığım iki deyiş çaldı, birisi Kırklar Semahı, diğeri Turna Semahı'ydı. Akıl almaz güzeldi. Onunla da orada dost olduk. Sonradan öğrendim, adam eğitmenmiş. Çankaya köşkünde de bahçıvanlık yapıyormuş. İhtilâl olunca atmışlar işten. O zamanlar benim çok sözüm geçiyordu Ankara'da. Onu Keçiören belediyesinde işe soktum, ölene dek orada kaldı. Ev aldık ona. Kendi ellerimle meyve ağaçları diktim bahçesine. Onların meyvelerini yemek bana nasip oldu.

Bu arada çeşitli kayıt makinaları aldım, bir tanesi 35 yıllık Sony Stereo'ydu. Artık çekiçle filan çalıştırıyorum fuka-

rayı, parçası yok. Hani benim ismim de yayıldı ya her yana, sazını alan Ankara'ya bizim eve geliyor. Aşık Mahsuni Şerif ile Osman Dağlı diye iki arkadaş Maraş'tan geldiler. Onları da eve getirdim. Mahsuni askerliğini de bizim yanımızda tamamladı. Böylelikle Mahsuni'yi oğulluğa kabul ettim. Maalesef şimdi çok ağır hasta Almanya'da. Ondan sonra makina elimde her röportaja gidişte ozanları aradım. Pırıl pırıl radyo kayıdı gibi kayıtlar yaptım, örneğin Aşık Veysel'in bizim evde ve başka yerlerde çektiğim iki buçuk saatlik bir kaydı var.

Nâzım Hikmet kayıtları

1979'da emekli oldum, Gazipaşa'ya yerleştim. Derlemeler kutular içinde, üzerleri yazılı duruyor. Bantlardan kopanlar, yapıştırdıklarım oldu. Benim bir de siyasal yönüm var, polis basar bunları götürür diye bir düşünce vardı. Örneğin hazinemin içinde Nâzım Hikmet'in kendi sesinden şiirleri var. Elime nereden geçti? Demirperde ülkelerinden davetli olarak radyoya, televizyona konuşmaya gidiyordum. Orada şık diye telif hakkı ödüyorlar, emeğinin hakkı. Ben de diyordum ki, arşivinizde Nâzım'ın kendi sesinden şiirleri varsa bana bir kopya çekeceksiniz. Bunları da toplamaya başladım, Azerbaycan, Budapeşte, Sofya, Prag, her yerden topladım. Bir de fotoğraflar var. Dedim ki, halktan aldığımı halka vereyim. Bir tarihte Ankara'daki Milli Kütüphane'ye "bende böyle bir şey var, bunlardan birer kopya alın, arşivinizde kalsın" dedim. O zaman da sağcı bir müdür vardı, "bizim bütçemiz yok, siz bantlarınızı bize verin" dedi. Olmadı, olmadı, olmadı... Ruhi Su, Yapı Kredi bankasına girmişti. Çok büyük paralarla bunları satın almak istedi. "Olmaz Ruhi abi" dedim. Çünkü ben bunları başkasına satmak için derlemedim, derleme yaptıklarımın çoğu yaşıyor, onlardan aldığım emeği ben paraya çeviremem. Ruhi'nin Yunus Emre plağının kapağını da ben yapmıştım.

Bağ bozumu

Geçenlerde Almanya'daydım. Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu başkanı Ali Rıza Gülçiçek konuşurken, "derlemeleri biz değerlendirelim" dedi. Bir sözleşme taslağı hazırladım. Bu yıl düzenlenen Hacı Bektaş törenlerinde bu sözleşmeyi noter huzurunda yaptık. Bunlar CD'ye alınacak, insanlara sunulacak, Türk ve Alman yasalarına göre telif hakları ödenecek. Bir maddede de, eğer şu tarihe kadar Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu o CD işini gerçekleştiremezse bantlar olduğu gibi Fikret Otyam'a, Fikret Otyam öldüyse varislerine iade edilecek, denildi. Sonra Almanya'dan geldiler. Dedim ki çeşitli makinalar getirin, kopya yapacaksınız, ara kablolarını filan bana Gazipaşa'da aratmayın. Bir de K bantı çalan büyük bir makina var. Onu Almanya'da bulamamışlar. Benim büyük makineyle beş gün beş gece, sırf Alevi-Bektaşi müziği 89.5 saat sürdü. Onlara hibe ettim. Arşivde babamın taş plakları da vardı. Onları da Ankara Radyosu'na hediye ettim. "Eski Sazlar, Eski Sesler" diye bir program vardı. "Yalnız bana büyük banta çekin" dedim. Urfa, Antep'ten derlediğim türküler, fotoğraflar ve sinema filmlerini Şanlıurfa Kültür Eğitim Araştırma Vakfı'na (ŞURKAV) armağan ettim. Yıllardır çektiğim bütün fotoğrafları da Eskişehir Üniversitesi'ne verdim. Bana da birer 18x24 kopya verecekler, bunun karşılığında. Bir de siyah-beyaz yüz fotoğraflık bir sergi açacağız ve onlar Türkiye'de dolaştıracaklar. Böylece bir bağ bozumu yaptık, halktan aldığımızı halka geri verdim.

Bu parmak bir gün kopar

53'den 96'ya kadar her yıl gittim Doğu'ya. Elle tutulur, gözle görülür, akıl almaz güzellikler oluyor Türkiye'de. PKK işi filan ayrı konu. O benim konum. Benim 45 kitabımın belki 35 tanesi Doğu sorunuyla ilgili.

1961'de derlemeler yaparken röportaj da yapıyordum. Gide Gide Anadolu davul, zurna ile başlar. Antakya'dan almıştım. "Nahsen Badeli"ydi anonsum. Yassıada mahkemeleri sırasında sekize çeyrek kaladan sekizi çeyrek geçeye kadar 20 gün 25 dakika benim Doğu'dan, Güneydoğu'dan yaptığım röportajlar yayınlandı. Yalnız son röportaj Diyarbakır'-

Bir telaş vardı Aksaray'da. Kim gelmiş biliyor musun? Gazelhan Hafız Burhan... Çok küçüktüm, kapının kenarından izliyordum. Gazeli okuyor, ara taksimlerde küçük bir çakıyla tırnaklarını kazıyordu. O zamanlar mikrofon filan da yoktu, inanılmaz bir sesi vardı. Onu dinlemek mutluluğuna da eriştim.

dandı. İktidarda Milli Birlik Komitesi vardı, askerler. O zaman kampanalar vardı istasyonlarda. Dedim, "Mücahit çalıştır makineyi". Sözüm şöyle başlıyordu: "Hey bu ülkeyi idare edenler! Doğunun üstüne sevgi kılıcıyla gidin. Doğuya ilgi gösterin, yoksa bu parmak bir gün kopar. Haritamızın, bayrağımızın şekli değişir benden söylemesi." Geldik Ankara'ya. Program müdürü Mahmut Tali Öngören'di. Mücahit ile montajları yaptık. Aşık Veysel'den sonra ilk defa Alevi deyişleri çalacağız. Bir saz sanatçısı, "bunu nasıl çalarsınız, hoca bunları duydu mu?" dedi. Hoca dediği Yurttan Sesler'den Muzaffer Sarısözen. "Sarısözen ile bunların ne ilgisi var? Bunlar benim bağımsız derlemelerim" dedim. "Sen hocaya bir söyle, radyoda Alevilerden bir Veysel çalar" dedi. Son montajları da yaptık Mücahit ile, yirmi tane büyük bant oluştu. Bir Alevi-Sünni çekişmesi radyonun içinde de vardı. Mahmut'a, "Benim bantlarda bir lafım var. Yarın başım belaya girer. Ben Milli Birlik Komitesi'nden onay istiyorum" dedim. Randevu aldık. İki merkez valisi, bir general ile görüştük. Adamlar kutuyu görünce," yirmi saat bunu nasıl dinleriz" dediler. "Şuradan bir bant seçin" dedim. "Millî Birlik destekliyor, yap evladım sen" dediler. "Son bantı dinleteyim, yirmi dakika" dedim. Çaldık ki, benim konuşmanın olduğu kısım. Adamlar dinlediler. "Bunda ne var ki, güzel konuşmuşsun" deyip onayladılar. Program yayınlandı. İşsiz olduğumdan, dilekçe yazdım radyoya, yevmiyeli çalışmak için. Açım çünkü. Mahmut telefon etti bir gün, "İki tane emniyet müfettişi geldi. '-Dün akşam bu adam nasıl konuştu radyoda?' diye sordular" dedi. Radyoya gidersem haber vermesini de söylemişler. Dilekçeyi yırtmak zorunda kaldım. Üç yıl adım geçmedi radyoda. Kitaplarım yayınlandığında, fotoğraf sergilerim olduğunda hiç bahsetmediler. Sonradan yırttık neyse...

Bunları yazdım kitaplarımda. Bana, "Doğu sorunu"nu soruyorlar, bunu 61'de söylemiştim dedim. O yıllar Doğuda bir şeyler sezinlendim. 62'de Cumhuriyet'te ilk kez Alevi-Sünni meselesini inceleyen "Hû Dost" röportajlarım yayınlandı. "İrlanda'dan beter oluruz, kendinize dikkat edin" dedim. Yine ben haklı çıktım. Maraş'ta benim canım, ciğerim Alevi dostlarım vardı. Bana mektup yazıyorlardı, "Baba yetiş, buralarda bir şeyler olacak" diye. İçişleri Bakanı Hava Tümgeneral İrfan Özaydın'a gittim. "Paşa, bu emniyet müdürünü, valiyi, jandarma komutanını Maraş'tan al" dedim. Altı ay evvel, "Maraş'a dikkat ey hükümet!" deyi de yamıştım. Paşa, "çaydan geçerken at değiştirilmez" demiş. Bu sefer, "İçişleri Bakanı istifa et!" diye yazdım. Cumhuriyet de hükümeti tutuyordu, ama yayınlandı. Derken Maraş katliamı oldu. 103 can gitti...

"Eğer bölücüysem..."

62'de Hû Dost yazı dizisinde, Isparta-Burdur kavşağında bir Bektaşi köyünde yaptığım röportajlarda çektiğim fotoğraflardaki insanların gözlerini siyah bantla kapattım. Anayasaya göre mezhepler serbest, tarikatlar yasaktı. Bektaşilik de bir tarikattı. Bir mektup geldi, "Biz seni adam bilmiştik. Bunlar hırsız mı, cani mi, ırz düşmanı mı ki gözlerini kapattın?" diyor. Tabii adam bilmiyor bunun neden olduğunu. Ben de yazımın altına bir not koydum: "Mektup yazan arkadaş, haklısın ama yasal olarak böyledir. Yoksa bunların gözlerini kapatmaya kimsenin hakkı yoktur." dedim. Sabahleyin sıkıyönetimin röportajımı yasakladığını söyleyen bir haber geldi. Dört ay yayınlanmadı röportajlar. Sonradan iktidara yakın gazetelerin birinde Baktaşilik üstüne bir yazı çıktı. Onu görünce sıkıyönetime çok ağır bir yazı yazdım. "Ben eğer bölücüysem, beni idama mahkum edin, ipimi kendim çekeceğim" dedim. Gazeteye geldim, "izin çıktı" dediler. Ankara Radyosu'na ilan vermek için eski metinleri götürdüm. "Almayız, Alevi adı geçiyor" dediler. Sonunda, "Fikret Otyam'ın yarım kalan röportajı öbür gün yine Cumhuriyet'te başlıyor" diye yayınlandı.

Geçen gün Arif Sağ ile oturuyorduk. Nedim abim de var. "Nedim Abi, biz bu adamı çok seviyoruz. Biz daha A diyemezken, bu adam Türkiye'yi sarsan Alevi röportajları yaptı." dedi Arif Sağ, beni gösterip. "Ben yezitim be Arif" dedim. "Seni onbin Aleviye değişmem" dedi.

Söyleşi: **Ulaş Özdemir**

Çamşıhı'dan gelen gariban

Feyzullah Çınar kadri bilinmemiş ozanlardan. Hayatı boyunca parasızlıktan türlü işlerde çalıştı ama sazını elinden bırakmadı. Öleli 14 sene oluyor... 1971'de Fransa'da yayınlanan albümü, Türkiye'de ilk kez bu ay "Nefes" adıyla gün yüzü görecek...

Sivas-Divriği beylerinden İman Bey ile kardeşi Osman Bey tarafından Mahmut Ağa adında birine subaşılığı verilir. Bir vadi gösterilir; "bu vadide köyler oluştur, ziraat yaptır, devletin payını da ver" denilir. Mahmut Ağa, kardeşi ve dedesinin talipleri ile birbirine yakın köyler kurarak bu vadiye yerleşir. Vadiye, zamanın ünlü eşkiyası, büyük dedeleri Eşkiya Karakesici çam ağaçları yeşerttiğinden ötürü "Çamşıhı" derler. Gel zaman git zaman, o köylerde 70'lerden sonra halk müziğine önemli türküler kazandıran Aşık Ali Metin, Mahmut Erdal gibi büyük aşıklar yetişir. Hele Feyzullah Çınar adında bir ozan vardır ki... Çocukluğumda makaralı teyplerde durmadan çalınırdı Feyzullah Çınar'ın türküleri. Ruhi Su'yu ve Aşık Mahsuni'yi de duyardık ama Çınar'da başka bir şeyler vardı sanki. Yumuşak mızrabıyla vururdu sazının döşüne, türkülerini tok ve gür sesiyle söylerdi. Ama bu Ruhi Su'nun sesi gibi bir gürlük değildi, sanırsınız ki nasihat ederdi karşısındakine. En önemli özelliği deyişlerinin sözlerini eze eze, harf harf duyurmasıydı dinleyenine. Mahmut Erdal'ın dediği gibi, "deyişlerini sanki konuşur gibi söyler"di. Zülfü Livaneli'ye sorarsanız, "halk müziğimizin en güçlü temsilcisi" odur.

1937 yılında Çamşıhı'nın Çamağa köyünde doğdu Feyzullah Çınar. Bağlamayı, cem törenlerinde "dede"lerinden öğrendi, deyişleri de. Yöresinde çok sevilen Aşık Hüseyin ve Derviş Kemal'in deyişlerini de çocukluğunda öğrendi. 1950'de Ankara'ya geldi. Hamallıktan bakkal çıraklığına kadar her işe girdi. 1966'da, Alevi deyişleri o yıllarda fazla ortaya çık(artıl)masa da, bir plak şirketi buldu ve o dönemin "ağır" deyişlerinden "Fazilet"i okudu. Fazilet yıllar sonra bile birçok halk müziği sanatçısının albümünde yer aldı. Plak epey satış yaptı. 1968'de Spor ve Sergi Sarayı'nda düzenlenen Hacı Bektaş-ı Veli'yi anma gecesine Ruhi Su, Aşık Daimi, Haydar Ağbaba, Ali Ekber Çiçek, Davut Sulari gibi ozanlarla birlikte katıldı. Geceyi izlemeye gelen Paris Üniversitesi'nden Türkolog Prof. İrene Melikoff, onca ozan arasından en çok Feyzullah Çınar'dan etkilendi. Feyzullah Çınar'la görüşmek istedi ve onu Fransa'ya davet etti. Melikoff tüm masraflarını karşılayarak Çınar ile birlikte Fransa ve Bern, Basel, Berlin, Bonn gibi çeşitli Avrupa şehirlerinde konferanslar, radyo, televizyon programları ve konserlere katıldı. 1971'de Strasbourg'da "Chants Sacré d'Anatolie, Par Ashik Feyzullah Tchinar" adlı uzunçaları yayınlandı. Albüm bugüne kadar bir milyondan fazla satış yaptı. Daha sonra Türkiye'ye döndü.

Deyişlerinden dolayı dört kez tutuklandı Feyzullah Çınar. Alevi deyişlerinin yanında yazdığı güncel sözler yüzündendi bu tutuklamalar:

"Feyzullahım deme şükür
Şükür diyen kaldı fakir
Ele altın bize bakır
Düştü sosyal adaletten"

1979'da hazırladığı '"Hû Dost" adlı plağının kapağını hazırlayan en yakın dostu Fikret Otyam, kapaktaki fotoğrafı, Feyzullah Çınar Ceyhan cezaevindeyken siyah-beyaz televizyondan çektiğini söylüyor. O günlerde telefonla konuştuklarında, hayatında ilk kez rahat ettiğini, dinlendiğini şöylemiş Feyzullah Çınar. Hapisten çıktıktan sonra, Otyam'ın o yıllardaki çevresi sayesinde Ankara Belediyesinde temizlik işlerinde çalışmaya başladı. Hafta sonları türkülerini söylüyor, diğer günler çalışıyordu. Uzun yıllar böyle sürdü yaşamı. 1983 yılında, Kurtuluş parkında bir bankın üstünde, kalp krizi geçirerek öldü.

Feyzullah Çınar'ın sesi Çamşıhı'nın en has sesiydi. Garibandı ama seini duyurmasını bildi. Derviş Kemal'den, Agahi'den suskun, sakin ama yiğit deyişlerdi söyledikleri. Arguvan'ın yanık uzunhavalarından Alvar'ın güçlü deyişlerine giden yolda, bir deryaydı çaldıkları.

U.Ö.

Fikret Otyam anlatıyor

Mustafa Timisi, yedek subaylığını yeni bitirmişti. Bir kutlama yapıyorlardı. O zamanlar Tuzluçayır'da gecekonduda oturuyordu. Beni de davet ettiler oraya. Yine teybimi kaptım, gittim. Beş altı insan ileride oturuyor, büyük bir salonda. Biz merdivenli bir yerde yukarıda oturuyoruz. Yukarıda oturan bir saz çalan vardı, dedeymiş. Çaldı biraz, sevmedim onu. Sonra, "Orada bir tane daha adam var" dedim. Öyle bıyıklı, çok güzel bir adam... Daha sazını filan duymadım. "Bu arkadaş da biraz çalsın" dedim. "Destur veriyor musun?" dediler. "He" dedim. Adam saza bir vurdu, fıttıracağım... Kaseti çevirdim. Tabii berikini de kırmak istemiyorum, ayıp olur. Ayrılırken bir ara dedim ki, "Sen kimsin kardeşim?" Ben Feyzullah Çınar'ım" dedi. "Ne iş görürsün sen" dedim. "İtfaiyedeyim ben" dedi. Cebimden kartımı çıkardım, "bir ara bana geliver" dedim. Bir gün geldi ve ölene dek bir dostluk kuruldu. Onun bantları altmış saati buluyor. O bantları da oğlu Ali Haydar'a verdim.

→27

Jim Morrison

Geçen ay –memlekette ve tüm dünyada yeniden– Doors külliyatını tamamlar nitelikte çok iyi bir albüm yayınlandı: 1969-70 döneminden bir konser derlemesi, "Absolutely Live". Jim Morrison, albümü oluşturan konserlerden biri için şunları söylüyor: "Korkunç iyi değil, ama iyi bir gecede genellikle yaptıklarımızın gerçek bir portresi." Bir saati aşkın albüm boyunca "Kertenkele Kral"ın ortak hafızalarda yaşatılan imgesi hakkında tekrar uzun boylu düşünmeye çalıştık. Hazır gerilere gitmişken orada biraz daha kalmak en doğrusuydu. Oliver Stone'un "beyin yıkamaları"ndan arınıp asıl kaynağa müracaat ettik: Morrison'ın kendisine. Kritik bir dönemde, "Soft Parade" ve "Morrison Hotel" albümleri arasında bir zaman diliminde, 26 Temmuz 1969'da Jerry Hopkins tarafından gerçekleştirilen ve Rolling Stone'da yayınlanan 10 küsur sayfalık meşhur söyleşiye "kısa" bir bağlantı yapıyoruz.

İnsanlar yaşadıkça...

Bant kayda başladığında Jim'le Jerry Hopkins, 'Oldies But Goodies' üzerine, yani klasikleşmiş şarkılar üzerine konuşmaktadır.

Jim Morrison: Country ve blues, olan biten bundan ibaret. İnsanlar bir dönem yeni bilgi kaynaklarından ve fikirlerden yararlandılar ve bayağı yol katettiler ve sonra sona erdi. Böylece şimdi yeniden müziğin bu temel biçimine dönülüyor. Görünen o ki, muhtemelen iki ya da üç yıl içinde yeni bir senteze ulaşılacak. Bu kadarlık bir süre içinde bir çevrim tamamlanıyor; bir kuşağı tanımlayacak süre artık bu kadar.

Country ve blues arasında yeni bir sentez mi demek istiyorsun?

Ne bileyim yahu. Rock'n'roll bu dediğindi. Bilmiyorum. İnsanların farkına vardıkları bir sürü başka yeni öğe var, Hint müziği, Doğu müziği, Afrika müziği ve elektronik müzik gibi. Tahminimce oldukça uçuk bir sentez olacak. Bu ülkede dönüp dolaşıp blues ve country'ye geliyoruz diye düşünüyorum, çünkü bunlar bizim iki temel müzik biçimimiz. Sanırım... Ne olabileceğini söyleyeyim mi? Geçmişte klasik müzikle uğraşmış olan dehalar popüler müzikle ilgilenebilirler.

Şimdiden o tarz insanlar ortaya çıkmadı mı? Van Dyke Parks gibileri ve...

Henüz dinlemediğim için bir şey söyleyemem. Mesela Bach gibi büyük bir dehanın bugün olduğunu düşünmüyorum. Kitle kültürü alanında gerçek büyük dehaların var olduğunu sanmıyorum. Hepimiz oldukça funky'yiz. Çok güzel niteliklerimiz var. Ama popüler alanda büyük bir dehanın olduğunu düşünmüyorum. Büyük şairler ve şarkı sözü yazarları ve melodi ustaları var ama büyük kavramlar yok.

Ama Mozart gibi bir sürü insan harika çocuk olarak ortaya çıkmıştı; çok genç yaşlarda harika şeyler yazıyorlardı. Bir sürü teyp ve elektrikli aletlerle... Moog synthesizer'ın bir uzantısı gibi –tüm bir orkestranın zenginliğine ve giriftliğine sahip bir klavye, anlıyor musun?– yalnız bir sanatçı hayal ediyorum. Orada, bir bodrum katında çalışıyor, yepyeni bir müzikal biçim keşfediyor. Birkaç yıl içinde göreceğiz. Bu kişi her kimse, tam anlamıyla popüler olmasını, büyük konser salonlarında çalmasını isterim, yalnızca plak yapmasını değil, Carnegie Hall'da, dans edilen yerlerde...

Tabii dans edilebilir bir müzik yapıyorsa...

Dansla kastettiğim, 'koltukta otur ve dinle' tarzı bir gösteri olmaması. Kaynaşmanın yaşandığı bir ortam, anlıyor musun?

Senin konserlerinin çoğu bu 'otur ve dinle' tarzına girmiyor mu?

Evet ama ben her zaman dinleyicilerin kalkması, nasıl hareket etmek istiyorlarsa öyle yapmakta kendilerini özgür hissetmesi için çaba harcıyorum. Kaosa yol açmak değil. Daha çok... Nasıl olur da yoğun bir ritm bombardımanı altındayken, kendinizi fiziksel olarak hareket ederek ifade etmek istemeyip bir sandalyede oturmaya dayanabilirsiniz? İnsanların zincirlenmemiş, özgür olmasını isterim. (Suskunluk). Uzun zamandır çalmadık.

Wkisky isimli o küçük bir kulüpte yeniden çalmak istediğin söyleniyor.

Müzikal anlamda en iyi triplerimizden bazılarını kulüplerde yaşadığımızı hatırlıyorum. Konserler de keyifli ama müzikle çok fazla alakası olmayan bir kitlesel olaya dönüşüyorlar. Kulüplerde farklı bir atmosfer oluyor. Dinleyenler senin terlediğini görüyor, sen onları görüyorsun. Çok daha az saçmalık yaşanıyor. Konserlerde başarısız olman olanaksızdır. Onca insan oraya toplanıyor ve aslında ne yaptığın o kadar da önemli değil. Bir kulüpte insanları müziğinle uçurmak zorundasın. İyi değilsen herkes farkındadır.

Konserlerde başarısız olmak daha mı zor?

Evet, hemen hemen imkansız çünkü bir araya gelmiş o kitle bir tür elektriklenme üretiyor ve bu da müziği etkiliyor. Heyecan verici ama müzik değil. Kitle histerisi.

Bir kez bana her gece çalıştığın bir kulüpte, performans sırasında yazma ve yaratma şansının olduğunu, böyle bir olanağın konserlerde bulunmadığını söylemiştin...

Doğru. Ayrıca çalışmayı seviyorum. Bir dinleyici grubuna çalmaktan daha keyifli bir şey yok. Provalarda deneyler yapabilirsin ama atmosfer ruhsuzdur. Dinleyici tepkisinden yoksunsundur. Küçük bir dinleyici kitlesinin bulunduğu bir kulüpte bir gerilim yaşamazsın, istediğin her şeyi yapabilirsin. Yine de iyi olmak zorunda hissedersin kendini, tamamen gevşeyemezsin; insanlar seni izliyordur. Böylece hoş bir atmosfer oluşur. Hem özgürsündür hem de iyi çalmak zorunda hissedersin kendini.

Müziğe nasıl başladın?.. Müzisyen olmaya nasıl karar verdin?

Sanırım bunun gibi bir şey yapma isteği, ilk kez duyduğumdan beri bilinçaltımda vardı... Rock and roll'un doğuşu benim ilkgençliğime, kendimin farkına varışıma denk düştü. Tam anlamıyla vurulmuştum ama yine de o sıralarda kendimi bunu yaparken düşünemiyordum, bu hayali kurmaya izin vermiyordum kendime. Sanırım bütün bu süre boyunca bilinçaltımda fikir olgunlaşıyordu ve dinliyordum. Sonuçta gerçekleştiğinde bilinçaltım her şeyi hazırlamıştı.

Üzerine düşünmem gerekmedi. Her şey hazırdı zaten. Hiç şarkı söylememiştim. Hayal bile etmemiştim. Bir yazar ya da sosyolog olacağımı düşünüyordum, belki bir oyun yazarı. Hiç konserlere gitmezdim, en fazla bir iki tane konsere gitmiştim. TV'de bir şeyler görmüştüm ama olayın tamamen dışındaydım. Sonra kafamın içinde bir konser ortamını bütünüyle canlandırdım, bir orkestra, şarkıcı ve dinleyicilerle, kalabalık bir dinleyici grubuyla. O yazdığım ilk beş, altı şarkıyı, kafamın içinde gerçekleşen o fantastik rock konseri sırasında aldığım notlar üzerine kurdum. Şarkıları bir kez yazınca da onları söylemek farz oldu.

Bu anlattıkların ne zaman oldu?

Üç yıl kadar önce. Bir grupta filan değildim. Üniversitenin son günüydü, okuldan çıkıp sahile indim. Pek bir şeyle uğraşmıyordum o sıralar. İlk kez özgürdüm. Aralıksız olarak on beş yıldır okula gidiyordum. Nefis, sıcak bir yaz geçiriyorduk ve öylesine birdenbire şarkılar duymaya başladım. Sanırım o şarkıları not ettiğim defter hâlâ duruyor. Bu tarz fantastik bir konser... Bir gün bunu yeniden hayata geçirmeyi isterdim, ya gerçek bir konser olarak ya da albümde. O gün sahilde duyduğumu yeniden üretmek isterdim.

Hiç bir enstrüman çaldın mı?

Çocukluğumda bir süre piyano çalıştım ama sürdürecek disiplinden yoksundum.

Ne kadar süreyle piyano çalıştın?

Sadece birkaç hafta. Galiba üçüncü etüd kitabına kadar gelmiştim.

Nasıl olur da yoğun bir ritm bombardımanı altındayken, kendinizi fiziksel olarak hareket ederek ifade etmek istemeyip bir sandalyede oturmaya dayanabilirsiniz? İnsanların zincirlenmemiş, özgür olmasını isterim.

Şimdi bir alet çalma arzun var mı?
Pek sayılmaz. Maracas çalıyorum. Piyanoda çalabildiğim birkaç parça var. Öylesine, kendi uydurduğum şeyler, gerçek anlamda müzik değil; gürültü. Çalabildiğim bir şarkı var. Ama sadece iki akoru var, yani bayağı basit bir şey. Gitar çalabilmeyi gerçekten isterdim ama bende o yetenek yok.
Şarkıların içinde daha çok beğendiklerin var mı?
Doğruyu söylemek gerekirse, şarkılarımı pek de dinlemiyorum. Söylemeyi kişisel olarak daha çok sevdiğim şarkılar var. Blues söylemeyi seviyorum; belirli bir başlangıcı ya da sonu olmayan, özgür uzun blues triplerini seviyorum. Herkesin solo yaptığı ve şarkının akışı içinde yaratmayı sürdürebildiğim şarkıları seviyorum.
Emprovize tripler...
Evet. Bu albüm için yeni bir şarkıya ihtiyacımız vardı. Nasıl bir şarkı olması gerektiği üzerine kafa patlatıyorduk. Stüdyodaydık. Bütün eski şarkıları elden geçirmeye başladık. Blues tripleri. Rock klasikleri. Sonunda çalmaya başladık ve yaklaşık bir saat çaldık. Rock tarihinin bütün duraklarına uğradık; blues'la başlayıp, rock and roll'dan, surf müziğe, latine, hepsine. Adını 'Rock Öldü' (Rock is Dead) koydum.
Geçenlerde rock'un öldüğünü söylediğin yazıldı. Buna gerçekten inanıyor musun?
Daha önce müzikte köklere dönme üzerine konuşmuştuk, ona benziyor. Başlangıçtaki o pırıltı yok oldu. Rock dedikleri şey, bir zamanlar rock and roll olarak adlandırılan şey yozlaştı. Sonra İngilizlerin ateşlediği bir rock canlanması yaşandı. Çok iyi şeyler yaptılar. Sonra o doğallık yok oldu, bu her tür hareket için ölüm demektir. Kendini seyretmeye başladı, içe döndü ve bir tür ensest yaşamaya başladı. Enerjisi tükendi. Artık inandığı bir şey yok.
Bence kendinin bilincinde insani bir birim olarak kabul edilmek isteyen her kuşak, geçmişle arasına bir çizgi çekmek zorundadır. Yani belli ki bizden sonraki kuşağı oluşturacak olan gençlerin duygularının bizimkilerle fazla ortak bir yanı olmayacak. Kendilerine özgü bir müzik yaratacaklar. Savaş ve parasal çevrimler gibi şeylerin de rolü var. Rock'n'roll belki de şöyle açıklanabilir... Kore Savaşı'nın bitmesinden sonraydı... Ruhsal bir arınma yaşanıyordu. İnfilak gibi bir şeye, bir yeraltı patlamasına ihtiyaç duyuluyor gibiydi. Yani belki Vietnam Savaşı bittikten sonra –muhtemelen birkaç yıl daha sürer, bir şey söylemesi zor–, ama ölümlerin birkaç yıl içinde sona ermesi mümkün ve kendisini ifade edecek, kabul ettirecek yaşamsal bir güce yeniden ihtiyaç duyulacak.
Bunun bir parçası olacağını düşünüyor musun?
Evet, o zaman geldiğinde ben herhalde başka bir şeyle uğraşıyor olacağım. Bir şeyler söylemek zor. Belki bir işadamı, şirket yöneticisi olurum...
Hiç ciddi olarak kendini o rolde düşündün mü?
Bu imajdan bir şekilde hoşlanıyorum. Büyük bir ofis. Sekreter...
Kendini nasıl görüyorsun? Şair? Rock yıldızı? Ne?
Okuduklarım dışında fazla bir feedback almıyorum. Yazılan şeyleri okumaktan hoşlanıyorum. Olayın bütünü hakkında alabildiğim tek feedback bu. L.A.'de yaşamak büyük bir olay değil. Anonim bir kent ve ben de anonim bir hayat sürüyorum. Kimilerinin ulaştığı kitlesel bir olgu olma seviyesine bizim grubumuz hiçbir zaman ulaşmadı zaten; hiçbir zaman kitlesel bir tapınma yaşamadık. Kısacası ben de öyle çok etkilenmedim. Sanırım kendimi düzenli olarak çalışan, çevresinde olan bitene açık, bilinçli bir sanatçı olarak görüyorum. Kendime ait bir tiyatro kumpanyam olsun isterdim. Şu sıralarda bu çok ilgimi çekiyor. Gerçi şarkı söylemekten de hâlâ hoşlanıyorum.

Anonim bir hayat sürüyorum. Kimilerinin ulaştığı kitlesel bir olgu olma seviyesine bizim grubumuz hiçbir zaman ulaşmadı zaten; hiçbir zaman kitlesel bir tapınma yaşamadık. Kendimi düzenli olarak çalışan, çevresinde olan bitene açık, bilinçli bir sanatçı olarak görüyorum.

Rock dünyası içindeki birçok kişinin gerçekte rock'a pek ya da hiç saygı duymadığı gibi bir duyguya sahibim. Rock şarkıcısı ya da müzisyeni olmalarını kabullenememeeleri bağlamında söylüyorum bunu. Hep gerçekte cazcı ya da sinemacı olduklarını söylüyorlar...
Ne demek istediğini anlıyorum. Aslında çoğu rock şarkıcısı ve müzisyeninin yaptıkları işi sevdiklerini düşünüyorum. Bu işi sırf ekmek parası için yapmak fiziksel olarak çok yıpratıcı olurdu. Bence işin bokunu çıkaran basın, dedikodu yazarları ve fan dergileri. Bir davulcu ya da şarkıcı ya da gitarist yaptığı işten keyif alır ama sonra birdenbire birileri çıkıp adamın tribini boka bularlar. Böylece o da motivasyonlarından kuşkuya düşer. Nedenleri ne olursa olsun duyarlılıkları çatlak sesleriyle dumura uğratan bir yağcılar grubu hep vardır. Böylece yaptığın şeyden bir parça utanç ve hayal kırıklığı duymaya başlarsın. Çok kötü. Gerçekten çok kötü. Daha açık ifade edebilmeyi isterdim ama sanırım ne demek istediğimi anladın.
Kişisel olarak sen de böyle bir durum yaşadın mı?
Evet, doğrusunu istersen yaşadım. Belki de eleştirileri okumamak daha iyi. Plak eleştirileri gibi bir sürü şey gerçekten çok işe yarıyor. Hakikaten sizi zenginleştirebiliyor, iyi fikirler edinmenizi sağlıyor. Ama bir şey okumaya başlayınca neyle karşılaşacağınızı bilemiyorsunuz. Sizi bir budala gibi gösteriyor olabilir. Bazıları aydınlatıcı, zihin açıcı ve büyük bir kısmı da sadece... Ama başlarken neyle karşılacağını hiç bilemezsin...
Hakkında yazılanlara nasıl bir tepki gösteriyorsun?
Mesela, kötü bir fotoğraftan daha berbat bir şey olabilir mi? Bir fotoğraf herhangi bir insanın bir aziz, bir melek, bir budala, bir şeytan, bir hiç gibi görünmesine neden olabilir. Büyük bir kısmı şansa ve büyük bir kısmı kötü niyete bağlı. Ve büyük bir kısmı da tapınmacılıktan dolayı. Kötü bir fotoğraf bir süre için gerçek anlamda ruhsal bir çöküş yaşamanıza neden olabilir. Birinin sizi o şekilde göstermeyi seçtiğini bilirsiniz.
Daha önce sayısız kere muhatap olduğun bir soru: Kendine politik bir rol biçiyor musun? Doors'u bir keresinde "erotik politikacılar" olarak betimlemiştin.
Çocukluğumdan beri ulusal medyanın farkında oldum. Her zaman evimizin civarında oldular, ben de dolayısıyla ne yazdıklarını okumaya başladım. Ve böylece zamanla üslupları, gerçekliğe yaklaşımları hakkında osmoz yöntemiyle bilinçlendim. Müzik dünyasına girince, kendime sağlam bir yer edinmek istedim ve içgüdüsel olarak neler yapmam gerektiğini biliyordum. Akılda kalıcı laflar, başlık olarak kullanabilecekleri, üzerine bir yazı döşeyebilecekleri alıntılar peşinde koşarlar. Bu da bir şey ifade eden türden bir terim, ama açıklaması mümkün değil. Benim için ne anlam ifade ettiğini anlatmaya kalksam bütün etkileyiciliği yok olurdu.
Medyayı bilinçli bir şekilde yönlendirmek, öyle mi? Aklıma iki soru geliyor. Başka bir şey değil de özellikle bu ifade tarzını niye tercih ettin? Ve de medyayı yönlendirmenin çok kolay olduğunu mu düşünüyorsun?
Kolay mı değil mi bilmiyorum, çünkü medya sizi de hedef alabilir. Ama orada yalnızca bir gazeteci vardı ve ben de yalnızca onun sorularını cevaplıyordum. O zamandan beri bir sürü insan bu ibareyi ele aldı ve içini ellerinden geldiğince doldurdu ama ben aslında sadece... Adamın bunu kullanacağını ve nasıl bir resim çizeceğini biliyordum. İnsanın bir yazıdan aklında sadece birkaç anahtar sözcüğün kaldığını biliyordum. Akılda kalıcı bir ibare kullanmak istedim.
TV ve film gibi medyumları yönlendirmenin daha güç olduğunu düşünüyorum. Basın benim için bir anlamda daha kolay çünkü yazma eylemi hakkında fikir sahibiyim, yazmayı ve yazarların zihninden neler geçtiğini anlıyorum; aynı medyumla çalışıyoruz, basılı sözcükler. Dolayısıyla bu oldukça kolay. Ama televizyon ve film çok daha zor ve henüz öğren-

me aşamasındayım. TV'ye her çıkışımda bir öncekinden biraz daha rahat oluyorum, biraz daha açık bir iletişim kurabiliyorum ve bunu denetliyebiliyorum. İlginç bir süreç.

Bu filme duyduğun ilgiyi açıklıyor mu?

Filme ilgi duyuyorum çünkü bence film, sanat dalları içinde bilinç akışına –hem rüyalarımıza hem de yaşamı gündelik algılayış biçimimize– en çok yaklaşanı.

Filmle her geçen gün daha çok ilgileniyorsun...

Evet, ama bitirdiğimiz tek bir film var: "Feast of Friends". Aşağı yukarı sona ermiş bulunan ruhsal ve kültürel bir rönesansın ardından yapılmıştı. Avrupa nüfusunun yarısını yok eden veba salgının sonunda yaşananlara benziyordu. İnsanlar dans ediyor, rengarenk giysiler giyiyordu. Sanki inanılmaz bir bahar gibiydi. Yine olacak ama şimdi bitmiş durumda ve film de onun sonunda yapıldı. Şimdi ikinci bir film üzerinde çalışıyoruz. Ticari bir şansı olacağını sanmıyorum.

Filmin çok kolay yok olabilir bir madde olmasını seviyorum. Büyük bir atom patlaması bütün filmleri eritebilir. Ortada film diye bir şey kalmaz. "Yalnızca Aşıklar Sağ Kaldı" (Only Lovers Left Alive) adlı kitapta çok güzel bir bölüm vardı. Kitabı okudun mu?

Evet, okudum. Bir ara Rolling Stones o romanı filme çekecek değil miydi?

Evet, epey önce. Eğer becerebilselerdi, iyi bir iş yapmış olacaklardı. Her neyse, dünyayı çocuklar ele geçirmiştir; bütün yetişkinler intihar etmiştir. Altıyla on iki yaş arasında bir grup çocuk, artık çalışmayan bir televizyonun çevresinde toplanmıştır ve içlerinden biri eskinin TV şovlarının taklidini yapmaktadır. Bu sahneyi çok güzel buluyorum. Şiiri de bu kadar sevmem bu yüzden, öylesine ölümsüz ki. İnsanlar yaşadıkça sözcükleri ve sözcüklerin bir araya gelerek oluşturdukları dizeleri hatırlayabilir. Büyük bir yıkımdan yalnızca şiir ve şarkılar kurtulabilir. Kimse bütün bir romanı hatırlayamaz. Kimse bir filmi, bir heykeli, bir resmi betimleyemez. Ama insanlar var oldukça şarkılar ve şiir varlığını sürdürebilecektir.

"Feast of Friends"de bir sahnede sırtüstü yatıp şarkı söylüyorsun... Senin sahne performanslarında geldiğin teatrallik düzeyini gösteren bir sahne. Bu teatrallik nasıl gelişti? Bilinçli bir seçim miydi?

Bir kulüpte, teatralliğe pek yer olmadığını düşünüyorum. Mekan çok küçüktür, teatrallik grotesk kaçar. Büyük bir konserde ise, bence... Gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü orada müziği aşan bir şeyler var. Bir tür gösteriye dönüşüyor. Ve her seferinde farklı bir şey ortaya çıkıyor. Hiçbir performansımızın bir diğerine benzediğini sanmıyorum. Tam bir cevap veremiyorum. Ne olup bittiğinin çok bilincinde değilim. Çok da nesnel olmak hoşuma gitmiyor. Olayları akışına bırakıyorum, belki bir parça bilinçli yönlendirme yapmam söz konusu, ama daha çok her farklı ortamın kendine özgü titreşimlerini yakalayıp ona uymaya çalışıyorum. Bir şov tasarlamıyoruz önceden. Ne çalacağımızı bile önceden tam olarak bilmeyiz.

Bir şeyler yazmaya başladığında, bilinçli olarak basılacak bir şey, bir şiirle... söylenecek bir şey, bir şarkı arasında seçim yapıyor musun?

Benim için bir şarkı müzikle birlikte oluşur, bir melodi ya da ritm önce gelir, sonra mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde, o duyguyu kaybetmemek için sözleri oluştururum. Sonunda neredeyse sözler ve müzik eşzamanlı ortaya çıkar. Şiirde müzik olması diye bir şart yok.

Ama yine de genellikle bir ritm duygusu vardır...

Doğru, doğru. Bir ritm duygusu ve bu anlamda da bir tür müzik. Ama şarkı şiire göre daha ilkeldir. Genellikle bir kafiyesi ve temel bir ritmi vardır. Şiirin ise sonsuz bir özgürlüğü var.

Bestelerin altında Doors imzası bulunan ilk üç albümün aksine, bir sonraki albümde şarkıların bestecileri ayrı ayrı belirtilecekmiş. Neden?

Başlangıçta şarkıların çoğunu ben yazıyordum. Her yeni albümle birlikte Robbie'nin yazdığı şarkı sayısı arttı. Yeni albümde neredeyse yarı yarıya olacak. Oldukça farklı bir bakış açımız var, farklı savlar öne sürüyoruz. Yani zamanı gelmişti. Biz bir ortaklığız, anlıyor musun? Sanatsal ve mali anlamda. Eşit paylaşıyoruz. Başlangıçta birliktelik duygusunu perçinlemek önemliydi. Şimdi artık beraberliğimiz tehlikede olmadığına göre, kimin ne söylediğini bilmek insanların hakkı diye düşündüm. Bu şarkıların altında yazarların imzası bulunan ilk albümümüz olacak ve sanırım bunu sürdüreceğiz.

Bir bize baksana. İnanılmazız. Motorsiklet ve hızlı arabalar kullanan, enteresan kıyafetler giyen, bir şeyler söyleyen, kendilerini dürüstçe ifade eden insanlardan söz ediyorum. Genç insanlar. Gelecekte insanlara çok güzel görüneceğimize inanıyorum.

Robbie'yle bakış açınız ne anlamda farklı? Yani, mesela o senden daha mı romantik? Ya da... Kısaca nedir?

Emin değilim. Kendin bulmalısın. Müzikal olarak, bir gitarist olarak onun yaptıkları daha karmaşık, akor değişiklikleri, güzel melodiler gibi. Benim müziğim daha blues çizgisinde: Uzun, esasa ilişkin ve ilkel. İki şair arasında nasıl bir fark varsa, öyle.

Başlangıçta, Robbie'nin ya da benim şarkılarım temel bir fikir, sözler ve melodiyle birlikte ortaya çıkardı. Ama şarkının bütün aranjmanıyla gerçek anlamda ortaya çıkışı her gün ve her gece provalarda veya kulüplerde çalarken gerçekleşirdi. Bir konser grubu olduğumuzda, albümler yapmaya başladığımızda ve her yıl şu kadar albüm, her altı ay şu kadar single çıkarmamızı öngören sözleşmeye imza attığımızda, o doğal, kendiliğinden, üretken süreci başlangıçtaki gibi yaşama şansımız kalmadı. Şarkıları stüdyoda yaratmak zorunda kaldık. Artık Robbie ya da ben, şarkıyı süreç içinde yavaş yavaş oluşturmak yerine kafamızda tamamlamış olarak stüdyoya getirmeye başladık.

Bu müziğini olumsuz anlamda etkiledi mi?

Evet. Albüm yapmak dışında bir şey yapmasaydık sorun olmayabilirdi. Ama başka şeyler de yapıyoruz. Bu da yapmak istediklerimize yeterince vakit ayıramamak demek. İlk albümümüzdeki şarkılarda hepsinde ortak olan belli bir ruh hali vardır. Belli bir yoğunluğu vardır çünkü yaptığımız ilk albümdü. Ve birkaç haftada bitirmiştik. Yaklaşık olarak bir yıl boyunca hemen hemen her gece birlikte çaldıktan sonra ortaya çıkmıştı. Gerçekten taze ve yoğun ve beraberdik.

İlk albüm kolay oldu yani...

Hızlı. Hemen başladık ve bazı şarkılar yalnızca bir iki denemede ortaya çıktı. Yalnızca daha iyisini yapamayacağımızdan emin olmak için birkaç deneme kaydı yaparız. İlk albüm için fazla para harcamak istemedikleri de doğru. Grup da istemez çünkü albümün prodüksiyon masraflarını grup öder. Bu telif hakları karşılığında verilen avansın parçasıdır. Albümün prodüksiyon masraflarını ödemeden telif hakkı alamazsın. Sonuçta ne biz ne de plak şirketi parayı riske atmak istemedik. Kısacası hem ekonomik nedenler ve hem de hazır olmamızdan dolayı çok hızlı oldu.

Sonraki albümler daha mı zor oldu?

Daha zor ve daha pahalıya maloldu. Ama bu doğal. Her albümden bir milyon dolar kazanınca ve bu albümlerden hit single'lar çıkınca, bu masrafı karşılayabiliriz. Ama bunun her zaman en iyi yol olduğu da söylenemez.

Eski günlerden özellikle beğendiğin, şarkılarını cover etmek istediğin sanatçılar var mı?

Bu konuda da yazarlar hakkında hissettiklerime benzer şeyler hissediyorum. O kadar çok var ki tek tek isim veremiyorum gerçekten. Bence biz pop müzik alanında inanılmaz derecede yetenekli, inanılmaz derecede zengin bir ülkeyiz. Şu son on, yirmi yıl içinde Amerika'dan çıkan isimleri bir düşün. Blues ve rock'un tarihi üzerine düşünmek gerçekten ilginç. O kadar hızlı gelişti ki her şey. Tarihsel bir perspektiften bakınca muhtemelen Fransa'daki troubadourlar dönemiyle bir paralellik kurulacaktır. İnanılmaz derecede romantik görüneceğine inanıyorum.

Bir bize baksana. İnanılmazız. Motorsiklet ve hızlı arabalar kullanan, enteresan kıyafetler giyen, bir şeyler söyleyen, kendilerini dürüstçe ifade eden insanlardan söz ediyorum. Genç insanlar. Evet, bana romantik geliyor bütün bunlar. Bu dönemde yaşamaktan memnunum. İnanılmaz. Gelecekte insanlara çok güzel görüneceğimize inanıyorum çünkü o kadar çok şey değişiyor ki... Biz de bunu incelikle hayata geçiriyoruz.

Bu konuyu gündeme getirmeye çekiniyorum çünkü hakkında o kadar çok şey söylendi ki. Sanırım bu söylenenlere senin tepkini ve gerçekte ne demek istediğini öğrenmek istiyorum... "The End"deki Oedipus bölümü. Bu şarkı senin için ne ifade ediyor?

Bir bakalım... Oedipus bir Yunan efsanesidir. Sofokles bu konuda yazmıştır. Daha önce kimin yazdığını bilmiyorum. İstemeyerek babasını öldüren ve annesiyle evlenen bir adam hakkındadır. Evet. Bir benzerlik olduğunu düşünüyorum, kesinlikle. Ama gerçeği söylemek gerekirse, bu şarkıyı ne zaman dinlesem, bana farklı bir şey ifade ediyor. Ne söylemek istemiş olduğumu gerçekten bilmiyorum. Basit bir veda şarkısı yazmak üzere işe başlamıştım.

Neye ya da kime veda?
Muhtemelen yalnızca bir kıza ama bir tür çocukluğa veda olabileceğini de görüyorum. Gerçekten bilmiyorum. İmgeselliğinin, istediğiniz şekilde yorumlayabilmenize olanak sağlayacak kadar karmaşık ve evrensel olduğunu düşünüyorum.
Eleştirmenlerin ne yazdıkları umurumda değil ama bir şey beni rahatsız etti... Kullandığı ağır uyuşturucular sonunda psikiyatrik tedavi gören bir kızla karşılaştım. Bana bu şarkının koğuşunda kalan çoğu hastanın favori şarkısı olduğunu söyledi. Önce "Vay canına" diye düşündüm... Ve bunları öğrendiğimde ona, bu şarkının birçok anlama gelebileceğini, bir tür yap-boz gibi düşünülebileceğini söylemiştim. İnsanların şarkıları bu kadar ciddiye aldıklarını farketmemiştim. Sonuçlarını dikkate almam gerekiyor mu diye düşündüm. Bu bir anlamda komik çünkü aynı şeyi ben de yapıyorum. Sonuçları hakkında düşünmüyorsunuz, düşünemezsiniz de.
Şarkı sözlerinin ailenle alakası var mı?
Bu konuda konuşmak istemiyorum. Kendileri istemedikçe kimseyi konuya dahil etmek istemiyorum.
Birkaç kentte... Mesela New Haven'da müstehcenlikle suçlanarak tutuklandın. Phoenix'te başka şeyler oldu...
Başımızın belaya girdiği durumlar yalnızca şu tip olaylarda oldu. Diyelim ki adamın teki, kalabalık bir caddede yürürken ve de ortada hiçbir neden yokken çırılçıplak soyunur ve yürümeye devam eder... Evren, doğa, toplum, her neyse, bunlarla uyum içindeyse her şeyi yapabilirsiniz. Eğer uyumluysa, eğer işliyorsa her şeyi yapabilirsiniz. Herhangi bir nedenle çevrenizdeki insanlardan farklı bir telden çalıyorsanız, herkesi huzursuz edersiniz. Ya sizden uzaklaşırlar ya da sizi engellerler. Yani ya onlar için çok ötede bir şeyler yapıyorduk ya da o gece herkes farklı bir trip yaşamaktaydı ve ortak bir şey yakalanamadı. Her şey birbiriyle bağlanıyorsa ve bir araya gelebiliyorsa, cinayet de işleseniz başınıza bir şey gelmez.
Savaşı düşün. Bu şekilde bir bak. Mesela bir manga düşün, gerillaları, Vietnam'da ateş hattının arkasına gönderilen adamları düşün, tamam mı? Bunlar eğitimli katiller. Bütün işlevleri öldürmek. Peki, ya bu ekipteki adamlardan biri o gece öldürmede aşırıya kaçarsa? O kadar ki, onlar bile başa çıkamazlarsa? O kadar iştahla öldürse ki, diğer adamlar "Hey, hepimiz öldürüyoruz ama bu kadarı da fazla" deseler? Bu tip bir karakterin edebiyata ve sinemaya birkaç kez konu olduğunu sanıyorum. Çok iyi birer katil olan ama arkadaşlarının hoşgörebilecekleri sınırları aştıkları için yargılanan adamlar var. Her neyse... Bu, söylemek istediklerimin yalnızca bir metaforuydu: Her şey yalnızca bir zamanlama meselesidir.
Vietnam'da savaşan Yeşil Bereliler tarzı tipler Doors konserlerine nasıl tepki gösteriyor?
Mesele, insanlara istediklerini ya da istediklerini sandıkları şeyi vermektir, o zaman her şeyi yapmanıza izin verirler. Ama onlar için fazla hızlı giderseniz ve ummadıkları bir şey yaparsanız kafaları karışır. Bir müzikal gösteriye, konsere, oyuna ya da başka bir şeye gittilerinde uçurulmak isterler, bir tribe girmiş gibi hissetmek, farklı bir şey, sıradan olmayan bir şey yaşadıklarını sanmak isterler. Ama, kendilerini bir tripte gibi, berabermiş gibi hissetmelerini sağlamak yerine onlara bir ayna tutup gerçekte neye benzediklerini, gerçekte ne istediklerini gösterirseniz ve onlara beraber olmak yerine yalnız olduklarını gösterirseniz şoke olurlar ve kafaları karışır. Ve o şekilde hareket ederler.
Polisin, yetkililerin bir şehirde bulunmalarının tek nedeni düzeni, statükoyu korumaktır... Bu da onların güç ilişkilerini güvence altına almak, kaosa yol açmadıkça insanların istedikleri şeyi yapmalarına izin vermek demektir. İnsanların kendilerinin kafası karışmasaydı eminim ki yetkililerin umurunda bile olmazdı. Yani bu gibi durumlarda yetkililerin var olan düzende bir çatlağın oluşturulduğunu sezmesi söz konusudur.
Sana atfedilen bir söz var. Sık sık yayınlanıyor. Şöyle: "Başkaldırı, düzensizlik ve kaosa ilişkin her şey ilgimi çekiyor..."
"... özellikle de görünüşte hiçbir anlamı olmayan eylemler."
Evet. O konuşmadan söz ediyorum. Bu da medyayı yönlendirme çabalarının bir örneği mi. Bunu da bir gazeteciye mi söyledin?
Evet, kesinlikle. Ama aynı zamanda doğru da. Kim kaostan büyülenmez ki? Ama kaostan çok, ben bir anlamı olmayan aktivitelerle ilgileniyorum. Bununla bütün söylemek istediğim özgür aktivite, eylem. Oyun. Olduğundan başka hiçbir şey olmayan eylem. Yankıları, sonuçları olmayan. Yönlendirmesi olmayan. Özgür... Eylem. Rio'daki Mardi Gras gibi bir karnaval da burada olmalı. Ulusal bir şamata haftası olmalı... Çalışmaya, ayrımcılığa, otoriteye tamamen son verilen. Mutlak bir özgürlük haftası. Bu bir başlangıç olabilir. Elbette güç ilişkileri, hiyerarşi gerçekte değişmeyecektir. Ama herhangi bir – nasıl seçileceğini bilmiyorum, rastgele olabilir– başkan olacak. Bir başkası başkan yardımcısı. Başkaları da senatörler, kongre üyeleri, yargıtay üyeleri, polis falan. Yalnızca bir hafta sürecek ve sonra her şey eski haline dönecek. Buna ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Evet. Bunun gibi bir şeye.
Saygısızlık gibi olacak ama kafaya alınıyormuşum gibi bir his içindeyim...
Biraz. Ama bilmiyorum. İnsanlar bir hafta için hakiki olmak zorunda kalsalar... Belki sonraki günler için iyi olurdu.
Ahlak anlayışını anlamaya çalışıyorum.
Politika anlayışımı söylemeyi tercih ederim. Çok iyi formüle ettiğim bir şey değil ama en gelişmiş hali şu anda bu. Benim için politika belirli bireylerin kendileri için güç arayışından başka bir şey değil. Bunun üstünü herhangi bir ideolojiyle veya herhangi bir romantik, felsefi zırvayla örtebilirler ama özünde kendileri için bir güç arayışıdır. Bence politikan, dinin, felsefen, içtiğin sigaradan, içkiden, giysilerinden... saçından, yüzünden, yaptığın şeylerden daha fazla bir şey değildir. Dinin ya da politik çizgin zamanının çoğunu vakfettiğin şeydir. Ne daha fazla, ne daha az. Kapitalist mi, anarşist mi, komünist mi olduğunun bir önemi olmadığını düşünüyorum. Bir önemi yok.
Laf arasında dinden söz ettin. Genellikle de bir haç takıyorsun. Katolik misin?
Din felsefe gibidir, zamanının çoğunu adadığın şeydir. Bu bir kadın da olabilir. Bir uyuşturucu olabilir. Alkol olabilir. Para olabilir. Edebiyat olabilir. Bence din, hakkında düşündüğün ve en çok emek verdiğin şeydir. Ben bir şekilde sanat ve edebiyat oyununa kaptırmış durumdayım. Sana daha önce de söylediğim gibi benim kahramanlarım sanatçılar ve yazarlardır.
O zaman taktığın haçın anlamı...
Bir tesadüf sayılabilir, gerçekten. Hıristiyan kültürüyle yetiştirildim ve haç da onun sembollerinden biri, hepsi bu.
Edebiyata daha fazla yönelmeyi düşünüyor musun?
Bu benim en büyük arzum. Her zaman benim hayalim oldu.
Seni şiire kim yönlendirdi?
Sanırım bana konuşmayı öğreten her kimse, o. Gerçekten. Konuşmayı ne zaman öğrendiysem o zaman olduğunu sanıyorum. Dilin keşfine kadar temasa dayalı, sözel olmayan bir iletişim vardı.
Gazetecilik hakkında ne düşünüyorsun?
Gazeteci olabilirdim. Röportajın yeni bir sanat biçimi olduğunu düşünüyorum. Bence kendinle söyleşi yapmak yaratıcılığın özüdür. Kendine sorular sormak ve cevap bulmaya çalışmak. Yazarlık, yalnızca bir dizi sorulmamış soruya cevap vermektir.
İki kez medyayı istediğin biçimde yönlendirdiğinden söz ettin. Bu söyleşinin ne kadarı yönlendirildi?
Söylediğin şeylerin bir gün yayınlanabileceği gerçeğini göz ardı edemezsin, bu aklının bir köşesinde durur. Bunu unutmaya çalıştım.
Konuşmak istediğin başka bir konu var mı?
Alkol hakkında konuşmaya ne dersin? Yalnızca kısa bir konuşma. Uzun bir sohbet değil. Alkole karşı uyuşturucular mesela?
Tamam. Senin hızlı bir içkici olduğun efsanesi vardır.
En temelde içmeyi seviyorum. Ama yalnızca süt ya da su ya da Coca Cola içmeyi hayal edemiyorum. Benim için işin tadını tamamen kaçıran bir şey bu. Bira ya da şarap olmadan bir yemek eksik kalır. (Uzun sessizlik).
Bütün söylemek istediğin bu mu?
Sarhoş olmak... Bir noktaya kadar her şey kontrolün altındadır. Her yudumda bir seçim yapıyorsun. Birçok küçük seçim yaparsın. Şey gibi... Sanırım intiharla yavaş yavaş teslim olma arasındaki fark...
Bu da ne demek?
Ne bileyim be adam. Hadi gel yandaki bara gidip bir şeyler içelim.

Bir manga düşün, gerillaları, Vietnam'da ateş hattının arkasına gönderilen adamları düşün, tamam mı? Bunlar eğitimli katiller. Bütün işlevleri öldürmek. Peki, ya bu ekipteki adamlardan biri o gece öldürmede aşırıya kaçarsa? O kadar ki, onlar bile başa çıkamazlarsa? O kadar iştahla öldürse ki, diğer adamlar "Hey, hepimiz öldürüyoruz ama bu kadarı da fazla" deseler?

Çeviren: **Cüneyt Cebenoyan**

SEX İSYANLARI 2

Züppe, maço, efemine

"Hayatta her türlü asi var"... Bu anahtar cümleyle başlıyordu Simon Reynolds-Joy Press ikilisinin yazdığı "Seks İsyanları" adlı meşhur kitap. Geçen ay kitabın "Öfkeli Genç Adamlar" isimli ilk bölümünden yayına geçmiştik, bu ay bu bölümü tamamlıyoruz. Bize düşen de bu kadarı. Kitabın tamamı Türkçeye çevrildiğinde herkes gibi alıp okuyacağız. Bu seferki bölümde Beat Kuşağı mensuplarından Jagger'a Bowie'ye kadar uzun ziyaretlerimiz var...

1960'lardaki farklı bilinç durumları arayışı, beat'lerin iç mekana, iç dünyalara açılan yeni hududunun bir uzantısıydı. LSD peygamberi Timothy Leary de, olmayan bir babayı, ailesini terketmiş olan Yüzbaşı Tote Leary'yi idolleştirerek, kahramanlaştırarak büyümüştü. Timothy Leary'nin babası huzursuz, içkici, ateşli ve sağa sola borç takan biriydi ve sürekli olarak yerleşik bir hayat tarzından kaçmaktaydı. Küçük Leary babasından hasretle söz ederken şunları söylüyor: "Birlikte yaşadığımız 13 yıl boyunca hiçbir zaman beni beklentileriyle boğmadı, istediği biçime sokmaya çalışıp gelişmemi engellemedi... Babam her zaman yalnız biriydi; sıradan yaşam biçiminin düşmanıydı."

Timothy'nin annesi Abigail terkedilince, küçük Leary'nin nefretiyle başbaşa kalır. İnançlı bir Katolik olan ve 'neşeli, havai ve yeni' olan her şeye karşı derin bir kuşku besleyen orta-sınıf özentisi kadıncağız, sorumlulukları bütünüyle reddetmenin görkemi yerine, küçük Leary'yi yetiştirme sorumluluğunun yüküyle koşumlanır. Emeğinin karşılığını Leary, babasının bütün sevimsiz yanlarını almak için elinden geleni yaparak verir. Erkek maceraperestliğiyle, kadın konformizmi; erkek vahşiliğiyle, kadın evcilliği arasındaki bu bildik diyalektik Leary'nin asit, yani LSD girdabı üzerine geliştireceği kahramanca yolculuk söyleminin de habercisidir. Leary, LSD'ye, dünyayı bildik bir yer olmaktan çıkarmanın bir yöntemi olarak sarılır. Bu projesinin altında babasından devraldığı, aileden kaçma arzusu yatmaktadır. Asit tribinin manası, insanın dünya üzerinde kendisini evinde hissetmekten vazgeçmesidir. Haritayı yırtıp atmasıdır... Hayatı kolaylaştıran, hayatı alıştığımız biçimiyle sürdürmemizi sağlayan işaretlerin yerlerini değiştirmektir. Ancak ve ancak bu bilinç akıntılarını ya da bilinç girdaplarını atlattıktan sonra, parçalanmış egonun kozmozla bütünleştiği o dingin limana ulaşabilirsiniz. Nietzsche'nin sözlerini tekrar anmanın yeridir: "Yeni bir tapınak inşa etmek için eski tapınağı yıkmak gerekir."

Frijid ana tanrıçalar

Norman Mailer'ın vizyonunda Amerikan varoşları vasatlığın toplama kampıydı. Norman Mailer'ın bu vizyonuyla, Leary'nin psychedelic cangılı arasındaki köprüyü kuran Ken Kesey'dir. Kesey "Guguk Kuşu"nda (1962, One Flew Over the Cuckoo's Nest) akıl hastahanesini 1950'ler Amerikasının bir tür mikrokozmozu olarak sunmuştu. Kesey romanı yazarken bir hastanede asistan olarak çalışırken edindiği deneyimden de yararlanmıştı. Romanın kahramanı R.P. McMurphy açık bir hapishanenin çiftliğinde çalışmaya mahkum edilmiştir. McMurphy hapisten kurtulmak için psikopat taklidi yapar. McMurphy'nin işlediği suçlardan biri küçük bir kızla yatmaktır ve pişmanlık belirtmemiştir. McMurphy hastaneye gönderildikten sonra diğer hastaları –banliyö anaerkilliğinin talepleri ve iki yüzlülükleriyle baş edemeyen ezilmiş, iğdiş edilmiş erkekler– sisteme karşı çıkmaları için gaza getirmeye çalışır.

"Guguk Kuşu"nda iki tür kadın vardır: Orospular ve patroniçeler. Bu ikinci grup hem bastırılmıştır, hem de baskıcı. McMurphy'nin fahişelikle iştigal eden kız arkadaşları güzel, aptal ve uysaldır. Frijid ana tanrıçalar ise, romanda görünmeyen ama hastaların oraya düşmesinde rol oynadıkları ima edilen denetimci, ceberrut karılar ve anneler ile Hemşire Ratched gibi resmi görevli dominatrixlerdir. Hemşire Ratched katı kurallar, sabit aktiviteler, pasifize edici asansör müziği, yani muzak ve düzenli dozlarda verdiği sakinleştirici ilaçlarla hastaneyi yönetmektedir.

Ratched'ın ismi fallik çağrışımlar yapar, şiddeti hatırlatır, tıpkı kesici bir aletin adı olan ratchet gibi. Mc Murphy bir hastayı Hemşire Ratched'ın nasıl bir canavar olduğuna şöyle ikna etmeye çalışır: "... şu hemşire ... bir taşak-kasabı dostum. Onun gibilerinden binlercesini gördüm... Ülkenin her yerinde ve evlerde – senin zayıf düşmen, böylece hizzaya girmen için uğraşan insanlardır onlar." Amerika bir anneler komplosuna kurban gitmektedir. Gerçekten de, Hemşire Ratched hastalardan birinin, 31 yaşındaki Billy'nin annesinin arkadaşıdır. Billy, annesinin sahiplenmeciliğinden ve iffet düşkünlüğünden dolayı bunalıma girmiştir. McMurphy namus konusunda takıntısı olmayan kız arkadaşlarından birini Billy'nin bekaret sorununu çözmeye gönderir. Fakat, Billy'nin sorunu tam çözüm aşamasındayken, Ratched tarafından yakalanırlar. Ratched, Billy'yi annesine şikayet etmekle tehdit eder. Billy yeniden erkekliğini yitirir ve intihar eder. McMurphy intikam olarak Ratched'ı boğmaya yeltenir, ama başaramaz. McMurphy'ye lobotomi yapılır, yani beyninin bir bölümü alınır. McMurphy artık yaşayan bir ölü, bir zombidir.

Anti-komünist, şoven ve kadın düşmanı

Kesey, "Guguk Kuşu"nu yazdıktan sonra Neşeli Serseriler (Merry Pranksters) adlı bir grup kurar. Kerouac'ın "Yolda" adlı romanında Dean Moriarty kimliğiyle karşımıza çıkan eski kulağı kesiklerden Neal Cassady de Neşeli Serseriler'in üyeleri arasındaydı. Grup, ABD'yi çığ renklerle boyanmış bir otobüsle

dolaşıp insanları asit tribinin psişik, ruhsal cangılıyla tanıştırma misyonunu gerçekleştirir. Jay Stevens LSD üzerine yazdığı "Fırtınalı Cennet" (Storming Heaven) adlı kitabında Kesey'nin asit vaizliğini, Timothy Leary'nin mülayim mistisizmiyle karşılaştırır. "Asit Deneyi'ni göze alabilecek kadar erkek misin?" sorusunda da ifadesini bulan maço bir yaklaşımdır Kesey'ninki. Kesey'nin dostları arasında yer alan, LSD toptan imalatçısı Augustus Owsley III, arkadaşlarını "iki tane çakıp, kozmoza balıklama dalmaya" kışkırtır. Neşeli Serseriler'in, uç beyi ya da hudutlar fatihi tipi erkekliği yeniden gündeme sokmaya çalışmalarının ardında önemli ölçüde Cehennem Melekleri'ni (Hell's Angels) yüceltmeleri yatıyordu. Cehennem Melekleri'ne konformist olmamaları ve maceracılıkları nedeniyle hayranlık duyulurdu. Ama melekler aslında ortalama Amerikalının çarpık bir imajından başka bir şey sunmuyorlardı: Anti-komünist, şoven ve kadın düşmanıydılar. 1965 ekiminde bir grup cehennem meleği Berkeley'de savaş karşıtı göstericileri dövmüştü. Kısa bir süre sonra, meleklerin önderi Sonny Barger, ABD'nin o sıradaki başkanı Lyndon Johnson'a bir mesaj göndermişti. Barger mesajında şöyle diyordu: "Eğitilmiş gorillerden oluşmuş becerikli bir grubun Viet Cong'un moralini bozacağına ve özgürlük davamıza katkıda bulunacağına inanıyoruz. İstenilen anda eğitilmeye ve hizmete hazırız." Buna karşın, Cehennem Melekleri, Rolling Stones, Grateful Dead ve Steppenwolf gibi karşıkültürün birçok temsilcisi tarafından sınırsız özgürlüğün simgesi sayıldılar.

Meleklerin kan tutkusu, hippilerin barışçı ve aşk tutkunu pasifizmiyle çarpışıyordu. Ama bir yandan da 60 sonlarının karşı-kültürünün kimi temsilcileriyle garip bir uyum sağlamışlardı. Yippie (Youth International Party üyesi) militanı ve neo-Marxist Jerry Rubin, New York Times'a verdiği demecinde şöyle diyordu: "Gençler kahraman olmak istiyor. İnanılmaz bir enerjileri var ve yaratıcı, heyecan verici bir hayat sürmek istiyorlar. Amerikanın size yapmanızı söylediği şey de budur... Öğrendiğiniz tarih, kahramanların tarihidir: Kristof Kolomb, George Washington, Paul Revere, öncüler, kovboylar. Amerika 'kahramanca bir hayat sürmeyi' vaad eder. Ama iş vaadini tutmaya gelince, sözünde durmaz. Söylediklerini unutup size 'Derslerini çalışıp iyi notlar alabilir, bir meslek sahibi olur, sonra bir şirkette iş bulur ve bir çiftlik evi satın alıp iyi bir tüketici olabilirsin' der. Ama bu gençliği tatmin etmez. Onlar kahraman olmak ister. Ve eğer Amerika onlara kahraman olma fırsatını vermezse, kendi fırsatlarını kendileri yaratacaklardır."

Rolling Stones - "Some Girls"

Erginliğe geçiş törenleri

Tom Wolfe, Neşeli Serseriler'i "hakiki bir mistik kardeşlik" olarak görüyordu; ama "bir farkla ki, 1960'ların pespaye formika polietilen Amerikasındaydılar..." Ken Kesey'nin arkadaş grubu Neşeli Serseriler, beatnikler, Leary'nin ekstasi felsefesi, "Guguk Kuşu"nun psikodramı*... Bunların tümü de Robert Bly'ın "Demir John" (1992, Iron John) adlı çok satan eserinde ortaya koyduğu mitolojik modelle mükemmel bir uyum içindedir. Bly hem şair, hem de Erkek Hareketi'nin kurucularındandı ve bir vahşi doğa hayranıydı. Bly'a göre, Batı toplumunun sorunlarının kaynağı erkek rol modellerinin yokluğu ve delikanlılar için erginliğe geçiş törenlerinin (inisiasyon) bulunmayışıydı. Bunun sonucu olarak erkek çocuklar annelerinin çok etkisinde kalıyor ve büyüyünce iğdiş edilmiş, 'yumuşak erkekler' haline geliyorlardı. Robert Bly, erkekleri içlerinde uyuyan aslanı uyandırmaya çağırıyordu. Fikirleri gerçekte Wylie'nin mom-ism'inin yani anneciliğinin mitlerle yüklü bir yeniden kaleme alınışından başka bir şey değildi: Hatta daha ileri giderek delikanlılıktaki suça eğilimin, düzene uyumsuzluğun ve kadın düşmanlığının nedeni olarak da anneleri gösteriyordu, çünkü Bly'a göre bunlar, erkek çocuğun anne sevgisinin ördüğü kozadan kurtulma çabalarının semptomlarıydı. Rock müziği ve özellikle de rap ve metal gibi rock'un en maço ve kabilevici türleri, modern toplumlarda artık kaybolmuş olan erginleşme ya da yetişkinliğe geçiş törenlerinin yerini tutar: Karizmatik şarkıcı, akıl hocası ya da şamanın modern zamanlardaki karşılığıdır.

Bowie ve Lou Reed Londra'da "objektiflere yakalanmış." Bowie diyor ki: "Aslında o esnada kulağına bir şey söylüyordum, yoksa hayatta öpüşmek isteyeceğim son kişi Lou Reed'dir."

Fallik prestij

Bly'ın "Demir John" adlı yapıtında ele aldığı efsanenin çok karmaşık bir yapısı var. Ama özünde Oydipus efsanesine benzer bir psikolojik yapı olduğu söylenebilir. İki efsanede de bir delikanlı evinden ve annesinden ayrılır/ayırılır, vahşetle tanışır, sonra döner ve kralın/babanın yerine geçip anneyle/kraliçeyle birleşir. (Oydipus efsanesinde kral ve kraliçe aynı zamanda anne ve babadırlar.) Erkek isyanı için bir tür eylem planı niteliği taşıyan bu efsaneler ensest psikodramlarıdır: Boğucu ana kucağından uzaklaşarak başlangıçta kaçınılan ensest ilişkiye dönüş, kraliçenin fethinde simgelenir. Ensest anne özleminden daha fazla şey ifade eden bir göstergedir. Bütünsel bir tatmini, yüksek bir fallik prestiji hedefleyen gerçekleştirilmesi imkansız bir arzudur; Jim Morrison'ın çığlığı 'dünyayı istiyoruz, hem de şimdi'den ("When the Music's Over"), Johnny Rotten'ın aman tanımayan öfkesi 'Anarşi Olmak İstiyorum'a kadar rock'ın en şiddetli taleplerinde su yüzüne çıkan bir arzu. The Doors'un "The End" adlı şarkısı Oydipus kompleksini açık bir biçimde ifade ediyordu ve Sex Pistols'da örtük bir ensestle birlikte anne katilliği teması bulunuyordu. Pistols'la tanışmadan önce Malcolm McLaren bir gençlik devrimine öncülük edecek hayali bir rock grubu için şarkılar bestelemişti. "Too Fast To Live, Too Young To Die" (Yaşamak İçin Çok Hızlı, Ölmek İçin Çok Genç) adlı bir şarkısı için McLaren 'Hitler'e benzeyen, onun hareketlerini, jestlerini taklit eden ve annesi hakkında ensest içerikli sözler söyleyen' bir şarkıcı hayal etmişti.

Yumuşak erkek / Saldırgan erkek

Rock'ta ensest, hem kuralları ihlal etmenin nihai metaforu hem de klostrofobik, iğdiş edici, kimliksizleştirici bir esaret (anne sevgisinin boğucu evcilliği) olarak yer alır. Rolling Stones'dan Brian Jones bu çelişkinin mükemmel bir örneğiydi; efemine pasiflikle kadınlara karşı acımasız bir şiddet uygulama arasında gidip geliyordu. 1967'de Jones, uyuşturucu kullanımından dolayı uğradığı ağır cezaya karşı temyiz başvurusunda bulunduğunda, mahkemenin görevlendirdiği psikiyatr onu "fallik ve sadistik cinsellikle bariz pasif bağımlılık ihtiyaçları arasında dalgalanmakta" olan biri olarak tanımlamıştı. Psikiyatr bunu şuna bağlıyor: "Oydipal saplantılar... Anlaşıldığı kadarıyla bu karmaşa kısmen denetleyici ve baskın annesine karşı duyduğu kinden kaynaklanıyor." Sonuçta da Jones'un o karışımı ortaya çıkmıştı: 'yumuşak erkek' ve annesi tarafından bağlandığı zincirleri koparan saldırgan ergen.

Brian Jones, Rolling Stones elemanları içinde grubun dekadan züppelik ve acımasız maçoluk karışımını en fazla temsil edendi. Camp (kitsch seven) kimliği ve abartılı üniseks kıyafetleriyle 'kadınsı yanı'nı keyifle hayata geçiriyor ve bazen bu özdeşleşmeyi kadın kılığına girme derecesinde yaşıyordu. Anita Pallenberg, bir LSD tribi sırasında Jones'la cinsel rollerini değiş tokuş ettiklerini, Jones'u Fransız kadın şarkıcı Françoise Hardy kılığına soktuğunu anlatır. Öte taraftan Jones, hayatındaki gerçek kadınlara karşı şiddet uygular ve onları gayri-meşru çocuklarla terkederdi. Mick Jagger'ın imajı da maço bir erkeklikle efemineliğin karışımıydı. "İnsanları gerçekte rahatsız eden benim bir kadın değil de erkek olmam" diyordu Jagger. "Bir yığın kadın dansçının yaptığından daha aşırı bir şey yapmıyorum ama bir erkek dünyasında yaşadığımız için onlar kabul görüyor..." Stones kadınların süslenme ve narsisizm gibi 'ayrıcalıklarını' gasp ederken, bir yandan da gerçek hayattaki kadınları tam da bu hafifliklerinden ötürü küçümsüyordu.

Stones'un bazen kadın giysilerine bürünmesinin daha alaycı, parodiye yönelik bir amacı oluyordu: "Have You Seen Your Mother, Baby, Standing In The Shadow" adlı single'larının (o dönem için '45'liklerinin' demek aslında daha doğru) kapak fotoğrafı için kadın (drag) kıyafetleri giymeleri bunun bir örneğidir. Keith Richards hostes, Jones Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde çalışan hafifmeşrep bir memure, Mick Jagger ve Bill Wyman kurnaz kocakarılar ve

Charlie Watts kürkler içinde yaşlı ve zengin bir madam olarak giyinmişti. Stones'un travestiliği 70 sonlarının alacakaranlık albümü "Some Girls"de de varlığını sürdürüyordu. Albümün kapağında grup üyeleri kadın perukları takmıştı.

Arka kapakta ise her biri için yazılmış kısa, yüzeysel ve alaycı biyografiler yer alıyordu: Wyman'ın canlandırdığı evde kalmış kızın "mükemmel bir eş olmasını engelleyen tek bir eksiği vardır, yalnızca erkeklerden hoşlanmamaktadır"; Jagger kariyeri için aşkı feda etmektedir, vs. Sonuçta bu pseudo-kadınların hepsi erkeksiz ve yalnız bir yaşam sürdürmektedir: Belli ki bu Stones için olabilecek en büyük değersizliktir.

60'larda androjenlik, grubun toplumsal normlara saldırıda kullandığı cephanenin öğelerinden yalnızca biriydi. Gerçek kadınlarda olağan görülen, erkekler tarafından benimsendiğinde yıkıcı oluyordu. Diyonisosçu geleneğin rock'n'roll'daki mükemmel temsilcileri olarak Stones'un dişiliğe yönelmesi tesadüf değildi. June Singer, Androjenlik adlı kitabında Yunan tanrısı Diyonisos hakkında şunları yazar: "Bir kız çocuğu gibi davranılmış ve eğitilmiştir ve büyüyünce de efemine olur. Kendisindeki kadın yanı erkek yanından ayıramadığından kim olduğu hakkında çok az fikri vardır. Hiç yaşlanmaz, dünyanın dört bir tarafında dolanır, şekilden şekile girer, çılgınlaşır, kendini kaybedinceye kadar içer, doğaya kendini bırakır ve doğa gibi ölüm ve yeniden doğum döngülerinden geçer."

İktidarsızlığı üslûba dönüştürmek

Stones'un, her şeyi kuşatan bir tür narsisizm olarak afili bir maçolukla kendini beğenmiş androjenliğinin füzyonu asi rock'çular için bir kaynak işlevi gördü: 60'ların John's Children gibi freak-beat gruplarından Lou Reed, David Bowie, New York Dolls, Prince, Hanoi Rocks, Manic Street Preachers ve Suede'e kadar. Punk çirkinleşmekle o kadar meşguldu ki, androjenlikle ilgilenecek vakti yoktu. Ama punk sözcüğünün kendisinin kadınsı çağrışımları vardı. 16. yüzyıldaki anlamı fahişeydi; sonraki çağlarda göçebe işçi (hobo) terminolojisinde kulamparanın genç erkek 'eş'ini ve hapishane argosunda diğer mahkumlar tarafından sikilen genç, güzel ve pasif oğlanları belirtmeye başladı. İsyankar rock bir kez daha iğdiş edilmiş, acınası bir insan posası için kullanılan bir sözcüğü, uyumsuzluğu simgeleyen pozitif bir içeriğe kavuşturmuştu.

Julia Kristeva, "Baudelaire ya da Sonsuzluk, Parfüm ve Punk" adlı denemesinde züppeliğin, ataerkil düzende annenin aşağılanan konumuyla özdeşlemek olduğunu ileri sürmüştü. Züppenin moda ya da şıklık gibi 'yüzeysel' bir konuya duyduğu tutku babanın temsil ettiği doğru erkeklik modeline karşı bir başkaldırıdır ve anneyi taklit etme çabasıdır. Kristeva'nın bu bağlamda punk'tan söz etmesi anlamlıdır: Güzelleşme yerine bilinçli bir kendini çirkinleştirme tavrını yansıtan punk stili, züppeliğin tersine çevrilmiş bir biçimidir. Hem züppelik, hem de punk aşağı ve marjinal konumlarını bayraklaştırmakta, iğdiş edilmişliği, iktidarsızlığı üsluba dönüştürmektedir.

Boys Keep Swinging

Ama Stones'un züppeliği pek de öyle mazlum konumuna sahip çıkarak üstün bir konuma gelme özlemini yansıtmıyordu. Onlarınki 50'lerin ahlakçı, cinsellikten arındırılmış, nezih erkeklik değerlerinin dekadan bir reddi ve bunun yerine playboy'un aristokratik sefahatini yüceltmeydi. Bu kaygan ama eril imaj Jimi Hendrix ve sonraları veliahtı Prince tarafından da paylaşılıyordu: Kraliyet mücevherleri içinde güçlü vahşiler. Bütün tarihi boyunca rock, kadınsı bir narsisizmle pespayelik arasında salınıp durdu. Ama ne mod'lar ne de rocker'lar, bu prototiplerin hiçbiri kadınlara fazla bir şey sunmadılar. Rock'ın büyük paradoksu bir yandan erkekliğe ilişkin kurumsallaşmış düşüncelere karşı sürekli başkaldırırken diğer yandan kadın düşmanı olmayı sürdürmesidir.

David Bowie'nin 'Boys Keep Swinging' adlı şarkısı (1979 tarihli Lodger'dan) erkekler arası dostlukla dalga geçer. Şarkının klibinde Bowie çeşitli kadın tiplerine bürünerek şarkı sözlerindeki erkek arkadaşlığı temasıyla bir tezat oluşturur, bir anlamda şarkı sözlerini dinamitler. Söylenmek istenen bütün o maçoluk görüntüsünün altında, 'kafadarların' aslında gizli, potansiyel (latent) homoseksüeller olduklarıdır. Ama şarkının bu yıkıcı esprisi daha da derinde yatan bir başka ironiyle dinamitlenmişti: Kadın cazibesini yaşamayı deneyimleri arasına katmak, istediği gibi 'salınmak' ve Suzanne Moore'un belirttiği gibi 'değişik kadın öznellikleri arasından birini seçip benimsemek' erkeklerin bir ayrıcalığıdır. Kadınların erkek kılığına girmesi muziplik ya da kuralları yıkmak olarak görülmüyor. Eyeliner kullanan bir erkek bir heyecan yaratır, göz kalemini boykot eden kızlar ise sadece pasaklıdır.

*(psychodrama: olay örgüsü hayat hikayelerinden çıkarılmış, bir ya da daha çok katılımcının katharsisi ve toplumsal yeniden eğitimi için tasarlanmış doğaçlama piyes ya da roman- Webster)

Pornografik kraliçe

Camille Paglia, 90'ların felsefi ortamında en çok sözü edilen düşünürlerin başında geliyor. Amerikalı. 1947 doğumlu. Anti-feminist feminist, lezbiyen, pornografi savunucusu, müthiş medyatik, Madonna ve pornografik fotoğraf sanatçısı Mapplethorpe hayranı, edebiyat ve sanatla günümüz kültürü arasında pek kimselerin cesaret edemeyeceği paralellikler kuran bir yazar, düşünür, sanat tarihçisi, sosyolog. Fatih Özgüven ona bir "genellemeler kraliçesi" diyor: "Fakat bazen de genellemeler hâlinde esip savururken, canalıcı doğrulara veya yarı-doğrulara da dokunabiliyor, söylenmemiş şeylere el atabiliyor, akademik nasırlara dokunabiliyor." ABD'de yoğun bir akademik kine maruz kalan Camille Paglia'nın "zehirli" kitabı "Sexual Personea: Art and Decadence from Nefertiti to Emily Dickinson" (Cinsel Maskeler: Nefertiti'den Emily Dickinson'a Sanat ve Dekadans) ancak 1990'da gün ışığına çıkabildi. Bu kitabın manifesto niteliği taşıyan önsözü geçtiğimiz günlerde "Cinsellik ve Şiddet ya da Doğa ve Sanat" adıyla İyi Şeyler Yayıncılık tarafından Turgut Berkes'in çevirisiyle yayımlandı. Aşağıdaki makale Paglia'nın Madonna üstüne yazdığı makalelerin ilki. Madonna'nın hayli gürültü koparıp yasaklanan "Justify My Love" (Aşkımı Haklı Çıkar) videosunun yayınlandığı sıralarda kaleme alınmış. Video üstüne tartışmalar sürerken Madonna bir gün Nightline (Gece Hattı) adlı bir televizyon programına çıkıyor ve Paglia'ya göre "kem küm" ediyor. Bunun üstüne Paglia "Hayvansallık ve Yapmalık" başlıklı makaleyi yazıyor; 14 Aralık 1990 tarihli The New York Times'da yayınlanıyor. Roll ise kendince dakik davranıp diriliğini hâlâ koruyan makaleyi, üstelik "Cinsellik ve Şiddet"in başarılı çevirmeni Turgut Berkes'in Türkçesiyle zuhurlarınıza sunuyor...

Madonna, **don't** preach.

Madonna, vaaz verme[1]

Geçen hafta tartışma yaratan yeni videosu "Justify My Love"ı Nightline'da savunan Madonna, kekeledi, sayıkladı ve aslında olduğundan daha az zeki göründü.

Madonna, itiraf et.

Video pornografik. Dekadan. Ve harika. MTV bunu yasaklamakta haklıydı, şirket bu kararı almakta geç bile kaldı. Ama anne babalar her yerde o muazzam varlığını gösteren televizyonu asla denetleyemez.

Televizyoncu Forrest Sawyer tarafından sanatçı olarak sorumluluk taşıdığını kanıtlamaya zorlanan Madonna çocukları nasıl sevdiğini, sosyal aktivistliği ve prezervatif reklamları hakkında ateşli beyanlarda bulundu. Yanlış cevap. Baudelaire ve Oscar Wilde'ın da bildiği gibi, ne sanatın ne de sanatçının liberal sosyal davalara karşı ahlaki bir sorumluluğu vardır.

"Justify My Love" pörsümüş sanat dünyasında sözcüğün anlamını kaybettiği günümüzde gerçekten avangard. Ellili ve altmışlı yılların harika yabancı filmlerinden bu yana görmediğimiz türden sofistike bir Avrupa cinselliğini simgeliyor. Ama çocukların 24 saat seyrettiği bir müzik kanalında yeri yok.

Nightline'da Madonna videoyu tuhaf bir biçimde "cinselliğin kutlanması" diye tanımladı. Çocukların anne babalarına videoyla ilgili sorular sorduğu mutlu eğitsel sahneler hayal ediyor. Ya, elbette! Düşünün: "Anne, lütfen bana o deri koşum takımlarına bağlı yorgun adamla kötü kalpli, çıplak göğüslü Nazi kasketli kadını anlat." Tabii canım, sütle kurabiyelerden sonra.

Sawyer Madonna'ya, feministlerin daha önceki boynunda tasma ile yerlerde süründüğü "Express Yourself" videosunda kadınların "alçaltılması" ve "aşağılanması"nı onayladığını iddia etmelerine ne gibi bir tepkisi olduğunu sordu. Madonna zırvaladı: "Ama ben kendimi zincirledim. Yetki bende." Doğrusu, hayır. Prodüktör olarak Madonna zinciri seçmiş olabilir, ama videodaki cinsel persona olarak Madonna değişimli olarak bir transvestit dominatriks, bir erkek kölesi olmaktadır.

Ama feministlerin ne dediğini zaten kim takar? Onlar en baştan bu yana Madonna'ya karşı saçmalık derecesinde olumsuzdular. 1985'de Ms dergisi, cici bici şarkıcı Cyndi Lauper'ı yılın kadını seçti. Harika bir yargı: ucuz numara Lauper hiçbir yere varmadı, oysa Madonna büyüdü, gelişti, metamorfoza uğradı ve muazzam boyutlara sahip bir uluslararası yıldız oldu. O aynı zamanda keskin bir iş kadını, her türlü yeteneğe sahip modern yeni bir kadın.

Gerçek feminist Madonna'dır. Daima bir zırlayan erişkin durumuna saplanmış olan Amerikan feminizminin püritenliğinin ve boğucu ideolojisinin ipliğini pazara çıkartmaktadır. Madonna genç kadınlara bir yandan tümüyle kadın ve cinsel varlıklar olup bir yandan da kendi yaşamlarını denetleyebileceklerini öğretti. Kızlara nasıl çekici, tensel, enerjik, hırslı, girişken ve komik olunduğunu gösterdi –hepsi bir arada.

Amerikalı feministlerin bir erkek sorunu var. Kendilerine feminist diyen bütün sırıtkan Betty Crocker'lar, süngüsü düşük kılıksızlar ve dar kafalı iffet düşkünleri erkeklerin kadınlar gibi olmasını istiyorlar. Eril olana karşı korku ve tiksinti duyuyorlar. Akademik feministler sınıfın ineği tipli kitap kurdu kocaların insan erilliğinin ideal modeli olduğunu düşünüyor.

Oysa Madonna gerçek erkekleri seviyor. Erkekliğin güzelliğini, o kaba dinçliğini ve terli atletik mükemmelliğini görüyor. Ayrıca aslında kadın gibi olan erkekleri de beğeniyor: transseksüeller ve o gösterişli "drag queen"leri, eşcinsel özgürlüğü hareketini başlatan 1969 Stonewall ayaklanmasının kahramanlarını.

"Justify My Love" dekadan bir cinsel yeraltının tutsağı olan bezgin androjenlerin oluşturduğu tekinsiz ve boğucu bir tablodur. Hipnotik imgeleri Liliana Cavani'nin The Night Porter'ı[2] ve Luchino Visconti'nin The Damned'i[3] gibi sadomazoşistik filmlerden alınmıştır. Bu, Helmut Newton ve Robert Mapplethorpe gibi fotoğrafçıların sapkın ve "bilen" dünyasıdır.

Cinsiyetçi olduğu bahanesi ile Freud'u dışlamakla başlayan çağdaş Amerikan feminizmi, kendini onun belirsizlik, karşıtlık, çatışma ve çelişki fikirlerine kapatmıştır. Basit psikolojisi, date-rape[4] tartışmasıyla ilgili yeni klişesinde örneklenir: " 'Hayır', daima 'hayır' demektir." İzci Kızlar ne zaman mezun olacak? "Hayır" daima, hayvanlar aleminde bile gözlenebilen cinselliğin ve baştan çıkmanın tehlikeli ve çekici ayininin bir parçası olmuştur ve olacaktır.

Madonna feministlerden çok daha derin bir cinsellik görüşüne sahip. Hem hayvansal, hem de yapma olanı görüyor. Neredeyse her ay kostüm stilini ve saç rengini değiştirirken Madonna, güzellik ve haz denen sonsuz değerleri cisimleştiriyor. Feminizm "maskeleri çıkaralım" diyor. Madonna ise maskeden başka hiçbir şey olmadığımızı söylüyor.

Dünya çapında genç kadınlara yaptığı çarpıcı etkiyle Madonna feminizmin geleceğidir.

Camille Paglia

1. İngilizcesi "Madonna don't preach". Paglia burada Madonna'nın "Papa Don't Preach" şarkısına gönderme yapıyor.
2. Gece Bekçisi.
3. Lanetliler.
4. Date-rape: Arkadaşı veya "çıktığı çocuk" tarafından tecavüze uğramak. Amerika'da çok yaygın bir olgu.

Diamanda Galas

Cehennem hayatı yaşayan insanların hiçliğe uzanan serüvenlerini anlatıyor Galas ve en büyük silahı da gerçek bir tabanca gibi kullandığı dört oktavlık sesi. Hendrix'in gitarla yaptığını sesiyle yapıyor... Amerika'ya yerleşmiş Yunanlı bir ailenin kızının "lanetli" müzik hayatı, AIDS'le kendi bildiği usulde mücadelesi, ve bir cadı olarak portresi..

BİZZAT CEHENNEM

10 Aralık 1989'da AIDS'li insanlara karşı yürüttüğü savaş ile ünlü olan Kardinal O'Connor'ın Saint Patrick katedralindeki ayini, katedralde bulunan bir grup sanatçının ayine müdahale etmesiyle yarıda kesildi. ACT UP adlı bu grubun üyeleri dinsel hizmeti engellemek ve kiliseye hakaretten dolayı tutuklandılar. Bu grubun içinde günümüz avant-garde müziğinin en aykırı kişiliklerinden, "Şeytanın Gelini" ya da "Avant-Garde'ın Siyah Gülü" olarak anılan Diamanda Galas da vardı. "Lanetlediğiniz ölümlerden siz sorumlusunuz" diye bağırdı Galas ayinin ortasında. Aslında bu eylem Galas'ın 80'lerin başlarından beri AIDS'li insanlar için yürüttüğü mücadelenin küçük bir parçasıydı.

AIDS'li insanların dramı Galas'ın çoğu yapıtının ana temasını oluştursa da, AIDS de son çözümlemede bir metafor aslında. İnsanı güçsüz durumda bırakan, bir kafes içinde karantina hayatı yaşatan bütün kötülüklere, kurumlara karşı alınan bir tavır söz konusu Galas'ın müziğinde. Cehennem hayatı yaşayan insanların hiçliğe uzanan serüvenlerini anlatıyor Galas ve en büyük silahı da gerçek bir tabanca gibi kullandığı dört oktavlık sesi. Hendrix'in gitarla yaptığını sesiyle yapıyor. Kendi buluşu olan beşli mikrofon tekniğini kullanarak, dinleyiciyi farklı yanlardan gelen seslerle kendi kafesinin içine alıyor ve çaresizlik/kapatılmışlık duygusunun altını çiziyor.

Galas, San Diego'da Yunanlı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Uzunca bir süre klasik piyano eğitimi aldı, oradan caza atladı. 70'lerde David Murray, Bautch Morris gibi Coleman-sonrası cazcılarla çalışan Galas, 70 sonlarında en önemli enstrümanın insan sesi olduğunu keşfedip, sesinin sınırlarını genişletmeye çalıştı.

Bütün bunlar olup biterken, Galas, o yıllarda yaşamın tehlikeli kıyılarında hızlı bir hayat yaşıyordu. New York'da bulunduğu yıllarda her türlü uyuşturucuyu denedi ve yine Oakland'da uzunca bir süre zenci travestilerle birlikte fahişelik yaptı, onlarla birlikte araba soygunlarına katıldı, hatta genelevde bile çalıştı. Daha sonra yaptığı bir röportajında kadınlığı o travestilerden öğrendiğini söyledi.

Galas'ın özellikle Alman dışavurumcu operası, Xenakis, Penderecki gibi farklı kaynaklardan beslenen yeni çalışmaları ilk kez 79 Avignon festivalinde su yüzüne çıktı. Burada, Vinko Globokar'ın Af Örgütü belgelerinde yer alan bir olaydan yola çıkarak yazdığı ve casusluktan dolayı ölüme terkedilen bir Türk kadının hikayesinin anlatıldığı "Un Jour Comme Un Autre" adlı operada başrolü üstlendi.

Daha sonra solo çalışmaları için Paris'e gitti. Burada iki önemli yapıt ortaya koydu: Bunlardan birincisi, şizofren bir kadının Amerikan gettosundaki serüvenini anlatan "Wild Women With Steak Knives". Diğeri ise Yunanistan'ı 67/74 yılları arasında yöneten cunta yönetiminin kurbanlarına adadığı "Songs From The Blood Of Those Murdered".

"Wild Women With Steak Knives" aynı zamanda Galas'ın ilk albümü "Litanites of Satan"ı oluşturan iki şarkıdan biri. Bu şarkıda şizofren karakterin hakkını verebilmek için sesini farklı biçimlere sokarak değişik karakterlere büründü ve beşli mikrofon tekniğini de ilk kez bu şarkıda kullandı. İkinci şarkı ise Charles Baudelaire'in aynı adlı eserinden bestelediği ve şeytana yakılan bir ağıt olan "Litanites Of Satan". İki şarkıda da Galas'ın çığlık atan, fısıldayan, homurdayan sesinden başka hemen hemen hiçbir enstrüman yoktu. Bu albümün Galas'ın en uç ve en zor dinlenen albümü olduğunu söylemek, sanırım yanlış olmaz.

Bir sonraki çalışması ise (albüm değil) ismini Jeremy Beltham'ın 1843 tarihli bir hapishane dizaynından alan "Panoptikon"du. "Panaptikon"da yine ömür boyu hapse mahkum olmuş bir suçlunun gözünden hapishane yaşamı anlatıldı. "Panoptikon"un temasını, daha sonra "In The Belly Of The Beast" adıyla kitaplaştırılacak olan Jack Abbot'un hapishane yazıları oluşturdu.

1984'de başyapıtı olarak kabul edebileceğimiz ünlü AIDS üçlemesi "Masque Of The Red Death"in çalışmalarına başladı. Üçlemenin ilk albümü, 1986'da Mute plakçılıktan çıktı. Albümün ismi de AIDS'in Amerikan sağı tarafından algılanışına yapılan ironik bir göndermeydi. Galas, bu albümde, İncil'in salgın hastalıklarla ilgili olan bölümlerinden alıntılar yaptı. Şarkıların hepsi ölüm kokuyordu, ve yine hepsi karanlık ve korkutucuydu. "Divine Punishment"da ise önceki çalışmalara göre daha ayinsel bir hava vardı.

İkinci albüm "Saint Of The Pit"in çıkışından kısa bir süre sonra trajik bir olay meydana geldi. Galas'ın kardeşi oyun yazarı ve şair Dimitri Galas AIDS'ten öldü... Albümde müzik, ilkine göre daha basit ve duruydu, sözler yine Baudelaire, Nerval, Cabiero gibi şairlerden alıntılar yapılarak oluşturulmuştu. Atmosfer ise artık cehennemvari bir dünya değil, bizzat cehennemin kendisiydi..

Üçlemenin son albümü "You Must Be Certain Of The Devil" ise ilk iki albüme göre daha farklı bir tınıya sahipti. Galas bu albümde ilhamını gospel müzikten aldı. Bu albümde ilk ikisinde sıkça rastladığımız ayinsel ağıtlar yanında, ritmik, klasik şarkı kalıplarına daha yakın şarkılar vardı.

Bir sonraki albüm "Plague Mass" ise Galas'ın kötü şöhretli Saint John Katedrali konserinin kayıtlarından oluşuyordu. Galas konserin daha başında elbisesini omuzlarından düşürdü ve konseri de vücudu tamamen kanla kaplı bir biçimde bitirdi. Albüm Select dergisi tarafından şimdiye kadar yapılmış en tehlikeli albüm olarak tanımlandı. 1992'de ise Galas'ın yine AIDS konulu bir albümü olan "Vena Cava" yayınlandı.

Sanatçının bundan sonraki albümleri "Singer" ve "The Spating Life"da blues ve caz etkileri yoğun olarak görülüyordu. "Singer"dan bir Screaming Jay Hawkins yorumu olan "I Put A Spell On You", "Natural Born Killers"ın soundtrack'inde kullanıldı. "Spating Life" ise Galas'dan duymaya alışık olmadığımız aşk şarkılarından oluşan ve Led Zeppelin'in basçısı John Paul Jones ile birlikte kotarılmış bir albümdü.

Galas'ın son albümü "Schrei X" ise 96'nın son aylarında yayınlandı. Bu albümde Galas, kariyerinin başlangıcındaki sound'a geri dönmüş durumda. Birçok kısa performanstan oluşan 27 dakikalık LP, bir takım radyo programları için yapılmış kayıtların bir toplaması.

Galas'ın en çok spekülasyon konusu yapılan tarafı ise satanizm ile olan ilişkisi. Aslında Galas'ın sanılanın aksine geleneksel anlamda bir satanizmle herhangi bir bağlantısı yok. Şeytanı soyut, gotik bir şey olarak algılamıyor. Kendisini toplumun zehir saçan bütün kurumlarına saldıran bir cadı olarak tanımlıyor Galas. Ve aslında şeytan denilen şey de, bir cadının ateşe atılmadan ya da taşlanmadan önce kendisinden yardım istediği kişi.

Galas'ın dünyası gerçekten farklı ve ilgi çekici. Ama yine de, herhangi bir Galas plağını pikabınızda döndürmeye başlamadan önce son bir defa düşünün, çünkü emin olun ki gerçekten çok tehlikeli bir cadı ile karşı karşıyasınız.

Levent Pekel

36→

"Müzik ya iyidir. Ya da kötü. Hangi ülkeden geldiği önemli değildir. İnsanlar müziği futbola çevirmeye çalışıyorlar, bir taraftar meselesi haline getirmek için uğraşıyorlar..." Bono böyle diyor ama Neil Hannon da bir başka noktadan duruma bakıyor. Futbol ve müzik gibi günlük hayatın iki "malzeme"si arasında neşeli paralellikler kuruyor. İrlandalı tek kişilik orkestra Divine Comedy'nin Neil Hannon'ı –mevzuyla alakası yok ama söyleyelim– geçen en sıkı pop albümlerinden birine "Casanova"ya imzasını attı.

"Sağlıklı ve temiz afyon..."

Niçin futbolla rock bu kadar iyi uyuşuyor?
Neil Hannon: Futbol da müzik gibi dünyayı temsil ediyor. Mükemmele ulaşmak istiyor. Dolayısıyla, iki dünya arasında oldukça fazla köprü var. Hakikaten, müzik gruplarıyla futbol kulüpleri arasında bir kimlik meselesi, bir çakışma var. Her topluluk takımını desteklemek, ona katılmak gereğini duyuyor. Ben biraz marjda kalıyorum. Takım tutmuyorum. Futbolu seviyorum. Hepsi bu.

İngiltere'deki bu taraftarlık merakı nereden geliyor?
İngiltere'de herkesin futbolla uzaktan yakından bir alakası vardır. Pop ve rock dünyası toplumda olup bitenlere kapalı değil. İngiltere'de futbol da toplumdaki olaylardan biri. Genellikle İngilizlerin konuştuğu tek konu müzikle futboldur.

Çoğunlukla karşılıklı olan bu tutku şu sıralar moda bir olay mı?
Futbol rock grupları tarafından hep bu kadar kaale alınmazdı. Hooliganlığın ortaya çıkışıyla taraftarlık hikayesi çöktü. O zamanlar şiddet stadları kangren etmişti. Diğerleri gibi bir ifade biçimi olmuştu. 1988-89'da futbol yeniden Avrupa çerçevesinde ses getirmeye başlayınca futbola ilgi de yeniden kendini gösterdi. Bugün kimileri futbola mesafeli yaklaşmaya çalışıyor. Ve saçma sapan, komik tavırlara giriyorlar. "Ben entelim, futbol 'avam işi', dolayısıyla takılmam" gibi... Sanki ikisi arasında bir uyuşmazlık, bir uyumsuzluk varmış gibi. Bütün bunlar suni şeyler...

Futbol aynı zamanda anılara dalma, çocukluğa dönme aracı mı?
Doğru. Ama benim için futbol özellikle, uzun süre yarı kendimde yaşadığım o tuhaf yıllarla bağlantılı. O dönemde grubum dağılıyordu. Ben de sportif uyuşturucuya düştüm. Bu benim için hakikaten yıkıcı bir bağımlılık oldu. Bütün gün televizyonun başına çakılıp kalıyordum. Bir günde beş kriket maçı seyrettiğimi hatırlıyorum. Koltuğa gömülüp öyle kendimi bırakıyordum. Bu aptal spor ağırlığa, yavaşlığa bir methiye gibi geliyordu bana. Buna karşılık futbolda her şey çok hızlıydı.

Futbol kültürüyle rock kültürü bağdaşıyor mu, iç sıkıntısından kaçmanın, tek tip toplumu reddetmenin bir aracı mı her ikisi de?
Kesinlikle. İşin bir diğer yanı, futbol sohbet için çok iyi bir ham malzeme. İnsanlara konuşma konusu veriyor. Tıpkı müzik gibi. Hayatımızın bir kısmını futbolla, müzikle hatırlıyoruz. "Brady'nin o golünü hatırlıyor musun?" diye soruyoruz mesela birbirimize, tıpkı "şu parçayı hatırlıyor musun, bu parçayı hatırlıyor musun" diye konuştuğumuz gibi.

Bir tür teatral, dramaturjik bir yan da var değil mi?
Evet, ama her iki olayda da emprovizasyona hep yer var. Futbol gizli, örtülü bir güzellik biçimi içeriyor, "uçucu zarafet" anları. Heyecan. Aynı şey bir grup için de geçerli. Mesela 'büyük' bir takım sanatının doruklarında oynadığında, oyuncular arasında bir tür "ruhi birlik" gerçekleşiyor. Herkes nasıl hareket edeceğini biliyor. Hiç konuşmadan birbirlerini buluyorlar. Paris'te, iki yıl önce, şampiyonlar şampiyonasının finalindeki Saragosa-Arsenal maçını hâlâ hatırlıyorum. Son dakikadaki şu teatral gol... Ve savunmada Seaman'ın yanılışı, uzaktan bakınca nereden geldiği belli olmayan o top... Futbol da müzik gibi, benim için insanın kafasının bir kenarına çakılı kalan bu eşsiz anlarla ilgili bir şey. Ama onun da sınırını bilmek gerek.

Niye, futbol-rock şemasına girme zorunluluğu mu var?
Hayır, eninde sonunda bunun bir oyun olduğunu söylemeyi bilme meselesi. Ben işte bunun için Cantona'yı seviyorum. Sporu entellektüelleştirmekten çekinmiyor. Bıkmadan usanmadan futbolun her şeyden önce bir oyun, hatta bir sanat olduğunu ve kendisinin de bu konuda başarılı olduğunu söylüyor. Ona hayranım, çünkü başkaları tarafından şartlanmadan kendi fikirlerini söylemeye cesaret eden ender insanlardan biri o. Çok kişi boş konuştuğunu, anlamsız laflar ettiğini söylüyor. Ne söylediğini işitmediğini söylüyorlar. Bence hiç doğru değil bu. Onun dedikleri çok anlamlı. Hiçbir rock yıldızına duymadığım bir hayranlık duyuyorum ona karşı.

Geçen sene bir taraftara saldırmasından sonra bile mi?
Şiddet toplumun içine işlemiş durumda. Orda, burda, her şeyde, her yerde.

Beste yaparken futbol size esin kaynağı oluyor mu?
İşlerimi hem her şeyden, hem de hiçbir şeyden çıkarıyorum. Bunun nereden geldiğini bilmek çok da

umurumda değil. Belki de futboldan çok esinleniyorumdur, bilmiyorum. Sınırlar çok geçişli. Futbol zaman zaman neredeyse aşırı bir dışavurucu, açıklayıcı işlevi görüyor. Sıkıcı olduğu zaman da çok sıkıcı. Heyecan verici olduğunda da hakikaten heyecan verici, uyarıcı.

Ama aynı zamanda çok geçici, gündelik ve yanıltıcı, hayal kırıklığına yol açan bir şey de değil mi?
Müzik de bir business, bir moda. Bu hattan çıktığın anda, sonun oluyor. Her iki tarafta da bazı istisnalar dışında kalıcı olamıyorsun... Başarı müzisyenleri öldürüyor. Öte yandan, zaman zaman, bizzat oyunun kendisi futbolcuları öldürüyor. Futbolcular gittikçe daha fazla pop yıldızı muamelesi görüyorlar. Mesele şu: Onların marifeti sözlerinde değil, ayaklarında.

Futbol da rock da bir "kurtuluş" çaresi mi?
Tabii ki. İnsanlara bir varolma sebebi sunuyorlar. Ayakta kalan son toplumsal bağlar bunlar. Bir atasözü vardır: "Futbol, İngiltere'de ölüm kalım meselesi değildir, Ondan çok daha fazla bir şeydir" diye. Ben bu fikre katılmıyorum ama, takıntının gerçekliğini çok iyi anlatıyor. Rock'u saran da hemen hemen aynı çılgınlık. Bu bana tuhaf, gerçekdışı geliyor...

Halkın afyonu gibi mi?..
Evet, ama dinden çok daha sağlıklı ve temiz. Futbolcular pop yıldızlarından daha fazla "dokunulmaz". Onlar idol... İkona...

Kim kimi tutuyor?

Manchester City: Oasis
Liverpool: Cast, Ian McCullogh, Lighting Seeds, Spice Girls.
Wallasey: Boo Radleys
Portvale: Robert Plant
West Bromwich Albion: Eric Clapton
Bristol Rovers: Massive Attack
Manchester United: Black Grape, Morrissey, Simply Red, Rod Stewart, Stone Roses
New Castle: Sting
Leeds: James
Hull: Beautiful South
Sheffield Utd: Def Leppard
Sheffield Wednesday: Pulp

(Londra takımları:)
Queens Park Rangers: Cure, Phil Collins
Chelsea: Blur, Gene, Madness
Westham: Billy Bragg, Iron Maiden
Tottenham: Cocteau Twins, Lush
Arsenal: Johnny Rotten, Roger Waters, Roger Daltrey, Angus Young

Sabahtan akşama kadar bant başında vida sıkıyor, sonra da amfetamin ve Vespa marifetiyle geceyi felekten çalıyorlardı. Façaları "iki dirhem bir çekirdek"ti, Oscar Wilde'ın torunları diye anılıyorlardı. Punk'lar sökün edene dek sokakların kanunu onlardan sorulurdu. En bildik sözcüleri The Who ve Small Faces'ti, yalımları Oasis ve Paul Weller'la sürüyor...

Kıyak çocuklar

1. The High Numbers: I'm The Face/Zoot Suit (1964) 2. The Small Faces: Here Comes The Nice (1967) 3. Rod Stewart: Good Morning Little Schoolgirl (1964) 4. The Who: My Generation (1965) 5. The Creation: Painter Man/Biff Bang Pow (1966) 6. The Who: I've Had Enough (1973) 7. The Jam: In The City (1977) 8. Secret Affair: My World (1979) 9. Squire: Walking Down The King's Road (1979) 10. Ocean Colour Scene: Song Of A Baker (1996)

En büyük mod bandoları

İngiliz yerlileri: The Who, Small Faces, Spencer Davis Group, Georgie Fame And The Blue Flames, Artwoods, Geno Washington, Rolling Stones

Yabancılar: James Brown, Jimmy Smith, Meters, Martha And The Vandellas

Mod geleneğinden beslenen taze gruplar

Primal Scream, Ocean Colour Scene, Mother Earth, Corduroy, Paul Weller, Oasis

Gerçi mod adı verilebilecek ilk tipler 58 yılında görülmüşlerdi Londra sokaklarında ama, mod hareketinin şaşaalı dönemi için verilebilecek tarih 1962 ile 1965 arasıdır. Gençlik karşı-kültürleri söz konusu olduğunda üç yıl ciddi bir süre sayılır. Üç yıl boyunca belli bir tanımı taşıyabilmek hiç de kolay olmasa gerek.

Mod'lar savaş sonrası İngiltere'sinin ilk modernistleri sayılabilir. Sartre ve Camus başucu kitaplarıdır, ilk başlarda, İngiliz kültürünün hiçbir zaman barışamadığı Amerikan kültürünün en ayrıksı kıyılarına uzanıp be-bop dinlerler, piyasanın simalarından hiçbirine yüz vermeyen stilin kimlik demek olduğunu bilirler. Bu yüzden İngiliz basınının onları 'beatniklere' benzetmesinde bir doğruluk payı olduğu muhakkak. Ama mod'lar daha çok İngiltere'ye özgü, yerel sayılabilecek bir harekettir. Ve bütün İngiliz karşı-kültürleri gibi sapına kadar işçi sınıfı kaynaklıdır.

50'lerin sonu ve 60'ların başı, İngiliz işçi sınıfı için köklü değişikliklerin dönemiydi. İktidardaki İşçi Partisi'nin savaş sonrası başlattığı Refah Devleti projesi İngiltere'yi gitgide daha sosyalist bir devlet haline getiriyor, işçi sınıfı çocukları için açılan kaliteli eğitim veren devlet okulları bu insanlar için de hayat şansı olduğunu müjdeliyordu. 60'lı yılların başında işsizlik oranı düşmüş ve zorunlu askerlik hizmeti kaldırılmıştı. Ama bütün bunlardan daha önemlisi, işçi sınıfı kendisiyle barışmış, kimliğini gururla taşımaya başlamıştı. Alan Sillitoe'nun aynı adlı romanından sinemaya uyarlanan Cumartesi Akşamı, Pazar Sabahı ya da Tepedeki Ev gibi o dönemin, özellikle işçi sınıfı arasında fırtınalar koparan filmleri, ilk defa işçi sınıfını ve sınıfsal farkları tüm çıplaklığıyla ortaya koymuşlardı. İşçi sınıfı kültürünün farkına varılmasında bu filmlerin popülerliğinin büyük etkisi vardı belki ama, bu aynı zamanda sınıflararası bir çatışmanın biçimlerinin değişmeye başladığını da ilan ediyordu. Sonuçta işçi sınıfı gençlerinin, askere çağrılmak gibi bir derdi olmadan, az çok para harcayarak geçireceği vakitleri vardı. Zaten rock etrafında örülen tüm hareketler başka nedir ki? Boş zaman geçirme kültürü.

"O havaya dikilmiş saçlarımla günlerce uğraşırdım. Dusty Springfield'ın saçlarına benzerdi saçlarım."
(Rod Stewart)

Mod'ların çoğu işçi sınıfı gençleri olmanın da ötesinde işçiydiler. Sabahtan akşama bant başında vida sıkıyorlar, düğmelere basıyorlardı. Onlara kalan geceydi. Ve gecenin olabildiğince uzun, olabildiğince yoğun olması gerekiyordu. Amfetaminlerin ve ucuz Vespa motorlarının devreye girmesinin nedeni buydu. Beatles ve onları izleyerek ortaya çıkan gruplara aldırmıyorlardı. Henüz kendi gruplarını çıkarmadan önce küçük kulüplerdeki gruplara takılıyorlar, ama daha çok Amerika'dan ithal edilen r&b plaklarına para yatırıyorlardı. Yine de Rolling Stones'a yakın hissediyorlardı kendilerini. Ve sonra mod'ların liderleri olmaktan çok izleyicileri konumundaki The Who çıktı ortaya.

"Bizimle kıyaslandığında beş aydır demode olan kıyafetler giyiyorlardı. Ama yine de onları sevdik. Bizim grubumuzdu onlar."
(David Bowie)

Peter Townshend mod'ları "zor koşullarda temiz yaşamanın aforizması" diye tanımlamıştı. Mod'lar gerçekten de temiz ve kelimenin tam anlamıyla şıktılar. Oscar Wilde'ın torunlarıydılar. Her türlü detayı kapsayan, kesin kurallarla belirlenmiş ve neredeyse haftalık olarak değişen bir stile sahiptiler. Gerçek bir mod değilseniz, mod gibi giyinmeniz mümkün değildi. Mod tarzına sahip olmak için kodları bilmek gerekiyordu. Mod'lar İngiltere'deki çokırklılığı da ilk benimseyen hareketti, Teddy Boy'ların aksine. Dolayısıyla 1964'deki Brighton'daki çatışmanın altında basit bir çete savaşından daha fazlası vardı.

Mod'ların bitiş tarihi için 1965 dedik ama, her nasılsa mod'lar uzun soluklu olmayı başardılar. Asla bir hippi hareketi yaşamayan İngiltere'yi punk'ların ortaya çıkışına kadar idare ettiler diyebiliriz. Muhalif bir kimliğe sahip olmak isteyen İngiliz gençleri için tarihlerindeki en gururlu hareketti mod'lar. Marc Bolan, David Bowie gibi gençliklerinde harbi mod olan isimler o zor koşullar altındaki temiz yaşama tarzını bir şekilde 70'lere taşımışlardı.

"1975 yılında bir mod'dum ben. Bu yüzden etrafımda garip bir tip olarak biliniyordum. Punk hareketi başlamıştı ve ben, üstümde parkam, altımda Vespa'm ortalıkta dolaşıyordum."
(Paul Weller)

İşte bu yüzden mod'lar hâlâ ayakta ve sağlıkları da yerinde. Paul Weller ne giyerse giysin, ne tarzda şarkı söylerse söylesin hâlâ bir mod. Blur ve Oasis de mod geleneğini 2000'li yıllara taşıyanlardan. Çünkü mod'lar gençlere nasıl 'cool' olunacağını ve bunun ergenler dünyasına karşı nasıl bir silâh olarak çevrilebileceğini öğrettiler.

Ogan Güner

1964 kapışmaları

1964 yazında İngiliz işçi sınıfının genç evlatları arasındaki kamplaşma son noktaya geliyor ve iki grup ortaya çıkıyor. Biri mod'lar, öbürü rocker'lar.

Mod: Giyim ve davranışta stil sahibi, iş çıkışı neredeyse tüm zamanını plak alışverişi ve muhabbetlerine, Vespa scooter'ını süslemeye/parlatmaya ayıran, siyahlarla iyi geçinmenin ötesinde, sınıfsal bir duygusallık ve sahiplenmeyle onlarla ortak noktalar bulup bu ortaklıkları kendi kişilik yapılanmasında kullanan...

Rocker: Elvis, Buddy Holly vb.'nin izinde, Amerikan altkültür grupları içerisinde gürültülü motorsikletleri, yağlı uzun saçları, bira düşkünlükleri ve maço tavırları ile diğerlerinden ayrılan Teddy Boy'ların İngiliz kopyası...

1965 tarihli bir Family Doctor (Ailenizin Doktoru) mecmuasında Rocker'lar yapısal olarak "saldırgan ve işçi sınıfına yaraşır bir kabalığa sahip" olarak mod'lardan ayırıyor.

1964 yazında Brighton sahilinde meydana gelen kanlı mod-rocker çatışmaları, iki tarafın da aynı sınıftan geldiklerini unuttukları, hatta bu gerçeğin düşünce konusu bile olmadığını ispat edecek kadar şiddetli geçmişti (18 Mayıs 1964): 80 civarında gözaltı ve 1930 sterlin para cezası ile sonuçlandı çatışmalar. Scotland Yard, bir "riot squad" kurup üzerlerine yolladı. (Brighton, gayet sakin bir sahil kasabası olmasına rağmen İngiltere'nin politik açıdan en hareketli yerlerinden biri. Ayrıca henüz resmi olarak açıklanmasa da, esrarın legal olarak içilip satılabileceği pilot bölge olarak seçilmiş.)

Basın, çatışmalara geniş yer ayırdı. Yazarlar, Kamara'dan herkes, ebeveynler hepsi fikir serdettiler, tartıştılar: Daily Herald, 19 Mayıs 1964 tarihli sayısında mod'ları ve rocker'ları "sahip oldukları ile yetinmeyip kamuyu rahatsız eden terbiyesiz piçler" olarak betimliyor, her iki tarafın da çok ağır cezalandırılmasını öneriyordu. Kimisi mod'ların ve rockerların ancak kamu yararına çalıştırılarak "ıslah" edilebileceklerini belirtirken mod-rocker ayırd etmeksizin onlara destek çıkan ve sorunun kökenine inebilen de vardı. Mesela Lord Willis: "İngiltere'nin yarısı ölmüş, bezmiş, ufak kasabalar ve şehirlerle dolu. Yaşlı nüfusu çok fazla bir sürü yer var. Ucuz kafeler, plakçılar bu gençlerimizin sığınağı olmuş. Çalıştıkları işler gri, caddeler gri, günler gri... Ne yapsın çocuklar?.. Beatles falan da etkili tabii. Yetişkinlerin dünyasına kafa tutan müzikçi gençler bunlar. Beatles falan zararsız. Ayrıca savaş sonrası ortaya bir vakum koyduk, sonra da gençler neden motorlara, elbiselere takılıyor diye soruyoruz."

Steve Marriott
Çaldıkça güzelleşti

Bugün onu her yerde dinlemek mümkün. Keith Richards'ın leğen gibi geniş bir akorunun içinde, Black Crowes'dan Chris Robinson'ın vokalinde, Mother Earth'ün gitarlarında onun alınteri var. Kimileri onu, bira içmeye gittiği ufak publardan birinde "Mr. Pitiful"ı en güzel söyleyen adam olarak hatırlıyor.

"İngiltere olmasaydı rock yoktu" benzeri sevimsizce iddialı bir cümleyi takiben şu söylenebilir: "Her devrim, önce kendi evlatlarını yer" (liderler de evlattır). Şu sıralar bir "Tribute To Small Faces" albümü var Britanya gündeminde, ki Paul Weller'dan Ocean Colour Scene'e, Primal Scream'den Mother Earth'e pek çok grubun varlığının ne derece anlamlı olduğunu ispatlıyor bu albüm.

Eskiden beri Small Faces dinler, o Marriott vokallerine, McLagan'ın Hammond'larına, Ronnie Lane'in kemik gibi bas gitarına hayran olur dururuz. Lane–Kenny Jones ikilisi, Fleetwood Mac'teki McVie–Fleetwood ikilisinden sonra belki de en tik-tak ritm seksiyonudur rock tarihinde. Marriott'un Towshend'vari koca akorlu r&b parçaları bizi heyecanlandırır her dinlediğimizde. Bir Small Faces Cover Band kurmayı hayal eder dururuz. Mojo mecmualarının birinde okuduk, Paul Weller bize fikrî destek çıkıyor: "Benim içinde olmayı hayal ettiğim ve edeceğim tek grup. Aynı müzikten hoşlanan, aynı giyim zevkine sahip, kendi tavırlarını yaratmış sihirli bir dörtlü. Tipleri benzer, hatta aynı boydalar! Çaldıkça 'güzel'leştiler. Kızlardansa, müzikle ilgilendiler. Marriott, bu ülkeden çıkmış en iyi vokalisttir. Ayrıca bütün parçalarımın demolarını sadece ona gönderirdim, hiç cevap gelmedi ama, olsun."

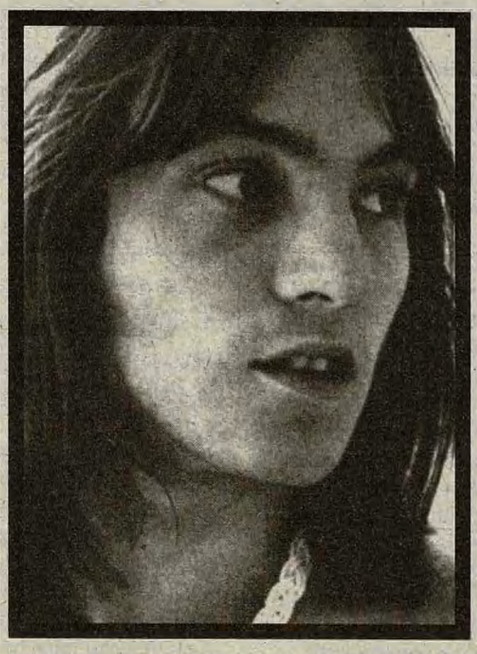

Ansiklopedik bilgi, araştırana her yerde. Ama özet geçelim: Marriott'un telli aletlere ilk ilgisi her Adalı gibi ukulele ile başlıyor. Uncle Ken Show'a katılıp ukulele virtüözü ilan ediliyor 12 yaşında. Aynı zamanda, gelecek vaad eden bir "Sezercik". Lawrence Olivier ile çalışma teklifini müzisyen olmaya karar verdiğini söyleyerek geri çevirip pederini küplere bindiriyor. 1963'te Decca'dan ilk single çıkıyor: "Give Her My Regards". 1965'de çalıştığı dükkana yeni bir bas gitar almaya gelen, sonradan pek çok hit parçaya beraber imza atacağı Ronnie Lane ile grubu kuruyor. Ronnie sıkı bir mod. İngiliz işçi sınıfı yaratımı alt-kültür gruplarının en ilginç ekürisi modlar. Sadece "en siyah" soul parçalarına dansediyor, tweed ceketleri, siyah beyaz her daim pak takımları ile ölesiye çalıştıkları işlerinden çıkar çıkmaz paralarını scooter'larının süsüne, deri kravatlara ve 100 Club, Flamingo benzeri kulüplere harcıyorlar. Ayakkabıları biteviye yağan İngiliz yağmurunun çamurunu yok sayarcasına hep cilalı."Face", modların takma adı. "Ufak tefek" bir dörtlü kuruyorlar. Gitar ve vokalde Steve Marriott, bas gitar ve geri vokallerde Ronnie Lane, tuşlu çalgılarda Jimmy Winston, davulda Kenny Jones. Winston hemen ayrılıyor, yerine güvenilir adam Ian McLagan geliyor. İlk single, "Everybody Needs Somebody To Love"dan apartma "Whatcha Gonna Do About It". Marriott'un feedback solosu, o sıralar Amerika'nın Büyük Elma şehrinde ortalığı bulandıran Velvet Underground ekibinden John Cale'e etüd oluyor, Lou Reed'e örnek gösteriyor.

Partiler, "mor kalpler", amfetamin, her gece ikişer şişe Southern Comfort... 25.000 pound karşılığı İngiliz pop müzik tarihinin en müteşebbis iki delisi Andrew Loog Oldham ve Tony Calder'ın çekip çevirdikleri bağımsız Immediate plak şirketine transfer oluyorlar. Emirlerine her gün düzenli mal teslimi yapan bir torbacı, bir köy evi veriliyor. Calder anlatıyor: "Sünger gibi içiyorlar, şeker gibi amfetamin tüketiyorlardı. Ronnie bir ayakkabı mı beğendi, 180 çiftini bir kamyonla kapıya yığdırırdı, iki gün sonra dükkan sahibi arar-

→39

dı, o da hiçbir şey hatırlamadığını söylerdi."

"Şöhret, uçuruma giden yol üzerinde 95 km süratle seyreden altınızdaki otomobildir."

Marriott, Melvin ile tanışır. Doktorunun ifadesine göre, boy kompleksi, çocukluğundan beri dalga konusu olmanın sıkıntısı, alkol, sürekli üretmesi talebinin ona yüklediği stres, ona yeni bir arkadaş kazandırmıştır. Steve, Melvin'i "the enemy within" olarak tanımlar karısına, "içimdeki düşman" der bir gece karısının ağzını burnunu dağıttığı kavganın ertesi sabahı. Etraftakiler için iki Marriott vardır: Sakin, üretken ve esprili... Veya camlaşmış gözleri ile sessizce herhangi bir olayda etrafı dağıtacak Marriott. Doktor, "paranoya ve şizofreni başlangıcı" teşhisini koyar. Sinir krizleri sırasında etrafında ne var ne yok yıkıp döker. Dikkatle dinleyenler onun lav benzeri hiddetini, patlayan vokalinde, koca götlü akorlarında ve kedi siki uzunluğunda sololarında hissederler. Marriot kabadır ve böyle olmaktan, insanlara "oynamamaktan" mutludur.

"All Or Nothing", "Itchycoo Park", "Lazy Sunday"... Hepsi ilk 10'u bulur listelerde. Derken "Ogden's Nut Gone Flake" albümü ile Small Faces hikayesinin en heyecanlı yerine gelirler. Amerika, Small Faces'i havaalanında beklemektedir, elinde bir deste para ile. Marriott, gelemeyeceğini bildirir. Çok geçmez, 1968 Avustralya turnesi bitiminde Marriott, Küçük Surat'lıktan istifasını açıklar. 1968 baharında The Herd grubundan Peter Frampton'ı alarak, basist Greg Ridley (Spooky Tooth) ve davulcu Jerry Shirley ile Humble Pie bandosunu kurar. Devir, distorte blues devridir; Led Zeppelin, Chicken Shack, Savoy Brown ve Ten Years After saatlerce solo atabilen gitaristleri ile pek de revaçtadır. Iron Butterfly ve Vanilla Fudge sonrası her şey sertleşmiş, rock İngiliz blues'unu arkadan becermiştir. Resimlerde altın bukleli saçları, California çocuğu tiplemesi ile Frampton, faşo bıyıklı mahalle bıçkını alkolik terso Marriott'un yanında onun geceleri tadına baktığı "bal kasesi" gibi durur. Sahnede durum farklıdır: Marriott, habire akor yapıştırır, biteviye sololar ve güneşli gülücükleri ile Frampton onun üzerini çizer.

"Bize dünyanın en iyi rock'n'roll grubu diyorlardı. Biz de inanıyorduk" - Peter Frampton.

Frampton gider, süratli gitar çalan İngilizler ekürisinden, Colosseum bandosundan Dave "Clem" Clempson gelir ama Humble Pie tohuma kaçmıştır. Balon, 1975 sonunda patlar. Marriott, All Stars Band ile yeni maceralara yelken açar, sabırlıdır, havanda su dövmekten kaçınmaz. Frampton, "Comes Alive" ile yıldız olur. "Talk Box" denilen efekt aletini keşfiyle diğer gitaristlerle sidik yarışında avantaj kazanır. Steve ise 1978-83 arasını Leslie West (Mountain), The Firm, ikinci Humble Pie ve Small Faces projeleriyle harcar. Small Faces'ı diriltme projesi İngiliz pop basınında beklenenin çok üzerinde ilgi görür.

"Stüdyoda eskisi gibiydik. Hatta daha çok Muddy Waters, Jimmy Reed çalıyorduk ama ne zaman turneye çıktık, işte o zaman hata ettiğimizi anladık." - Kenney Jones.

1983: Small Faces'ın ikinci cenazesi, akut ülser, günde iki şişe Southern Comfort, boşanma davaları, ödünç bir 335 Gibson ile yapılan bar performansları, birasına konserler...

Steve Marriot, karısından boşanmış, Melvin'le başbaşa yaşamaktadır. Ronnie Lane'den ödünç aldığı amplifikatörü ve 335'i haricinde hiçbir şeyi kalmamıştır elinde. 1991'de Peter Frampton, onu üçüncü Humble Pie projesi için Los Angeles'a davet eder. İki parça yapıp takışırlar. Marriot ve yeni eşi dönüşte uçaktan inip bir arkadaşlarına yemeğe giderler. Gece yarısı Steve, karısı Tony'yi orada bırakıp eve döner. Sabaha doğru çıkan yangından geriye bir tek sarışın 335'i ve dev plak koleksiyonu kalır. Yanıp gider Marriott...

Bugün onu her yerde dinlemek mümkün. Keith Richards'ın leğen gibi geniş bir akorunun içinde, Black Crowes'dan Chris Robinson'ın vokalinde, Mother Earth'ün gitarlarında onun alınteri var. Kimileri onu, bira içmeye gittiği ufak publardan birinde "Mr. Pitiful"ı en güzel söyleyen adam olarak hatırlıyor.

Sarp Keskiner

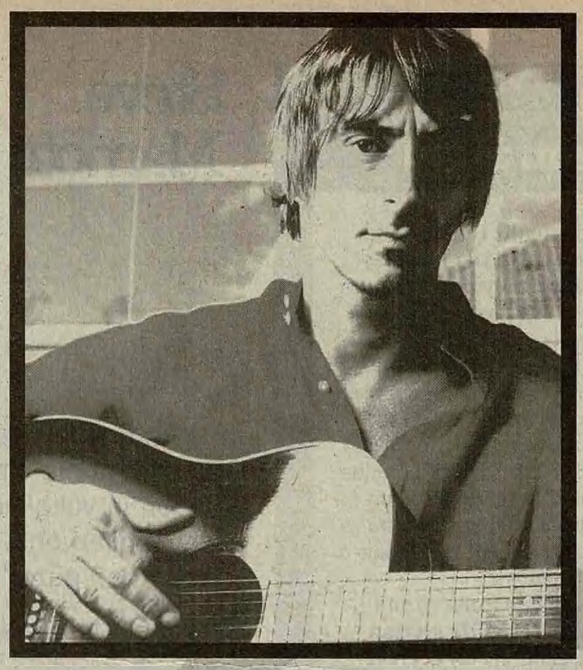

Paul Weller

Tam kalbinizden vurur

15 Aralık 1996 tarihli Radikal gazetesini okuyunca orta çapta bir şok yaşadık. Dünya sayfasında İngiltere seçimleriyle ilgili bir haber ve haberde İngiliz rock'çılarının eğilimlerine göre kısa bir listesi yer alıyordu. Listeye bakılırsa Paul Weller Major'cıydı, muhafazakârdı, sağcıydı. Kaynak olarak Guardian gazetesi gösteriliyordu. Yalan haberdir, yanlış haberdir diye avunmaya çalıştık ama, pazarımız da zehir oldu. Kendisini yıllardır takip ederdik, solcu bilirdik, "güvenilir insan" ilan etmiştik. Haftasında çok yönlü bir soruşturma başlattık, sonunda Guardian'ın orijinaline ulaştık. Radikal'ciler haberi aynen aktarmış ama, küçük bir parantezi kaale almamışlardı. Guardian'daki listede şaka yollu, Paul Weller'ın ardından antrparantez "70'lerde" ifadesi yer alıyordu. Zaten biliyorduk. İlk gençliğinde sağcıymış, sonra Clash'ın Joe Strummer'ı onu solcu yapmış... Neyse içimiz rahatladı, bunun şerefine 1994'deki son albümü "Stanley Road" sonrası yapılan bir söyleşiyi sayfalarımıza alıyoruz. Modlar sağolsun...

Müzik sizin için hangi noktada başladı?

Kesinlikle Beatles'la birlikte. Annem bana Beatles 45'leri alırdı. Beni daha 18 yaşındayken doğurmuş, onun için bana Beatles plakları alıp, Elvis filmlerine götürecek kadar gençti. Ama tercihim daha çok Beatles'dan yanaydı, özellikle '67 yılları, Strawberry Fields, Penny Lane, Mystery Tour... Dağılmalarından sonra, '73-'74 yılına kadar hâlâ solo albümlerini almaya devam ettim. Ringo'nunkileri bile... Beatles'ın dağıldığını duyduğumda bir gazete bayiindeydim. İnanamamıştım.

Pop yıldızlığı için tutkunuz ne zaman başladı?

Dokuz, on yaşlarımdayken, '68 yılında falan kafamda vardı. 12 yaşımdayken ilk gitarımı aldım. Anne-babam hep desteklerdi beni. Gitarı öğrenmem iki yıl sürdü. 14 yaşımdayken, işçi kulübünde, 20 dakikalık, Chuck Berry türü cover şarkılardan oluşan ilk konserimi verdim. Daha sonra bir pub'da çaldık, pub'ın sahibi bizi beğendi. Çalmaya devam ettik. Geçen gece bir gazeteci arkadaşım "eğer beceremeseydin, şimdi ne yapıyor olurdun?" diye sordu. Herhalde aynı pub'larda, işçi kulübünde çalıyor olurdum. Başka ne yapabileceğimi bilemiyorum. Sorun yükselmek ya da yükselmemek değildi. Müzik yapmaktı.

Hiçbir zaman düzenli bir işiniz olmadı, değil mi?

Hayır, olmadı. İstemedim.

İşsizlik parasına yazıldınız mı?

Hayır, iyi para kazanıyordum. Haftada iki yerde çalıyorduk. Daha 16 yaşımdayken haftada 15-20 pound kazanıyordum, ki bu da fazlasıyla yeterliydi.

Az ya da çok her zaman müzik yaparak para kazandım. Bu benim işim, düzenli olsun olmasın.

'70'lerin başında rock müzik dinliyor muydunuz?

Hayır, nefret ediyordum. Ya bir tarafta olacaktınız ya da diğer tarafta. Eğer bir skinhead ya da suedehead'seniz (ki ben ikincisiydim) soul ve reggae dinlerdiniz. Gri parkaları ve asker çantalarıyla dolaşanlar ise Dark Side of the Moon veya Led Zeppelin sahibiydiler. O sıralarda biz r&b ve rock-'n'roll cover'ları çalıyorduk. Annemin ve babamın plaklarından devşirilmiş, üç akorlu her şeyi çalıyorduk. Chuck Berry, Little Richard, Coasters...

Yazdığınız ilk şarkıyı hatırlıyor musunuz?

Hayır, ama o zamanlar yazdığım bütün şarkılar Beatles şarkılarından apartmaydı. Beatles nota kitaplarını önümüze açar ve akorlar arasında dolaşırdık.

"Stanley Road" albümünüzde de '60'ların ve '70 başlarının havası var.

İnsanlar öyle söylüyor. Ama bu, o kadar hesaplayarak yaptığım bir şey değil. Bazı insanlar benim bu şekilde çalıştığımı düşünüyor olabilir, ama aldırmıyorum. Sanırım bu hissin nedeni gerçek enstrümanlarla çalışıyor olmamız ve sesi daha hard, daha keskin kılmak için, bugün sık sık kullanılan o stüdyo oyunlarını kullanmamamızdan kaynaklanıyor. Her şey daha canayakındır ve bas, sizi tıpkı teknoloji tabanlı ya da dijital kayıt tekniklerinin ortaya çıkışından önceki plaklarda olduğu gibi tam kalbinizden vurur.

Punk, size '60'lı yılların müziğini hatırlatıyor muydu?

İkibuçuk dakikalık şarkılar, evet. Pistols ve Clash benim için en büyük iki gruptu. O güne dek beğendiğim tek çağdaş gruplardı. '70'lerin başına dönüp dinlediğim, Free gibi gruplar vardı. Bugün onları beğeniyorum ama, o zamanlar beğenmezdim. Punk patladığında, en azından yaşıtımız olan gruplar çıktı ortaya. Saçları kısaydı, düz pantolonlar giyiyorlardı ve sakalları yoktu. Benim için bir değişiklikti bu. Çünkü o zamanlar mod'dum ben. Onlar da Substitute ve Troggs cover'ları çalıyorlardı.

Niye punk olmadınız?

Punk'ın tavrını seviyordum ama içeriğinin çoğunun suni olduğunu düşünüyordum. O zamanlar, biraz para biriktirip McLaren'ın dükkanına giderdik bir şeyler almaya. Ve bütün bunların deli saçması olduğunu düşünürdük. Oysa diğer yandan punk grupları benim için ilham kaynağıydı. Jam'in ilk dönemindeki şarkılar berbattı. Ama Joe Strummer ya da Mick Jones'un röportajlarını okurdum. Bugünle ilgili şarkılar yazmak gerektiğine dair sözlerini. Ve birden kafama dank etti. O zamana kadar ben "My Generation"ı tekrar tekrar yazmakla meşguldüm.

Jam günleri eğlenceli miydi?

Özellikle kiralık bir minibüsle oradan oraya dolaştığımız ilk günler çok eğlenceliydi. Bu işi her halükarda başaracağımıza inandığımız için kimseyi siklemiyorduk. Dört hafta boyunca Hammersmith'de bir pub'ta çalışmıştık. İlk hafta 50 kişi geldi, ikinci hafta 100 ve üçüncü hafta sokakta uzun sıralar oluştu. Pub'ın sahibi soyunma odamıza gelip bize bedava bira ısmarlamıştı. İşte o an, biz bu işi başarıyoruz, dedik.

The Style Council'daki amacınız neydi?

O zamanlar daha çok caz ve r&b dinliyordum. Council projesinin ardında yatan, bir İngiliz r&b grubu kurmaktı, modern bir Small Faces. Ayrıca gitar çalmaya ara verip sesimi geliştirmek istiyordum. Bir arkadaşım bana "nasıl olur da Jam'i dağıtıp, Style Council gibi alakasız bir grup kurabilirsin?" diye sormuştu: Bir grubu dağıtıp, onunla aynı sound'a sahip başka bir grup niye kurayım ki?

Style Council'daki döneminiz çok eleştirildi. Sol kesim bile şık giyindiğiniz için eleştirdi sizi.

Onların ne kadar garibine giderse ben daha da üstlerine gidiyordum. Fransızca bir EP yaptık. İnsanlar "niye Fransızca?" diye sordular. Niye olmasın ki, dedik. Kıyafetlerle ilgili getirilen eleştiri ise tamamen orta-sınıf kaynaklıydı. Eğer işçi sınıfından geliyorsanız kıyafetlerin kültürümüz içindeki önemini daha iyi bilirsiniz. '60'larda ve '70'lerde kıyafet ve plak almak için para biriktirirdim. Bu bizim yarattığımız kültürdü. Mod da temelde bir işçi sınıfı hareketidir.

Style Council'ın ardından bir süre bocaladığınızı biliyoruz. Bugün ise daha açık fikirli zevkleriniz var galiba...

Kesinlikle. Artık güzel olan her şeyi sevmeyi öğrendim. "Astral Weeks"in illa da Van Morrison'un en iyi albümü olması gerekmez. Aynı şey benim müziğim için de geçerli: Bir melodiyi sırf country ya da rock melodisi olduğu için çalmam artık. Eğer yerine oturuyorsa, kulağa doğru geliyorsa çalarım.

Sesiniz de giderek güçleniyor?

Üstünde çalıştığımı söyleyemem. Hâlâ paketlerce sigara ve içki içiyorum ama galiba işe yarıyor. Herkese tavsiye ederim.

Pub-rock hareketi

Mod hareketi, kuruyarak filizlenerek varlığını 1970'lerin ortalarına kadar sürdürdü ve en büyük canlanma dönemini 1976-77 yıllarında punk'ın en hareketli zamanında yaşadı. Pub-Rock adı verilen yeni bir tarz dahilinde Dr. Feelgood, Eddie and The Hot-Rods gibi topluluklar, 60'larda soul ve r&b çalan İngiliz gruplardan da yola çıkarak punk şiddetinde Otis Redding, Bo Diddley veya Muddy Waters çalmaya başladılar. Bu grupların yanısıra müzik endüstrisinin öğüttüğü bir sürü 60'lardan kalma gitarist tekrar ünlü oldu. Pub-rock hareketi, ağırlıklı olarak İngiltere'nin kuzey sahillerinde ilgi gördü. Bu canlanmanın yanısıra siyah gettolarda takılan beyazlar, Karaib ve Jamaika kökenli göçmenlerden mento, ska ve reggae'yi öğrendi. Bu müziklerden en çok rocker'ların 70'lerdeki uzantısı punk'lar etkilendi. Punk'ın en parlak zamanlarında suede-head'ler, reggae ve soul dinleyenler olarak skin-head'lerden ayrılıyorlardı. Bu nedenle, İngiliz anti-ırkçı hareketinin mod kültürüne dolaylı olarak teşekkür borçlu olduğunu söyleyebiliriz. ***S.K.***

Amerika'da hakikat avı

Ölümü çalarsın çünkü
Canın sıkılmıştır
İyi filmler gösterilmiyordur
San Fransisco'nun
sinemalarında
Hız yaparak dolaşırsın bir süre
dinlersin
radyoyu ve sonra ölümü terkeder
uzaklaşırsın
uzaklaşırsın, bırakırsın polis
bulsun...

avı Richard Brautigan (1935, Washington, Tacoma - 1984, Bolinas, Marin County). Amerikalı hakikat avcısı. Avın anlamını tuttuklarının toplamında aramadı. Avcılığı "başarı"yla ölçmedi. Avlanmak, yalnızca bir yaşama biçimiydi. Irmaktan ırmağa, balıktan balığa, günlüğünü tuttuğu avı bir hayat topografyası oldu çıktı, kendisi de avının avladığı avcı, bir hayatbalığı. Sonra... "Yeşil bir balçık küvetin kenarlarında büyüyordu, etrafta yüzen düzinelerce ölü balık vardı. Gövdeleri ölüm nedeniyle beyaza dönüşmüştü, tıpkı demir kapılardaki buz gibi. Gözleri iri ve sabitti. Balıklar çaydan aşağıya doğru çok fazla yüzme hatasına düşmüş, 'Paranı kaybedince, kaybetmeyi öğren' şarkısını söyleyerek kendilerini sıcak suda bulmuşlardı" ("Amerika'da Alabalık Avı"ndan). Ya da, (aslında her Brautigan kitabında olduğu gibi) bir başka alternatif son: Irmağı fazla yukarı çıkan bir balık kaynağında vecd haline geçmiş, kalıbını bırakıp göçmüştür. Ya da, kaynağa ulaştığında artık gereksinim duymadığı ölü gövdesi kendi kendine aşağıya, insan çamurunun radyoaktif çözülümüyle ısınan sığ sulara sürüklenmiştir, kim bilir?

Bu satırlar, Brautigan'ın "Kürtaj: Tarihi Bir Romans"da (The Abortion: An Historical Romance) anlattığı, insanların gecenin üçünde bile zili çalıp, "Otel Odalarında Mum Işığıyla Büyüyen Çiçekler", "Deri Giysiler ve İnsanlığın Tarihi" ya da "İki Kere Yumurtlanan Yumurta" gibi başlıklar taşıyan elyazmalarını, fotokopilerini, özel basımlarını bıraktıkları Kütüphane'ye teslim edilebilecek bir "Alternatif Hayat Hikayeleri Sözlüğü"nden alınmış olabilirdi.[1]

"Gerçek" Amerikalı yazar Brautigan, 1954'de, 19 yaşındayken San Fransisco'ya yerleşmiş, kendisini, Beat Kuşağı diye adlandırılan yazarların arasında bulmuş, edebiyat tarihine "San Fransisco Rönesansı" olarak geçecek sanatsal üretim sürecine katılmıştır. Beat Kuşağı, Anatole Broyard'ın Büyük Depresyon yıllarının "Kayıp Kuşağı'nın gayrımeşru oğlu", Norman Mailer'ın "toplumsal gövdedeki asi hücre", "beyaz zenci", "psişik yasadışı" olarak nitelediği "hipster"lardan oluştu.[2] Hipster prototiplerine, Brautigan'ı da hayli etkilemiş olan Nelson Algreen'in "Neon Çölü" (Neon Wilderness-1947), "Vahşi Tarafta Bir Yürüyüş" (A Walk on the Wild Side-1956) gibi kitaplarındaki, Chicago ve New Orleans barlarının, genelevlerinin ayyaş, pezevenk, uyuşturucu düşkünü, işsiz taifesi arasında sıklıkla rastlanır. Büyük Depresyon yıllarının ortalama, düzene saygılı, anti-komünist Amerikan yurttaşının tiksinti ve korkuyla bucak bucak kaçtığı bir "mikrop", işçi sınıfı hareketinin "ihmal edilmiş piç kardeşi"dir. Céline ve Genet gibi Avrupalı kardeşlerinden ayrı düşünülmemesi gereken hipster, "mistik ve romantik bir muhalefet"i temsil eder.[3]

Allen Ginsberg, New York'daki San Remo barında bir araya gelen ve aralarında, Julian Beck, John Cage, Gregory Corso, Merce Cunningham, Miles Davis, Dorothy Day, Paul Goodman, Jack Kerouac, Judith Malina, Jackson Pollock, Gore Vidal gibi müdavimlerin bulunduğu hipster'ları "yeraltından gelenler" (subterraneans) diye adlandırdı. Malina ve Beck'in The Living Theater gösterimleri, Miles'ın ve diğer uçuk cazcıların konserleri, Goodman'ın grup terapileri sonrası barda toplanılıyor, Pollock'la Cage ses ve form hakkında tartışırlarken, Reich'ın orgon kuramından alıntılar, eşcinsel özgürlük sloganları, cazla uyuşturucu ilişkileri üzerine varoluşçu söylevler araya karışıyordu. Bu ekibin bir kısmı, Beat'in yolcu ruhuyla Güney'in sıcaklığına doğru göçtüler. Onları çeken yalnızca sıcak iklim, okyanus ve rehavet vaadi değildi. San Fransisco'da da bir şeyler oluyordu.

Frisco Bohemya'sı daha 1946'larda oluşmaya başlamıştı. Liberter Çevre adı altında bir araya gelen pasifist-anarşist bir grup, Emma Goldman, uluslararası anarşist örgütlenme, Stalinizmin çöküşü gibi konuların yanısıra sanat hakkında da tartışıyordu. Kenneth Rexroth, Robert Duncan, Philip Lamantia, Jack Spicer, Muriel Rukeyser, William Everson gibi "yerel şairler" bu Çevre toplantılarına katılmaya ve giderek bir tür "şairler tarikatı"na dönüşmeye başladılar. Rexroth'un çıkardığı The Ark adlı derginin etrafında toplandılar ve William Carlos Williams, James Laughlin, Paul Goodman gibi "dışardan" gelen katılımlarla güçlenerek "Körfez Topluluğu"nun çekirdeğini oluşturdular. Blake, Baudelaire, Rimbaud, Artaud'nun yanısıra, Stein, Joyce, Whitman, Pound, Lawrence gibi "modern ustalar"ın seslendirildiği "session"lar yapılıyor, marihuana girla gidiyor, caz, blues dinleniyor, eşcinsellik dünyanın en doğal davranışı olarak görülüyordu. Paris'den, Sorbonne tahsilinden dönen Lawrence Ferlinghetti ve New York'tan gelen Ginsberg ve Kerouac gibileriyle, Black Mountain College'da toplanan Cage, Cunningham, Monte Young, Robert Creeley, Charles Olson'ların yakın etkisi bir araya gelince neşeli ve patlayıcı bir karışım çıktı ortaya ve Beat Kuşağı'nın "San Fransisco Rönesansı" başladı. Artık Frisco, sürekli yaşanmasa da mutla-

1965'de City Lights kitabevinde çekilmiş bu fotoğraf, Beatniklerin son buluşmasının vesikası. Ön sıra, soldan sağa: Robert LaVigne, Shig Murao, Larry Fagin, Leland Meyezove (yatan), Lew Welch, Peter Orlovsky. Orta sıra: David Meltzer, Michael McClure, Allen Ginsberg, Daniel Langton, Ginsberg'in bir ahbabı, Richard Brautigan (beyaz şapkalı), Gary Goodrow, Nemi Frost. Arka sıra: Stella Levy, Lawrence Ferlinghetti.

ka uğranılması ve feyz alınması gereken bir "yuva" haline gelmişti: Anarşizm, Zen Budizm, Varoluşçuluk, Kabala, Dada, Caz, Homeros, Marihuana, Rock'n'roll, otomatik yazım, performans sanatı, her şey füzyona uğruyordu. Ve kuşkusuz, bir de Kaliforniya şarabı. Bu yuvanın iki bekçisi vardı ki, herkes bir biçimde onların mekanından geçiyordu. Biri, Al Capone'un Chicago'da kendisine hediye ettiği ceketle dolaşmayı pek seven, "egomanyak bir emprezaryo" olmanın yanısıra ender rastlanan bir şair de olan Rexroth'un evi ve kurduğu Six Gallery, diğeri Ferlinghetti'nin, Amerika'nın ilk "paperback" kitap basan yayınevi, Beat edebiyatının "fener"i, halen hafta içi 24:00, hafta sonu 02:00'ye kadar mesai yapan ve Charlie Chaplin'e atfen City Lights adını alan kitabevi...

Rönesans'ın doruğu Ginsberg'in "Uluma"sıyla (Howl) tarihlendirilir. İlk kez Six Gallery'de şairin kendisi tarafından okundu ve City Lights'ın "cep şairleri" dizisinin dördüncü kitabı olarak basıldı (1956). Brautigan "Uluma"yı Ginsberg'den dinledi ve taze basımından okudu. "Amerika'da Alabalık Avı"nın (Trout Fishing in America) anlatıcısının, "hayatı Dostoyevski ve fahişelerden öğrenen" kitapçının pişirdiği kahveyi içip, kitap okuyup, "iğrenç 1959 yılının bitmesini beklediği" dükkân, Ferlinghetti ve City Lights'a bir şeyler borçludur. Aynı evi paylaştığı "kırmızı kulaklı Buda" Philip Whalen ve dost olduğu Michael McClure, Gary Snyder sayesinde Beatlerin ortasına daldı. "O günlerde yalnızca şiir yazıyordu. Kendi parasıyla yayınlattığı şiir kitaplarını sokaklarda satıyor, bazen de yoldan geçenlere armağan ediyordu. Brautigan, şiiri düzgün cümleler kurabilmek, romanları için ön çalışma ve 'ev ödevi' yapmak için yazdığını söyleyecekti".[4] McClure'un deyimiyle, "San Fransisco, 'alabalık bakınmak' için zengin bir akıntılar ağıydı". O da, her rönesans gibi bu canlanma da sönmeye yüz tutuncaya kadar, orada hakikat avı temrin etti. "Uluma"nın sansüre uğraması, Ferlinghetti'nin tutuklanması ve 1957 yazında her ikisinin de beraat etmesinin ardından, Bohemya'nın yavaş yavaş "temiz" Amerika'nın kolluk kuvvetleri tarafından kuşatılması operasyonu başladı. "Polisler, burada rönesansa falan izin vermeyecek" diye manşet atıyordu bir gazete. Uyuşturucu kullanımı ve eşcinsellik baskının görünür nedenleri oldu. Bu arada "iç" çatışmalar da hızlandı. "Eskiler" ve "yeniler", "yerliler" ve "dışarlıklılar", ihanetler ve boşanmalar, kıskançlıklar derken, önce Rexroth ile Kerouac ve Ginsberg'in araları açıldı, sonra da genel bir dağılma gözlendi. Haziran 1960'da topluluk New York'a, Kuzey Kaliforniya'daki Balinas'a, Big Sur'e, Venice Beach'e ya da daha uzaklara, Oregon'a, Meksika'ya ya da daha uzaklara, Paris Beat Hotel'e, Tanca'ya vb. "taşınmaya" başladı. Frisco'ya yine de arada sırada uğranıyordu gerçi, ama "doğuş" bitmişti.

Brautigan, 1961'de karısını, bebeğini ve daktilosunu alıp "ava" çıktı. Idaho ırmakları boyunca elden düşme Plymouth'unu sürdü. Kendi "Yol(un)da", Huckleberry Finn ya da Neal Cassady'yle aynı soydan kahramanı, Amerika'da Alabalık Avı'nın serüvenlerini yazdı. Evet, avcı avlanma süreciyle aynı adı taşıyordu. Olağanüstü keyifli bir kitaptı bu. Ama bir ırmak kadar da tekinsiz. Girdaplar da vardı. Blues gibi akan huzur ve hüzün ırmakları da, kan kokan "orospu çocuğu çay"lar da. Alternatif Amerika'nın simgesi Koyote'lerin kafasını siyanür kapsülleriyle uçurmaktan ve üç kitap yazıp idam cezasına karşı mücadelenin simgesi haline gelen Caryl Chessman'ı St. Quentin'de gaz odasına göndermekten haz duyan orospu çocuklarını hatırlatan "tuzlu" çaylar. Burroughs'un deyimiyle Pis Ruh'un keyifle yüzdüğü "barsak çamuru"nun aktığı çaylar. (Joseph Beuys Amerika'ya geldiğinde yalnız Koyote'yle konuşmayı seçmişti. Chessman'la da konuşmanın tek yolu buydu belki de.) Çocukluğundan beri bir "Amerika'da Alabalık Avı teröristi" olan Brautigan, yanında kadını, kucağında bebeği temiz su arıyordu, onu kaynağa götürecek akıntıyı.

Romanın dokuz bölümü ünlü Beat dergisi Evergreen Review'de, üçü City Lights Journal'da, tamamı da Four Season Foundations tarafından yayınlandıktan sonra, Brautigan artık karşı-kültürün gözde yazarlarından biri haline gelmeye başlamıştı. Beat Kuşağı'ndan, Amerikan yayıncılık endüstrisinin ve genelde medyanın "Sputnik" misali türettiği Beatnikler sarmıştı ortalığı. Ginsberg, bunu Frankenstein'ın doğuşuna benzetiyordu. Öte yandan Hippie'ler ve Yeni Sol geliyordu, daha derinden. Woodstock yaklaşıyordu. Merry Pranksters, sonra da Grateful Dead yola koyulmak üzereydi. Yeni Sol kuşkuyla karşılasa da, hippiler Brautigan'ı çok sevdiler. Öfkeli bir şiddetin izi yoktu onda. Her şey pespembe de değildi. Hakikati arıyordu, ama onu zorla yaratmayı düşünmüyordu. Yolda karşısına çıkarsa şanslı sayacaktı kendini.

Kitapları ardısıra yayınlandıkça, okuyucu kitlesi de hızla artıyordu. Bütün bir Woodstock tayfası potansiyel okuruydu neredeyse. "Big Sur'ün Güneyli Generali" (A Confederate General from Big Sur), Kerouac'ın Cassady'si gibi bir tiple, Thomas Wolfe'un hemşehrisi Lee Mellon'la, Frisco'dan Big Sur'e doğru yapılan bir yolculuğun öyküsüdür. Yalın, gündelik hayatın şiiriyle yüklü. Politik değildir, çünkü politika "saldırgan bir biçimde orada"dır hep. Yazıldıktan dört yıl sonra, 1968'de yayınlanan "Karpuz Şekerinde" (In Watermelon Sugar), en çok sevilen, en keyifle okunan kitaplarından biri oldu. Hemen her şeyin karpuz şekerinden yapıldığı, uçucu, parlak, duyusal değişime uğramış, içgörüyle davranan ve bunu büyük bir doğallıkla yapan, ailesini parçalayan kaplanlarla karşılıklı anlayışa dayalı bir sohbete girebilen insanların yaşadığı bir dünya anlatılır bu kitapta. Satırlar, ses-imgelerden örülü bir iç müzikle akar. Aşk ve çiçek çocuklarının istediği, iyimserlik ve LSD'yle gördüğü her şey... "Kürtaj"dan sonra "Hawkline Canavarı: Bir Gotik Western" geldi. Tam bir "Beat kimyasallar karışımı". Shelley ve Poe, Blake ve Wolfe karışımı bir "Gotik Western" (Jim Jarmusch'un "Dead Man"i fena halde bu kitabı hatırlatıyor sanki).

Woodstock yaklaşıyordu. Grateful Dead yola koyulmak üzereydi. Yeni Sol kuşkuyla karşılasa da, hippiler Brautigan'ı çok sevdi. Öfkeli bir şiddetin izi yoktu onda. Her şey pespembe de değildi. Hakikati arıyordu, ama onu zorla yaratmayı düşünmüyordu. Yolda karşısına çıkarsa şanslı sayacaktı kendini.

68 Ruhu kırılmaya, ortalık kararmaya, artık yollar tehlikeli olmaya, otostopçulara ateş edilmeye başlamıştı. "Willard ve Bowling Kupaları: Sapkın Bir Giz" (Willard and His Bowling Trophies: A Perverse Mystery), "Sombrero'nun Düşüşü: Bir Japon Öyküsü" (Sombrero Fallout: A Japanese Novel), "Babil'i Düşlemek: Bir Dedektif Öyküsü-1942" (Dreaming of Babylon: A Private Eye Novel 1942), "Artık Onu Rüzgar Alıp Götürmeyecek" (So the Wind Won't Blow It All Away), "Tokyo-Montana Ekspresi" (The Tokyo-Montana Express), 1970-80'lerin ruh karartıcı ortamında yavaş yavaş, sessiz sedasız yayımlandı. Kaybolan umutlarla birlikte, Brautigan'ın okuyucuları da seyrelmeye yüz tuttu. Ama Amerika dışında, Japonya ve Avrupa'da zevkle okunuyordu. Özellikle Japonlar ondaki hayku tadını almışlardı, tıpkı onun da haykunun tadını aldığı gibi. Sık sık Tokyo'ya gitmeye başladı. Montana'daki bir çiftlik evinde yaşıyordu. "Tokyo-Montana Ekspresi" bu dönemin ürünüdür. Oltasına takılan hakikat, cüceleşen bir yıldız gibi giderek kendi içine doğru büzülmeye, o da daha sık depresyon geçirmeye başladı. Melankoli'nin Astro-Fiziği... Ve bol bol alkol...

"1984 yılında Bolinas'a döndü. Evine kapandı. Uykusuzluk çekiyor ve yakın dostu Thomas McGuane'nin kıyaslamasıyla 'Dylan Thomas'dan bile daha çok içiyordu'. Her yerde ölümü görüyordu. Daha yerinde bir anlatımla, ölümün ona yüzünü gösterdiğini düşünüyordu. Duyarlılığı bu hayatı kaldıramayacak kadar keskinleşmişti. Evinin yarı açık penceresinden içeri girmeye çalışırken boynu kırılan bir kuşun uzun süre can çekiştikten sonra ölmesini günlerce

Türkçede Brautigan

"Amerika'da Alabalık Avı", Zekeriya Şen'in Türkçesiyle Altıkırkbeş Yayın tarafından 1995'te yayınlandı. Aynı kitap hemen hemen aynı tarihte Can yayınlarından da çıktı. Altıkırkbeş basımına "Amerika'da Alabalık Avı"nın sonradan bulunan kayıp iki bölümü de eklenmişti.

"Kürtaj: Tarihi Bir Aşk Romanı"nı Belma Baş, Armoni yayınları adına 1992'de Türkçeleştirdi. Kitabın orijinal isminde altbaşlık olarak 'An Historical Romance' ifadesi yer alıyor. 'Romans'ın 'Aşk Romanı'yla karşılanması gibi oldukça serbest bir yorum olsa da, kitabın çevirisinin rahat okunur olduğunu belirtelim.

"Karpuz Şekerinde"yi Ayşe Nihal Akbulut çevirdi, Yapı Kredi yayınları 1994'de yayınladı.

"Hawkline Canavarı: Bir Gotik Western", Şebnem Vitrinel'in çevirisiyle geçen yıl Altıkırkbeş Yayın tarafından çıkarıldı. Bu kitabın bir başka çevirisi, Türkçe'deki ilk Brautigan kitabı olma özelliği taşır. Adı, kitabın çekimini yoğunlaştırmayı hedefleyen bir romantik-pop müdaheleye uğramıştır: Şatodaki Canavar, çev. Nurten Arakon, Hürriyet Yayınları, 1979.

unutamadı. Bir gün kumsalda yürürken, kıyıya vurmuş ölü bir fok balığı gördüğünde eğilip onun açık kalmış gözlerine uzun uzun baktı ve sonra hıçkırarak ağladı. Nihayet uzun bir av yolculuğuna çıkacağını söyleyerek dostlarıyla vedalaştı. Onun yine alabalık avına çıkacağını düşündüler. (...) Brautigan'ın cesedini ise 'Ava çıkıyorum' diyerek dostlarıyla vedalaşmasının üzerinden üç hafta geçtikten sonra, Bolinas'daki evde özel dedektif David Fechheimer buldu. Başına kurşun sıkarak intihar etmişti. Brautigan'ı anmak için bir araya gelen ve bol bol içen dostları, seçmiş olduğu intihar üslubundan dolayı Hemingway'i suçladılar. Belki de gerçekten alabalık avına çıkmak istemiş, ama son anda vazgeçmişti. Amerika'nın nehirlerinde artık alabalıkların yaşamadığını ve bütün akıntıların durduğunu anlamıştı belki de".[10]

Beat edebiyatı içinde birçok ayrım yapıldı. Bunlardan biri, 1945 sonbaharında yaşandığı söylenen bir anekdota dayanır. Bir kulübede, bir yatakta Ginsberg ve Hal Chase, diğerinde Burroughs ve Kerouac yatıyorlarmış. Kerouac ve Chase, Thomas Wolfe soyundan geldiklerini (Wolfean), diğerleri de bu soya ait olmadıklarını (non-Wolfean) ilan etmişler (Ginsberg ve Burroughs'un, Eski Dünya'nın kozmopolit "occult" geleneğinden, "Baudelaire soyundan" geldikleri söylenir ve "Kara Papaz" diye adlandırılırlar). Bu, aslında oldukça işe yarar bir ayrımdır. Bu bakımdan, Brautigan'ın da, yeni ufukların vaadini dillendiren Amerikalı öncülerin epik geleneğinden, Wolfe soyundan geldiği söylenebilir. Bu kuşak hakikatin kaynağını ararken "yolda" ölmüş, yolun hakikatine göçmüştür. Kara papazlar ise, öfkeyi ve şiddeti hiç eksik etmemişlerdir içlerinden, savaştıkları tam da bu "Çirkin Ruh" olsa bile. Burroughs, bu "gerçekçi paranoyak" kendi içindeki yaratıkla nihayet yüzleştiğini ve Şaman'ın ona, artık bu ezeli korkudan kurtulduğuna göre, tipik Amerikalının en alt düzeyde temsil ettiği kapitalist İğrenç Ruh'la daha etkili bir biçimde savaşabileceğini söylediğini ifade eder. Biri 49'unda, aradığı kırılgan hakikati incitmemek için kendi ruhunun uçurumuna eğilip baktı ve göçtü, diğeri 82'sinde, lemurların soyu tükenmesin diye gizli servislerle uğraşıyor ve hâlâ silah koleksiyonunu genişletip sahneye çıkıyor. Hakikat avının iki yolu. Hassas denge. Ama bunun mutlaka bir "seçim sorunu" olması gerekmiyor. "Şeylerin hali" de olabilir. Sarkaç salınımı...

Özgür Uçkan

1. "Kürtaj"daki "yayınlanmamış eserler için kütüphane" fikrinin, 1990 başlarında Vermont, Burlington'da hayata geçirildiği yolunda bir enformasyon aldık. Verilen adreste böyle bir kuruluşa rastlanmamış. 28 Ocak 1996 tarihli New York Times Magazine'e göre, kütüphane kapanmış ve "eserler" bir halk kütüphanesine devredilmiş. Bir internet şakası olup olmadığını bilmediğimiz bu söylentinin dışında, yine Burlington'da elyazmaları toplayan gerçek bir Kütüphane varmış: Fletcher Free Library. Brautigan'ın gözlükleri ve daktilosu da burada bulunuyormuş. Maalesef Kütüphane dolup taştığı için yeni elyazmalarını kabul etmiyorlarmış. Ama "mayonez"le biten "Amerika'da Alabalık Avı"na nazire olarak, bir kitabı okuyup bitirene mayonez servisi yapıldığı, yine internet söylentileri arasında.

2. Steven Watson, The Birth of the Beat Generation / Visionaries, Rebels, and Hipsters, 1944-1960, Pantheon Books, New York, 1995, (San Fransisco Rönesansı'yla ilgili bilgi özellikle bu kaynaktan derlenmiştir).

3. Bkz. Halil Turhanlı, "Zenci, Hip ve Caz", Müzik ve Muhalefet, Altıkırkbeş Yayın, 1996, sf. 123-129.

4. Halil Turhanlı, "Beat kuşağı'nın önde gelen yazarlarından Richard Brautigan dilimizde", Amerika'da Alabalık Avı içinde, sf. 154.

5. Halil Turhanlı, "Amerika'da Alabalık Avı" içinde, sf. 157. (Ölümünden sonra çıkan bir Seattle gazetesinde, kesin ölüm tarihinin 25 Ekim 1984, kullandığı silahın bir 44'lük olduğu ve yazarın cesedinin yanında sonuna kadar içilmemiş bir şişe alkol bulunduğu yazıyor. Markası ve türü belirtilmemiş. Cesedi bulan özel dedektif, sürekli düşlerinin Babil'ine uçtuğu için silahına mermi bile alamayan dedektifin öyküsünü okudu mu acaba; okuduysa neler hissetti?)

Ağladı

Çok güzel bir hava, ama Craig evde gazeteden küpür kesiyor. Polis birkaç tane daha çıplak ve parçalanmış çocuk cesedi bulmuş. Dört ölü yüz, kısa bir haberi çerçeveliyor. Alışılmamış derecede vahşi seri cinayetler işleyen bir katilin yedinci, sekizinci, dokuzuncu ve onuncu kurbanları. Onüç, ondört, onsekiz ve yirmiiki yaşlarındaymışlar. Tamamen ifadesiz yüzleri Craig'i hayran bırakıyor ve açıklayamadığı ürpertiler veriyor. Bir keresinde gerçekleştirdiği en iyi sanat eserini "katılaşması henüz sona ermiş ılık bir cesede, doğal ceset kokusu onu ele geçirmeden önce yerleşen, rastgele romantik bir yanılsama" olarak tanımlamış olmasına rağmen bunlara ilgisinin sadece estetik olduğunu söylemenin çok aptalca olduğunu biliyor. Öylesine çıkıvermiş zamanında ağzından.

Arabayla Riverside'a gidiyor ve küpürü Photo Impact'a bırakıyor. Hemen yolun aşağısında bir kahve içiyor ve sonra küpürün 3x5 olarak büyütülmüşünü alıyor. Onu da yatak odasının duvarı boyunca dizilmiş olan diğerlerinin yanına raptiyeliyor. On tane ceset, eskiden hiçbir zaman kurtulamayacağını düşündüğü için endişelendiği sanrılar gibi tramların gerisinden ona bakıyorlar. Bu yaptığı yeni bir şey değil. Çocukluğundan beri insanların fotoğraflarını onları daha iyi inceleyebilmek için büyütüyor, ama polisin şüpheli yaralar araması gibi değil, daha çok anne-babasının evinin yanındaki nehre baktığında, nehrin daha vahşi yerlere açılan geçitleri bulunduğundan emin olması gibi. Soruşturmalar sırasında polise yardımcı olabilecek herhangi bir şey bulduğu falan da olmadı. Bir şey bulabileceğinden de değil, sadece resimlere kaptırıyordu.

Dört numaralı John Doe* mesela, bir akıntının içinde başaşağı, kırmızı bir bandana dışında çıplak olarak bulunmuştu. Kıyıda parlak mavi küçük çadırı ve ocağı bir reklam kadar aksi bir biçimde yerleştirilmişti ve yakındaki bir ağacın altında polisler kana bulanmış bir Styx tişörtü bulmuşlardı. Tişört uzun otların arasından onları seyrediyormuş. John'un uzun sarı saçları vardı. İlk ergenlik dönemindeydi, soluk mavi gözlü, 1.70 boyunda, 50 kiloydu. Tecavüze uğramış, dövülmüş ve sırtından aldığı birçok bıçak darbesi sonucu ölmüştü. Craig'in büyüttürdüğü fotoğrafta, mastürbasyonun tam ortasındayken yatak odasının kapısının vurulmasıyla yarı yolda kalan ve babası içeri gözattığında uyuyor gibi görünmek umuduyla gözlerini kapatan bir çocuğa benziyordu. Ama yüzünde uyuma konusunda öyle bir gayret vardır ki, herhangi bir baba bile gerçeği anlar ve parmaklarının ucuna basarak usulca uzaklaşır. Craig, John'un yüz hatlarından pek bir şey anlamıyor. Sadece içinde John'un ölümünün sığlığının ve huzursuzluğunun verdiği bir huşu hissediyor.

Aptal görünüşlü altı numaralı John Doe'yu bir kay-kay'ın üzerine çömelmiş, Craig'in eski mahallesindeki yokuş bir caddeden aşağı kayarken gördüğü bir rüyayı hatırlıyor. Doe hiçbir zaman dibe ulaşamaz. Arabayla yanına gelip, onu götürebileceğini söyleyen birisinin teklifini o kadar bezgin bir kayıtsızlıkla kabul eder ki, o anda bir cüce olmuş olsa farketmez, oysa ki fizik olarak şahanedir ve sert Meksikalı yüzü acıdan çizgisizleşmiştir. Craig, onun kay-kay'ı bir kolunun altında yokuşu çıktığını farkettiğinde bahçesinde biraz güneşlenmeye çalışmaktadır. Çocuk öncekine oranla ne daha solgun, ne daha çöküktür, ne de daha fazla aldırış etmektedir ama Craig onun arabanın karanlık sürücüsü tarafından tecavüze uğradığını ve öldürüldüğünü biliyordur.

Craig "Hey, sen" diye bağırır ve Doe yönünü değiştirerek, ona doğru yürümeye başlar. Sonunda nehrin kenarında yüzyüze gelirler. Craig, çocukla iletişim kurabilmek için elleriyle ayrıntılı bir takım işaretler yapmak zorunda kalır, Doe güçlükle kafasını evet ya da hayır anlamında sallamaktadır, sarımsı ve gözle görülür biçimde hipnotize olmuş gözlerini asla kaçırmadan.

Doe'nun tamamen kendi gücü altında olduğunu tahmin etmekte olan Craig, hazır ırzına geçilmişken ona çabucak bir el strip poker çevirmeyi önermek üzeredir ki, Doe garip bir ses çıkararak arkaya doğru düşer, bu kez gerçekten ölü olarak. Craig Doe'yu nehre yuvarlamakta ve polislerin onu tutuklayacağından emin olarak omuzunun üzerinden arkaya deli bakışları atmaktaydı ki, uykusundan sıçrayıp kalktı.

Dennis Cooper
"Wrong"dan (1983)

*John Doe, Amerika'da polisin kimliği belirlenemeyen cesetleri tanımlamakta kullandığı isim.

Evrensel ergenlik ruhu

"Tanrı yardımcısı olsun, Dennis Cooper doğuştan yazar." **William Burroughs**

Çocukluğumda Agatha Christie okuyarak başlayan polisiye merakım, daha sonra Amerikan tarzı suç ve gerçek suç romanları okuma merakına dönüştü. İkisinin arasında büyük fark var, suç romanları çoğunlukla konularını gerçek suçlardan alsalar bile tamamen fiktifdirler, gerçek suç kitapları ise akıllara durgunluk verecek kadar dehşet verici olarak tarihe geçen gerçek suçluların gazeteciler veya yakalandıktan sonra deliliklerinin derecesine karar verilebilmesi için onları inceleyen psikiyatristler tarafından yazılmış biyografileridir. Bu suçları (seri cinayetler, çocuk cinayetleri vs.) kimi zaman yaratıcılarının ağızlarından okumak mümkündür. Yine de bu tip romanlar, bir insanlık düşmanının, cinayete sanat olarak yaklaşan Belçikalı Poirot ya da cesur Amerikan Polisleri tarafından zekice yakalanışından ve iyinin bir kez daha galip gelmesinden doğan ahlakçı bir hazdan fazlasını –gerçek bir edebi kalite de dahil– veremezler. Üstelik sonuçta hepsinin, zamanında bir takım kötülüklere maruz kaldıkları ya da kafadan çatlak oldukları çıkar ortaya. Hiç kimse "natural born killer" değildir yani. Katil Doğanlar filmindekilerin de aslında katil doğmadıkları, "toplum ve aile baskısı" sonucunda katil oldukları gibi.

Dennis Cooper ise insana bazen "evladım, bırak artık şu cesetlerle oynamayı..." hissi verecek kadar çok anlatsa da bu tip şeyleri, cinayet romanı yazmıyor.

Cinayet romanları okunurken insanın aklından sürekli altyazı gibi geçen ve bir manyağın bir masumu öldürmesini betimleyen "cinayet" kelimesi Cooper okurken bir kez bile aklıma gelmedi. Ama cinayet lafını hiç kullanmıyor olmasından değil bu –neredeyse hiç kullanmıyor çünkü. Kullandığı zaman da öldüren ya da kendileri başkası tarafından öldürülen kahramanlarının başına gelenleri anlatmak için kullanmıyor en azından. Dennis Cooper, cinayetleri değil ölümü anlatıyor. Ölümün başkasının elinden olması ölümle ilgili bu gerçeği değiştirmiyor. Ya da öldürenin elinden olması. Sanıyorum "katil doğmak" bu. Yazar doğmak gibi.

Ölümü doğrudan bağladığı şey ise seks Cooper'ın. Kahramanlar ölürken ya da öldürürken büyük çoğunlukla cinsel bir eylemin içinde bulunuyorlar. Belki de orgazm "küçük ölüm" olduğundan ya da ölüm, seks ve şiddetin insanda en doğal güdüler olmasından. Genellikle son derece sıradan, bir veya birkaç gecelik ilişkiler üzerine, insanların birbirini tanımaması, tanımak için çaba sarfetmemesi ve başlarına gelebilecek her şeyle birlikte –o sırada daha bilmemekle birlikte sonradan– ölümü de aynı kayıtsızlıkla kabul etmeleri üzerine her şey, hem öldüren hem ölen için. Öldürülen için ölüm –kitapla aynı ismi taşıyan "Wrong" (yanlış) isimli hikayede mesela– "demek ölmek böyle bir şeymiş" denebilecek bir şey kimi zaman. Üstelik feci şekilde öldürülüp, ruh bedenden ayrıldıktan sonra, tavandan aşağıyı, hâlâ tekmelenmekte olan bedenini seyrederken. Burada sadece fiziksel gibi görünse de, acı hissinin bıçakla kesilmiş gibi yok olması ölüm. Cooper'ın kahramanları hayatlarını, kendileri birer kameraymış gibi yaşıyorlar ve kimin elinden olduğu önemsiz olan ölümün vakti geldiğinde –Cooper bu kişinin aranmakta olan yakınlık duygusunu bir an için bile olsa verebilecek bir yabancı olmasını tercih ediyor gibi– yaşamı karşıladıkları gibi karşılıyorlar kendi ölümlerini: "doğal" olarak. Öldüren için de aynı doğallık sürüyor, herkes normalde sevistiği insanı (sevişmelerin kendileri de pek çoğumuza o kadar da doğal görünmezdi herhalde ama) bir tür dişi ahtapotun yaptığı gibi çiftleşme bitince öldürürmüş gibi öldürüyor ve üzerinde bir kez daha düşünmüyor bile.

Eskiden Mısır'da, insanların başına, hayatlarının akışı içinde bir yerlerde başlarına bu akışı bölecek kadar önemli bir şey geldiğinde, ruhlarının "yukarılarda bir yerlerde" askıya alındığı, bunun ruh bedenden ayrılana kadar yaşam süresince ve sonrasında da sonsuzluğa kadar sürdüğü ve ruhun takılmış plak gibi hep o dönemi yaşadığına inanılırmış. Ben de Dennis Cooper'ın ruhunun ergenliğinde asılı kaldığına inanıyorum.

Bir ergenin iç dünyası, yetişkinlik kaygıları ve şişinmeleri arasında kolayca unutulan bir şeydir, ama Cooper bunu unutmuyor. Üstelik sadece kendi ergenliğini değil, evrensel ergenlik ruhunu biliyor. Onları anlatıyor uzun uzun. Başka olaylara, onların odalarında tek başlarında kaldıkları zaman yaptıkları şeyler kadar önem vermiyor. Sivilceli suratları, nereye koyacaklarını bilemedikleri koskoca elleri ve ayakları, kalınlaşmakta olduğu için kendilerinin bile tanıyamadığı sesleriyle bence yaşayanlar arasında hayvanlardan sonra insana en az benzeyen şey olan ergen erkek çocuklarını bu kadar iyi anlatmak için sadece iyi bir yazar olmak yetmez. Yetişkin bedeninde bir ergen olmak gerekir. Anlattığı her şeyi inandırıcı kılan da bu belki, bir arkadaşımın dediği gibi: "En çok 13-14 yaşındaki erkek çocuklardan korkarım, bana her zaman her şeyi yapabileceklermiş gibi gelir."

Bir de tabii çok önemli olduğunu düşündüğüm ve bazılarımızın yine pek hoşuna gitmeyecek bir nokta var. Cooper'da kadınlar, sadece anne, kızkardeş veya "Frisk" romanında olduğu gibi heteroseksüel deneyim kazanmak için kendisine başvurulan okul arkadaşı olarak varoluyor. Neredeyse tamamen erkeklerden oluşan bir ortamda geçiyor hikayeler. Özellikle "Wrong"daki hikayelerde. "Frisk" isimli romanda ise, eşcinsel bir çiftin evlat edinilmiş oğulları olan Ziggy, heteroseksüel çiftlerin çocuğu olarak doğan ve sonradan eşcinsel olup olmadığını anlamaya çalışan yaşıtları gibi, "acaba heteroseksüel miyim?" sorusuna cevap arıyor. Aile ve toplumsal öğretilerle ilgili bir şey mi söylenmeye çalışılıyor? Belki.

Cooper'la ilgili olarak fazla "belki" yok. Gerçek bir yazar, bu konuda Burroughs'a katılmamak elde değil. En yakın arkadaşlarından birinin de Trent Reznor olduğunu Nine Inch Nails hayranlarına duyurmak isterim. İkisinin birçok konuda birbirlerinden etkilendikleri söyleniyor. Hangi konularda olduğunu bilmek istediğimi zannetmiyorum. İlgilenenler araştırsın.

Dennis Cooper, ne anlatmak istiyorsa, bir ergenin patavatsızlığıyla anlatıyor, ancak uyarıyorum, anlatmak istediklerini okumak için de bir ergenin midesizliğine ihtiyaç var.

Dennis Cooper'a Yeni Anlatı'nın ya da Boşluk Kuşağı'nın önde gelen yazarı diyorlar. Yazdıklarını, ille de gerekiyorsa, Poe'ya, Sade'a, Bataille'ya benzetiyorlar.

Bilge Barhana

→45

Bar kullanma, kullanılma kılavuzu

Biz barları çok severiz, gece boyunca oradan oraya dolaşmayı, eğlenmeyi... Sonra da nohut-pilav yemeyi... Hepsi bu kadar!

Barlar hayatımıza yeni girdi sayılır. O kadar yeni ki, henüz onlar arasındaki farkları ayırdedecek kelimeleri dahi bulamadık. Bir 'barları kullanma kılavuzu' olmalı, o zaman rahat edebilirdik. Ama bu kılavuza, bir de kalın sözlük ve gramer kitabı eşlik etmeli. Ancak o zaman bu bar denen farklı dili çözebilirdik.

Nasıl oluyor da oluyor: Kemancı da bar, Andon da, Gitanes da, Fly Inn de, Sherlock Holmes de, Karavan da, Bar Bahçe de, Roxy de... Henüz hepsinin adı bar, en fazla hype (diğer tabirle 'sosyetede in olan') ayrımı var. Ama varolan bu tek kategori, bir şekilde, 17 yaşındaki bir eroinmanla, iş dünyasının basamaklarını hızlı ve tekinsiz adımlarla tırmanan yuppie'yi kimi zaman aynı çatı altında, aynı müzik altında, aynı alkol ve sigara dumanı altında bir araya getirmeye de yarıyor. Gece hayatının, tıpkı şehir hayatı gibi yekpare bir deneyim olduğunu öğreniyoruz. Sıkıcı hayatlarından haftada bir-iki gece kaçmak isteyenler de oraya gidiyor, hayatlarını daha sıkıcılaştırmak isteyenler de, 'aslında böyle yerleri sevmemelerine rağmen millete uyanlar' da, barları hayat mekânı haline getirmişler de... Adı konmamış bir ittifakın gereklerini yerine getirircesine aynı yerlerde buluşuyoruz. Bara girdikten 15 dakika sonra oraya ait olduğumuzu hissediyoruz. Sonsuza kadar o alkol ve sigara dumanı altında soluyabilir ve bütün fıçıları devirebiliriz. Ta ki ayılıncaya dek...

Orada başka bir dil konuşuluyor. Bu dili nasıl olup da bildiğine şaşıranlarımız da var. Peltekliğin ve yüksek sesin aksan olduğu bir dil konuşuyoruz orada. Bir anda boşalmaya,

İstanbul'un rock barları taştan...

Barın kapısında duran gözleri çakmak çakmak çocuk maçlarda tezahürat yaparken kullandığı ses tonuyla 'kimliklerinizi görelim hanımlar' dedi. Derken de, suratıma bir tane çaksa, o gece içeride benim yerime eğlenmiş kadar olacakmış gibi bir hali vardı. Aslında önemli değil biliyorum, ne de olsa her şeyin bir zahiri, bir de hakiki sebebi var. O aslında benden nefret etmiyor, içeride olsa beni orada gördüğüne çok sevinecek. Ben, bütün hafta ciğerlerime doldurduğum air-condition'lı ofis havası ile, kulaklarıma doldurduğum sessizliğin vızıltılı sesine başka bir rock barda tecavüz edilsin diye ve onlara sahip olmanın kompleksiyle yola koyuluyorum.

Gariptir, genelde dışarının rengini tutacak şekilde ayarlanan barın içi bu sefer aydınlık. Birilerinin yine gecenin talebini yönlendirmek için 'ulvi' bir nedeni olsa gerek. Bu duruma 'alternatif'ler de mecburen boyun eğiyor, onlar zaten alternatif olarak kalmayı ancak böyle sürdürebiliyor. Önemli değil, biz de alternatifimizi, ortamdan medet ummadan yaratırız. Öyle olunca ilk defa (babamın hep yapmamı istediği gibi), bakmıyorum, görüyorum. Buranın kimlik tutkunu bodyguard'ı içini biraz sallıyor galiba. Etraftakilerin çok azının selülit ya da göbek sorunu var gibi. Yine de hiçbirinin alkol tüketiminde 25 yıllık karısından bir türlü boşanamadığı için her gece içen komşumuzdan geri kalır yanı yok. Önemli değil, ne de olsa içmeye geldik. Birileri de elbette bu işten para kazanacak.

Müzik her cumartesi olduğu gibi aynı. Işıklar yanınca sanki bunu da ilk defa farkettim. Fakat nedense ışıkta herkes, o anda Adana türküsü çalmaya başlasa göbek atacak gibi duruyor. Neredeyse gerçekten de öyle oluyor. Meşhur çocuk, bara yolu düştüğünden, sahneye çıkıp müziğin havasını biraz değiştirince, ritm, az önce sallaya sallaya içini boşaltamadığımız kafalarımızdan göbeğimize doğru kayıyor. Öyleyse belki de asıl amaç 'o' müzik değil. Olması mutlaka gerekiyor, ve de çok hoş, ama sanki sadece bir katalizör. Önemli değil. Neden? Bilmem. Cumartesi gecesi işte. Tuvalette, bir kız, Serdar'ın kendisine ne kadar kötü davrandığını anlatıyordu bağıra bağıra. Serdar'ın umurunda mıydı acaba? Çıkarken, bardak elimizde kaldı diye suratımızın ortasına bir yumruk yiyorduk ki, ne kadar sarhoş olsak sadece kendimize zarar vermemiz gerektiğini bir kez daha hatırladık.

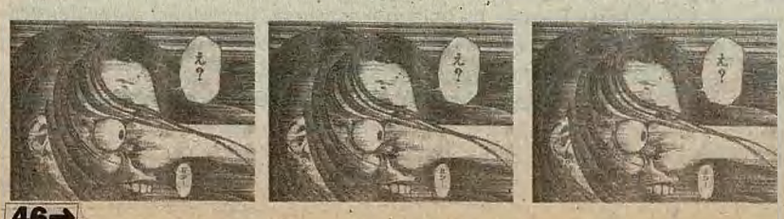

Soğuk yüzüme çarptı. İçerisi sıcaktı, bol içki vardı, cumartesi akşamıydı, müzik canlıydı, insanlar vardı. Yarın pazardı... Anladım, İstanbul'daydım, bodyguard'ların canı hep sıkkındı, istediklerini yaparlardı, polis ortalığın aydınlatılmasını o gece için faydalı bulmuştu, kızlar ve erkekler tatminsizdi, bol alkol içildi. Herkes herkese en az bir kez baktı. Kimse kimseyi bir kez olsun görmedi. Ciğerlerimle kulaklarımın pası gitti ama göğsüme bir sancı çöktü. Başka İstanbul yok, peki ya başka şehirleri de mi yok bu memleketin? Oralarda cumartesi geceleri nasıl geçer acaba? Herkes bizim gibi, şımarıklığından kontrollü bir şekilde arındırılıp pazar gününe kuş gibi mi başlar? Önemli değil, çocuklar güzel çaldı, 'sen çıkarttın beni baştan'.

... Yoksa onu çalmadılar mı?

D.A.

bir anda dolmaya çalışıyoruz. Yanıbaşında duran 'kıl' olmaktan başka bir suçu bulunmayana bir omuz atıyoruz, büyük bir yudum içkiyi devirdikten sonra gözlerimizde şimşekler çakarken, bira bardağını herhangi bir bar sakininin suratına geçirmeyi düşünebiliyoruz. Rastgele bir barın tek bir gecelik çetelesini tutmak dumura uğratabilirdi bizi: Bir gecede kaç paket sigara, kaç fıçı bira içiliyor. Vücudumuza giren maddelerin haddi hesabı yok, zaten hesabını tutmamak için oradayız. Çünkü orası farklı bir yer. Bir tapınak ya da sığınak değil belki, ama gündelik hayatın müzesi... Biraz temiz, biraz pis (tuvalete giderken kusmukların arasından sıyrılmak şart), bedenimizi dolaştırıp çıkıp gidiyoruz. Hepsi bu.

Haydi vatandaş müziğe gel!

Gittiğimiz bara ödediğimiz bedelin karşılığını istemek bile aklımıza gelmiyor. Genelde ortaokul grubu seviyesindeki cover gruplarının 'live' yapmalarını izliyoruz. Kafamızın içinde ise orijinal parçalar çalıyor. Sahnede çalanları değil, kafamızın içindeki teybi dinliyoruz. Onlara değil, Led Zeppelin'e, Metallica'ya eşlik ediyoruz. 'Hayatta kendine bir yer bulamayanlar da bir barda yer bulabiliyorlar'. Ne mutlu hepimize, gevşek bir çete halinde biraraya toplanmış, birbirimize öfkeleniyoruz. Sık sık yumruklarımızı sıkıyor ve bir yudum daha içince kusacağımızı bile bile o yudumu dikiyoruz. Çevremizdeki hiç kimse bizden farklı durumda değil, herkes sallanıyor, herkes bağırıyor, bir kısmı dansediyor, kimi zaman sivil polislerin gözlerini üzerinde hissediyor. Yanındaki huzursuzlanıyor ama onun korkacak bir şeyi yok. Bazılarının gözleri fıldır fıldır, etrafı kesiyor, belli ki kafasında yorumlar yapıyor. Ayaklı bir gözlemevi gibi dolaşıp, hayattan topladığı başkalarının malzemesiyle besleniyor. Burada yakaladığı bir hareketi, bir lafı gün gelir bir yerde kullanabilir. Kimse aldırmıyor. Zaten buraya seyretmeye ve seyredilmeye geliyoruz. Sahnede olup biten ilginç bir şey yok. İlginç olan, sahnede olan biziz.

Biz Heybeli'de...

Barmenlere en yakın köşelerde konuşlanmış bir takım insanları gözümüz bir yerden ısırıyor. Her barın müdavimleri var. Ama çoğumuz 'yok birbirlerinden bir farkı' diyerek, turlayanlardanız. Gece 12'ye kadar bir bara takılıyoruz, oradan başka bir bara geçip, kapısından dönüyoruz, başka bir barda karar kılıyoruz. Sıradan bir gecede, en az birkaç kere bodygard'larla atışıyoruz. Kiminin elinde metal dedektörleri, kiminin montunda Security arması, ama hepsinde yetki olan bu insanlar, gece hayatının kolluk kuvveti. Ve ülkemizin kolluk kuvvetlerinin izinde yürüyerek profesyonelleşmeyi reddediyorlar. Durup dururken tersleniyorlar, sık sık yumruklarını kaldırıp gözlerimizin içine bakıyorlar, aslında içeriye aitler ama kapı önünde duruyorlar. Bunun çok iyi farkındalar. Onlar da önlerinden sıyrılıp içeriye adım atanlar kadar eğlence istiyorlar, bu yüzden de onlara kalan, loş ortamdaki eğlencenin beyaz ışık altındaki hali: sıkılmış yumruklar, bıkkınlık, nedensiz öfke. Aslında onlara bu yetkiyi biz veriyoruz, çünkü gece hayatımızın bir parçası bu. Biz buraya hijyenik ortamlarımızdan kopup geliyoruz, biraz pislik, biraz kabalık, biraz vücut hareketi görmeye. Unutmamak için. Tıpkı bizimkiler gibi onların da jestleri grotesk, ne var ki bunda?

'Ölmeyi denediğimiz gecelerin sonu'

Alabildiğine somut bir ittifak içindeyiz. Gece kendimizi dışarı vuruyoruz. Somut olan ne varsa yapıyoruz; dansediyoruz, dövüşüyoruz, vücudumuzu hissetmeyeceğimiz noktaya kadar onu zorluyoruz, kafamızda çizgi roman kareleri oluşturuyoruz, kendimizi karenin tam ortasına yerleştiriyoruz. Oysa kare hepimizi alacak kadar geniş değil. Gece hayatı kendi kafasına göre bir kadraj yapıyor, kimimiz dışarıda kalıyoruz, kimimiz son anda boynunu uzatıp görüntüye girmeyi başarıyor. Gecemizin uzunluğu kafamızın değil, vücudumuzun direnciyle orantılı. Yavaş yavaş barları boşaltıyoruz. Arkamızda büyük bir pislik yığını bırakarak... Elimizden geleni ardımıza komadık, ufaktan ölmeyi denedik, ama yine de sağ salim dışarıda buluyoruz kendimizi. Bu geceyi 'çok eğlendik' gecesi yapan en önemli his, 'hâlâ hayattayım' şaşkınlığı belki de. Tinerci çocuklarla laflayacak kadar iyi hissediyoruz kendimizi, hem deşarj olduk, hem de şarj. Demin oraya aittik, şimdi ise buraya. Yarın sabah herkes başka bir yerde, başka koşullar altında uyanacak. Ama önce törenin son kısmını yerine getirmek gerekiyor. Yan yana uzanan büfelerden ya da minibüslü dürümcülerden birine uğrayıp tıkabasa karnımızı doyurmalıyız. İstanbul gece hayatının asıl fotoğrafları burada aslında. Geceden sağ kalanlar, geceden taşıdıklarıyla masalara çökmüş ya da duvarlara dayanmış, karınlarını doyuruyor. Uyku vaktinin yaklaştığı belli.
Bu ittifak bir gün dağılacak mı, bilinmez. Herkes kendi çetelerine mi çekilecek? Bu şehrin gecesi kendi iktidarını kurmuş durumda. Hoşsohbetlik ve gevşeklik raconunun hüküm sürdüğü meyhanelerden, videolu ayaküstü birahanelerden geçip barlara terfi ettik. O tekinsiz atmosfer için vuruyoruz kendimizi barlara. Hiç kimse bizden daha tehlikeli değil, diğerleri dışında...
Hepimize hayırlı, uğurlu olsun. Nur topu gibi bir loşluğumuz var. Üstelik karnı da burnunda...

O.G.

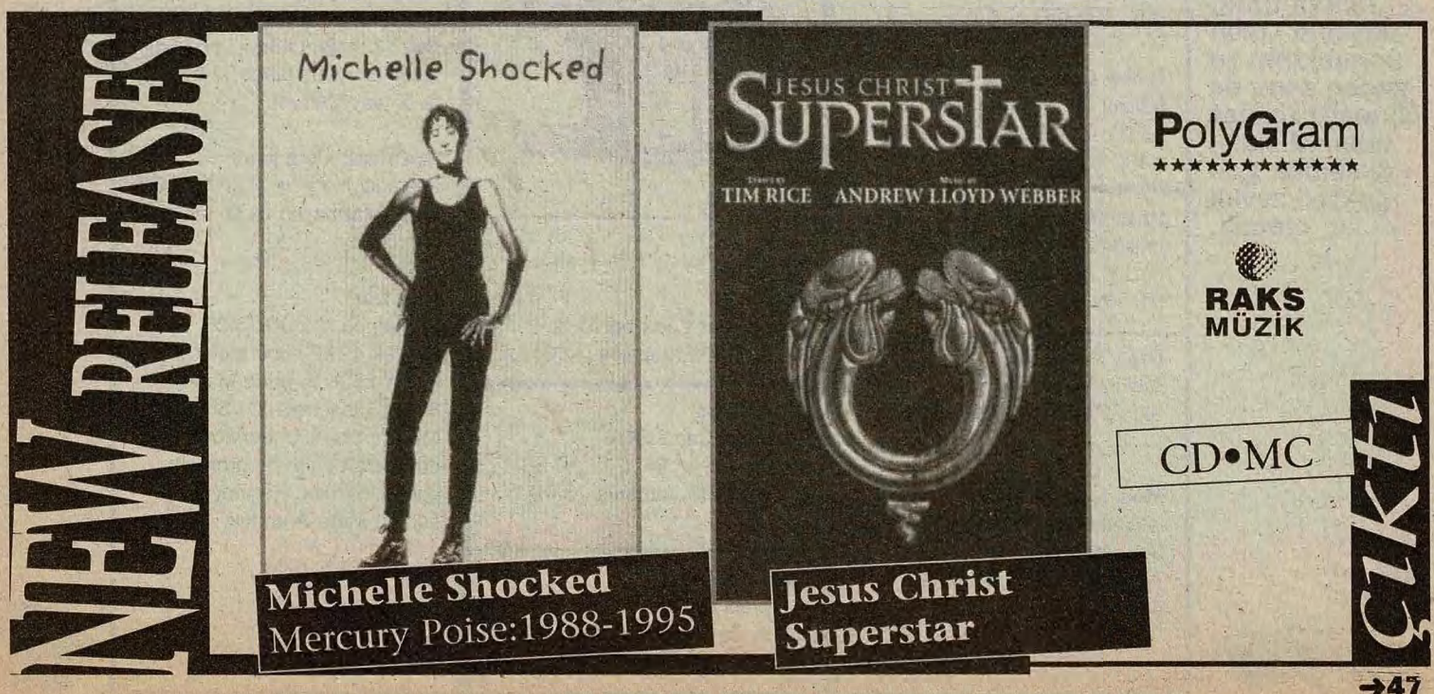

[konser] ↓

CRR'de bu ay

9 Ocak 19:30
Carlos Bonell Topluluğu
800 bin - 600 bin

11 Ocak 20:30
Graham Haynes "Transition"
1 milyon - 800 bin

14 Ocak 20:30
İstanbul Jazz Quartet
500 bin - 400 bin

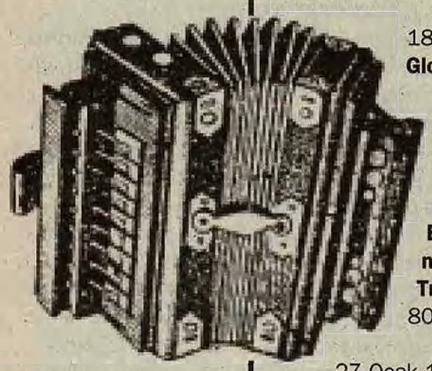

18 Ocak 20:30
Global Theeory
800 bin - 600 bin

26 Ocak 20:30
Ehrlich / Formanek /Eskine Trio
800 bin - 600 bin

"Fado" için en kısa tanım, herhalde, "Portekiz arabeski". Misia bu sanatın sıkı takipçilerinden, önceleri Edith Piaf, Marlene Dietrich şarkıları okurken repertuarına birkaç fado mutlaka koyarmış, sonradan tamamen bu müziğe vakfetmiş kendisini. Modern etkilerden uzak, "neyse o" fado yorumlarını ve geçen sene de ülkemizi ziyaret eden Misia'yı dinlemek gerçekten zevkli olacak.

27 Ocak 19:30
Misia "Fado"
600 bin - 500 bin

Mezopotamya Kültür Merkezi

17 Ocak 17:30
Bilgesu Erenus
(konser ve söyleşi)
25 Ocak 18:00
Koma Amed (konser)
26 Ocak 14:30
Şahiya Clwan û Zarokên Mezrabotan (konser)
26 Ocak 17:30
Grup Yorum Korosu (konser)

[bar] ↓

U:Ucuz **P:**Pahalı **O:**Orta

Guitar Cafe Bar
İstiklal Cad., Ayhan Işık Sok., no:21 Tel: 251 98 32. Açılış 14.:00, kapanış 2:00. (O)

Hassickthe-R
İstiklal Cad., Turnacıbaşı Sok., no:12. Açılış 11:30, kapanış 01:30. (U)

Harry's Jazz Bar
Taşkışla Cad. Taksim.
Tel: 225 70 00. Açılış 18:00 (P)

Meis 1
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no:7/ 2. Tel: 293 99 73. Açılış 15:00, kapanış 4.00. (O)

Jazz Stop
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no:9/11 (Beyoğluspor kulübü altı) Tel:252 93 14/15. Açılış 8:00-9:00. Kapanış 0:00. (O)

Jazz Stop, yeni yerine taşınalı beri bir dizi "kültür etkinliği"nin merkezi durumunda. Konsantrasyonu ayakta tutmak için olsa gerek, içki yönünden kuru, muhabbet yönünden canlı bir "mekan" burası. Bu ayın programından elimize geçenler: Her pazartesi Renan Bilek, saat 21:00'de sahne alıp "Tiyatro, Miyatro, Gırgır, Mırgır" adı altında "tek kişilik laflamaları"nı edecek. Her salı "haftanın konseri" var, 28 Ocak'ta haftanın konseri Grup Harman. Perşembe, cuma ve cumartesi günleri 21:15'te Jazz Stop Band çalıyor. İrtibat için: 252 93 14 -15

Gitanes
İstiklal Cad., Sadri Alışık Sok. no:20 Açılış 13:00, kapanış 2:00. (U)

Sefahathane
Atlas Pasajı, 209, Beyoğlu. Tel: 252 21 45. Açılış 10:00, kapanış 2:00. (P)

Kemancı
Sıraselviler Cad. no:69. Açılış 11:00, kapanış 4:00. (O)

Kemancı
(köprüaltı)
Sıraselviler Cad., no:91/1. Açılış 12:00, kapanış 2.00. (U)

Cafe Kafka
Yeniçarşı Cad., 26/1, Galatasaray. Tel: 245 19 58 Açılış 11:00, kapanış 23:00. (O)

Dersaadet
Gazeteci Erol Dernek Sok., 11/A, Beyoğlu. Tel: 251 20 47. Açılış 9:30, kapanış 2:00. (O)

Mini Meyhane
Nevizade Sok., no:28/A. Tel: 293 05 74. Açılış 9:00, kapanış 2:00. (O)

Kaktüs
İmam Adnan Sok., no:4. Tel: 249 59 79. Açılış 9:00, kapanış 2:00. (O)

Hayal Kahvesi
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no:19 Açılış 11:00, kapanış 2:00. (P)

Andon
Sıraselviler Cad., no:89. Tel: 252 02 22. Açılış 19:00, kapanış 4:00, cuma-cumartesi 6:00. (O)

Sadabad
Karpuz Sok. no:255 Dolapdere.

Caravan Rock Bar
İstiklal Cad., Balık Pazarı, Sahne Sok., no:19. Tel:243 42 47. Açılış 13:30, hafta içi kapanış 22:00, cuma-cumartesi 4:00. (O)

Gramofon
Tünel Meydanı, no:3. Tel: 293 07 86. Açılış 8:30, kapanış 2:00, pazar 8:00.

Roxy
Aslanyatağı sok. Taksim
Tel: 249 48 39 (P)

[radyo] ↓

Kent FM 101.1

Coca-Cola Super Hit
Bol armağanlı bir "en sevdikleriniz" kuşağı. Dinleyicilerin belirlediği en iyi üç parça, 2.5 saatte bir yayınlanıyor.

8x4 Rock'n'roll saati
Hafta içi her gün, 10:00-11:00 arası. Hazırlayan ve sunan: Özlem Özbay.

Aşırı Doz
Çarşamba, 21:00-23:00
8 Ocak 1997 günü Melody Maker'ın 1996 ışığında Manic Street Preachers, DJ Shadow, My Life Story, Underworld ve etrafında dönen bir program gerçekleşecek. Hazırlayan ve sunan: Mete Avunduk.

Açık Radyo 94.9

Arzın Merkezine Seyahat
Pazartesi 20:00-21:00
Hazırlayan: Gökhan Akçura
Blues-rock

Sandıktaki sesler
Pazartesi 22:00-23:00
Hazırlayan: Ariana Ferentinou
Anadolu'da Rum müziği

Yaşayan Blues
Salı 20:00-21:00
Hazırlayan: Eyüp İblağ
Blues

Gitaresk
Salı 21:00-22:00
Hazırlayan: Jak Kohen
Rock ve blues müziğinin lokomotif enstrümanı gitar ve gitar ustaları

Erkekler ve Kadınlar ve R&R
Çarşamba 22:00-23:00
Hazırlayan: Cüneyt Cebenoyan/İştar Gözaydın/Cem Sorguç
Rock'ta cinsellik

Murat Belge'nin Gizli Müzikli Tarihi
Perşembe 22:00-23:00
Hazırlayan: Murat Belge
Müzikotobiyografi

Öbür Dünya
Cuma 22:00-00:00
Hazırlayan: Ahmet Uluğ
Reggae, hip-hop, dub, acid-jazz, punk, soul, afro-pop, latin, Brezilya, rai, bhangra...

[dükkan] ↓

Çalıntı
Çalıntı, malûm, underground âlemin en kayda değer dükkanlarından/dergilerinden biri. Suat Bilgi ve arkadaşları yıllar yılı yemediler içmediler, hem mecmualarıyla insanların ayağına 'kültür' taşıdılar, hem Atlas pasajındaki dükkanlarına misafirlerini buyur ettiler. Hem düzeyli hem muhabbetli üslûplarıyla camiaya zor zamanlarda omuz verdiler. Bir iki ay evvel eski küçük dükkanını terketti Çalıntı. Yeni dükkan daha büyük ve müreffeh. Atlas pasajının üst katındaki arka kapıdan (Deniz'in yanından) çıkıp sağdaki pasaja girerseniz, bir iki adım yürüdükten sonra Çalıntı'yı elinizle koymuş gibi bulacaksınız. Çalıntı'yla hâlâ tanışmamış olanlar için ufak bir "çeşitleme" yapalım: Her tür grup/ressam posterleri, her nevi LP ve 45'lik, yabancı müzik ve bilgisayar dergileri, t-shirtler vs. Unutmadan ekleyelim, Çalıntı'nın eski sayıları için kampanya yapılıyor, alayını arşive katmakta sonsuz faydalar var.

Nedim Press
Nedim, Taksim'de tam anıta bakan dükkanında yıllarca gazete, dergi sattı, o küçücük yere yüzlerce yayın sığdırdı, kimsenin talebine menfî cevap vermedi, dünyanın dört köşesinden gelen her türlü basılı mevkuteyi sattı. Şimdi aynı dükkan tamamıyla yabancı yayınlara tahsis edilmeş durumda. Ama derseniz ki çeşit bol, ederi sarsıyor, Nedim bunu duyar duymaz kıyaklarına başlıyor! Çok olmadı, İstiklal caddesinde Anadolu pasajında bir dükkan daha açtı. Orada da tamamen yabancı dergi satılıyor ama, işin sırrı başka. Az evvelki itiraz bu dükkanla birlikte geçerliliğini yitiriyor, çünkü burada dergiler yarı fiyatına satılıyor. Yarı fiyatına ama, bir iki ay gecikmeyle. "Aktüalitesi gidiyor" gibi bir mazeret kabul olunmuyor. Bakmayın siz, Nedim büyük hizmet yapıyor.

[kitap] ↓

Karşı Köşe
İlhan Mimaroğlu, İyi Şeyler Yayıncılık, 286 sayfa.

Artık postalanması gerekmeyen o eski fotoğraf, dosyalarımı karıştırırken karşıma çıkmıştı. Metin And'ın Kavaklıdere'deki evinde verdiği müzikli partilerden birinde çektiğim bir fotoğraf. Verda Erman, henüz çocuk yaşta, piyano çalmakta. Yanında, piyanoya yaslanmış, elinde bir kadeh, Dizzy Gillespie. Onun yanında, poz vermiş gibi, Danny Kaye duruyor. Öbür yanında piyanonun, caz eleştirmeni Marshall Stearns ve gençten bir zenci: unutmamışım kim olduğunu; adı Bo Frazier idi; bir Amerikan radyosunda caz programları yaparmış; o günlerden bu yana duymadım adını. Arkalarında bir Japon. Acaba kim? Onun yanında Ahmet Muhip Dıranas ve tenor Umur Pars. Gerilerde bir yerde Müşerref Hekimoğlu.

("Dizzy Gillespie"den)

Nesuhi Ertegün, 52'inci sokağın yalnız New York'un değil, dünyanın caz merkezi sayıldığı yılları anlatıyordu. Anıları arasında, öğrencilik yıllarında pek çok caz kulübüne gitmeye parası yetmeyenlerin çevirdikleri dümenden de söz ediyordu: "Arkadaşlarımdan biri öğretmişti bunu bana. Kulüplerden birine girip, barda durup bir içki ısmarlayacaksın; içkiyi bitmesin diye çok yavaş içerken

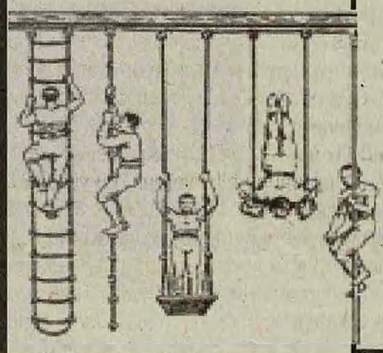

müziği dinleyeceksin; sonra, henüz boşalmamış içki kadehini ceketinin altına gizleyip bir başka kulübe gideceksin; ilgiyi çekmeden barda duracaksın ve öbür kulüpten getirdiğin içki kadehini ceketin altından çıkarıp orada ısmarlanmış gibi içmeye başlayacaksın. Başarabildiğinde bunu, tek bir kulübe ödediğin parayla iki üç kulüpte caz dinleyebilirdin."

("Cazdan Ayaza"dan)

Cazla içli dışlı olmaya başladığımız günlerde dinlediğimiz caz plâklarındaki çalışları değerlendirmek için "ruh"tan söz ederdik hep. Şu çalgıcıda öyle bir ruh var ki! Ama öbürü daha da ruhlu çalıyor. Bir başkasında teknik iyi ama ruh az... İğneyle ruh çağırırdık o günlerde. 78'lik bir Duke Ellington'a iğneyi koyduk mu gelirdi ruh. Bugün ruhla ruh çağrılıyor. Lazer denen bir ruhla. Arada bir de geleceği tutuyor. Bu kez geldi ve 53 dakika 12 saniye süreyle gitmedi...

("Bilmediklerimden"den)

[konser] ↓

Açlık / The Hunger
Y: Tony Scott
O: David Bowie, Catherine Deneuve, Susan Sarandon

Gözler ve Sözler / The Truth About Cats and Dogs
Y: Michael Lehmann
O: Uma Thurman, Janeane Garofalo

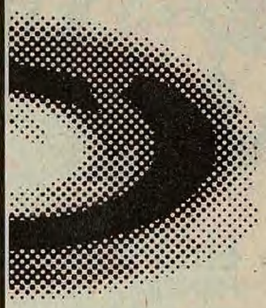

Fransız Kültür Merkezi'nde filmler

6, 10 Ocak
Erkeğim / Mon Homme
Y: Bertrand Blier
O: Anouk Grinberg, Gérard Lanvin
13, 17 Ocak
Damdaki Süvari / Le Hussard Sur le Toit
Y: Jean-Paul Rappeneau
O: Juliette Binoche, Olivier Martinez
20, 24 Ocak
8. Gün / Le Huitieme Jour
Y: Jaco Van Dormael
O: Daniel Auteuil, Pascal Duquenne
27, 31 Ocak
Protesto / La Haine
Y: Mathieu Kassovitz
O: Vincent Kassel, Hubert Koundé, Said Taghmaoui

30 Ocak Perşembe, Zemherinin sonu.	**Rüyada görülen yoğurt, ekşiyse üzüntüyü, tatlıysa sevinci simgeler. Yoğurdu görüp de yememek daha iyidir.**	OKU-OKUT Altın Damla, **Michel Tournier** (Ayrıntı) Şans Hayaleti, **William Burroughs** (Altıkırkbeş)
Grosby Stills Mach and Young (Yerli baskı - Melodi plakçılık)	Teybinizin kafasını temizlemeyi unutmayınız	
"Aşk örgütlenmektir bi düşünün abiler" ECE AYHAN		

Apokaliptik orgazm

Emancipation
PRINCE
(NPG / Raks)

Memleket rokçusunun Prince hakkındaki fikirleri oldum olası muğlaktır. Aslında Prince'in Türkiye'deki hayran kitlesi hiç de az değildir; özellikle kadınlar tarafından çok sevilir. Ama büyük denebilecek bir kitle tarafından çeşitli dozlarda tepkilerle reddedilir, dışarıda bırakılır. Oysa Prince'i dışarıda bırakmak kayıptır. Üstelik başka bir "şey" ile telafi edilemeyecek bir kayıp. Çünkü Prince, rock'un iki büyük akarsuyunu rock&roll ve rhythm &blues'u cesurca birleştirmiş, üstelik bu bünyeyi "müzik" olarak bırakmayıp zengin bir "şiir" dünyasına dönüştürmüş, "mutlak kaos" üstüne kurduğu modern mitolojinin gereklerini sonuna kadar götürmüş, kıymet olarak Mozart'a verilenden daha azını haketmeyen sahiden büyük bir sanatçıdır. Kafa açan, özgürleştiren, istersen yol gösteren bir şair olarak, hepsi bir yana, kötü olduğunda insana dayanma gücü veren sadık bir dost olarak hakkı ödenemez...

Prince öncelikle büyük bir şarkı yazarı. Şarkı yazarı! Yani hem sözü hem müziği bir arada yazan kişi. Müzik tarihinde bunun çok örneği var. Az olan şairler. Evet, bazı şarkı yazarları aynı zamanda şairdir. Sözgelimi Leonard Cohen, Lou Reed, Frank Zappa birer şarkı yazarı, ama aslen birer şairdir. Prince de onlardan; şair. Onun her albümüne müzikli bir şiir kitabı olarak bakabiliriz. Prince, "Lovesexy" gibi, "Diamonds and Pearls" gibi tematik bütünlük taşıyan epik albümler yapar. Gece insanıdır. Bu yüzden funky'dir. Gündüz kurduğu yalanları, gecenin keskin gerçeğinde deşifre eder. Lirik, müzik, jest, kostüm, dekor vb. Prince'in retoriğiyle bütünleşmiştir. Ayrılamaz...

Prince Roger Nelson, 2 Aralık 1958'de, Siu Kızılderelilerinin vatanı Minnesota eyaletinin merkezi Minneapolis'te dünyaya geldi. Siyah müziğe hayat veren Mississippi nehri bu topraklardan doğuyordu. Babası caz piyanisti, annesi mahalli planda ünlü bir caz şarkıcısıydı. Siyah-melez ailesi Prince'in altı yaşında piyanoyu söküp davula başlamasını, on yaşına gelmeden küçük bir gitar virtüözü kesilmesini hayretle izledi. Onu Küçük Prens'e, hatta belki de Mozart'a benzetmeleri boşuna değildi.

İlk albümü "For You"yu 1978'de yaptı. 1979'da "I Wanna Be Lover" parçasıyla bir numaraya kadar çıktı ve r&b dünyasının gündemini değiştirdi. Gerçek bir mülti-enstrümantalistti. Eline aldığı her enstrümanı mükemmelen çalıyordu. Besteci olarak ufku, akranlarının çok ötesindeydi. Sesiyle, rock tarihinin gördüğü en geniş oktav alanına sahipti. Gelmiş geçmiş en büyük erkek şarkıcılardan biri oldu. Tom Waits'e göre en büyüğüydü. Ama müziği bunların çok ötesinde bir önem taşıyor.

Prince r&r ve r&b'u bir bütünlük içinde değerlendirirken müzikal atomlarla, günümüz müziğinde iyice belirginleşen "makro füzyon"la ilgileniyordu. Yani teknik bir şeyle değil, estetik bir şeyle... Müziğinde başta funk olmak üzere bütün Afro-Amerikan türlerin yanısıra dünya müziklerinin bir araya gelmesini sağlayan ipuçları vardı. Bu yüzden Miles Davis, ölümünden kısa bir süre önce çıkan otobiyografisinde onu sık sık referans yapıyor, geleceğin müziği dendiğinde parmağıyla Prince'i gösteriyordu...

Prince, yaptığı müziğin, istediği kadar donanımlı olsun, normal bir stüdyoda kaydedilemeyeceğini gördü. Stüdyolar bütün enstrümanları tek tek kaydetmek isterken, o orkestranın aynı anda çalmasından çıkan benzersiz enerjiyi her şeyin üstüne koyuyordu. Bu yüzden parçalarına "track" veya "song" değil, –canlı çalındı anlamında– "jam" diyordu. İstediği müziği yapmak için Charles Mingus, Ornette Coleman veya Frank Zappa'nın kurduğu gibi bir atölyeye ihtiyacı vardı. Sonunda kazandığı paralarla kendi stüdyosunu kurdu. Minneapolis'teki Paisley Park adlı funky sarayda yaşamaya başladı.

Prince, yaklaşık yirmi yıllık müzik kariyeri sonunda dünya kadınlarının gönlünü fethetmeyi başardı. Kısa boylu, çirkin, biseksüel Prens, dünyanın her yerinde "açıklanamaz" bir şehvet simgesi haline geldi. Misyoner erotizmin şaibeli perdesini yırtıp, konuşulmayanı konuşan, hatta raconunu yerine getirip "emir kipi"nde konuşan kışkırtıcı bir anarko-erotika kurdu. Bu söylem, çoğunlukla erotizmin üvey çocuğu olarak kalan pornografiye sahip çıkıyor, ama "o kadarıyla" da yetinmiyordu. "Cream" parçasında övgüyle söz edilen krema, şehvete yanıt veren vajina sıvısından başka bir şey değildi...

Uzun süredir, daha doğrusu adını değiştirip "Love Symbol" işaretiyle anıldığından beri doğru dürüst bir şey yapmıyor, kendini tekrar ediyordu. Bu yıl Warner Bros'la anlaşmasının bittiğini ilan eden "Chaos & Disorder" başlıklı bir albüm yaptı. Söylediğine göre bu sözleşme onu çok sıkmıştı. "Umarım şafağı görecek kadar yaşarsınız" notu iliştirilip, kaos ve düzensizliğe açılan albümü cehennemî bir elektro gitar patlamasıyla başlıyordu. 'Rolling Stone' Keith Richards tarafından yıllar önce vaftiz edilen Prince gitarı, albümde yırtıcı bir hayvan gibi gezinip durdu. Ama sıkıntısının boyutlarını kendi şirketi NPG (grubunun adı olan New Power Generation'ın kısaltılması) etiketiyle çıkardığı son albümüyle anladık. "Emancipation" (azat edilme, özgürleşme) adını taşıyan albüm tam üç ciltten oluşuyor, 36 yeni parça ihtiva ediyor.

"Emancipation" öyle kolay kolay hazmedilecek bir albüm değil. Değmedik nokta, kurcalamadık yer bırakmamış. Funk ve hip-hop aleminden sampling'ler, pop cover'lar, psychedelic med-cezirler, bazen keskin tekno beat ve apokaliptik Prince jam'leri... Modern müzik başlığı altında değerlendirilen her şey var. Prince, müzikal serüvenini sonuna kadar köpürtmüş. Ne yazık ki, gürül gürül akan albüme bütün boyutlarıyla nüfuz edemedik. Beş-altı tur baştan sona dinlememiz yetmedi. Uyarmak gerekiyor; Prince bağımlılık yapar, dikkatli olun... ***E.Z.***

50→

Atatürk'ün isim babası olduğu şeylerden biri de Kanyak'mış. Rivayete göre, Türk brendisine isim aranırken, Atatürk, hem Cognac'ı çağrıştıran hem de içkinin vazifesini özetleyen bu ismi bir kerede söyleyivermiş...

ÖYLE DOSTLAR BİLİRİM Kİ "ARTIK BİZDEN GEÇTİ" FELSEFESİ İÇİNDE KENDİLERİNİ TAMAMEN KOYUVERİRLER. BEN YAŞA YENİLMEMEYİ SAVUNANLARDANIM.

Otomobil kullananlar iyi bilirler, aydınlıkta giderken bir tünele girince göz hemen uyum sağlayamaz.

Çevirdiğim filmler içinde bana en çok tesir edeni Hıçkırık oldu. EDİZ HUN

Pastırmalı yumurta, melek pilavı, salata, hoşaf.

Aldatmak hüner olmuş KEREM GÜNEY

Nenette et Boni
Soundtrack
TINDERSTICKS
(PolyGram/Raks)

Zamanında Wim Wenders ve Jim Jarmusch'un asistanlığını yapmış bir isim Claire Denis. Yeni filmi için geleneksel Afrika müziğini düşünüyormuş. Paris'teyken bir arkadaşı gidip Tindersticks'i seyretmesini 'şiddetle' tavsiye etmiş. Gitmiş görmüş, büyülenmiş, "işte adamlarım bunlar" demiş ve soluğu soyunma odasında almış. Spain/Nick Cave hattının karanlık temsilcileriyle anlaşmış. Bir yıl sonra film de, –ikisi sözlü, gerisi enstrümantal– müzikleri de hazır, filmi seyredebilmiş değiliz henüz ama albümü döndürüp duruyoruz... Eski yeni bir sürü şarkının toplanmasıyla kotarılan soundtrack'lerden ya da "Braveheart" usûlü ikinci sınıf klasik müzik çevirmesi "gıy gıy" film müziklerinden çok daha farklı bir albüm bu. Albümden yahut bir müzik parçasından da öte, tastamam canlı bir organizma. Bach'ı, Debussy'i yalamış yutmuş bir "kötü bar piyanisti"nin son viskisiyle beraber döktüğü varoluşuna dair yürek karartıcı sorular, durup durup insanın ruhunu çekiçleyen görünürde yumuşak, içten içe keskin ve ağır tuş darbeleri... Uzak bir köpek gibi kenarlardan uluyan soğukkanlı bas... Ölü hırıltılar halinde paranoyak vokaller... Tricky, "Maxinquaye"da ot ve malla süslenmiş büyük neonlu kulüplerin yalnız adamının büyük bunaltısını ve sorgusunu yazmıştı sanki. Portishead'inki oda müziği gibiydi, ama o dar alana rağmen çok daha edebî ve ebedî... İkisinin de ortak noktası, notalarının bir yerlerinde gizli küçük seksi görüntülerdi. Tindersticks, "Nenette et Boni"yle küt diye çıkageliyor, bambaşka bir noktadan insanın kalbini söküyor. İşin içine karıştırdıkları biraz klasik müzik (Bach ve Debussy, belki biraz Chopin), müthiş caz, büyük istifham... Albümün insanı atıverdiği dünya ne (ki bir imgeler imparatorluğu bu albüm)? Gece kulübünün helasında şıringayı vurmuş ya da odasında yastığına kafasını gömmüş, her halükârda namluyu şakağına dayamış adamın yerinde, gecenin bir yarısı gökdelenin tepesinden metropole yıkık gözlerle saçılan bir adam... Çağın atılmış, hor görülmüş, tedirgin insanı, kaçak gecelerin örgütlenmemiş muhalifi, modern zamanların şiirli seferîsi... Varlıktan hiçliğe doğru berbat ihtimaller, bin yıllık trajedinin fezlekesi... Aradan belli belirsiz yükselen, insanı kötü cezbeden hammond, kırık ve aksak davul temasları... Bu dünyaya ait olmayan, daha düzgünü ve bir adım ötesi, bu "dünya"nın –Batı'nın– yanlış tutulmuş bilinciyle ürettiği iki dirhem bir çekirdek suni müzikleri kendi çapında hırpalayan, sükûnetinin arkasındaki öfkeden son derece emin bir müzik... Piyano, org, bas, az vokal, bir miktar gitar: Suyun yüzü kadar sade, arkaik bir caz, okyanusta girdap kadar karanlık, dipsiz bir rock. Bir Antonin Artaud'da başrol oynayabilecek notalar... Kat'i surette yalnız dinlemek lazım. Bizi yıktı geçti. **M.E.**

Jannona
YULDUZ USMANOVA
(Topkapı)

Yulduz Usmanova, adından da anlaşılacağı gibi, Türki Cumhuriyetleri'nden; Özbekistan'lı. 1991'de Kazakistan'ın başkenti Alma Ata'da düzenlenen Geleneksel Şarkı Yarışması'nda elde ettiği birincilikle dünyaya adını duyurmuş. Albümleri beş milyon satışa ulaşan Usmanova, kendini "oryantal etno-pop"a adadığını söylüyor. "Jannova"da keyboard'lar, tambur ve "Uzbek saz"ı (aşağı yukarı bizim bağlama) eşlik ediyor Usmanova'ya. Bazen elektro gitarlar da katılıyor kervana. Aslına bakarsanız, Yulduz'un sesinin Kibariye'ninkine benzemesinden başka pek bir numarası yok. (Onu da numara olarak sayarsanız!) Albümde hafiften hip-hop'a dokunan ve albümün tek İngilizce şarkısı olan "I Wish You Were Here" dışında tüm şarkılar Özbek folklorundan etkilenmiş. Sözlerin çoğunda epey bildik kelimeler var, neşeyi ve umudu çağrıştıran. "Yor-yorlar" albümün bizce en ayrıksı ve güzel olan şarkısı. Diyeceğimiz, bizim popçuların kimi zaman bağlamayla denemeye çalıştıklarını, Yulduz da kendi ülkesinin sazlarıyla denemiş. Ne iyi olmuş, ne de kötü. ***U.Ö.***

Broken China
RICK WRIGHT
(EMI/Kent)

Fatih Özgüven'in gençlik filmleri için yaptığı bir benzetme var: "Gençlik denen şeyle pek bir alakaları yoktur. Gazı kaçmış kola gibi olurlar" diyor. Rick Wright'ı dinlerken, bu sözler aklıma geldi. Rick Wright, Pink Floyd'un klavyecisi. O da şöyle demiş: "Depresyon kabusunu, çocukluktan gelen korkularla yüzleşmeyi ve nihayetinde bunlardan kurtuluşu ve coşkuyu ifade etmek istiyordum." Bir tür Bildungsalbum yani. Ağır, kasvetli bir albümle karşı karşıyayız. Bir Bildungsroman kadar ciddi, bir gençlik filmi gibi gazı kaçmış. Manu Katche'nin davulu albümü biraz canlandırıyor ama yetmiyor. İflah olmaz Pink Floyd'culara. ***C.C.***

Virtual Insanity
JAMIROQUAI
(Sony)

Güneşli yaz öğleden sonralarına müzik yapıyor JK ve adamları. İlk iki albümdeki çizginin civarında geziniyorlar. Okuyoruz, takipteyiz: Dinlediğiniz her şeyi canlı olarak konserlerde icra ed(ebil)iyorlarmış. Gitarist, funk geleneğinin her türlü inceliğine vakıf. Bazen Chic, bazen Sly & The Family Stone, hatta Earth, Wind & Fire var içinde; ama genelde bir Stevie Wonder ışığı parlıyor müziğinde grubun. "Virtual Insanity", Amerikan aksanlı Türk dans radyolarının baştacı oldu."Everyday" r&b ekseninde dönerken "You Are My Love", güzel adam Curtis Mayfield'ın son dönemlerini hatırlatıyor. Aboriginal milletine saygı ve sevgi geleneği, üçüncü albümde epey groovy bir didgeridoo parçası "Didgerama" ile devam ederken, tüm müzik dergilerinin favorisi "Spend A Life Time" yaylılarla uçuyor. Albümün sonunda bonus bir parça var, JK "function! function!" diye çırpınıyor. Fonksiyonlu bir albüm. ***S.K.***

→51

Elektronik çağı ilerledikçe yapılan icatlar birbirini kovalıyor.

28 Ocak Salı, Ayandon fırtınası.

Şizofrengi'nin Nisan '96 sayısında (sayı 22) Tindersticks'in ikinci albümünden "My Sister" şarkısının Türkçe sözleri var. Şarkı filan değil, başlı başına bir öykü.

Ben lacivert bir denizim / Sabah med akşam cezirim (Ferhan Şensoy)

İyi bir sonu yoksa iyi bir öykü de yoktur MICHEL TOURNIER

Pre-Millenium Tension

TRICKY

(Polygram / Raks)

"Pre-Millenium Tension", ahir zaman peygamberi Tricky'nin stüdyo kapılarını içerden sürgüleyerek yarattığı mucizelerin üçüncüsü. Tam manasıyla "içeri"nin, içeri tıkılmışlığın müziğini yapıyor Tricky. Ne kendini, ne de dinleyeni havalandırmaya çıkarıyor. Onca alet edevatın, tuşun, kablonun içinde kaybolmuş gibi gözükse de asıl "teknik donanımı" başka: Acılı bir geçmiş ve kafi miktarda ot... Kulaklardan ziyade sinir sistemine sesleniyor. Müziğin değil, ancak tıp ilminin terimleriyle açıklanması mümkün "ses"ler çıkarıyor. "Deliliğin Tarihi"ne kurban olarak adanmış "tecrit şarkıları" var albümde. Şarkı lafın gelişi; olsa olsa 11 adet "zonklama"dan bahsedilebilir. Genellikle melodisizce hecelerle sürüklenen, yalpalayan, sürünen, sample teknikleriyle paranoyasını çoğaltan bir müzik. Korkunç bir üretkenlikle üç-beş ay öncesinin "Nearly God"ını tamamlarcasına geleceğin müziğinin "Yaradan"lığına soyunuyor Tricky... "Pre-Millennium Tension"ın hücum emrini "Vent" veriyor. Kan emici distorsiyonlu gitarla inşaat gürültüleri, Martina'nın iniltileri... Ardından gelen "Christiansands", Elvis Costello çapında bir "şarkı" filozofunun sonradan –The Imposter ismiyle– remixlediği bir parça... "Tricky Kid" ve "Getto Youth", Tricky'nin hayatından doğrudan kesitler içeriyor ve ilk takıntısı rap'e yakın düşüyor. "Bad Dreams"de, geriden geriden uzaylı Hendrix tonları akıyor. Tricky'nin en mühim özelliklerinden biri: Teknolojik imkanlardan değil, en yalın tabiriyle "bir müzik enstrümanı"ndan yola çıkarak oluşturuyor müziğini. "Bad Things"de de başrole Ben Harper'vari blues gitarını çekiyor. Albümde "Sex Drive" ve "My Evil is Strong" gibi dinlemesi çileli parçaların yanısıra "Lyrics of Fury" gibi uzaktan bakınca funk ve rock'u andıran bir örnek de mevcut. Finaldeki "Piano", sahiden en iyilerden biri. Ama muhtaç olduğumuz şey doğrudürüst bir "şarkı"ysa "Pre-Millennium Tension"da sadece bir tane var: "Makes Me Wanna Die"... Tricky'nin maharetlerinden biri siyah ve beyaz müziğin törelerinden kendini bağışık tutması. Belki bu yüzden birbirinden çok farklı müzisyenlerin çekim alanına giren, pop ve rock dünyasında herkesin birlikte çalışmayı istediği bir ses sihirbazı bugün. Geçit vermez nağmeler üreten nice müzisyen köşesinde kimsesiz otururken, Tricky, şarkı sözlerindeki ve vokaldeki "müstehcen"liğin verdiği güçle korkunç popüler günler yaşıyor. Dünya yeni binyıla Tricky'nin elektro-kanabis müziğiyle giriyor. Kervan çoktan yola koyuldu. ***D.B.***

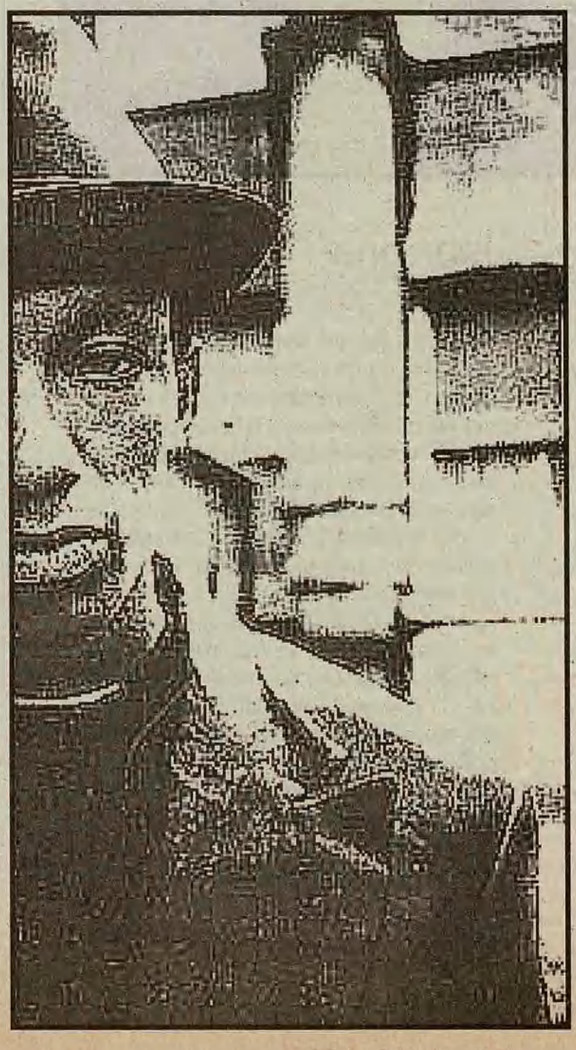

Blue Is The Colour

BEAUTIFUL SOUTH

(Polygram / Raks)

"Hikayeci rock geleneği"nin önemli takipçilerinden İngiliz ekibi Beautiful South geri döndü. "Choke"la kendilerini sevdirmişler, "0898" ve "Miaow"la "gönül tahtımız"a kurulmuşlardı. Bu sefer kendilerini de aşmışlar... Her şarkı bambaşka bir hikaye, bambaşka bir "durum"... Şarkıların bazılarına takılmakta fayda var: Albüm çıkar çıkmaz radyoların üzerine atıldığı açılış şarkısının teması kısaca "onu alma, beni al!" "Pipon ve terliklerinle seni görüyorum" diyor Jacqueline Abbott, "o da yatakta mel mel televizyon seyrediyor, o zaman, onun yerine beni düşün! Hem ben asla o kadar yaşlanmayacak ve yaşlanmayacağım: Onunla evlenme, beni sik!" (Albüm kapağında "aman dikkatli olun, ilk şarkıda terbiyesiz bir takım kelimelerle karşılaşabilirsiniz" gibi bir ibare var. Bunu kastediyor olsalar gerek.) İkinci şarkımız "Little Blue" tatlı, sevimli, naif: "Mezarlığa bira fabrikası yapabilirsin, kilisede bar açabilirsin, insanlar binalardan daha çabuk çökerler, neyin öncelikli olduğuna karar vermelisin"... "Mirror", 'azmış bir adamın en iyi hedef atışlarını yapabileceği' bir fahişenin iç döküşü... Sonra "Blackbird On The Wire", –"niçin o kadınla berabersin, işin gücün yok mu" diye soruyor arkadaşları– son zamanlarda kulağımıza çalınan en iyi üç beş baladdan biri... "The Sound Of North America": "Bazen pahalı hissedersin, bazen çok ucuz; herkes uyurken sokaklarda bir kral gibi turlayabilirsin; herkesle oynayabilirsin, beşikten mezara kadar; ama Allah yardımcısı olsun, senaryoyu bilmeyen aktrisin"... B yüzünün ilk şarkısında bildik Beautiful South müziğinde bir farklılık hissediyorsunuz ilk notalarda, ama nedir, "arayış" ve "atraksiyon" yapıyorlar... Diye düşünürken, tak!, birdenbire Tom Waits! İki erkek vokalistten Paul Heaton'ın hayli şekerli, bir o kadar acemi (ama hoşgörülebilir ve seve seve dinlenebilir bir acemilik bu) bir Waits sesi bulup kayıda oturduğu bir bar ağıdı. Rastgele bir barda, kimse adını sanını bilmeden, öylece oturmanın görkemli, dağınık, yarınsız serüveni. Liars'ın barından insan manzaraları: "Bir sonbaharı dolduracak kadar yaprak döktüm, son bir dileğim olsaydı; on yıllığına kölen olurdum, beni bundan çekip çıkarabilseydin; beni bundan çekip çıkarabilseydin, görürdün değişirdim; çünkü ben içkiyi seçmedim, içki beni seçti... Baca gibi tütüyorum, balık gibi içiyorum, Liars'ın barında..." "Artificial Flowers", anne babası ölünce açıkta kalan, "günde birkaç peni kazanabilmek için" suni çiçek yapıp satan dokuz yaşında bir kız çocuğunun hazin hikayesi... "One God", Yeni Dünya çıkışlı tüketim toplumuna cepheden bir eleştiri: "Dünyanın sonu karanlık içinde değil, aile saadeti içinde olacak, Coca Cola bulutlarının arkasında Big Mac güneşiyle". Son şarkı "Alone", bizzat yalnızlığın, yalnız olma halinin hikayesi, ama onun için de edecek iki çift lafları var: "Sadece sıkıldığımızda sigara tüttürüyoruz, böyle böyle günde iki paket gidiyor; Hem zaten, yalnızlıkla sıkılmanın arasındaki farkı kaybetmiş durumdayız." Beautiful South, hiç sektirmeden sakin sakin çalıyor, sözlere de, sevimli müziklerine de edecek lafımız yok. Hep böyle kalsınlar. "Blue Is The Colour" senenin sonunda geldi ama, 96'nın hiç kuşkusuz en iyilerinden... ***M.E.***

Henüz vakit varken içelim dostlar! Sonsuza dek uyuyacağız toprak altında, göğsümüzde uyuyan bir sevgili olmadan! Size bir "sır" vereyim mi dostlar: Geçen yılın lâleleri artık açmayacaklar! (Ömer Hayyam)

Boğaz köprüsünün ayaklar arasındaki açıklığı 1074 metre, bütün uzunluğu 1560 metre, ağırlığı 10 bin ton, taşıma gücü 30 bin tondur.

Evet sevgili okuyucular, hayatın renklenmesi gerekir. Bunun çeşitli yolları vardır. Mesela neden arada bir akrabalar veya yakın dostlar arasında toplantılar tertiplenmesin? Allahın günü eve kapanıp kalmaktansa arada bir, bir-iki dostla sohbet etmek elbette ki aile hayatına renk katar.

Çengelli iğneni ödünç verir misin?

Filthy Lucre Tour
SEX PISTOLS
(Virgin / Kent)

"İyi akşamlar ve hoş geldiniz! Finsbury Park hiç böyle s.. gibi güzel olmamıştı!"
1996'da dünyaya ikinci kez gelen Sex Pistols da ilk gelişinde hiç böylesine güzel çalmamıştı! Az çok gitar penası ve/veya pikap iğnesi kırmış arkadaşlarımdan aldığım yorumlar birbirini tutmuyor. Daha doğrusu kendi içinde tutarsız, aynı benim de "Filthy Lucre Live" üzerine yaptığım yorumlar gibi. Sonunda hemen hemen hiçbir yorum yapmamaya karar verdim. Size gördüğüm bir filmden aklımda kalanları anlatıyorum varsayın.
"Benden nefret etmeyin, size hiçbir kötülük yapmadım." Peki kim yaptı? Rock and roll'un tekerleğine çomağı ben mi soktum? Şaka bir yana, bu kısacık cümle ne çok şeyi özetliyor. Hep sizi kötü olarak kabul ettiler, halbuki bugün çok iyi biliyoruz ki tümü kısa bir şakaydı. "Filthy Lucre Live" da mı bir şaka acaba? Bilgisayarımın elektronik sözlüğüne bakıyorum ve albümün adını tam bir deyim olarak buluyorum.
Filthy Lucre: (şaka) para, mangır. Artık bir de Webster'dan araştırmaya gerek yok. Zaten bir Pistols albümünün adının üzerinde durmak pek de anlamlı olmayacak. Albüm dedim de aklıma geldi, 1996 yazında Londra Finsbury Park'da verilen bu konser belki de gerçek anlamda ilk Sex Pistols albümü; bir konser albümüne ne kadar albüm denirse tabii. Malcom McLaren'in 70'lerin ortası için biraz da ticari bulunan projesinin ürünü Sex Pistols'ın, dünyaya ilk gelişlerinde çıkarttıkları bir dizi single (bundan sonra kırkbeşlik diyeceğim) sonrası çeşitli toplamaları ve korsan konser kayıtları dışında gerçek anlamda bir albümlerine rastlamadık, ki bu çok doğal, çünkü albüm işi, punk mantığıyla pek örtüşen bir "olgu" değil. Hatta lise yıllarımızda çıkan "Never Mind The Bollocks Here's The Sex Pistols" albümü bile aynen kırkbeşliklerden oluşma bir toplamaydı. (1976/77). 1992 yılında yayınlanan baba toplamaları "Kiss This"in çifte CD versiyonuna Sid Vicious'lu bir konserleri iliştirilmişti ("Live In Trondheim 21st July 1997"). 1996 yılı ortalarında "Never Mind The Bollocks - Here's The Sex Pistols" yeniden yayınlanmış ama bu kez yanına +Spunk And Speeding Demo's (aynen böyle yazıyor) diye bir CD daha iliştirilmişti. 77, 79 ve 93'de defalarca yayınlanan "The Great Rock'n'roll Swindle" sonuçta bir film müziğiydi ve gerçek anlamda bir Pistols albümü olarak imzalanmamıştı. Tabii bunlara 1993 yılında yayınlanan ve çeşitli konuşmalarla dolu "Some Products - Carri On Sex Pistols " (aynen böyle yazıyor) belgeselini de katabiliriz. Sonuçta değişen bir şey yok, "Filthy Lucre Live" da eski kırkbeşliklerdeki ve diğer toplamalardaki bildik şarkıların, olabildiğince aslına sadık kalınarak yeniden çalınmasından başka bir şey değil.
Bu albümün sırf para kazanmak için yapıldığı üzerine bir şeyler duydum; ne bileyim, her halde öyledir. Para içinmiş... Yabancı basında böyle geçiyor. "S....ğimin parası, ona karşı koyamıyorum!" Bis bölümünde "Anarchy In The UK"e başlarken telaffuz ettiği az önceki sözle bunu inkar etmediklerini de belirtiyor Johnny "Rotten" Lyndon. Efendim, ne için olacaktı başka? Punk grubu kamu yararına konser verecek, dört kişi dünyayı değiştirip iktidara mı gelecekti? Gelse de bunu hangi hayır kurumu adına yapacaktı? Ya da dört eski arkadaş "Hocam gelin hobisine çalalım, milet de dinlesin, eğlensin, bir hayrımız dokunsun" mu demeliydi? Her ne kadar albümlerinin adında bu durum vurgulanıyorsa da geçin bir kalem, zügürdün çenesini yorması benzeri duruma düşmeyelim. Hem onlar değil miydi bir zamanlar altı ay içinde üç plak firmasından toplam 175.000 pound kazananlar? Helal olsun ve afiyetle yiyin.
"Biz Sex Pistols'ız.! Kimse bizim gibi olamaz ve bu hiç umurumuzda değil!" Benim de... Zaten bu saatten sonra bunu tartışmak bile anlamsız değil mi? Neyse, "Pretty Vacant"a böyle başlıyor Johnny Lyndon. Neden mi kırk yıllık Johnny Rotten'a Lyndon diyorum? Çünkü Filthy Lucre boyunca dinlediğimiz şarkıcı sesi, onun Pistols bittikten sonra kurduğu Public Image Limited'da kullandığı inanılmaz kontrollü ve renkli sesten başka bir şey değil. Üstelik MTV'de gördüğüm konser kliplerinde de bir zamanlar ona lakap olmuş olan "rotten - çürük" dişlerinden de eser yoktu. Gitarist Steve Jones 20 yıl önceki formunu aynen koruyor; tabii, bu iyi bir şey mi diyeceksiniz. İnsan 20 yılda çalışını biraz daha geliştirmez mi? Geliştirmez efendim; hem neden geliştirsin? Bir zamanlar yetersiz miydi? Kendine özgü bir stili olmadığı söylenebilir, ki bir ölçüde doğrudur, biraz Eddy Cochran, biraz Pete Towshend baharatıyla punk gitarının en güzel örneklerini ondan başka çok az kişi verdi, ki bu da doğrudur. Yine Les Paul'ün çıkartabileceği en küstah ve hunharca sesleri kullanıyor. Basçı Glenn Matlock eve geri dönmüş (zaten Pistols'ın ilk ve esas basçısı hep oydu, yazıktır ki yaşama özürlü, bas fakiri, ses zengini Sid Vicious kadar tanınmaz) ve davulcu Paul Cook cephesinde de değişen bir şey yok, aynı tükenmez soluk, vurgulu köşeler ve aşırı sadelik. Lyndon dışındaki üçlü geri vokallerde son derece etkin, özellikle de "Holiday In The Sun"a dikkatlice bir kulak verin. Sonuç olarak grubun toplamda konser performansı, bunca yıl sonra beklenenin çok üzerinde başarılı, enerjik, yine sapına kadar punk ama özenli ve tertemiz. Bu son iki çelişkili sıfat midenizi bulandırmış olabilir, ama bulandırmasın ve yanlış anlamalara da yol açmasın. "Nerede o eski kulak tırmalayan kirli sound" demeyin, aslında o zamanlar Pistols sound'unu katleden biraz da kayıt biçimleriydi, özensizlik almış başını yürümüştü; yine de hep sizler gibi çalabilmeyi ne çok istemiştim; unutun gitsin.
Şarkıları sıralayalım ama ilgilisi zaten tümünü biliyordur: Bodies; Seventeen; New York; No Feelings; Did You No Wrong; God Save The Queen; Liar; Satellite; (I'm Not Your) Steppin' Stone; Holidays In The Sun; Submission; Pretty Vacant; EMI; Anarchy In The UK; Problems. Hemen hemen bütün albümlerinizi aldım ama siz hatırım için bir No Fun çalmamışsınız ya! Neyse unuttum gitti, bu da bir şakaydı zaten, tümü gibi. Çengelli iğneni ödünç verir misin? ***G.B.***

→53

Bahar beklediğimi getirmedi / Bahar yine gelir
(Suphi Taşhan)

22 Ocak Çarşamba Gece 14 sa. 2 dk., Gündüz 9 sa. 58 dk.
Günün uzaması 1 dakika 54 saniye

Üç dilim bayat ekmeğin içi uğruna...

"Eşkıya" filminin Urfa'da geçen sahnelerinden birinde bir "Urfa sıra gecesi" yer alıyordu. Hoyrat geleneğinin yaşayan son "pir"i Kazancı Bedii'nin söylediği uzunhava ve ardından grup halinde söyledikleri "Urfa Türküsü" filmin soundtrack'inde de yer alıyor. Aman bir dinleyin.

Greatest Hits

N.W.A.

(EMI/Kent)

"Taksi Şoförü"nün ruhu gettolarda, banliyölerde dolaşıyor. "Nefret"i seyrettiğimizde, ezilenlerin öfkesinde Travis'in ruhunu nasıl gördüysek, N.W.A'yı dinlediğimizde de aynı hislere kapıldık. Ve Martin Scorsese'nin büyük bir iş yapmış olduğuna yeniden karar verdik.

N.W.A., ya da Niggers With Attitude, ya da Tavır Sahibi Zenciler, Haysiyetli Zenciler rap'i dönüştüren, gangsta rap'in öncüsü bir grup. Bildiğimiz kadarıyla Türkiye'de yayımlanan ilk kasedi bu. Artık bir grup olarak yoklar. Grubun kurucularından Eazy E. ise 1995'te AIDS'den öldü. Ama Dr. Dre ve Ice Cube başarılı solo çalışmalar yapıyor.

L. A., belki de dünyanın çelişkilerle en yüklü kentlerinden biri. Bir yanda Hollywood ünlüleri, sinema patronlarının lüks villaları, diğer yanda hayatta gangster ya da rap yıldızı olmaktan başka hiçbir çıkış yolu göremeyen zenci delikanlıların yaşadığı mahalleler. Ki bunların da ne kadar çıkış olduğu tartışılır (Beyaz rock'çuların kazandığından çok daha az kazanıyor rap'çiler. Beyazların danışabilecekleri, hukuktan anlayan bir amcaları, dayıları oluyor genellikle. Rap'çiler ise her tür sömürüye karşı savunmasızlar ve telif hakları konusunda müthiş kazıklanıyorlar.). Her gün sayısız cinayetin işlendiği bu kentte belki de tek başarı kıstası hayatta kalmak. Yalnızca çeteler arası savaşlar değil tehlikenin kaynağı tabii ki, ırkçı Amerikan polisinin uyguladığı şiddet de var. Rodney King olayıyla L.A.'in cehenneme dönmesi nedensiz değil.

N.W.A. bu ortamın sesi. Eazy E.'nin uyuşturucu satıcılığından kazandığı paralarla kurduğu plak şirketinin desteğiyle ilk albümleri "Straight Outta Compton"ı 1989'da yaptılar. Yaptıkları en iyi albüm de buydu. "Greatest Hits"in en iyi şarkıları "Gangsta Gangsta" ve "Fuck Tha Police" de bu albümden. "Fuck Tha Police" deyince polisin sessiz kalacığını beklemek abes olur. FBI da N.W.A.'yı elinden geldiğince engellemeye çalışmıştı. Gözaltına almalar, soruşturmalar vs. gırla gitti.

N.W.A. "Fuck Tha Police" dese de, Public Enemy gibi politik bir grup değil. Onları bir kelimeyle tanımlamak gerekirse, en uygun sözcük maço olurdu. İnanılmaz bir kadın düşmanlığı hakim şarkı sözlerine. "Fuck you bitch"den geçilmiyor. Bir şarkılarında da, kadınlara nasıl oral seks yapmaları gerektiği öğretiliyor. (Bunun bile tarihsel bir nedeni var. Bir yerlerde okumuştum. Siyah kadınlar oral sekse müthiş tepki duyuyormuş. Kölelik günlerinde ağalarından en çok maruz kaldıkları davranış bu olduğu için.) N.W.A.'de en bariz görünen, ezik zenci erkeklerin erkekliklerini ispat, iktidarlarını yeniden kurma çabası. "Nigger" gibi hakaret amaçlı kullanılan bir sözcüğü, tıpkı "punk" gibi dönüştürüp, pozitif bir anlamda kullanması da düşmanının elinden bir silahı daha alma yönünde bir adım.

N.W.A. ilk albümlerinin başarısını bir daha yakalayamadı. "Greatest Hits"in de ilk yüzündeki enerjiyi, heyecanı ve melodikliği diğer yüzde bulamıyorsunuz. Ama sırf "Fuck Tha Police" için bile bu kaset her eve lazım. Sık sık dinleme ihtiyacı duyacaksınız, bu kesin. ***C.C.***

Mercury Poise: 1988-1995

MICHELLE SHOCKED

(PolyGram/Raks)

Bir derleme albümle sonunda Michelle Shocked'la da tanışabildik. Memnun, mutlu olduk. Keşke daha önce tanışsaymışız dedik. Bundan böyle arayı açmayacağız, plak şirketleri izin verirse. Yok, sadece İMÇ değil sorun. Michelle'in kendi ülkesinde de yapımcılarla arası kötü. Son albümü "Kind Hearted Woman"ı (1994) Mercury beğenmeyince, kendi adına çıkarmak zorunda kalmış. Yakın zamana kadar bu albüm yalnızca Michelle'in konserlerinde satın alınabiliyordu. Şimdi RCA sahip çıkmış albüme.

Shocked Texaslı. 16'sında evden kaçmış. 21'inde Mormon tarikatının üyesi annesi tarafından bir psikiyatri kliniğine kapatılmış. Allahtan annesinin parası yetmemiş kızını uzun süre orada tutmaya. İşi polis devralmış. Sık sık yönetime karşı protestolara katılan Shocked, aynı sıklıkta tutuklanmayı da başarmış. Asıl adı olan Johnston'ı da bu sıralarda değiştirmiş. Reagan başkan olunca, dayanamayıp Avrupa'ya göçmüş. Kim demiş Avrupa'nın daha iyi bir yer olduğunu? Amsterdam'da da tecavüze uğrayınca ve de Reagan gidince ülkesine dönmüş.

İlk albümü, "The Texas Campfire Tapes" adı üstünde, bir kamp ateşi çevresinde arkadaşlarına şarkı söylerken İngiliz bir yapımcı tarafından Sony bir walkmanle kaydedilmiş. Ve İngiltere indie listelerinde 1 numara olmuş. Yıl 1986. Polygram'ın milyonluk teklifini reddederek, daha fazla sanatsal özgürlük tanıma sözü veren Mercury'de kalmış. Sonra "Short Sharp Shocked"u çıkarmış 1988'de. Albüm kapağında Shocked'u, polis tarafından gırtlağı sıkılırken gösteren bir fotoğraf var. Bu albümde bir punk şarkı da varmış, ne yazık ki bu derlemede yok, Shocked'un bu yanını tanıyamadık. Sonra eski bir sabotaj terimini ifade eden "Captain Swing" (1989) ve "Arkansas Traveler" (1992) gelmiş. Sonra gırtlağını sıkan Mercury'den de ayrılmış.

Shocked, gelenekselci bir şarkıcı-besteci, ruhu anarşist de olsa. Texas'ta yetişmesinin izleri her yere sinmiş. Buram buram ABD kokan şarkılar yapıyor. Honky-tonk, bluegrass, folk, soul, gospel, country, caz ve blues; hepsinden bir parça var. Kötü şarkı yok bu albümde. Hepsi dürüst, içten ve belli bir düzeyin üstünde şarkılar. "Come A Long Way" adlı şarkısı ise bir hit olması için gereken her şeye sahip. Eskiden tanıdığımız tek şarkı ise "Dead Man Walking"in soundtrack'inde yer alan "Quality of Mercy". "Mercury Poise", Michelle Shocked'la, bu gezgin ve anarşist ruhla tanışmak için iyi bir fırsat. ***C.C.***

"Eşkıya"nın soundtrack'i çıktı. Müzikler, bilindiği gibi Erkan Oğur'un.	Bana yalan söylüyorsun / Gerçekleri gizliyorsun... Eğer sevmiyorsan söyle bileyim / Aşkımı kalbime gömer giderim / Bir daha aramam yemin ederim / Yeter ki sevgilim gerçekçi ol
Hepimiz, başkalarının bizim üzerimizde kurduğu imgeye benzeriz. JORGE LUIS BORGES	La Haine soundtrack La Haine soundtrack La Haine soundtrack La Haine soundtrack
Bana öyle geliyor ki, olmadığım yerde mutlu olacağım hep. CHARLES BAUDELAIRE	

Red Hot + Rio

(PolyGram/Raks)

Elimizdeki albüm AIDS hastalarına yardımla mükellef Red Hot organizasyonunun dokuzuncu hediyesi. Toplama bir albüm gerçi ama, albümün öznesi birkaç sene evvel hakkın rahmetine kavuşan Brezilyalı cazcı Antonio Carlos Jobim. Jobim, 1927 Rio de Janeiro doğumlu. Şarkılarının alameti farikası da Rio zaten, sıcak ve romantik festival havalarının, ateşle yüklü Rio sambasının cazla harmanlanmasının denebilir ki en büyük öncüsü Jobim. En çok da "Desafinado" ve "Girl From Ipanema" şarkılarıyla, Frank Sinatra'yla yaptığı işlerle tanınıyor... Albümde mevki makam sahibi isimlerin bolluğu dikkati çekiyor. Bazı isimler ve yorumladıkları şarkılar: Everything But The Girl "Corcovado", Astrud Gilberto / George Michael "Desafinado", Crystal Waters "The 'Boy' From Ipanema", Cesária Évora / Caetano Veloso with Ryuichi Sakamoto "É Preciso Perdoar", David Byrne / Marisa Monte "Waters of March", Mad Professor "Black Orpheus Dub"... Albümün aslan payını Sting kapmış, Antonio Carlos Jobim'in bizzat kendisiyle düet yapıyor, üstad, Sting'e piyanosu ve sesiyle eşlik ediyor. Okudukları parça "How Insensitive". Yanılmayalım, şarkıların çoğu Jobim imzalı değil, bir iki tanesi kaideyi bozuyor. Ama onlar da "Jobim'e saygı" albümünde Jobim'e saygı olsun için buradalar. AIDS'le mücadele amaçlı kotarılan albümün bir başka özelliği, Brezilya rock'unun önemli isimlerinden, 1990 yılında AIDS'den ölen Cazuza'nın Bebel Gilberto'yla söylediği şarkı... Şarkıların hemen hepsinde hip-hop / tekno dokundurmaları var. Bir nevi samba / tekno / pop-caz... Son derece başarılı...

The All-Time Greatest Hits Of
ROY ORBISON

(Sony Türkiye)

The Very Best Of
ROY ORBISON

(Virgin/Kent)

Önce istatistiki bilgi verelim: Albümlerin her birinde 20'şer şarkı var. Ve bunlardan 13 tanesi çakışıyor. Ama nasıl çakışıyor? İlk albüm Orbison'un Orbison olduğu eski zamanların kayıtlarından oluşmuş. İkinci albümde ise "ikinci bahar"ında, yani ölmeden birkaç sene evvel, 80'lerin ortasında stüdyoya kapanıp kendi şarkılarından yaptığı "cover"lar ağırlıkta. İlkinde, "Hollywood kurdelaları"nın TRT ekranından odaya yansıyan siyah beyaz ışığı, ikincisinde o siyah beyaz ışığa ait renkli nostaljiler mevcut. Öyle ya da böyle, hicranlı şarkıların kara panteri, her iki albümde de harikalar yaratıyor. Şarkı dediğimiz nesne her türlü kalınlığı kaldırır ama Orbison bunu bilmezden gelerek dünyanın en "incelikli" şarkılarını yaptı seneler boyu. 88'de kalpten gittiğinde en "saygın" günlerini yaşıyordu. Bruce Springsteen'den Tom Waits'e kadar bir yığın şarkı yazarı onu yere göğe koyamıyordu. Dylan-Petty-Harrison-Lynne çetesinin büyük ağabeyi olarak Travelling Wilburys macerasına atılmış, gene Lynne-Petty desteğinde yeni bir plak kaydetmişti. "The Very Best Of" başlıklı albüm, bu "son nefes"ten de birkaç güzel örnek barındırıyor. Mesela Bono'nun Orbison'a armağanı "She's A Mystery To Me." Gönül isterdi ki yine o son plağında yer alan Costello şarkısı "Comedians" da bu derlemeye sıkıştırılsın... Neyse ziyanı yok. Yenilerden "You Got It", eskilerden de David Lynch'in "Mavi Kadife"sinin şarkısı "In Dreams", ayrıca "Blue Bayou", "Only the Lonely", "Running Scared" ardarda inci gibi dizilmiş. "The All-Time Greatest Hits Of" başlıklı ilk derleme ise "tarihi belge" kıymetinde. Almışken ikisini birden alın. **D.B.**

1969 Ekiminde John & Yoko'nun polisle başı derde giriyor. Suçları: Marijuana bulundurmak...

Anthology 3
THE BEATLES

(EMI/Kent)

Beatles'tan seri halinde "low-fi" takılmalar... Bu üçüncüsü. Birincisi enteresan, ikincisi gayet iyiydi. Ama yaşayan üç Beatle'ın son derece lüzumsuz bir şekilde yeniden stüdyoya girip tamamladıkları iki-üç sıradan şarkının koyu gölgesi vuruyordu bu plaklara. Artık öyle bir dert-tasa kalmamış. "Anhology 3"ün dünyaya yeni bir Beatles şarkısı kazandırmak gibi bir hülyası yok. Bunu Oasis gibileri onlardan çok daha iyi beceriyor zaten. Eski defterlerin üçüncüsü ve galiba sonuncusu, baştan aşağı 67-70 arası kaydedilmiş demolardan, "jam" enstantanelerinden meydana geliyor. Bütün şarkılar dağıldı-dağılacak gibi oldukları zamanların, Maharishi Yogi'li, Yoko Ono'lu yılların ürünleri. Huzursuzlukların, bireysel arayışların varlığına rağmen (belki de bizatihi bu sebepten) ortaya konmuş başyapıtlar –özellikle Beyaz Albüm– "Anthology 3"ün ana eksenini çiziyor. "Hey Jude", "Come Together", "While My Guitar Gently Weeps" "Ob-La-Di Ob-La-Da", "Let It Be", "Something" ve mükemmel yorumlanan "Halter Skalter" 50 şarkı arasında ilk bakışta dikkat çekenler. Ama daha neler neler var: Mesela sonradan kendini "Abbey Road"da bulan "Mean Mr. Mustard" ve "Polythene Pam" 68 mayısının temiz havasında Harrison'ın evinde iki muhabbet arası kaydedilmiş. McCartney'in ilk solo albümünde yer alan "Junk" da, ha keza öyle. Mc Cartney'den tek başına bir "Blackbird", Lennon'dan oturaklı bir "Sexy Sadie", Harrison'dan oynar başlıklı bir "Octopus's Garden", Ringo'nun hatırı kalmasın diye bir "Don't Pass Me By"... Daha fazla saymanın alemi yok. Ne diyelim, güzel günlermiş. **D.B.**

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

1234567890

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Spice Girls** Spice
2. **Robson & Jerome** Take Two
3. **The Beautiful South** Blue Is The Colour
4. **Celine Dion** Falling Into You
5. **Simply Red** Greatest Hits
6. **Fugees** The Score
7. **East 17** All Around The World
8. **Boyzone** A Different Beat
9. **The Smurf** Christmas Party
10. **Jamiroquai** Travelling Without Moving

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Oasis** (What's The Story) Morning Glory?
2. **Space** Spiders
3. **Skunk Anansie** Stoosh
4. **Oasis** Definitely Maybe
5. **Suede** Coming Up
6. **Backstreet Boys** Backstreet Boys
7. **Baby Bird** Ugly Bird
8. **Sleeper** The It Girl
9. **Björk** Post/Telegram
10. **The Bluetones** Expecting To Fly

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Bush** Razorblade Suitcase
2. **No Doubt** Tragic Kingdoom
3. **Celine Dion** Falling Into You
4. **Snoop Doggy Dogg** The Doggfather
5. **Various Artists** 'Space Jam'
6. **Various Artists** Dr Dre Presents... The Aftermath
7. **Makaveli** The Don Killuminati
8. **Various Artists** 'Romeo And Juliet'
9. **Kenny G** The Moment
10. **Toni Braxton** Secrets

YABANCI

1. **Power Hits 96** (BMG Türkiye)
2. **Summer Dance 96** (Balet)
3. **Loreena McKennit** Mask And Mirror (WEA / Balet)
4. **Julio Iglesias** Tango (Sony Türkiye)
5. **Evita** "Soundtrack" (WEA / Balet)
6. **Secret Garden** Songs From Secret Garden (Polygram / Raks)
7. **Pet Shop Boys** Bilingual
8. **Loreena McKennitt** The Visit (WEA / Balet)
9. **Kenny G** The Moment (WEA / Balet)
10. **Alanis Morissette** Jagged Little Pill (WEA / Balet)
11. **Toni Braxton** Secrets (Sony Türkiye)
12. **No Doubt** Tragic Kingdom (BMG Türkiye)
13. **Simply Red** Greatest Hits (WEA / Balet)
14. **Khaled** Sahra (Polygram / Raks)
15. **Metallica** Load (Polygram / Raks)
16. **Celine Dion** Falling Into You (Sony Türkiye)
17. **Jamiroqai** Travelling Without Moving (Sony Türkiye)
18. **Fugees** The Score (Sony Türkiye)
19. **R.E.M.** New Adventures In Hi-Fi (WEA / Balet)
20. **Pearl Jam** No Code (Sony Türkiye)

YERLİ

1. **Muazzez Ersoy** Nostalji 2 (Neşe / Raks)
2. **Yaşar** Divane (Lirik / TMV)
3. **Şebnem Ferah** Kadın (Karma / Raks)
4. **Mahsun Kırmızıgül** Sevdalıyım (Prestij)
5. **İbrahim Tatlıses** Ben De İsterem (S / Raks)
6. **Ahmet Kaya** Yakamoz ve Yıldızlar (S / Raks)
7. **Mustafa Sandal** Gölgede Aynı (Özer)
8. **Ferdi Tayfur** Zaman Tüneli (Ferdifon)
9. **Yeni Türkü** Her Dem... (BMG)
10. **Ufuk Yıldırım '96** (Plaza / Raks)

Megavizyon, Hamlet, Raksotek ve Mephisto'dan derlenmiştir

ROLL DİSKO

Ahmet Kaya Yakamoz ve Yıldızlar
Aksak Nafile
Baba Zula Tabutta Rövaşata
Chuck D Autobiography of Mistachuck
dEUS In A Bar, Under The Sea
Donald Fagen Nightfly
Erkan Oğur Bir Ömürlük Misafir
Fugees The Score
Hakan Kurşun Kaos
John Mellencamp Mr. Happy Go Lucky
Khaled Sahra
Midnight Oil Breathe
Nico Camera Obscura
Noir Désir 666 667 Club
Page & Plant No Quarter
Prince Emancipation
Sex Pistols Filthy Lucre Live
Suzanne Vega Nine Objects Of Desire
Tricky Pre-Millenium Tension
%10 File Under Burroughs William S. Burroughs Tribute

DETONE (DENİZ) / ATLAS

1. **Morphine** Yes Good
2. **Curtis Mayfield** Superfly
3. **Terry Snyder** Persuasive Percussion
4. **Serge Gainsbourg** S.G.
5. **Marianne Faithfull** Greatest Hits

KOD MÜZİK / ATLAS

1. **Tricky** Pre-Millenium Tension
2. **Moby** Animal Rights
3. **Chemical Brothers** Setting Sun
4. **Mazzy Star** Among My Swan
5. **Diamanda Galas** Divine Punishment

IMAGINE / BEYOĞLU SİNEMASI

1. **Pearl Jam** No Code
2. **Trainspotting** (Soundtrack)
3. **Ben Harper** Fight For Your Mind
4. **Simply Red** Best Of
5. **Jamiroqai** Travelling Without Moving

Arda Uskan denince akla Nokta dergisi geliyor. Bir zamanların Nokta'sı... 80'lerin başından 90'ların başına dek Türkiye'nin bir numaralı haber dergisi olan, bugün hiçbir haftalık yayının tahayyül edemediği tiraja ulaşan Nokta... Arda Uskan, işte o Nokta'nın genel yayın yönetmeniydi, ortalama 40-50 bin kişi Arda'nın yazısıyla "pazar keyfi"ne başlardı. Aynı hafta içinde bir başka 40-50 bin kişi ise, Arda'nın "beyazperde" için kaleme aldığı öykülerle hayal alemine dalardı. Ama, bir de Nokta öncesi Arda var, 60'ların, 70'lerin Arda'sı... Vahşi Kediler'in gitaristi, fotoroman ve film yönetmeni, Türkiye'nin ilk çok satışlı müzik dergisi Hey'in acar muhabiri... Roll sordu, Arda Uskan, Vahşi Kediler'den Yeşilçam'a, Hey'den Nokta'ya "o günler"i anlattı...

Arda Uskan

Öyle bir geçer zaman ki

Üç arkadaş, birer tane güzel İspanyol gitar edindik. Ama akor basmayı bile bilmiyoruz. Ortaokula giden üç çocuk... Bir arkadaşımız daha var, hakikaten çok iyi şarkı söylüyor. O zaman Moda Kulübü vardı. İnanılır gibi değil, orada şova çıkardılar bizi. Dört tane sarı süeter almıştık, Sarı Süeterliler koymuştuk adımızı. Solist çocuk çok güzel söylediği için herkes beğeniyor. Ama arkasında hiçbir şey yok, hepimiz dangır dungur aklımıza geleni vuruyoruz. İşte o solist çocuk Erol Evgin'di. O tabii aramızda çok kalmadan gitti, çok yetenekliydi. Bize grup filan denemeyeceği için üç-beş günde dağıldık zaten. İlk zamanlar Cliff Richards'dan etkilenirdik hepimiz. Ama Shadows gibi grup olmak için de önce gitar çalmayı bilmek lazım.

Bütün bu olaylar Moda'da geçiyor. Çok yetenekli bir gitarist arkadaşım vardı. Aynı yaştayız ikimiz de. Fakat onun elektro gitarı yok. Ben anneme babama ısrar-kıyamet, dil döküp bir gitar aldırdım ve arkadaşıma verdim: Neşet Ruacan'a. Ondan sonra üç-dört sene Neşet'le beraber çaldık. Ama o zaman da çalamıyorum, şimdi hâlâ da çalamıyorum. Kulak sıfır bende. Neyse, o yıllarda Vahşi Kediler diye bir gruptuk. Gökçen Kaynatan, Cahit Oben bizden çok daha meşhurdu, biz de onlara hayranız, onları taklit ediyoruz. Ama biz de bayağı konserler veriyoruz, şovlara çıkıyoruz. İşte o zamanlar Shadows çalmaya başladık. Beatles'a filan cesaret edemiyoruz, çünkü öyle şarkı söyleyecek ses yok aramızda. Ben grupta bir tek şekilde yer alıyorum, organizasyonu yaptığım için. Arkada bir kelleyim sadece. Ezbere üç-beş akor basıyorum, kim ne gösterirse onu çalıyorum, ama olsun. Artık liseye de başlamışız, o yaşlarda çok önemli bunlar. Bir gün Çamlıca Kız Lisesi'nde bir konsere çıktık, ben havaya girip vokal filan da yapmaya başladım. Bir taraftan da "Allah allah" diyorum, "neden kimse bir şey demiyor bana?" Meğer ampliyi de, mikrofonu da kısmışlar. Ben kendi kendime çalıp söylüyormuşum...

Arda Uskan Paris'ten bildiriyor

Sonra benim müzik hayatım –olmayan müzik hayatım– şöyle bitti: Bir gün Neşet'e Şerif Yüzbaşıoğlu Orkestrası'ndan teklif geldi. Bizim gibi Moda'da oturan bir çocuk, gidecek Hilton'a, Şerif Yüzbaşıoğlu Orkestrası'nda çalacak. Kimse hayır diyemedi tabii. Neşet bizi bırakıp gidince grup dağıldı. Ben de 20-25 günlüğüne Paris'e gittim. Doğan Şener o zamanlar, Milliyet gazetesinde. Beni de Vahşi Kediler'den tanıyor. Gazetede bir liste vardı. Mesela bilmemkaç oyla Mavi Işıklar birinci oluyor, biz de bilmemkaç oyla dördüncü oluyorduk filan... Paris'ten Doğan abiye bir-iki mektup yazdım. Tülay German'lar Paris'te o zaman; ben de Tülay German'ın şurada konseri var filan diye mektuplar yazıyorum. Türkiye'ye döndüğümde bir baktım, "Arda Uskan Paris'ten bildiriyor" diye benim mektupları haber gibi yazmış, gazeteye koymuş. "Oğlum gel yaz işte, neden gazeteci olmuyorsun" dedi, ben de böyle Milliyet'e girdim. Basın kartımı 72'de aldığıma

Foto: Erkin Koray

1971 Cannes Film Festivali, John ve Yoko'yla kahvaltı sofrası

Her gece o sokaklarda kavga ede ede dayak atmayı öğrendi Erkin. Aslında hiç böyle şeyleri konuşmaz. Hem ketum, hem son derece kendinden emin... Yapı itibariyle öyle. Onun orkestrasından birinin anlattığı bir şey: Dört kişi Erkin'e saldırıyor Beyoğlu'nda. Bizimki kaçmaya başlıyor, kaçıyor, dönüyor bir tanesine vuruyor... Böyle kaça kaça dönüp dönüp dördünü de dövüyor.

göre, demek ki o zamanlar 69, 70 yılları. Ondan beridir de gazetecilik devam ediyor.

Birinde beş karış surat, öbürü...

Bu arada her yaz Erdek'e gidip Golf Kulüp'te çalıyorduk. Alışmıştık artık, gencecik çocuklarız, hem bedava tatil yapıyoruz, hem para kazanıyoruz, hem kızlar-mızlar... Kulübün sahipleri arkadaşlarımdı, "madem siz gelemiyorsunuz, bari bir grup bulalım buraya" dediler bana. Moda'da denizin üstünde, gece kulübü gibi bir yer vardı, sonradan ismi Kalküta oldu ama o zamanki ismini hatırlamıyorum. Oraya gittik. Bir baktık, inanılmaz güzel sesli iki çocuk şarkı söylüyor. Olacak şey değil, biz yapamamıştık, ama onlar resmen Beatles söylüyor. Kafaya koydum, sahneden indiklerinde yanlarına gidip iş teklif edeceğim. Bir tanesi beş karış suratla oturuyor, hiç konuşmuyor, öbürü son derece heyecanlı. Heyecanlı olan Fuat, beş karış suratla oturan Mazhar. Hâlâ da öyledirler. Gelir misiniz dedim. Mazhar için sorun yok, "gelirim" dedi. Fuat'ın babası izin vermezmiş ama aynı gece gitarı almış, kaçmış. Ondan sonra birlikte maceramız başladı. Erdek'e geldiler, ben de onlarla beraber dalgamı geçiyorum. Sahneye filan çıkmıyorum tabii. Artık dersimi almışım. Yoklukta arkada çalıyordum ama giderek iyi müzisyenler çıkmaya başlayınca benim ne işim var aralarında. O zamanlar Mazhar'lar İngilizce besteler de yapıyorlardı. Ben bu bestelere Türkçe söz yazdım. İlk 45'liklerinin çıkmasına aracı da olmuştum. Bir Erdek anısı hatırlıyorum: Ben bir kıza aşığım o zaman. Çok hoş bir kız. Kızı Mazhar'la tanıştırdım. O anda deprem oldu. Ciddi yer sarsıntısı. "Grrr" diye ses geliyordu resmen. Ve Mazhar kızı aldı götürdü. Dalga geçer hala, "deprem oldu, ben senin kızını elinden aldım" diye.

Bir taraftan gazetecilik de devam ediyor. Doğan abinin bana müthiş emeği geçmiştir. Her cumartesi bir müzik sayfası vardı Milliyet'te. O dönemde birkaç gazetede daha, mesela Tercüman'da böyle haftada bir müzik sayfası olurdu, yerli gruplara da ağırlık verilirdi. Mesela Aykut Işıklar da o dönemde başlamıştır gazeteciliğe. Milliyet bir müzik dergisi çıkaracaktı, isim arıyorlardı. Hey ismini de ben bulmuştum hatta... Kadro enteresan: Yener Süsoy, Erhan Akyıldız vardı. Şimdi HBB'deki Erhan Akyıldız o zamanlar Hey'de Türk Sanat Müziği sayfası hazırlardı. Tam üniversiteye girdiğimiz seneler, ikimiz de arkeoloji bölümüne girmiştik, Erhan Eskişehir'den gelmişti. Hey sayesinde tanıştık, sonra o da dergiye girdi. Hulusi Tunca benden çok gençtir. Dergi ilk çıktığında Hulusi, Hey Fan Kulüp üyesiydi. Hey'e mektup yazardı. Ondan sonra Doğan abinin yanına gidip gelmeye başladı. Ben ayrıldıktan çok sonra Hey'e girmişti.

Foto: Atilla Dorsay

Alfred Hitchcock'la Cannes Film Festivali'nde

She loves you ye ye ye

Okulu bıraktım, Londra'ya yerleşmeye gittim. Güya askere gitmemek için. Gittim, altı aydan fazla oralarda kaldım. Sinema okuluna gitmek istiyordum ama tabii tamamen serserilik yaptım, o kadar. Baktım ki orada yaşamak mümkün değil, döndüm geldim. Fakat kız arkadaşım Paris'teydi. Erkin Koray'a "Ben Paris'e gidiyorum, beraber gidelim" dedim, her şeyimi ayarladım, biletimi aldım. Erkin, "ben daha bilet almadım, ertesi gün gelirim, orada buluşuruz" dedi. Ben gittim, meğer Erkin'in beş kuruş parası yokmuş. Ama ertesi gün baktım, sahiden de benden üç sonraki uçaktan indi. "Telefonu sattım, geldim" dedi. O zaman telefonlar para ediyor tabii, plakçısına gitmiş para alamamış, telefonu satmış. Erkin böyle bir adamdı. Sene 71, bir hafta Paris'te kaldık, sonra film festivali için Cannes'a gittik. John Lennon hikayesi o sene çıktı: Cannes'a Lennon da gelmiş. Yoko'yla birlikte çektikleri bir kısa film var. Ama hiç kimseyle görüşmüyor, kesinlikle hiç röportaj vermiyor. Küçük bir sinemada kısa filmi oynayacak, içeri girmek bile zor. John Lennon'ın da ilk gösterime geleceğini haber aldık, içeri girdik. Benim press kartım var, zor olmadı ama Erkin'in nasıl girdiğini hâlâ bilmiyorum. Papyonsuz filan da girilmiyor, smokin değilse de siyah bir takım bulduk, kapıdan da papyon kiraladık. John Lennon'lar da birkaç sıra arkamızda oturuyorlar. Herkez papyonlu ama bu inekler t-shirt giymişler, birinde John, öbüründe Yoko yazıyor, kimse onlara bir şey demiyor tabii. Herkes merakla bekliyor, ışıklar söndü, film başladı. Film şu: John ve Yoko ikisi sarmaş dolaş öylece duruyorlar, üzerlerinde paltolar, karlar altında bir yer... Kamera yavaş yavaş yerden kalkıyor, bunlar küçücük kalıyor, derken her şey bembeyaz oluyor. Buraya kadar bahsettiklerim filmin 30 saniyesi filan. Ondan sonra 10 dakika boyunca sadece beyaz. Hiçbir şey yok filmde. Fransızlar bozulmaya başladılar, kafa mı buluyor bu bizimle diye. Ön taraftan yüksek sesle "she loves you yeah yeah" diye dalga geçiyorlar. "Bok" diye bağırıyorlar, millet ayaklandı resmen küfrediyorlar. Bunlar ikisi hiç bozuntuya vermeden öyle oturuyorlar. Perdede sadece beyaz var, ne müzik ne bir şey; aptal yerine konmuş hissediyorsun kendini. Sekiz-dokuz dakika sonra birdenbire güneş gözüktü. Meğer bir balona koymuş kamerayı ve o süreci filme almış. Bulutların üstüne çıktı, güneşi gördü ve film orada bitti. Lennon'la Yoko bir sonraki film için ara verilince kalktılar, dışarıya çıktılar, orada duruyorlar. Hazır yakalamışız, randevu isteyeceğiz ama Erkin'e dedim ki, "ben gidemem, cesaret edemem". Bu kadar küfürden sonra adamın kim bilir nasıl morali bozuktur. Ama Erkin gitti yanlarına. Üç-beş kelime bir şey konuştular. Biraz sonra geldi. "Bu iş tamam, birazdan basın danışmanı randevuyu verecek" dedi. Hakikaten de iriyarı bir adam geldi, "Mr. Lennon sizi yarın otelinde bekliyor" dedi. Kulaklarıma inanamadım. "Ne söyledin, nasıl ikna ettin" dedim Erkin'e. "Demek bu kadar yüksekte olanlar da var" demiş. Öyle söyledi. Ama böyle miydi değil miydi bilemeyiz. Erkin bu!

Ertesi gün Cannes'dan 50 km. uzaktaki otellerine gittik taksiyle. Bizden önce bir de Japon gazeteciyi kabul etmişler, o çıktı, biz girdik. Festival boyu sadece iki gazeteci yani... Balkonda bir kahvaltı sofrası... Erkin gitar çaldı, "Mesafeler"i söyledi. Çok güzel bir ko-

Başına gelmedik kalmadı

FRANK ZAPPA'NIN PARİS'TE ALETLERİ YANDI, İNGİLTERE'DE İSE BACAĞI KIRILDI

ARDA USKAN Londra'dan yazıyor

Frank Zappa ve Mothers Of Invention'ın Londra Rainbow salonundaki ilk konseri hıncahınç doluydu. 3000 kişilik salonda ayakta duracak yer yoktu. Dinleyicilerin korkunç çığlıkları arasında "Underground" müziğin yaratıcısı sahneye çıktı. İlk bölümde nefis caz parçalarından eski Alman şarkılarına, klasik Amerikan müzikallerinden son plağına kadar bambaşka bir repertuar uyguladılar...

Konser tam bitmek üzereydi ki, uzun saçlı bir adam sahneye fırladı. Zappa ve arkadaşlarının hayret dolu bakışları arasında, Amerikalı gitarist hızla bir yumruk salladı. Zappa bu yumruğun şiddetiyle 4 m'lik boşluktan aşağıya uçtu. Salon bir anda karıştı. Kimi seyirciler Zappa'ya doktor ararlarken, kimileri de yumruk atan o adamı linç etmeye çalışıyorlardı. Sonunda Zappa'nın ayağının üç yerinden kırıldığını bir doktor teşhis ederek derhal hastaneye kaldırılmasını istedi.

Polis sahneye çıkan Trevor Charles Howell adlı 24 yaşındaki adamı sorguya çektiğinde, yumruk atmasının nedenlerini şu şekilde öğreniyordu: "Karımın ısrarı ile bu soytarıyı seyretmeye gelmiştim. Garip, çılgınca hareketler yapan gitariste sinirlenmiştim. Karım durmadan onu övüyor, eşi bulunmaz bir insan olduğunu söylüyordu. Bunun üzerine kendime hakim olamayıp sahneye fırladım. Hayatımın en güzel yumruğunu attım."

Hey, 22 Aralık 1971

nuşma geçti. Lennon o zamanlar sinemaya takmıştı. Türkiye'de kısa film ne durumda diye sordu, "hach" muhabbetlerine girdi, yasak mıdır değil midir diye sordu. Biz de Türkiye'de kısa filmin asla olamayacağını –bugün de böyle düşünüyorum–, uyuşturucunun da serbest olmadığını, ama gizli gizli kullanıldığını filan söyledik tabii.

Bir keresinde de Alfred Hitckock'la görüşmüştüm Cannes'da. Ama onun özel bir anısı yok. Herkese röportaj veriyordu zaten.

Paris'e döndük, ikimizde de hiç para kalmamış. Ama biletlerimiz gidiş dönüş. Ben döndüm, Erkin "ben biraz daha kalırım" dedi, iki-üç sene kaldı. Önce uçak biletini satmış. İnsanlarla tanışmış, sonra oralarda bir grup kurmuş, Louis de Funes'in oğlu da grupta bateristmiş... Erkin inanılmaz bir adamdır. Hâlâ da o kadar genç.

Erkin Koray, Fikret Kızılok ve diğerleri

Erkin bizlerden büyüktür. Neşet de onunla çalışmıştı bir ara. Beyoğlu'nun arka sokaklarında Gondola diye bir kulüp vardı, bunlar orada çalarlardı. O zamanlar saç uzatmak filan kimsenin haddine mi düşmüş. Bizimkiler de uzundu ama Beatle'larinkine nasıl uzun deniyorsa ancak o kadar. Ama Erkin'in saçları omuzlarından aşağıda. Her gece o sokaklarda kavga ede ede dayak atmayı öğrendi. Aslında Erkin hiç böyle şeyleri konuşmaz. Hem ketum, hem son derece kendinden emin... Yapı itibariyle öyle. Onca anıya rağmen bana karşı bile çok ketumdur. Onun orkestrasından birinin anlattığı bir şey: Dört kişi Erkin'e saldırıyor Beyoğlu'nda. Bizimki kaçmaya başlıyor, kaçıyor, dönüyor bir tanesine vuruyor... Böyle kaça kaça dönüp dönüp dördünü de dövüyor.

Fikret Kızılok'la birlikte Aşık Veysel'in köyüne gidişimiz, benim müzik gazeteciliğinden normal gazeteciliğe geçişime neden olmuştu. O röportaj üç-dört gün Milliyet'te tam sayfa yayınlandı. Paris-Match'ın bir muhabiri vardı, bütün dünyayı gezip röportajlar yapan. Fikret beni ona benzetiyordu. Daha doğrusu beni öyle görmek istiyordu. Beni onore etmek için "sen onun gibi olacaksın" derdi. Ama ben kendim gibi odum... Neyse, atladık otobüse, Veysel'in evine gittik Odaya resmen inek giriyordu, öyle bir yerde yaşıyordu. Çok etkileyici bir adamdı ama. Aslında ben biraz önyargıyla gitmiştim. Türk Petrolleri ona para veriyormuş gibi laflar dolaşıyordu ya. Adam n'apsın yani, devlet bir yerden para bağlamış işte. İki-üç gece kaldık evinde. Fikret'in de "Söyle Sazım"ın telif ücretini ödemek gibi bir niyeti var. Yanılmıyorsam şirketinden 250 lira almıştı, bu parayı teklif edecekti. Ama utanıyor tabii. Orada Veysel'e çaldı "Söyle Sazım"ı. Sonra da "Ben plakçımdan bu kadar alabildim, izin verirseniz bu parayı size vermek istiyorum" dedi. Aşık Veysel almadı parayı, "git, bununla gazoz içersin" dedi.. Fikret'in bir "müzikal hırsızlığı"nı hatırlıyorum: Veysel'in sazının perde sistemi, perde aralıkları çok önemliydi. Veysel odadan çıktığında sazın telleriyle sapı arasına büyük bir kağıt koyup kurşun kalemle baştan aşağı çizip, o perde aralıklarını tek tek çıkarmıştı. İstanbul'a dönünce de kendi sazına uyarlamıştı...

"Dert Bende" diye meşhur bir şarkı vardı. Filmin adı Dert Bende olsun, ve Kerime Nadir yazmış olsun, dediler. Nasıl Kerime Nadir yazmış olacak?.. İşsiz bir edebiyatçı geldi, senaryoyu aldı, iki-üç gün içinde seksen sayfalık bir roman haline getirdi. Kerime Nadir'e de verdiler parasını. Önce kitap çıktı, sonra da "Kerime Nadir'in ölümsüz eseri Dert Bende" diye film gösterilmeye başlandı.

Frank Zappa Mothers Of Inventions'la birlikte Rainbow tiyatrosuna gelmişti. Müthiş hastasıyımdır Zappa'nın. Gittik, balkonda bir yer bulduk oturduk. Tam konser bitti, köşeden bir adam girdi sahneye, bir tane çaktı gözünün üstüne. İnanılmaz bir şeydi. Sahne boşluğunda küüt diye yok oldu Zappa. İki kolu, bacağı kırılmış, sonra öğrendik. Bütün turneyi iptal etti tabii. Cannes'dayken Sacco & Vanzetti filmini görmüştüm. Filmin şarkısını Joan Baez söylüyordu. O günkü gösterimde de salondaydı ve hemen arkamda oturuyordu. Filmin sonunda gözlerinden şıpır şıpır yaş geldiğini, ağladığını görmek insanı etkiliyor tabii.

Sinemaya inanılmaz meraklıydım. Sürekli film seyrediyordum Londra'dayken. Easy Rider, Guguk Kuşu, Atları da Vururlar gibi filmler geliyor aklıma o dönemden. Kendi filmimi yapmak istiyordum. Tam Türkiye'ye yeni döndüğüm günlerdi. Ateş diye bir kulüpte bir akşam atıp tutuyordum sinema hakkında. Yanımda oturan bir adam "sen yönetmen mi olmak istiyorsun" dedi, "evet" dedim. "Ben Tunç Başaran'ım, gel yarın asistan olarak başla". O gece evde muhabbet ettik, tanıştığımız gece yönetmen asistanı oldum. Ama ertesi gün çekimlerde bütün gün yapacak iş bulamadım kendime. Öğleden sonra da tüydüm. Hiçbir şey bilmiyordum ki. Ama gazeteciliği bıraktığım dönemlerde sinemanın içinde oldum hep.

O zamanlar bir film yapılacaksa kural şuydu: Diyelim ki Türkan Şoray'la Kartal Tibet'e bir film yapılacak, Atlas sinemasının makinisti Sarkis çağrılırdı. Sarkis bütün filmleri bilir. Yılların makinisti... Gelir, proje ona anlatılır, o düşünür, mesela "Ava Gardner'le Gregory Peck'in bir filmi vardı, bu ona uyar, yakışır" der. "Peki Sarkis bu filmi bulur musun?" "Tabii bulurum". Gider, makaraları getirir, stüdyoda seyredilir, prodüktör de "tamam" der... Ben de Muzaffer Arslan'ın yanına girdim, önce senaryo yazımından başladım. Önce böyle bir yabancı filmi durdura durdura seyredip tek tek sahneleri yazıyorum, sonra da teybe alınan diyalogları çözüyorum. Lamı cimi yok, senaryoyu aynen araklıyorum. O sıralar "Dert Bende" diye bir meşhur şarkı vardı. Bu filmin adı "Dert Bende" olsun dediler. Ama senaryoyu da biri yazmış olmalıymış. "Ben yazdım işte" dedim ama, öyle olmuyormuş. "Kerime Nadir yazmış olsun" de-

→59

diler. Nasıl Kerime Nadir yazmış olacak?.. Valla, işsiz, beş parasız bir edebiyatçı geldi, benim arakladığım senaryoyu aldı, iki-üç gün içinde seksen sayfalık bir roman haline getirdi. Kerime Nadir'e de verdiler parasını. On gün içinde kitap çıktı. Sonra da "Kerime Nadir'in ölümsüz eseri Dert Bende" diye film gösterilmeye başlandı.

Hepimiz Woodstock'cuyduk ama...

Ben de şahit oldum, Cem'in İzmir fuarında inanılmaz bir seyircisi vardı mesela. Muazzez Abacı'dan sonra çıkardı; "sen benden sonra çık" derdi Muazzez Cem'e. Çıktığı zaman kaç bin kişi ayakta, o "Parka" gibi şarkılar hep beraber söylenirdi. Müthiş bir siyasi potansiyel vardı o zaman. Barış'ın hiçbir zaman ülkücülüğünü görmedim ben. Yoktu böyle bir şey. Ama Barış sağ ideolojiyi benimsemiş biriydi, hep böyleydi. Cem, Melike, Şanar bunların hepsi gittiler, boku bokuna o kadar seneyi dışarda geçirdiler. Hiçbir şey yapmamışlardı ki. Darbeler marbeler gelince bir de baktılar ki "suçlu"ymuşlar. Onbinlerce kişiyle birlikte şarkı söylüyorsun, halk seni kucaklıyor, bir de bakıyorsun yurt dışına kaçmak zorundasın.

Üç bölge vardı: Fatih tarafı, Beyoğlu-Site sineması hattı, bir de Kadıköy. Her tarafın ekipleri ayrıdır. Mesela Selçuk Alagöz, Ercü, Siyah Gölgeler, Mavi Işıklar Fatih tarafının ekolüydü. Biz Kadıköylüler Beyoğlu'na gelmeye çalışıyorduk, buraya gıpta ediyorduk. Biz orada Mazhar'la Fuat'la Kalamış-Moda hattında gider gelirken burda, Beyoğlu tarafında başka bir hayat yaşanıyordu. Erkin'in çaldığı Gondola'ya gelirdik ama zar zor girerdik, almazlardı bizi. Mesela Asit Orhan da buralardaydı. Mazhar onu çok iyi tanır ama, ben pek tanımam. Buralarda yönetmen Korhan Yurtsever, o zamanların Kobra Korhan'ıydı. Motorları olan bir gençlik çetesiydi onlar. Site sineması ve üst mahallelerin çocuklarıydı. Site sinemasının önemi şurdan geliyor: Orada As Kulüp vardı, Tülay German çıkardı. Biraz geride Club 33 vardı. Şimdi Sıraselviler'deki Club 12, o zamanlar çok mühimdi. Oraya girebildiğin zaman artık rüştünü ispat etmişsin demekti. Mesela Sultanahmet'e filan hiç gitmezdim. Hippilik filan bende hiç olmadı. Hepimiz Woodstock'çuyduk ama, Sultanahmet beni cezbetmezdi.

Seyhan Karabay'ın bir 45'lik plağı vardır. Dünyada bir benzeri yok. Nasıl bir şey biliyor musun? Seyhan'ın arkasında Paul Mauriat çalıyor o plakta. Resmen çalıyor. Çünkü Mauriat'nın enstrümantal şarkılarını aldı, üstüne söz yazdı, girdi okudu. Stüdyoda arkada Paul Mauriat plağı çalıyor, önde Seyhan okuyor. Türk filmlerinin "kötü genç"lerinden biridir o da, Tecavüzcü Coşkun gibi. Coşkun da aslında inanılmaz güzel bir adamdır. O zaman Taksim'de şimdiki Mc Donald's'ın oralarda Cafe Bulvar vardı. Bizim buluştuğumuz yerdi orası. Seyhan, Ersen, Cem hepimiz oraya giderdik. Erkin "gececi" olduğu için hiç takılmazdı. Coşkun'la sevgilisi renkli elektrik kablolarından kolyeler, bilezikler yapıp Cafe Bulvar'ın önünde satarlardı. İçeri girmezlerdi bile. O zaman böyle insanlar çok azdı. Tam hippilik dönemiydi, Coşkun da tam hippiydi. Zaten onun ilk zamanlarki adı da Hippi Coşkun'dur. Sonra o kızla evlendi, hippilik filan kalmadı tabii. Coşkun'u Artun Yeres gördü, tipini çok beğendi. Çektiği fotoromanda ona rol verdi. Birkaç hippi kıza tecavüz ediyor. Rolü bu. Galiba da başrolde oynayan o kızların biri de Perihan Savaş'tı. Ondan sonra Coşkun'un lakabı Tecavüzcü kaldı.

Demis Roussos & harika at Küheylan

Hey'den ayrılmıştım. Ama yine festivale, Cannes'a gidiyorum. Orada bir fotoroman çekersem alır mısın diye sordum Doğan abiye. "Tabii" dedi. Ben, Temel Gürsu ve arkadaşımız Seyyal Taner arabayla gittik Cannes'a. Seyyal baş kadın oyuncu, tamam. Ama erkek oyuncu yoktu. Artist olmak için Cannes'a gelmiş çok yakışıklı bir çocuk bulduk, İtalya'da da yayınlanacak deyince çocuk kabul etti. Bir sürü yan rol var, bir kısmında Temel oynuyor ama yetmez. Çok güzel bir yöntem buldum: Nasılsa festival zamanı, bütün oyuncular Cannes'da. Benim de basın kartım var. Mesela Myrene de Mongeau'ya gidiyorum, "Çok önemli bir Türk yıldızı Seyyal Taner burada, birlikte fotoğraflarınızı çekebilir miyim, haber yapacağım" diyorum. Seyyal bir sürü yabancı dili ana dili gibi bilir. Onlar tanışıp konuşurken ben çevrelerinde dolanıp fotoğraflarını çekiyorum. Demis Roussos'la da aynı taktiği uyguluyoruz. Sonra da bunların hepsi yan oyuncular olarak fotoromanda kullanılıyor. Konu icabı Seyyal soruyor "Jean-Paul'ü gördün mü, acaba nereye gitti?" Demis Roussos da "Polis onu az önce tutukladı" diyor. Haberleri yok. Ben işte böyle iki-üç tane uluslararası starla fotoroman yapmış adamım.

Barış'la fotoroman yapıyoruz. Bir de Güngör Bayrak oynuyor. "Kalk gidelim Küheylan" diye bir fotoroman. Mizanpajı yaparken, başlığını filan hazırlarken Barış'la Güngör'ün resminin yanına bir de atın resmini koyup "Harika at Küheylan" diye yazmıştım. Barış çok güldü de Güngör çok kızmıştı.

200'den fazla fotoroman yapmışımdır, 30 tane de film senaryom vardır. İtalyan fotoromanları çok tutuluyordu. Sonra ilk Saklambaç gazetesi başladı. Londra'dan döndüğümde bu çark dönmeye başlamıştı artık. Film yapmaya kalkışsan kimse para vermiyor. Gerçi bir katım vardı, onu satıp bir film yaptım, sonra bir tane daha ama inanılmaz bir rezalet ve başarısızlık oldu. Biri biraz eli yüzü düzgün olan "Felek" diye bir film. Öbürü "Çizmeli Kedi". Birincisi ticari kaygılarla yapılmamıştı, üstelik kat satıp yapmıştım ama kötüydü. İkincisini ticari olarak düşünüp yaptım ama o da olmadı. Televizyonlarda hâlâ gösterip duruyorlar. Sonra fotoromanlara başladım ve çok başarılı oldum. Gerçi fotoromanda nasıl başarılı olunur diyeceksin; bilmiyorum ama öyleydi. Fotoğrafçı olduğum için kadrajı çok iyi biliyorum, mizanpajı da öyle... Çok da para kazandım o işlerden. Hem yazıyordum, hem fotoğrafları çekiyordum, hem mizanpajı ben yapıyordum. Hepsi bir arada zor. Bir gün Ankara'da çok iyi bir fotoğrafçıyla tanıştım, benim fotoromanlardaki fotoğrafları çekmesini teklif ettim. Sinan Çetin'di.

Doors'um, Beatles'ım hiç eksik olmaz. Ama çok sıkıldığım zaman mutlaka bizim çocuklardan bir şey koyuyorum. Erkin'in bir parçası vardır mesela, müthiş bir şarkı: "Öyle bir geçer zaman ki, dediğim ayniyle vaki"...

Biraz daha adileşelim

Bir ara Güneş gazetesi fotoroman yayınlamaya başlamıştı ve kazanılan paralar da korkunç artmıştı. Bülent Oran vardır, senarist. Bülent abiye senaryo yazdırıyorlar, ben de yönetmen olarak Bülent abiyle beraber çalışıyorum. "Ben sinemanın kiralık katiliyim, kim para verirse ona senaryo yazarım" diyen bir adamdır; onu tanımak lazım. Hikaye kitapları vardır, edebiyatçıdır, çok önemli biridir. Müthiş bir İstanbul beyefendisidir. Beraber diyaloglar yazıyoruz, döndü bana dedi ki: "Ardacığım, lütfen biraz daha adileşelim". Şu güzelim üslûpla kurduğu cümleye bak. Hakikaten de adileşmek gerekiyordu yani.

Arabesk filmlerin, şarkılı filmlerin senaryolarını yazdım, herkes ismini saklardı, ben saklamadan yazdım. İbrahim Tatlıses, Gökhan Güney, Ferdi Tayfur'un filmleri... Her filmde yedi şarkı, her biri üç dakikadan, zaten 20 dakikayı kurtarıyorsun. Temel Gürsu'yla Tanju Gürsu'nun şirketi vardı. Onlarla çalışırdım. Ama bu filmleri görmüyordum bile. İş diye yapıyordum.

Askere gittim geldim, menejerlik yapmaya başladım. Şanar Yurdatapan ve Atilla Özdemiroğlu'yla aynı büroyu paylaşıyorduk. Emel Sayın'ın menejeriydim ben de. Ama bütün bunlardan sıkılmıştım. Sonunda doğru dürüst bir iş yapmak istedim. Gerçi bütün bunlar da doğru dürüst işlerdi, çok da keyifliydi ama... Hey'de birlikte başladığımız Erhan Akyıldız Milliyet'te istihbarat şefi olmuştu. Erhan'a dedim ki, "ben artık gazeteciliğe dönmek istiyorum". Beni Yalçın Pekşen'le tanıştırdı. Yeni bir dergi çıkacaktı ve Yalçın Pekşen başında olacaktı. Nokta macerası böyle başladı. Bir sene sonra 82-83'den itibaren Nokta'nın genel yayın yönetmeni oldum. Hayatımdaki en güzel, en keyifli günlerdi. Çok güzel, inanılmaz bir kadroydu. Çok ayrı tipte, ayrı görüşteki insanları bir arada tutmak çok zordur. En büyük başarım bu oldu, 10 sene boyunca katalizördüm... Siyasetle magazini böylesine dengeleyen bir dergi olmadı şimdiye kadar. Hem satışı hedefleyeceksin, hem de prestijli olacaksın, çok güç.

Neyse bütün bu senelerimin hepsi güzel geçti. Kötü geçen bir şey yok. Birazdan Arif'e, Çiçek Bar'a gideceğim, o da güzel geçecek. Sinemadaki bütün starların, bütün bir tarihin resimleri, afişleri asılmıştır oraya. Gelen müşteriler de bizim sinemacılardır. Orası için duyduğum en güzel cümleleri Erdir Zat yazdı Nokta'da: "Duvarlarda sinemanın tarihi, masalarda sinemanın talihi".

Valla, Erkin'in şarkıları da, Mazhar Fuat Özkan'ın şarkıları da bana çok büyük yaşama sevinci veriyor. Genelde Chris Rea filan dinliyorum evde, Nina Simone'um var, hayatımı çok etkilemiştir. Doors'um, Beatles'ım hiç eksik olmaz. Ama çok sıkıldığım zaman mutlaka bizim çocuklardan bir şey koyuyorum. Erkin'in bir parçası vardır mesela, müthiş bir şarkı: "Öyle bir geçer zaman ki, dediğim ayniyle vaki"...

Söyleşi: **Derya Bengi**

Eski gazeteleri karıştırıken gördük, inanamadık. Sene 72, aylardan mayısmış... Birdenbire ortalıkta "favoriye savaş açan" bir milletvekili peydah olmuş. Uzun saçlılara, favorililere, mini eteklilere ceza kesmek, onları içeri tıkmakmış niyeti... Gel zaman, git zaman...

tarihten 1 yaprak

Favoriye savaş açan milletvekili konuştu: "Hele mini etek kalksın, siz o zaman Türkiye'yi görün!"

Uzun saç ve favori bırakanlarla mini etek giyenlerin hapsedilmelerini ve para cezasına çarptırılmalarını öngören bir kanun teklifini Millet Meclisi Başkanlığı'na veren Adıyaman AP Milletvekili Mehmet Zeki Adıyaman, "Hele şu teklifim kanunlaşsın, Türkiye bu pis modadan kurtulacak" demiştir.

Adıyaman'ın "ufak-tefek" milletvekili, kanun teklifinin uzun saç ve favori bırakan erkeklerle, mini etek giyen kadınların birer ay hapis ve 150'şer lira para cezası ile tecziyesini öngördüğünü bildirmiş, "Bu kanun teklifimden özellikle eşim çok memnun kaldı. İnsanların zayıf noktaları vardır. İnsanlar başıboş bırakılırsa bu zayıf noktalara saparlar..." diye konuşmuştur.

Ailesinin "pederşahi bir terbiye sistemi" olduğunu bildiren Adıyaman milletvekili, ailesinin de, kendisini böyle bir kanun teklifi vermesi için zorladıklarını öne sürmüş, evde pantolonla gezen kızlarını göstererek, "Bakın, kızlarımın hiçbiri mini etek giyiniyor mu? Hepsi kapalı giyerler ve Kuran-ı Kerim'i ezbere okurlar..." diye konuşmuştur.

Uzun saç, favori ve mini etek modasının Türkiye'yi korkunç bir şekilde sardığını, kendi seçim bölgesi olan Adıyaman'da bile bazı gençlerin uzun saç bıraktıklarını söyleyen Mehmet Zeki Adıyaman, "Bir de bıyıkla ideoloji mücadelesi yapanlar var...." diyerek, şunları söylemiştir: "Hani o saçı uzun, favorisi uzunlar var ya, bunların büyük kısmı ideolojik mücadelelerini bıyıkları ile yapıyor. Bıyıklarının uçlarını yukarıya doğru kıvırınca bıyıklar neye benziyor? 'L' harfine değil mi? Peki, Lenin'in baş harfi ne? Şimdi anlıyorsunuz değil mi? Hiç mi aklınıza gelmemişti şimdiye kadar?.."

Hürriyet

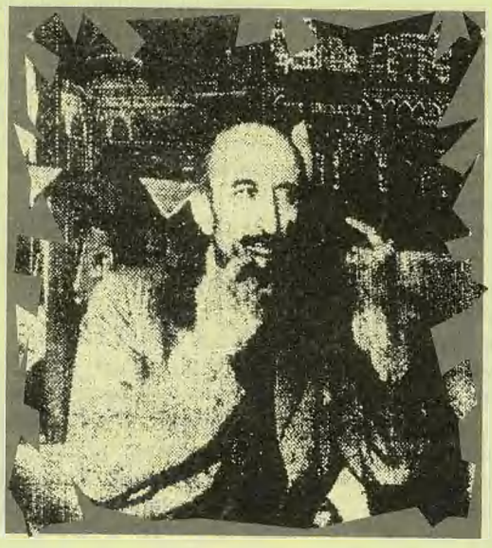

Bir AP milletvekili favori ve mini eteğin yasaklanması için kanun teklifi yaptı:

AP Adıyaman Milletvekili Mehmet Zeki Adıyaman'ın "Uzun saç, uzun favori ile kadınların mini etek giymelerinin yasaklanmasına dair kanun teklifi" 2/665 sayı ile Adalet Komisyonu'na gelmiştir. 1908 Adıyaman doğumlu AP milletvekili Mehmet Zeki Adıyaman İdadi mezunu, evli, sekiz çocuk babası, emekli öğretmen olup T. Kızılay Derneği onursal üyesidir. Teklif sahibi Mehmet Zeki Adıyaman, teklifin gerekçesinde saç ve favoriler ile mini eteğin Türk örf ve adetlerine aykırı olduğunu öne sürmekte, buna uymayanlara bir ay hapis ve 150 lira para cezası istemektedir. AP milletvekili gazetecilerin "Peki beyefendi, genel başkanınız Süleyman Demirel'in de favorisi var, ne olacak" sorusuna "böyle bir kanun teklifinde bulunacağımı duyunca kesti" cevabını vermiştir. Peki sakallar ne olacak sorusuna da AP milletvekili şu cevabı vermiştir: "Sakala bir şey yok, isteyen uzatabilir".

Cumhuriyet

Sayın milletvekiline,

21-22 Nisan tarihli hürriyet gazetesinde, Adıyaman milletvekili Mehmet Zeki Adıyaman'ın gençlerin mini etek, saç ve favorisine karşı bir kanun tasarısını Millet Meclisi'ne sunduğunu üzülerek okudum.

M. Zeki Adıyaman'a sorarım: Sayın milletvekili, acaba Türkiye'nin en geri kalmış şehirlerinden olan Adıyaman'ı biraz olsun kalkındırmak için didinse nasıl olur?

Ayrıca şunu da hatırlatmak isterim: Burası demokratik bir memlekettir, insanları özgürdür. Bu özgürlük bozulduğu zaman idare şeklinin de değişmesi gerekir.

Millet Meclisi'nin sayın milletvekiline gerekli cevabı vermesini bekliyoruz.

Saygılarımla.

H. Oydam
Moda-İstanbul

Hey

Sakala, bıyığa, mini etege dair

Modanın egemenliği. Sayın Mehmet Zeki! Modanın egemenliği müthiş bir şeydir. Bu moda yüzyıllarca hükmünü daima yürütmüştür. Siz ki şu mini etek ile Mozart sistemi saçlara, Hazreti İsa biçimi hippi kılıklara düşmansınız. Bir gün gelip de mukavemetinizin kırılmayacağına emin olabilir misiniz? Bu böyle giderse, bir-iki yıl sonra sizin de favorileriniz korkak adımlarla yanaklarınızda uzayacak... Buna siz bile şaşacaksınız... (...) Onun için siz bu kanun teklifini geri alın. Haksız olduğunuz için değil, hakkınızı, meramınızı modanın egemen parlamentosunda anlatmak mümkün olmayacağı için. (...) Sen vazgeç bu kanun teklifinden. Bak, nereden nereye geldik! Yukarı tükürsen bıyığın, aşağı tükürsen sakalın. İyisi mi bir mini etekli hanımın arkasından sessizce "Tu!.." de... Hırsını al, mesele bitsin...

Cihad Baban

Cumhuriyet

Mini etek ve uzun saç önergesinin geri alınması istendi:

(Ankara) AP Millet Meclisi Grubu'nun dünkü toplantısında Adıyaman milletvekili Zeki Adıyaman'ın yaptığı ve uzun saç-favori ile mini eteğin yasaklanmasını öngören kanun teklifi ele alınmıştır. Açıklamaya göre, konu ile ilgili olarak eski devlet bakanlarından Çanakkale milletvekili Rafet Sezgin gündem dışı bir konuşma yapmıştır. Sezgin konuşmasında "AP prensiplerine uymayan bu kanun teklifinin geri alınmasını, aksi takdirde grup tüzük hükümlerine göre hareket edilmesini" istemiştir.

a→

ALABALIK ve ALABALIK AVI

Alabalık, som familyasından, soğuk ve berrak sularda yetişen, eti turuncu ve lezzetli, 250 gramdan iki kiloya kadar gelen tatlısu balığıdır. Başının daha büyük, göğüs yüzgeçlerinin daha kısa, kuyruk yüzgecinin az yarık olması, üzerinde çok sayıda kırmızı benek bulunması ve böğründeki lekelerin açık mor halkalı, yağ yüzgecinin turuncu olmasıyla sombalığından ayrılır. Biçim bakımından çok çeşidi bulunduğundan gerek bilim dilinde, gerek halk arasında pek çok değişik adı vardır.

Alabalık, genellikle sığ sularda yaşar, avlanması oldukça güçtür. 3-4 metre uzunluğundaki halkalı ya da halkasız bambu bir kamış yardımıyla, doğal böcek, kurtlar ya da benzerleri kullanılarak oltayla avlanır. 20/100-24/100'lük naylon ipten yapılan olta mantarlı ya da mantarsız olur. Oltanın ucuna çekirge, cırcırböceği, iri su sineği, tayyare böceği ve diğer bazı sineklerin geçirilebileceği 7 numaralı olta iğnesi takılır. Alabalık, akıntının ters yönünde ilerlenerek avlanır. Olta akıntıya karşı atılır ve yalancı yem akıntıya bırakılarak olta ipi toplanır. Alabalık sinekle avlandığında, yalancı yem su yüzeyinde yüzdürülür ya da az çok suya batırılır. Alabalık hem akarsularda yaşar hem de küçük, özel havuzlarda üretilebilir, belirli av mevsimi dışında avlanamaz.

Alabalık yağı, alabalığı zeytinyağında bekleterek ya da kaynatarak çürüttükten sonra elde edilir. Kırık, çıkık ve burkulmalarda merhem olarak kullanılır, kapanmayan yaralara sürülür.

b→

BEAT HOTEL

Time'ın "viran otel türbesi" diye adlandırdığı, Paris'in sol yakasında, Gitle-Coeur Sokağı, 9 numarada bulunan, ilk kez 1956'da Allen Ginsberg'in keşfettiği bu adsız, "işgal evi" tarzı harap otelin isim babası Beat şairi Gregory Corso'dur. Ginsberg, Corso ve Peter Orlovsky, rıhtıma yakın bu mekana vurulmuşlar ve hemen yerleşmişlerdir. Ginsberg'in "Kaddish"i burada yazılmış, Burroughs, yazar-ressam Brion Gysin'la birlikte Cut-Up tekniğini burada gerçekleştirmiş, ünlü "Çıplak Şölen" burada yayına hazırlanmış, Ginsberg, Corso ve Burroughs'un birlikte imzaladıkları, tarihin ilk Cut-Up kitabı "Minutes To Go" burada kesilip-yapıştırılmıştır. Kısa sürede Beat Kuşağı'nın gözde mekanlarından biri haline gelen otelin, şair Harold Norse'un deyimiyle bu "ideal sanatçılar cemaati"nin ünü çabuk yayılmış, sıkı cazcıların şairler ve fahişelerle yaptığı "jam session"ların gürültüsü, yalnızca mahalle halkının ve aynasızların kulağını tırmalamakla kalmamış, yazı ve resimlerle kaplı duvarları aşıp okyanusun ötesine ulaşmıştır. Yaşlı sahibesinin neler olup bittiğine pek aldırmadığı, hatta otelini işgal eden bu çılgın ekipten bir hayli hoşlandığı rivayet edilir. Uyuşturucu, seks ve müzik alemleri, ağır yazı ve resim deneyimleriyle Sol Yaka'nın Sodom'u, Ted Morgan'ın deyimiyle "Madam Blavatsky'nin yönettiği bir Marx Biraderler filmi"ni andırır. Beat Hotel, 60'ların ortalarına kadar, New York ve Kaliforniya'dan Katmandu ve Kuzey Afrika'ya uzanan yeraltı şebekesinin kesişme noktası, mola durağı, "zombi istasyonu"dur...

BO DIDDLEY

İngiliz grupları en çok onu uyarladı, ama kimse ona benzeyemedi. 1964'te İngiltere turnesine geldi, onu en çok uyarlayan turnedaşı çömez Stones'u korkudan altına sıçırttı. Animals, milletin onu nasıl sömürdüğünü ilk albümlerinde özetledi. "John amcanın biçilmemiş mısırları ve sikilmemiş kızları vardı" diye şarkı sözü yazan başka siyah olmadı. Chess Records'a çok kazandırdı; okuma yazma bilmediğinden kendi çok kaybetti. Söylediğine göre bir konserden hayatı boyunca en fazla 300 dolar kazandı. Gitar koleksiyonu sanıldığı kadar kalabalık değil. Dikdörtgen ve kızıl renkli gitarı sembolü oldu. Kelebek gözlüğü ve iri cüssesine rağmen kendini hep dünyanın en yakışıklı adamı diye tanıttı. Grubunda sürekli marakacı bulunduran tek blues sanatçısı oydu. Tek akorlu ilkel parçaları ile pek çok pub-rock ve punk grubunu ihya etti. Rachid Taha, Harry Belafonte, Beatles, Tarkan, Mavi Sakal ve İstanbul Blues Kumpanyası ona ait ritmi kullanmakta beis görmedi. Son albümü sebepsizce Türkiye'de yayınlandı.

h→

HAYKU

Eski Japon şiirinin en yetkin türlerinden biri olan hayke, 17 (5/7/5) hecelik ilk ayet, 14 (7/7) hecelik ve 17 (5/7/5) hecelik bitişik ayetlerden oluşuyordu. Anlatım serbestliği, gündelik hayatın basmakalıp sözcüklerini sanata sokuşu, komik ve kaba yapısıyla devrin diğer şiiir anlayışlarından ayrıldı. 17 yy.'a gelindiğinde Başo, haykede oynamalar yaparak haykuyu ortaya çıkardı. Haykenin ilk üç dizesi korunarak bölünmesinden doğan 17 hecelik (5/7/5) hayku, kısa sürede egemenliğini ilan etti, haykenin yerini aldı. Gerçeğe yalın, çok da vurucu olması gerekmeyen, doğaya yakın ve betimleyici bir tarzla yaklaşan hayku, Japonya'nın en güçlü şiir akımı olarak, özellikle 19. yy.'ın sonunda, tüm halk katmanlarına yayıldı. Tüm dünyada da çok sevilen haykuyu "okuması" için Roland Barthes'a bağlanıyoruz, ardından da haykuların bizzat kendilerine... "Haykunun oldukça aldatıcı bir yanı vardır, insan böylesini kendisi de kolaylıkla yazabileceğini sanır. Hayku kıskandırır: Kim bilir kaç Batılı, yaşamda, elinde bir defter, şurda burda izlenimlerini kağıda geçirerek dolaşmayı düşlemiştir, kısalıkları kusursuzluklarının güvencesi olacak, yalınlıkları derinliklerine tanıklık edecek izlenimlerini. Hayku, anlaşılır olmakla birlikte, hiçbir şey demek istemez, anlama da bu çifte koşulla, evine kaçıklıklarınızla, değerlerinizle, simgelerinizle, sere serpe yerleşmenize izin veren evsahibi örneği, özellikle açık, hizmete açık bir biçimde sunulur: Haykunun "yokluğu" yoldan saptırmayı, yasak alana sızmayı, tek sözcükle, büyük çekimi, anlamın çekimini getirir. Bu değerli, yaşamsal, şans (rastlantı ve para) gibi istenmeye değer anlamı, hayku bize ölçünün zorunluklarından sıyrılmış olarak, bol bol, ucuz ucuz, hem de ısmarlama olarak sağlar görünür; haykuda simge, eğretileme, ders neredeyse hiçbir şeye mal olmaz, diyeceği gelir insanın: Bizim yazınımızın genellikle bir şiir, bir yorumlama ya da (kısa türde) inceden inceye işlenmiş bir düşünce, kısacası uzun bir sözbilim çalışması istediği yerde, topu topu birkaç sözcük, bir imge, bir duygu..." ("Anlam Sızması", Göstergeler İmparatorluğu, **Roland Barthes**)

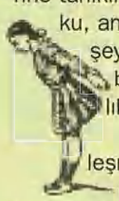

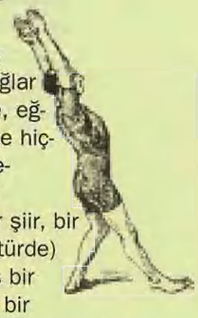

Akşam, sonbahar,
Ben yalnızca
Ana babamı düşünüyorum.

Ne çok insan geçti
Güz yağmurunun altında
Seta köprüsünden!

Saat dört olmuş...
Dokuz kez kalktım
Ayı seyretmek için.

Gel de hayran kalma
"Yaşam geçici" diye düşünmeyene
Bir şimşek görünce!

Kış yeli esiyor.
Kedinin gözleri
Kırpışmakta.

İçinde bir boğa,
Bir küçük tekne geçiyor ırmaktan
Akşam yağmurunun altında.

k→

KAHLO, FRİDA

Meksikalı ressam. 1907 yılında Alman-Macar-Meksikalı karışımı bir aileye doğdu. Çocuk felci geçirdi, takma bacak takmak zorunda kaldı. Yıllar sonra, içinde olduğu otobüse tramvay çarptı, otobüsün demiri sırtından girip cinsel organından çıktı. Sol omzunu bir daha kullanamadı. Otuz ameliyat geçirdi, 1953'te kangren olan bacağı kesildi. Hayatını çelik korselerle, ilaçlarla, uyuşturucularla geçirdi. Dantelleri, şalları, kurdelaları, etekleriyle her zaman şıktı. Hep acı çekti, hiçbir zaman umudu kesmedi, hayatı boyunca resim yaptı. Modeli, "en iyi tanıdığım nesne" dediği kendi vücuduydu. André Breton, Kahlo'nun sanat anlayışını "kurdelayla sarılmış bir el bombası gibi" diye tanımlıyordu. Komünistti. Anarşist hikayeci Diego Rivera'yla evlendi. Meksika'da sürgünde bulunan Troçki'yle bir aşk macerasına girdi, Rivera'dan boşandı, tekrar evlendi. 1954 yılında öldü.

p→

PASKALYA AYAKLANMASI & KANLI PAZAR

İrlanda bağımsızlık mücadelesinin dönüm noktalarından biri olan Paskalya Ayaklanması, 1916'daki Paskalya yürüyüşü sırasında İngilizlerin, İrlanda'ya bağımsızlık isteyen cumhuriyetçi halkın üstüne ateş açmasıyla başladı. O ana kadar İrlanda bağımsızlık mücadelesine mesafeli bakan birçok insanı da (örneğin W.B. Yeats) etkileyen bu katliam farklı fraksiyonların birleşerek tek bir silahlı ordu kurmasına da önayak oldu. Paskalya Ayaklanması'yla birlikte Yeats'in değişiyle İrlanda'da 'korkunç bir güzellik' doğdu. Kanlı Pazar ise 1969 yılında Kuzey İrlanda'nın bağımsızlığı için düzenlenen yürüyüşe İngiliz askerinin ateş açtığı güne verilen isim. Kanlı Pazar, İrlanda bağımsızlık mücadelesinde bir başka dönüm noktasıydı çünkü bu olaydan sonra, cumhuriyetçi halkı koruyacak bir örgütün kurulması gerektiğini düşünenler bugünkü IRA'yı oluşturarak silahlı mücadeleye başladılar.

ü→

ÜMMÜ GÜLSÜM

Daha sekiz yaşında ağırbaşlıca erkek çocuk kıyafeti giyerek düğünlerde şarkı söylüyordu. Babasının kucağında bitkinlikten uyuyakalmadan önce emeğinin karşılığı olarak ona biraz pasta falan veriyorlardı. O şarkı söylerken hiçbir çalgı olmuyordu, çünkü ses, Tanrı'nın insanoğluna ihsan ettiği tek müzik aletidir. Aile eğlencelerine renk katan bu küçük Bedevi kızının ünü okuduğu mevlitler sonucu büyüdükçe büyüyordu. Gelgelelim, fotoğrafı ilk kez bir gazetede yayınlandığı gün kızılca kıyamet koptu. Büyük bir ünün başlangıcı, ana babası için temizlenmesi mümkün olmayan bir namus lekesiydi bu. O andan başlayarak hayatı boyunca özel yaşamını ortaya koymaya ve bununla ilgili bayağı resimler yayınlamaya can atan fotoğrafçılara karşı savaşım vermek zorunda kalıyor. Ümmü Gülsüm'ün hemen hemen yalnızca erkeklerden oluşan bir dinleyicisi vardır ve kendisi erkeksiz bir kadındır. (Çok sonraları kendisini tedavi eden doktorla evlenecektir.) Doğrusu ya, o kendisini bir bakıma tüm Arap halkının eşi olarak görüyordu, bir tür Madonna, hayatını duygusal olduğu kadar vatan hizmeti olarak da gördüğü sanatını uygulamaya vakfetmiş bir Vesta rahibesiydi. Kocalar şarkıcı Ümmü Gülsüm'ü dinlemeye yanlarına karılarını almadan tek başlarına gidişlerinin nedenini açıklarken "adeta politik bir toplantı" diyorlar. Zaten Gülsüm demek "sancak" demektir ve bu şarkıcı hanım sahnede her zaman sağ elinde bir yelken, bir meşale gibi salladığı kocaman bir mendil bulundurmaktadır. Bu onun simgesi olmuştur, aynı zamanda da sığınağı, gözyaşlarının ve terinin sırdaşıydı bu mendil.

Ümmü Gülsüm sahneye, guatr hastalığı sonucunda yuvalarından uğramış gözleri kocaman siyah gözlüklerin arkasında gizli, Arap geleneği uyarınca örtülü olduğunda kendini daha iyi hissettiği için başı bir şifonla bağlı olarak çıkıyordu, tabii tombul elinde de bir mendil bulundurmayı ihmal etmiyordu. Edebi Arapçayı reddetme ve radyoda şarkılarını Mısır lehçesiyle söyleme cesaretini gösteren ilk kişidir o. Ve mucizevi bir biçimde sesini tüm Arap dünyasına duyurabilmeyi başarmıştır. Resitallerinden biri radyodan naklen yayınlandığında, hemen aynı dakikada Kahire, Kazablanka, Tunus, Beyrut, Şam, Hartum ve Riyad'da sokakların ve çarşıların bir anda boşalıverdiği görülmektedir. Kalabalık çığlıklar atarak: "Sen bizimsin. Hayatımın nişanlısısın. Seni tanıyalı, sağır oldum, kulağım senin sesinden başkasını duymaz oldu, dilim senden başkasını anmaz oldu!" diye haykırmaya başlar.

Bu ses artık ulusun, hayatının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ümmü Gülsüm Mısır'ın ve tüm Arap dünyasının ruhudur. Ortalıkta söylentiler dolaşmaktadır: Mısır'ın durumu nasıl? Çok güzel: üç gün futbol, üç gün Ümmü Gülsüm, bir gün de et.

Michel Tournier, Altın Damla

Striptiz

Kaç nota var
Do re mi fa sol la si
Onun da üstünde
O kadar giysi

Etekliği fa
Sütyeni sol
Pabuçları la
Şapkası si

Sevmektedir onları
Kendi bedeni gibi

Usul usul giyinir
Sabahları evinde
İşte do, sonra sırasıyla
re
mi
fa
sol
la
Sonunda da şapkası si

Püsküren bir çiçek gibi
Çıkar kapıdan

Gel ki geceleri sahnede
Müzik başlamayagörsün
Her şey hızlanır birden
Açılıp kapanmaya başlar
Burun delikleri

Hiç de uzakta olmayan
Bir piyano eşliğinde
Müthiş bir hışımla
Atı atıverir
Üstündekileri:
Alın size si
İşte la
sol
fa
mi
re
dooo!

Cemal Süreya